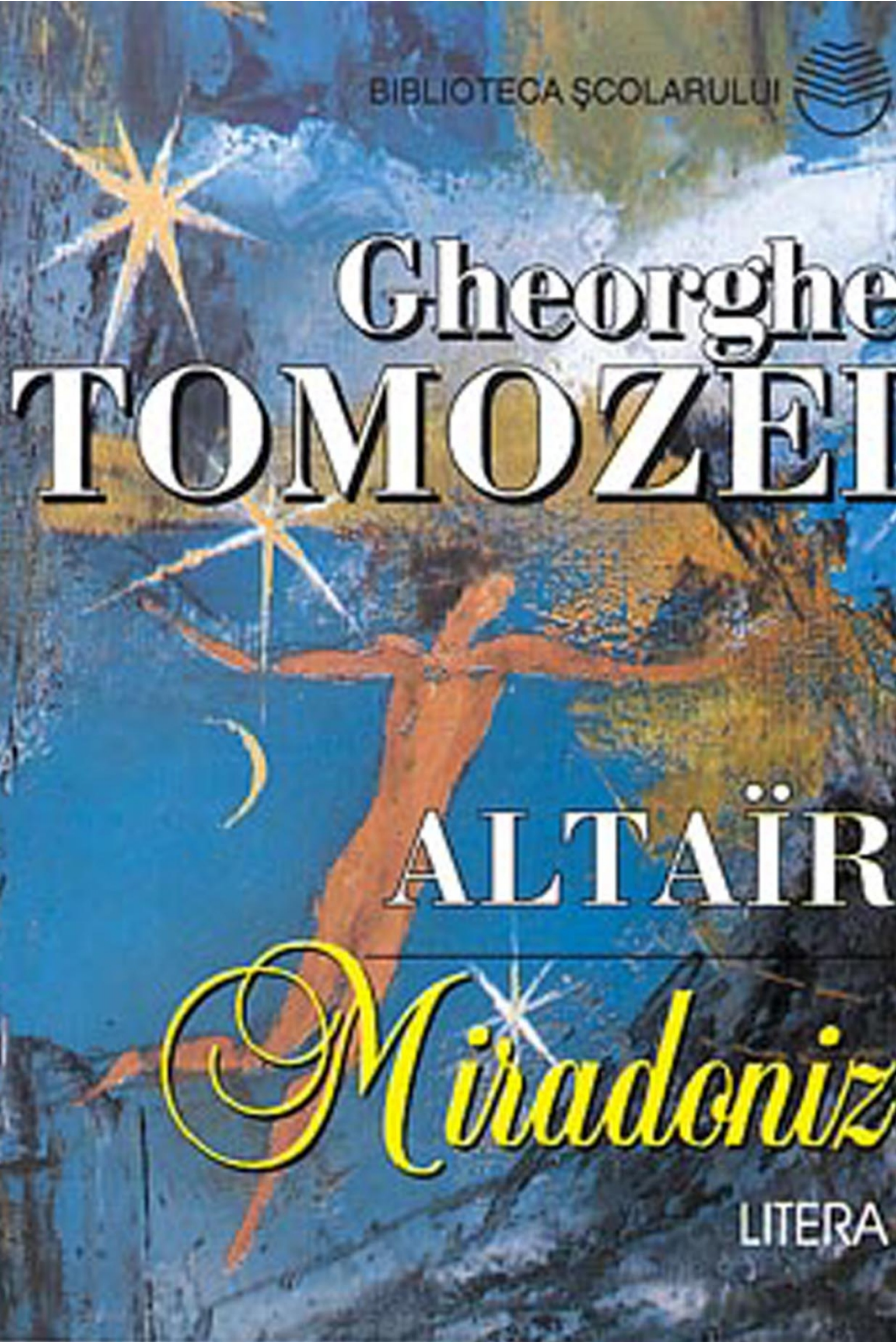

BIBLIOTECA ŞCOLARULUI
Gheorghe
TOMOZEI
ALTAÏR
Miradoniz
LITERA

biblioteca școlarului

Gheorghe
TOMOZEI

ALTAÏR
poezii

MIRADONIZ
Copilăria şi tinereţea lui Eminescu

Litera
INTERNAŢIONAL
BUCUREŞTI — CHIŞINĂU

CUPRINS

POEZII

PASĂREA ALBASTRĂ
(1957)

STEAUA POLARĂ
(1960)

VÂRSTA SĂRUTULUI
(1963)

FÂNTÂNA CULORILOR
(1964)

NOAPTE DE ECHINOX
(1964)

POEZII
(1965)

PATRUZECI ŞI ŞASE POEZII
DE DRAGOSTE
(1967)

SUAV ANAPODA
(1969)

MISTERUL CLEPSIDREI
(1971)

TANIT (1972)

LA LUMINA ZĂPEZII
(1974)

GLORIA IERBII (1975)

ISTORIA UNEI AMFORE
(1976)

POEMA PATRIEI
(1977)

IERBAR DE NERVI
(1978)

AMINTIRI DESPRE MINE
(1980)

NINIVE (1982)

PREA DEVREME,
PREA TÂRZIU
(1984)

CATALOGUL CORĂBIILOR
(1984—1985)

PROZĂ

MIRADONIZ

CZU 859.0-1
T 74

Coperta: *Isai Cârmu*

NOTĂ ASUPRA EDIŢIEI

Textele au fost reproduse după:

Gheorghe Tomozei. *Altaïr*. Poezii (1956-1966). Editura pentru Literatură. Bucureşti, 1967.

Gheorghe Tomozei. *Patruzeci şi şase poezii de dragoste*. Editura Tineretului. Bucureşti, 1967.

Gheorghe Tomozei. *Istoria unei amfore*. Poeme în proză şi proze despre poeţi şi poezie. Editura Cartea Românească. Bucureşti, 1976.

Gheorghe Tomozei. *Ierbar de nervi*. Poezii. Editura Cartea Românească. Bucureşti, 1978.

Gheorghe Tomozei. *Catalogul corăbiilor*. Colecţia "Poeţi români contemporani". Editura Eminescu, Bucureşti, 1987.

Gheorghe Tomozei. *Miradoniz. Copilăria şi tinereţea lui Eminescu*. Ediţia a III-a. Editura Ion Creangă. Bucureşti, 1985.

Textele, cu unele excepţii ţinând de limba şi stilul autorului, respectă normele ortografice în vigoare.

Editura îşi exprimă şi pe această cale gratitudinea faţă de asentimentul poetului
Gheorghe Tomozei de a publica prezentul volum
neremunerat pentru elevii din Republica Moldova.
Spre marele nostru regret, plecarea subită în
nefiinţă l-a privat pe autor de dreptul de a-şi
vedea acest volum mulţaşteptat.

ISBN 9975-904-31-1

TABEL CRONOLOGIC

1936 La 29 aprilie se naşte în Bucureşti viitorul poet, prozator, publicist şi traducător Gheorghe Tomozei. Urmează Liceul "*Nicolae Bălcescu*" din Târgovişte, apoi şcoala de literatură "Mihai Eminescu".

Activitate la "Gazeta literară" şi "Luceafărul".

1953 Debutul literar în "*Tânărul scriitor*". Face parte din generaţia Labiş — Stănescu.

1957—1968 Apar volumele *Pasărea albastră* (1957), *Filigran* (1958) *Steaua Polară* (1960), *Lacul codrilor albastru* (1961), *Vârsta sărutului* (1963), *Noapte de echinox* (1964), *Fântâna culorilor* (1964), *Poezii* (1966), *Dacă treci râul Selenei* (1967), *46 poezii de dragoste* (1968), *Altaïr* (1968), volum retrospectiv.

1969—1972 Gheorghe Tomozei deţine funcţia de redactor-şef la revista "Argeş" din Piteşti.

1969—1975 Şi aceşti ani se dovedesc fructuoşi pentru creaţia lui. Semnează următoarele cărţi: *Suav anapoda* (1969), *Poezii de dragoste* (1970), *O evocare a oraşului Târgovişte* (1970).

1970—1974 În acest răstimp scoate de sub tipar următoarele scrieri pentru copii: *Miradoniz, Copilăria şi tinereţea lui Eminescu* (1970), *Toamnă cu iepuri* (1970), *Moartea unui poet* — "o culegere de mărturii şi amintiri despre Nicolae Labiş a cărui amintire o cinsteşte în presă printr-o activitate permanentă."

Carul cu mere (1974).

În 1971 editează două volume: *Misterul clepsidrei* şi *Atlantis,* urmate de *Tanit* (1972). Anul 1973 îi înscrie la activ încă trei cărţi: *Maşinării romantice, Muzeul ploii* şi *O sută de ani de sonet românesc*. Pana poetului este mereu inspirată. De sub teascurile tipografiilor scoate în 1974 volumele *La lumina zăpezii* şi *Negru Vodă.*

1975—1978 În 1975 publică volumul *Gloria ierbii.* Apare *Cronica lui Stavrinos* (1975) — "o adaptare în versuri a cunoscutului text despre Mihai Viteazul" (Marian Popa). Alte opere: *Ţara lui Făt-Frumos* (1976), *Istoria unei amfore* (1976). În 1977 scoate de sub tipar *Poema Patriei*. La Editura Cartea Românească vede lumina tiparului *Ierbar de nervi,* poezii, cuprinzând ciclurile *Iernile picturilor naive, Cu privire la viaţa mea* şi *Ploaie rustică*. Tot în acest an Editura "Junimea" din Iaşi îi publică într-o ediţie de lux, în casetă, *Sonete* de Shakespeare, versiune românească de Gheorghe Tomozei, o traducere în adevăr celebră, demonstrând înalta măiestrie a poetului de a transpune într-o limbă atât de rafinată, subliniindu-i concomitent vădita vocaţie pentru creaţia de valoare.

În 1977, Marian Popa în al său *Dicţionar de literatură română contemporană,* ediţia a doua revăzută şi adăugată, îi oferă scriitorului Gheorghe Tomozei un spaţiu de o pagină în lucrarea sa de referinţă.

1980 Nu este trecut cu vederea nici de *Istoria literaturii române d*e Al. Piru, apărută la Bucureşti în 1994, menţionându-l printre "fantezişti şi ironişti", alături de Romulus Vulpescu, Frorin Mugur, Mircea Micu, Corneliu Sturzu, Ioanid Romanescu, Vasile Vlad, Nicolae Oancea, Ion Cocora, Grigore Arbore. În acest an îi apare volumul *Amintiri despre mine*.

La Editura Facla din Timişoara apare volumul *Carte de Citire, Carte de Iubire* de Nichita Stănescu şi Gheorghe Tomozei.

1982 Publică volumul liric *Ninive.*

1984—1985 Editează *Prea târziu* (1984) şi *Catalogul corăbiilor* (1984—1985).

Opera lui e comentată pe larg de colegii de generaţie, de critici şi istorici literari de diferite orientări şi din diferite generaţii.

1987 Apare în colecţia "Poeţi români contemporani" la Editura Eminescu *Catalogul corăbiilor*, volum antologic.

1997 *29 martie* se stinge din viaţă la nici 61 de ani împliniţi.

În acelaşi an îi apare la Chişinău, în Casa de editură "Litera", în colecţia "Biblioteca şcolarului", volumul selectiv *Altanr* (Poezii), *Miradoniz, Copilăria şi tinereţea lui Eminescu.*

P O E Z I I

PASĂREA ALBASTRĂ
(1957)

PASĂREA ALBASTRĂ

Au înghiţit-o zările ursuze,
lin lunecând, se stinse aşadar
şi codrul cade într-un vis amar
ca un sărut neîmplinit, pe buze…

MEŞTERUL FÂNTÂNAR

Mergea pe câmpii, cu barba în vânt
şi apa o simţea cum suie-ntrînsul,
ca-n iarba sălbatecă ivită-n răscruci
ca-n rădăcinile bătrânilor nuci
şi de bucurie, îl podidea plânsul…

Prin porţile ţărânii nepătrunse
ochii lui vedeau nevăzutul,
aurul izvoarelor ascunse
şi scormoneau adânc lutul,
lutul negru din ţarina noastră
desferecând pentru vecie, apa,
fecioară, albastră…

Într-un palat de lespezi aspre
pe care-l pardosea şegalnic, nisipul
aşeza fata cu plete albastre
şi noaptea, în pace adâncă,
îi împodobea cu stele albe chipul…

Pe cumpăna fântânii aşeza luna
şi-apoi se depărta murmurând,
meşterul pleca, peste zare
şi simţea în suflet urcând
mireasa pământului, rece
el se depărta cu barba-n vânt…

Acum,
meşterul fântânar nu mai este,
pleoapele lui au asfinţit,
doarme pe câmp şi-n poveste
şi lângă ape, smerit.

Nu-i ştie nimeni numele,
s-a stins, s-a pierdut
dar i-au rămas întipărite urmele
în ape şi-n lut,
îi caută veşnic în ape
chipul ştiut
cumpenele vechilor lui fântâni.

E bine să mori
cum a murit meşterul fântânar,
printre flori şi printre arbori bătrâni.

CRAMĂ MĂNĂSTIREASCĂ

Părinte, vinu-i beat de mirodenii,
dar cum n-alungi cu braţul ori cu plânsul
şi cu monarhiceştile smerenii,
atâţia diavoli câţi se zbat într-însul?

E vinul fum şi flacără suavă
şi pentru inimi străvezie haină.
În cupe mari, lumina e bolnavă
de-amărăciune dulce şi de taină…

În crama asta, bunule părinte,
nu-i nici o cană fără buza ruptă,
că s-au tocit de-atâtea patimi sfinte
şi le-a înfrânt lăuntrica lor luptă.

Acesta-i vin de la Ştefan cel Mare
şi-acesta-i de la Vodă Ştefăniţă,
când sorb dintr-însul, inima mă doare,
mă ameţeşte diavoleasca viţă.

Veneau tătarii de la Crâm să-l beie
mânaţi de vântul stepelor ursuze
şi vinul ca sărutul de femeie,
cu moarte li se prelingea pe buze…

Aceste vinuri clătinau turbane
şi-nveseleau norodul la ospeţe,
spălau de sânge lănci şi iatagane
şi scânteiau pe-ntinerite feţe.

De-aş fi departe de hotarul ţării,
prin foc m-aş avânta, prin fum şi jar
şi-aş stinge poate arşiţa durerii,
cu-amărăciune dulce de cotnar.

Părinte, vinu-i beat de mirodenii,
şi tu aduni cu braţul şi cu plânsul
şi cu monarhiceştile smerenii
toţi diavolii care se zbat într-însul…

DOUĂSPREZECE POEME ÎNTR-UN VERS

TRISTEŢE

Pe faţa apei, lebezi destramă curcubee…

CÂNTEC PIERDUT

În ochii ciutei moarte, luceferii adorm…

PAHAR CU VIN

Văzduhul şi ţărâna se logodesc pe buze…

SPERANŢA

Câmp ars, ucise ierburi şi-n depărtări fântâni…

BUCURIE

Pe-a sufletului boltă au fâlfâit păuni…

ARGHEZI

Ceruri cu stele albe, cuprinse-n stropi de rouă…

ROMANŢA

...Şi cântecul desprinde din suflete statui...

SOMNUL IUBITEI

Pe streşini, pacea albă a-ntâielor zăpezi...

POEMUL ÎNTR-UN VERS

Izvorul lin, presimte imensitatea mării...

ÎNTÂIUL "TE IUBESC"

Poleiul lunii curge pe buzele subţiri...

CORIGENŢA

Mustrarea tatei, fata şi cartea de algebră...

TINEREŢE

În zare munţi de piatră şi după munţi, furtuni...

Agapia din vale, octombrie 1956

STEAUA POLARĂ
(1960)

MAMA

Săngele meu de lumină e beat,
dimineaţa şi-a prăbuşit în mine cupolele,
dar în albia în care mama spăla,
cupolă înnegrită de aburi —
se strângeau toate rufele murdare-ale oraşului,
ale oraşului blestemat.
La stăpân, umbra-i măruntă
se prelingea abia văzută pe lângă pereţi,
ochii ei mândri deveneau umili,
acolo, în încăperile împodobite cu şterse fotografii
înfăţişând negustori graşi
lângă plopii lumânărilor de nuntă...
În cămăruţa cu ziduri arse şi lumină bolnavă,
cu aerul otrăvit de leşie şi fum,
mama găsea pentru mine vorbe de-alint,
şi mă-nvăţa să iubesc minunea părelnică a florilor.
Soarele nu licărea niciodată-n fereastra înaltă,
dar ea m-a-nvăţa să-l iubesc, să-l presimt,
şi când am împlinit şapte ani
(era toamnă, cu ploaie şi frunză uscată)
a îmbrăcat cea mai uzată rochie a oraşului blestemat
şi cei mai scâlciaţi pantofi

şi m-a dus, ţinându-mă de mână, la şcoala
de dincolo de calea ferată…
Rămânea singură, singură în liniştea sură,
ne despărţeam întâia oară şi ea
s-a depărtat, plângând, printre castani
şi plângea, cu plânsul bunicii şi al sorei mai mari,
aşa cum plângeau femeile la ţară, de două mii de ani,
cu pumnii la gură…

SEPTEMVRIE

Septemvrie… Cădeau domol, pe-o carte,
frunze târzii din nucul cel bătrân.
Rădvanul toamnei se zărea, departe,
după himera clăilor de fân.

Septemvrie… Cuvinte de iubire
poate n-au fost, eu nu le-am cunoscut.
Ca pozele din cartea de citire,
eram adesea-nsingurat şi mut…

Septemvrie… Lumini licăritoare
învăluiau surâsul meu amar,
şi nu mai era doamna-nvăţătoare
să-l mângâie pe cel mai trist şcolar…

SCAFANDRUL DIN LACRIMĂ

E-o lacrimă-a izbânzii…
O lacrimă… Oceanul şi-a cheltuit azuru-i
s-o umple de lumină şi-n inima-i cobori,
în vreme ce, în palme, sonore lespezi zurui
şi-n calea ta nisipuri închipuie ninsori.

Smaralde în spirale de ape şlefuite,
ca ochii mari, de fată, clipesc între corali
şi degetele tale sunt albe stalactite
în peşterile apei, printre luceferi pali...

Metale generoase, stelare roci, liane
te-nconjură subtile, şi-n lacrimă pătrunzi.
Încununând izbânda visărilor umane,
ca-n propria-ţi statuie-n arama ei te-afunzi!

E-o lacrimă-a tristeţii...

Ca scutul de războinic, de săbii spart, boltită,
e lacrima amară în care-naintezi,
meduzele — cadavre de stele — se agită
şi-n urma lor, coclite funingini cad, zăpezi.

Surâsuri stinse, umbre de flori, cântări nespuse,
cleştaruri ameţite de soare zac în scrum
şi numai monştrii mării cu veştedele buze
mai ronţăie nisipul cetăţilor de fum...

Să scaperi din amnare, ca o pădure, ardă
priveliştea acestor ruini. Sub ceruri largi,
cupola-n care încă mai doarme apa moartă
şi învelişul rece, al lacrimii, să-l spargi!

Vorbindu-şi parcă sieşi, un om, pe plaja arsă
de razele de aur, de selenara nea,
întârzia, cu mâna spre-al mării drum întoarsă.

..."Poetul e scafandrul din lacrimă", spunea.

VÂRSTA SĂRUTULUI (1963)

CORRIDA CU HEMINGWAY

Umbla desculţ, peste nisipul grădinii
ca pe-o podea a mării
— deşi marea era departe —
atingea în treacăt tulpinile florilor vechi,
cu foşnet de sare,
iar mâinile,
mâinile bătrânului, arse, rănite,
rămâneau pline de-ntuneric,
în lunga lor călătorie printre culori…

Firele bărbii, de lemn, fumegau
legănând între lianele lor
corabia pântecoasă a pipei.

Respira greu
— aerul rămăsese, acolo, departe, pe ţărmul mării —
iar paşii
învăţaţi cu puntea şovăitoare,
se împleticeau, printre frunze…

Peste cămaşa roasă, ieşită din pantaloni,
luna
punea petice de lumină.

El a aprins lampa,
a coborât vechea carabină, cu două gâtlejuri, din cui
şi s-a aşezat pe lespedea fierbinte a pragului.

Se aştepta să fie atacat de tauri...

(...În baraca din spatele cârciumii,
de dincolo de whisky-ul mirosind a câmp
şi a bălegar,
era un perete împodobit cu siluete de tinichea:
fierari lovind nicovale, castele, mori de vânt
şi o Lună aurie
care îşi întorcea şi celălalt obraz,
dacă o atingeai cu alicea de plumb...)

Asta a fost în copilăria bătrânului.
De-atunci, Luna nu s-a mai întors.

Acum, ţinea în mâini, biruinţă târzie, o armă
adevărată,
sub Luna al dracului de-adevărată,
încremenită ca un semn al destinului
ce poate fi schimbat, ori măcar întrezărit, înţeles.

Trebuia să afle noua lumină.
Dar, trecând prin umbra lui, pe neaşteptate,
pe neaşteptate,
un glonţ a suit spre Lună
iar el cu cămaşa înroşită de sânge,
ca pelerina unui torero
continua să meargă pe sub arbori,
împuns de ramuri înnebunite,

cu coarne de fildeş, întoarse,
în vreme ce marea, cu oglinzile ei topite, cu peşti
şi corali,
se apropia de grădină.

A doua zi,
am văzut în ziarele lumii,
dincolo de picăturile negre, de tuş,
obrazul bătrânului,
sfârtecat de tristeţile pământului,
— cu îngrozitoare peşteri, cu vulcani disperaţi.
Semăna, uluitor, cu imaginea
feţei a doua, nevăzute,
a Lunii...

SADOVEANU LA NEAMŢ

În toamna peste codrii ajunsă
şi printre surii
pilaştri ai serii pluteşte o singură frunză:
întârziată umbră a pădurii.

Cetatea-i departe acum,
dar prin rarele ceţi
tot mai vibrează bolţile de fum
prin aerul lustruit de săgeţi.
Pleoapele apelor s-au desfăcut
şi-n miezul merelor, umed,
aud
cum suie, spirale de sunet.

Iată fereastra, iată cărţile cafenii,
pe-o masă, pălăria pare-un cuibar de aştri,

şi iată slovele tremurate de făclii,
ale uriaşului cu ochi albaştri…

Cumpăna serii se-nclină, deplin,
scapără-n horn butucii, ca bursucii,
şi peste umerii uriaşului, lin
îşi mor frunzele nucii…

Într-un târziu şi-mbracă pelerina
şi lasă lumânarea să se treacă,
să-şi pâlpâie printre fereşti lumina,
iar el sub umbra stelelor se-apleacă.

Trece prin ierburile aţipite,
şi printre spiţele grelelor
astre ce freamătă, neliniştite,
ca-ntr-un han al Ancuţei, al stelelor.

Apoi străbate drumuri scrise-n lut
trece peste pieile frunzelor, sure
şi trece peste timp. Neabătut,
pădurea-naintează în pădure…

MOARTEA POETULUI

O, pădurea mea nebună,
coborâtă peste ape,
cerul despicat de lună
astăzi nu te mai încape.

Ceru-mbelşugat de astre
cade peste chip, şi-arare,
lunecând prin frunze-albastre,
sună pleoapele amare.

O, pădurea mea nebună,
coborâtă peste ape,
cerul despicat de lună
veşnic, nu te mai încape…

DEVENIRE

Mi-apari numai o clipă. Neştiută,
lumina ta-i mereu îndepărtată,
tu, mănăstirea mea, neîncepută
şi năruită dinainte, toată…

Sunt aerul în care lin se surpă
făptura ta, ca azi, ca totdeauna
şi veşnic reînvie-n mine, suplă…

Sunt aerul pe care-l umple luna…

RISIPIRE

Sângele-mi disparat, îmbătrânit,
ca o garoafă strivită, pe ape,
urcă în tine, împleticit,
fără sunet, aproape…

Sângele tău mi-l cheamă, magnet lichid,
îl suie lângă tâmplele tale, învins.
În cântecul tău m-am înzăpezit,
spre tine-l chemi pe-un altul, din sângele meu stins.

Du-mă sub arborii reci, prin nea,
voi lumina, zvârcolit în tine, mereu,
dar glasul cu care o altă iubire o vei chema
va fi străin de tine. Va fi al meu…

ALTAÏR

Peste oraşe, flăcări vibrânde. Nimb de forţă,
lumina recompune statui, pe bulevarde.
O omenească torţă conture vii împarte,
iar eu — sunt cel ce arde,
sunt însăşi noua torţă.

Cotidiene fulgere din stâlp în stâlp le-alung,
aprind în aer nevăzute ruguri,
când firele-mi se leagănă-n văzduhuri,
continuându-mi degetele mâinii —
şi în cuptoare roşii-apoi ajung,
stârnind pe lespezi dansul, cu talpa goală,-al pâinii...

Sunt sângele mişcării. Focul tânăr
cu ochii arşi de fum, de flăcări nins;
dar uneori, mi-apasă greu, pe umăr
arcade de scântei şi îngenunchi
şi pentru-o clipă numai, pare-nvins,
electricul meu trunchi...
Cândva, am să asfint de tot. Ştiu clipa.
Dar pot s-o întârzii, s-o-ndepărtez,
din trup smulgându-mi, în amurg, cântând,
pumnalele de wolfram, sângerând.

Pot să mă sting purtând în trup, ascunsă,
a dăruirii linişte
străină de adevărata moarte.

...Iar de mai pot s-aprind măcar o frunză
devin, în spaţii, steaua Altaïr
şi-ard mai departe, mai departe, mai departe!...

FIOR

Ca o presimţire
a toamnei, văzum
o vulpe subţire
cu coada de fum.

Prin reci luminişuri
azi pasul mi-ndemn
cum prin trestiişuri,
o luntre de lemn…

Cu umerii teferi,
făptura mi-o-nalţ
şi-s cuib de luceferi,
cu ciocuri de smalţ.

Nu scade în volburi
al clipei senin,
de-mi gâlgâie-n scorburi
o stea mai puţin…

Dar voi regăsi-o?
Minune-i, să fii,
când trece o ziuă,
mai tânăr c-o zi…

CÂNTEC

…Şi frunze calme, leagănă pe ape
tremurător calvar de funigei.
Peste surâsul tău şi peste pleoape
nu cade toamna, Gheorghe Tomozei.

Aprinzi pe buza florii care moare
sângele-amar, al soarelui învins —
şi cântul nu se trece-n întomnare
şi ochii tăi sunt beţi de necuprins…

STRADIVARIUS

…În Cremona ploua…
Turle de roşii olane, turle subţiri
jucau pe-acoperişurile ude,
ca nişte chiparoşi fumegând,
ferestrele zvâcneau în aer, mute,
numai bătrânul Stradivarius nu putea să doarmă,
în casa lui veche de piatră,
înconjurată de-o grădină fără arbori…
Sub boltă pâlpâia o lumânare,
şi bătrânul cu buze de lemn
sfâşia întunericul cu mâinile lui de lemn
şi vorbea
cu lacrimi de lemn împietrite în barbă:
“Auziţi? Lemnul urcă în mine,
mi s-a lipit de umeri, de tâmple,
îmi macină carnea, îmi sfâşie vinele…

Deschideţi-mi o rană-n piept! Sângele meu
nu mai e roşu,
lemnul fuge, se retrage-n mine ca-ntr-o cetate
moartă,
îl auziţi?
Când vine negustorul de fructe, cu măgăruşul lui,
îi plătesc smochinele luate, cu frunze,
şi el fuge-ngrozit,
iar ieri, în faţa bisericii,

doi îndrăgostiţi m-au luat drept arbore
şi şi-au săpat numele pe fruntea mea…

Am mângâiat cu palmele mii de viori,
am tăiat toţi arborii din jurul casei şi i-am
sacrificat pe masa mea,
am căutat lemnul cel mai rar:
vai! chiar lemnul unor îngropate sicrie
şi lemnul plătit cu aur, al unor scufundate corăbii,
şi iată, lemnul s-a răzbunat…
În auz sună, răsună, viorile toate
şi simt, cutremurat de durere,
cum lemnul îmi cotropeşte picioarele…
Visez…
Undeva, pe mare,
trece acum un convoi de corăbii:
douăsprezece corăbii veneţiene, cu pânze albastre
şi alte douăsprezece cu pânze galbene
plutesc, solemne, în jurul unei singure corăbii, cu gât
de lebădă,
în care e o vioară făurită de mâinile
mele de lemn,
mâinile bunului, sărmanului Stradivarius…

Corăbiile, şi ele nişte viori, îmi apără vioara,
mii de braţe ar voi s-o răpească.
Îndepărtate ţărmuri o aşteaptă. O, lacrimile mele
călătoresc pe ape…
Rădăcini de lemn se apropie de inima mea ostenită.
Le-aud. Curând, o vor zdrobi!
Cântecul mi s-a supus dar eu m-am topit, întreg,
în flacăra lui,

pădurile mi s-au supus şi-acum
de lumea lor, însângerat, m-apropii...
Lemnul îmi caută fruntea înnegrită de fum,
plesnesc strunele tuturor viorilor care mor, o dată
cu mine,

e sfârşitul!
Ocrotiţi-mi viorile,
viorile!..."

Învăţăceii l-au găsit dimineaţa...
"E un copac fulgerat.
Să facem din el o vioară" — au spus...

FÂNTÂNA CULORILOR
(1964)

LEGENDĂ CU ALBĂSTRICA

Trăia o fată într-un sat de munte,
cu cozi subţiri şi cu albastre funte.
Trecând prin marea lanului de grâie,
ştia ţărâna caldă sub călcâie,
pe când venea, târziu, cu demâncare,
pe mirişte, la fratele cel mare.
El secera în spicele de aur,
cu feţi frumoşii, gâturi de balaur,
până-ntr-o zi când a venit solie
şi l-a chemat în fum de bătălie,
iar Albăstrica peste culmi deşarte
l-a petrecut din ochi, până departe…
Trei ani schimbat-au frunza în arinişti;
ea-l aştepta în margine de mirişti,
şi-ntr-un târziu, când a cuprins-o frica,
a-ncremenit în lanuri Albăstrica.
Aşa-i şi azi şi-ncearcă să-şi ridice,
albaştri, ochii, din păduri de spice,
se-ntoarce-n casa cu surpate trepte
şi-i fericită c-a putut s-aştepte…

LEGENDA DALIEI

A fost demult… şi Daliei, crăiţa,
i s-a pierdut, de bună seamă, viţa.
Doar basmul ne-aminteşte câteodată
că fata a rămas nemăritată.
Se vede c-a fost tare mofturoasă,
şi-a fost bogată foarte şi frumoasă…
Era înaltă şi-avea trup subţire
şi-şi alesese, în sfârşit, un mire
cu care-a hotărât să facă nuntă.
“Mai pune-o funtă şi mai pune-o funtă,
e prea săracă rochia purpurie,
spre alta ochiul parcă mă îmbie,
că e cu flori mai proaspete şi-i nouă
(ce-ar fi de le-aş purta pe amândouă?).
Mai pune-o funtă şi mai pune una…”
Când a sfârşit, murea în zare luna.
S-au risipit în patru zări nuntaşii
şi mirele-a plecat, s-au dus şi naşii…
Doar Dalia bolborosea-nainte,
nemulţumită încă de veşminte.
Când s-a lăsat pustiu peste palate
era-mbrăcată — abia pe jumătate…
Acuma, ca în vremea zânei Dochii,
e-nveşmântată-n patruzeci de rochii,
trufaşă trândăveşte în grădină,
dar mirele întârzie să vină…

CUPRINS

NOAPTE DE ECHINOX
(1964)

COSMICĂ

Văzduhul a vibrat:
— planete, astre, urse —
parcă un vin ciudat
peste albastru curse.

Iubirea de înalturi
ne arde-n trup, precum
mari peşteri în bazalturi
păstrează-al lunii fum

Când în stelara goană
ne-om risipi-n ecou,
noi, vârsta pământeană
o vom trăi din nou.

Vom repeta minutul
ce piere-n vreme, stins,
ca-n amintiri, sărutul,
al primei dragosti, nins…

Prin timp, călcând cu-aripa
al stelelor damasc,
pornesc să caut clipa
în care-am să mă nasc!

ÎNTOARCEREA LUI ULISSE

Corabia se-ntoarce. Pânze galbene, sfâşiate,
spânzură de frânghiile putrede,
şi cenuşa catargelor cade pe punţi
o dată cu umbra pescăruşilor, arsă.

Bătrânul tremură: genunchii nu-l mai ascultă,
ochii nu mai ştiu să vadă,
iar vinele de sânge îngroşate, informe,
ca nişte odgoane ciudate,
îl încolăcesc în tăcere,
deşi el ţipă cu o voce roasă
ţâşnind din gura despicată de fulgere
ca o rană perpetuă.

Adesea, prova loveşte în treacăt
trunchiuri fără cap, ori fără mâini,
şi bătrânul râde. Îşi regăseşte duşmanii răpuşi,
iar barba i se goleşte de sânge, ca de nisip o clepsidră.

Apoi tace: în pântecul corăbiei
stau rânduite într-o ordine monstruoasă,
acoperite de uleiuri rare,
trupurile oamenilor lui, fără număr,
fără nume, trupuri tinere,
mai moarte decât lemnul mort, decât arama
şi piatra.

Ţărmul e aproape. Păsări vii,
lunecând peste arborii vii,
îl înconjură pe bătrânul
cu dureroasa-i povară,
dar el nu recunoaşte aerul,

descumpănit, e gata să plutească-napoi,
târându-şi sângele şi morţii şi vârstele
pe mările fără întoarceri.

Rămâi,
oriunde priveşti e Ithaca,
în goana ta n-ai fost singur,
pământul s-a târât în urma ta, şi pe fiecare
ţărm sterp
s-a ivit o Ithacă.
Ia un bălgăre de lut: e Ithaca!
Gustă-l: e Ithaca!
Şi eşti şi tu Ithaca,
spre tine ai călătorit,
ori poate că ţărmii ţi-i apropiai
iar tu, vâslind, rămâneai nemişcat.

Spală-ţi sângele de vechi năluci, corăbierule,
şi priveşte în jur…
Te-am căutat mult
până să te aflăm, limpede
întruchipare a cutezării!

Rămâi, e ora împlinirii, rămâi,
chiar dacă pleoapele tale nu mai sunt la fel,
aşezările-s altele,
şi nici arborii nu mai sunt cum au fost.

Şi nici Penelopa…

NOAPTE DE ECHINOX

La capătul zilei urc într-ale ploii vitralii
newtoninele culori primordiale,
filtrate de trandafiri şi de dalii
în risipite petale...

Apoi te chem. Prin aer cuvintele se-ating
de alte glasuri în eter ţâşnite,
şi sunetele scapără, se sting,
totuşi îţi bat în geamuri, ameţite.

Ecou târziu al lunii e culoarea
şi frunza-i un ecou al sevei duse,
călătorind în crengi, iar sărutarea
e un ecou al sângelui pe buze...

Trec păsări albe, ceru-ncercănând,
noaptea e albă ca zăpada filei,
şi e firesc să fie astfel când
fiece clipă-i un ecou al zilei.

...O clipă-i între ziua ce-a trecut
şi noaptea coborâtă-n jur, o clipă
în care de pe-acuma, nevăzut,
alt anotimp de flăcări se-nfiripă.

Rotunde, noaptea, ziua, prin timp se-ngemănară.
Sub clopotul luminii egale au premers,
şi între amândouă sclipeşte clipa rară
ca numele-adoratei în miezul unui vers...

Bălceşti, 21 septemvrie '61

A DOUA NOAPTE DE ECHINOX

Anotimpuri îndrăgostite, însângerându-se surd
în noaptea de echinox,
amintiri
şi ierburi văratice
le regăsesc pe acelaşi pervaz de fereastră
în casa veche a serdăresei…

…Cândva, rostind versuri, aici,
trăiam un echinox intim, hotar
între adolescenţă şi bărbăţie,
şi, pentru o clipă,
păream o statuie ciudată,
despicată în două, pe neaşteptate,
din tălpi până-n creştet.
O jumătate a trupului
se-mpleticea fără vlagă într-un vid colorat,
în vreme ce umbra celeilalte
cutreiera, învingătoare, stelele.

Când statuia a redevenit întreagă
m-am privit într-o frunză
şi m-am văzut mai matur,
dar cu chipul tăiat de-o cicatrice albă
ca un tăiş subţire, de spadă…
Rana durea blând, iluminându-mi fruntea,
şi-mi simţeam umerii atinşi
de zbaterea păsărilor pornite-n exod,
şi de aurul
unui septemvrie grav…
Am aprins lampa unui măr

— semnul de pe chip dispăruse —
şi-am rostit ultimele sunete ale versului
început cu un anotimp în urmă…

Bălceşti, 21 septemvrie ’63

UITARE

Timpul curge din cochilii
peste ţărm, peste nisipuri,
cum, înceată, îşi desprinde
frunzele sărate, marea.

Râzi şi glasul se consumă,
galeş risipit în alge,
când pe fruntea ta simt umbra
mâinilor ce te regretă…

Ale numelui silabe
mi le uiţi pentru o clipă,
în memorie le lepezi
ca pe nişte scoici absurde,

şi-apoi mă rechemi, cu spaimă,
ţintuindu-mi cu privirea
chipul zgâriat de-un tremur
stins al altor gene-amare…

Şi, îmbogăţiţi de umbre,
arcul vârstelor vibrându-l,
ne îmbrăţişăm, când curge
timpul din cochilii sparte…

TRANSFIGURARE

Vai, ce urât mă regăsesc uneori,
crestând hârtia, ca pe-un crin bolnav,
cu unghiile lungi, cuprins de teamă…

Par în chiliile cu lespezi roase
uitatul alchimist târându-şi ghebul
şi barba de sub mucede arcade,
cerşindu-şi sieşi blestematul aur.

Cu strâmbe degete zvâcnind sub lampă,
şi proiectând peste perete umbra
cuvântului abia ivit pe filă,
duhul ţigării-l izgonesc, de-o clipă,
spre cărţi ce se subţie în tartaje…

Râzând, urlând, schimonosit aproape,
cu fiecare literă scurtez
a vârstei cale, şi-nnoptând îmi pare
că-mbătrânesc c-o literă mai mult,
că-s palid, şters şi, dureros, acelaşi.

Dar i-aţi privit pe-ndrăgostiţi? Sărutul
le schimbă, straniu, liniile feţei
şi-i face albi de spaime
şi urâţi…

ATLANTIDA

Plajele memoriei cu nisipuri de ceară
se-mbogăţesc cu o ultimă întruchipare a ta,
îndepărtată, încetând să doară
ca o statuie de ceară, ori poate de nea.

Altădată, la moartea unei iubiri,
inima mi se umplea cu un vid răcoros,
păream un ţărm uitat de aripile subţiri
ale ultimului albatros,
un lut amar, prădat de diamante...
Vocea se spărgea în cioburi de aer,
sângele cald se retrăgea în plante,
şi rămâneam să sun, să răsun, clopot fără de vaier.
Târziu, ca nişte marinari laşi
care se-ntorc pe corabia părăsită, bântuită de vânturi,
umbra, glasul, propriii paşi,
reveneau peste-ale punţii şovăielnice scânduri.
...Şi corabia se avânta peste mări,
cu pânze vii, peste apele moarte,
adăugând o zare nouă, ştiutelor zări,
o chemare spre mai departe...
Dincolo de dezastre, de naufragii,
priveam stâncile-n flăcări, printre care corabia-mi albă trecu
şi spuneam, cu ochii arşi de miragii:
Nu, nu tu ai fost marea dragoste, nu!
Dar totul e altfel, e altfel acum,
mă simt doborât de ciudate poveri,
gesturi, cuvinte, culori, topite-n fum
le port cu mine spre nicăieri.
Ca o piramidă ce fuge-n deşerturi cu criptele goale,
ca o câmpie chemându-şi florile moarte-n pământ,
rătăcesc prin anotimpurile lumii, egale,
fără linişte sânt.

Un ocean voi fi, iar tu, împietrită,
îmi vei fulgera trupul, vei rămâne-n adânc,
Atlantidă
pe care n-o zăresc, deşi-n mine o strâng.

Alunec, corabie beată, peste nisipuri,
ard peste pietre, ocean de corali părăsit,
transfigurat, răsar în mii de chipuri
şi eşti cu mine veşnic, te strig neauzit…

…Marea iubire e-n urmă, ori poate undeva, înainte.
Sigur, am să te uit, îmi spun, vârsta mea străbătu
o presimţire a nopţii. Vine o dimineaţă nouă,
fierbinte…
Dar dacă ai fost tu?

TERŢINE

Cu zugrăveli stângace
umple văzduhul ploaia,
şi cu culori sărace.

(C-un fulg de nea, odată,
am luminat odaia
copilăriei, toată…)

Ca-n şcolăreşti desene,
ne oglindim în timp,
cu uriaşe gene,

cât brazii de înalţi,
mereu la fel şi-n schimb
întotdeauna alţi…

Acum, tulpini naive
cresc din vopseaua plânsă,
cu flori definitive.

Lumini, sub pleoape strânge-le!
Toamna, pe-a lunii pânză
ne desenează sângele…

POEZII
(1965)

SONETUL PSALM

Mâna ta mică, oaspete în psalm e
ca în icoanele de tinichea.
Genunchilor rotunzi, cu os de stea
Sonetul li-l deschid, cu linii calme.

Iau degetele lungi, sticlind de nea
şi le adun în podul unei palme,
dar psalmul fulgerându-l cu sudalme
glezne de aur intră-n carnea mea.

Între cirilice de psalm, confuze,
şi-adulmecatul trup de scorţişoară
îmi risipesc culorile cu-ncetul.

Un fruct amar s-a despicat pe buze,
se trece-n aer psalmul, ca de ceară
şi degete subţiri închid sonetul…

RITM PALID

Mărunte morţi prin aer trec spre plante,
şi plantele şi ele se târăsc
şi rădăcina casei o despică,
iar noi ne clătinăm prin încăperi
şi înţelegem că e semn de iarnă,
căci orele sunt neîntregi, ca mere
pe care dinţi străini le-au încercat,
şi drumul dintre galben şi albastru
e mult mai greu. Doar tu mă luminezi
ca un ulei prin muchii de flacoane,
perdelele peste tristeţi le cazi,
şi-n ceasul cu nisip răstorni târziul…

IARNA BUCUREŞTILOR

E-o iarnă ca pe vremea lui vodă Caragea.
Stau în odaia susă şi-aud de-afară vântul,
arama se cocleşte-n ibricul de cafea,
şi lumânarea scade, cuvântul încetându-l.
Prin hanuri, cu feştile în mâini, smerite slugi
se-aţin la porţi şi-aşteaptă clinchenitoare sănii
purtate lin, prin viscol, de vizitii de tuci
şi de-o pereche ninsă, de dihănii…

E-o iarnă ca pe vremea lui vodă Hangerli,
scurtat de cap de fierul buzaţilor ceauşi.
Flori sângerii în vase se clatină, târzii,
cu tremurate lujere spre uşi
şi simt în pipa arsă tutunul picotind,
de tomuri când m-apropii, solemne metereze
din care poate umbre viclene se desprind
cu săbii năzuind să mă reteze.

… E iarnă doar şi umbre ce mă-mpresoară, blând,
trecutul îşi păstrează în mine, ca-n nisipuri,
furtunile albastre, mari focuri scăpătând
şi împietrite chipuri.
Rădvan cu cerbi ca neaua-n decemvre de-aş avea,
Pe uliţele strâmbe, cu poduri şi dugheni,
printre năluci de arbori cu mine te-aş purta

în iarna ca pe vremea lui vodă Mavrogheni…

REPETARE

Toate versurile care se vor mai scrie pe lume
s-au scris.
Scriem numai versurile altora.
Prin iubita nenăscută încă
au trecut câţiva bărbaţi.

Acest trup l-am mai purtat
pe când eram tatăl meu.

Sângele începe să mă doară
şi mor
până mă plictisesc.

Frunza asta a mai căzut,
Zăpada a mai fost ninsă.

Numai pe tine
nu te-am mai iubit…

POEZII
(1966)

ODĂ POEŢILOR DACI

Despre voi
n-am să ştiu nimic, niciodată…

Sunt, fără îndoială, cel dintâi
care vă caută umbra
printre arborii
şi râpile despicate de ger,
ale graiului nostru,
printre boabele de grâu
şi rădăcinile de mătrăgună,
în fântâni cu hoituri de vulturi
devenite apă verde,
în piatra colcăind de aur
şi în văzduh.

Unde sunteţi? Unde v-a tăinuit
întunecata voastră justiţie,
unde v-aţi spulberat?
Sunt sigur că aţi fost,
trebuie să fi avut o limbă a voastră
în care să vă şuieraţi versurile nescrise
fiindcă n-ar fi încăput în nici un alfabet,

sunt sigur că v-am zărit printre oştenii
iernilor cu moarte,
dar umbra voastră n-o pot distinge
pe nici o lespede, în nici o peşteră.
Unde aţi pierit,
voi, bărbaţii tragici
străbătând pădurile şi pietrele,
asemeni zimbrilor
de grumazul cărora spânzurau
oalele cu cenuşa morţilor,
în ce v-aţi risipit?

Poate nu suntem decât carii
care devorează braţele voastre îngheţate,
înotând în orbitele voastre,
şi fără să ştim
ne zugrăvim fluviile cu sângele vostru.

Nu. Moartea prin otravă
putea fi pe măsura regilor,
dar nu semăna cu voi,
şi mi-e greu să cred că v-au răpus săbiile.
Poate că aţi fost în arenele Romei
pentru a ajunge în burţile tigrilor
flămânzi de o mie de ani,
poate v-au trimis pe corăbiile
cu care pluteau, spre exil, poeţii cu togă,
dar nu pentru a mişca lopeţile
cu pieptul vostru tatuat cu femeile
a jumătate de imperiu,
ci pentru a ridica pânze
pe catargele oaselor voastre...
Desprind de pe lut
zdreanţa peticită cu cruci de lemn a cimitirelor,

şi nu vă zăresc,
vă caut sub pielea gata să plesnească a culorilor,
şi sub coaja cuvintelor,
şi nu vă găsesc.

Totuşi sunt sigur că aţi fost,
şi mă gândesc la miile de copii
născându-se printre strugurii dacici,
copii care nu erau decât ecoul de început
al cântecelor voastre,
la inimile îmbătrânind sub scuturi
şi luând forma lor,
şi la gesturile de o limpede sălbăticie.
Mă gândesc la aşezările
mistuite de frunze,
şi vă întrezăresc pentru o clipă
buzele crăpate şi bărbile coapte.

Vii, în bărbaţii care vă urmează,
voi înălţaţi peste sânge
un pod între pământul nostru şi pământ
cu o veşnicie mai trainic decât podul
bătrânului Apollodor din Damasc!

CĂLĂTORIE ÎN ICOANE TRACICE

Lui Paul Anghel

Marea Messembriei şi pietrele ei,
şi femeile cu trupul de acum,
ce se cojeau de pământ, şi-am pătruns
prin năvoade cu miros de sare
şi sudoare de dragoste

printre stâlpii de chiparos ars, ai caselor
moarte, năclăiţi de smoala corăbiilor,
în vechime, în viscolul
icoanelor Trakiei…

Cădeam din icoană-n icoană. Am văzut
un războinic palid, înfipt, întreg, într-un balaur
din rănile căruia ţâşneau tulipe,
şi am văzut o madonă cu chip de prescure,
cu o singură pleoapă, închisă
de parcă, strivind-o, asupra-i ar fi respirat
un bărbat,
despicată în două
de o lovitură de bară.

Mai era şi o femeie cu veşmânt de iarmaroc valah,
dincolo de care,
prin cioburile zugrăvelilor stratificate,
se zărea un mag podidit de frunze şi păsări.
Piciorul femeii întâlnea coastele lui
şi oasele lui sterpe se îngropau în
carnea ei de pământ alb…

În preajmă, ca într-un cuibar cu ouă
în care cad raze de lună
se prăfuiau capetele unor bătrâni, cu aure rotunde,
strânşi la ceasul de taină al cinei
în jurul unei mese de han.
Din ţeasta celui care
avea să trădeze, ţâşnea iarbă înaltă,
iar cel mai tânăr dintre ei
surâdea
neînţeles, depărtat, cu gesturi singure.

Prin fibrele lemnului plesnit,
scris pe elineşte de carii
şi-nceţoşat de-o lene-nduioşată,
oşteni pe cai roşii şi cai albaştri
tropăiau pe creneluri de cetăţi
în căutarea tânărului prelins în sângele unui copil,
vegheat de boi minusculi şi de oi voioase…

Oglinzi compunându-se absurd, năruindu-se,
fierbând în culori, sparte de potcoave,
sporind distanţa dintre om şi moarte,
lâncezind pe sângele unor lumi vechi
icoanele ne ardeau, ne rodeau chipul.

Ne-am rupt din ele, cu vopseaua curgând din urechi,
apoi ne-am privit în lespezi,
ne-am spălat de adorare, uimire şi teamă,
îngrijoraţi de clipele
pe care încetasem să le mai trăim,
şi-am gândit cu inima strânsă la imaginile
noastre de pe ziduri şi gesturi, întrebându-ne
cum vor vibra
sub ochiul viitorimii.

Ne despovăram
de viscolul depus în noi, clătinându-ne încă
între aur şi verde…

Cei care vor coborî
în fotografiile noastre, ne vor găsi
ca acum.

Nesseber, august ’65

HOMER

Ştiu foarte puţin despre bătrân…
Nilul a fost brâul lui, cu crocodili,
iar cea mai mare dintre piramide
îi lâncezea în traistă, lângă un codru de pâine,
şi nu se putea înţelege cu oamenii
fiindcă vorbea cu mai multe voci deodată
(de altfel, Turnul Babel n-a fost altceva
decât Homer beat),
a inventat calul troian, în care-abia încăpea,
şi-a suprimat, cu un singur vers, Atlantida.

Nimeni nu i-a văzut chipul,
numai dacă vă veţi îndepărta în spaţiu,
pe Altaпr, de pildă,
îi veţi vedea craniul
rotindu-se, implacabil, în jurul soarelui,
cu orbitele oceanelor
înlăcrimate
blând…

LUMEA CARE SUNT

Un fulger tânăr sângele-ţi despică
şi pentru-o clipă-n sânge ninge surd,
zăpada se străvede printre gesturi
şi de fereastra fumegând, te rupi,
şi ca un orb, în casă cauţi focul
de parcă amintirii-i este frig…
Te temi? E ziua ta. Alt an trecu,
din vârsta-n care abia înveţi să mori
şi dinţii gheaţa albă şi-o înfig

în vocea care nu mai e a ta.
Te strigi cu voce goală în oglinzi
şi viscoleşte-n palmele-căuş
dar umbra când îţi lunecă-n odaie
culorile, ca zidul ţi le sorb,
varul lor cald îl risipesc în mine
şi fără să-nţelegi, eu te trăiesc,
anul pierit, l-alătur vârstei mele
şi jefuită, brusc, de săptămâni,
de nopţi incendiate de miragii,
de zile vechi şi de tristeţi, rămâi,
mereu mai tânără iar eu, bogat,
stând adunat în faţa unei cupe
în trupul spart de răni îmi tăinui prada…

De timp despovărată-n mine treci
(îţi aminteşti, din clasele primare,
principiul vaselor comunicante?)
Dar când ai să te cheltuieşti cu totul
şi nu te vei mai oglindi-n nimic
întoarce-te pentru o oră-n zidul
în care sângele-mi cocleşte-n frescă,
şi-apoi dintre zăpezile căzute
coboară-n lumea care voi fi eu…

CÂNTEC DE SFÂRŞIT

Cenuşa eşti, a sângelui meu, tu,
sângele ars în ore de veghere,
sângele singur care străbătu
ca pântecul unei străvechi galere
alcătuirea pură care-am fost.

Din mine creşti, din mine te adapi,
îţi cauţi între coaste adăpost,
în mine calci, adânc, dar nu mă-ncapi.
Tot mai e loc pentru un trup la fel,
poate acela chiar, pe care-l jindui,
un trup pereche-nchis într-un inel
de nervi şi oase.
                                        Lunecă argintu-i
în ţărmul spart de amintiri amare —
piele pe dinlăuntru tatuată
cu ierbi de zahăr şi cu flori de sare,
în mine creşti, făptură nechemată.
Din sângele pe jumătate scrum
te-nalţi ca din cenuşi de amintire,
femeia mea de frunză şi de fum,
de alcool, tutun şi amăgire...
Eşti şi nu eşti, eu sânt şi nu mai sânt,
rămân când mă alungi, mă-ntorc când pleci,
eşti poate eu şi te-ndrăgesc, pământ
pe care îl străbat, pe care treci...

PATRUZECI ŞI ŞASE POEZII DE DRAGOSTE (1967)

EROS ÎN RĂZBOI

Au crăpat capul vinului, în beci,
au mâncat rândunica oraşului,
i-au percheziţionat pe copii
şi au găsit în ei copii, şi bărbaţi şi bătrâni
pe care, după ce i-au înjunghiat, i-au pus la loc,
au altoit usturoiul cu crinul,
iar pe oamenii doborâţi pe caldarâm
i-au tuns de speranţe până la zero
şi i-au numărat cu gloanţe — apoi…

Au confiscat toate numele de femei găsite asupra lor
şi au creat adevărate industrii
care să le separe de dragostea conţinută în ele,
apoi le-au revândut cu preţuri mari…

Noaptea năvălitorii îşi trăgeau cizmele
şi caii de sărbătoare,
intrau în casa poetului,
făceau lumină aprinzându-i părul
şi-n patul de zăpadă se-azvârleau
silindu-l să rămână şi să-i vază
cum se culcau cu versurile lui.

MADRIGAL

Cu-amara îndârjire a dacilor bărboşi,
pe lespezile Romei târâţi, roşi de sarcasme,
sub scuturi vechi, ca pleoape căzând pe ochii scoşi
şi sânge spart, superb stagnând sub cazne,

aşa te strig, cu gura strivită de potcoave,
de numele tău arsă, în care-ntrezăresc
genunchi de anemonă şi carne de garoafe,
culori care-n miresme suave putrezesc.

Sălbăticii subtile, priviri fierbinţi ca huma,
în mine trec şi-ntârzii aproape de portal.
Icoana viscolită o părăsesc de-acuma
latinizând iubirea, tardiv, c-un madrigal.

VILLONESCĂ

Culori borţoase, deşuchete —
(din frunză cursă şi rachiu)
alb îl purta în trup pe verde,
rosu mişca-n potrocaliu —
culori strivite de sărutul
oraşului de-un veac surpat
îmi amintiţi de începutul
unui amor neruşinat.
El, fruntea îşi târa să-şi culce
în degetele-evantai
cu unghii de zăpadă dulce,
dar nesolubile în ceai,

şi — nu e nimeni să-l disculpe —
ani, şaisprezece, tăinuia
în arcul unor groase pulpe
ca în părăginiri de stea.
Îmbrăţişări usturoiate,
mişcau un sânge vechi în trunchi,
stârnind făpturile culcate
în uriaşii ei genunchi.
Trupul mai leneş ca nisipul —
ca roşu în portocaliu,
purta sub pielea roasă, chipul
frumoaselor de mai târziu.
Femeia le ivea, sculate,
din măştile de fum şi fard
în vreme ce abandonate
culorile năşteau sub gard.
(O, cum ştia să mai dezmierde
gura femeii-ţintirim!)
Alb îl năştea, pe verde. Verde
alt alb năştea, nelegitim.
Galben copil cădea din galben,
albastru, smuls din violet,
ca între fire de păianjen
în negru se topea, secret.
Pâine — altoită cu caisă
sânii-i ştia, tremurători,
cu pleoapa mâinilor deschisă
cel nărăvit întru culori,
şi încerca să se ridice
din veşnic pângărita stea,
dar carnea coapselor complice
pân' la surâs îl îngropa…

SUNT SEPTEMVRIE

Am vrut să-ţi dăruiesc luna septemvrie,
aş fi golit-o de moarte,
cu gutuile şi câinii ei leneşi, cu aşteptarea
scrisorilor, cu ploile suav putrezind, cu lutul
umflat de iubire.
Atât e al meu: septemvrie... Să nu-mi ceri
să aprind teii, ori să ning. Eu sunt
septemvrie. Sunt frunza care mă ninge,
sunt fărâma de timp în care poţi respira,
în care mai poţi respira,
sunt oglinda migraţiei păsărilor,
sunt septemvrie, pentru mereu, septemvrie...

PIERDERILE

Într-adevăr, m-a chemat neştiuta
îndoitură a genunchilor, unde carnea-i neocrotită,
dar nu trebuia să-mi cauţi gura.
Sunt cu o mângâiere mai sărac.

Ar fi trebuit să adie linişte,
dar numele meu rostindu-l,
redus la o silabă chiar, m-ai asurzit.
Sunt cu un cuvânt mai tăcut.

De-ai fi ştiut s-aştepţi, ai fi-nţeles
că mi-ai fi rămas aproape, mereu,
ca o dulce taină de comoară,
aşa, sunt cu o femeie mai singur.

Sângele pot să-l pierd,
creşte la loc,
dar sărutul prea devreme s-a risipit,
sunt mai bătrân cu un sărut...

CÂNTEC

Culorile în trup, se fac oase dulci,
se face vin, zăpada iernii trecute,
ochii se fac pietre, buzele — singurătate,
cuvintele se fac tristeţe.

Sunt plin de umbre ca un observator galactic
lăsat în părăsire,
cu chei ruginind în stele. Din amintiri
îi ivesc pe bărbaţii care nu voi fi niciodată
şi din degete le simt cum cresc, vertebrele
unor femei cu piele de frunză.

Şi m-acopăr cu ploi şi cu pământul
atâta cât rămâne sub zborul păsărilor,
m-acopăr cu uitare,
dar în răstimpuri reînviez, limpede.
Fiecare rană căscată în mine
poate deveni un cuib util
pentru voi, cei care-mi locuiţi sângele...
Mă întorc în mine, în pleoapa despicată,
a observatorului năpădit de comete, prăfuit
de algele altor ţărmuri, mă întorc, palid,
în orbita spartă, semănând şi în risipire
cu imaginea răsturnată, a cercului...

FĂRĂ DURATĂ

Lucrurile toate vor fi doar ce sunt,
nimic din mine nu va mai rămâne
în odăile prin care trec,
fără memorie voi iubi, fără speranţă.

Sângele îl voi deprinde
să nu mai înveţe pe dinafară, alt sânge,
inimii îi voi spune doar pentru sine să bată,
fără sfârşire voi iubi, fără grai.

Voi deretica prin amintiri,
gura am să mi-o cos cu iarbă,
voi aşeza între cuvinte, toamna,
fără culori voi iubi, fără tristeţe.

Voi iubi fără urme, ca în crime perfecte,
săruturile le voi arde după mine.
Fără trecut voi iubi,
fără durată…

SUAV ANAPODA
(1969)

SUAV ANAPODA

Urcă în fiecare noapte la mine, la etaj,
vânătorul cu calul lui. Sună, destup odaia, îl aşez în fotolii
şi scot rachiul. Calul ronţăie capodopere şi bea
discuri de patefon. Discutăm despre vreme. Mi se
prezintă vietăţile împuşcate; o căprioară, un urs, un mistreţ,
zvârlim totul pe plită şi apoi moţăim. Calul
îşi pileşte potcoavele, cască, apoi vânătorul zice:
Ţi-am adus şi nişte mesteceni, un pârău şi
ceva lună (dar nu şi cea mai bună bucată că
stătea să plouă). Muşc din lună,
aşez pârăul în scrin apoi mai torn rachiu, pun Aznavour
şi stăm, picior peste picior, până se frige mistreţul.
Apare pe prag dar nu ne place, nu-i fript de ajuns,
el bombăne şi sare la loc, pe plită. Bag un ceas
chefere pe foc (cu pendula frig ursul iar cu
ceasul-brăţară al iubitei, inima căprioarei)
e cald, e noapte, e cafea şi când întorc Aznavour
calul mănâncă discul ca pe o foaie de salată.
Mai fumăm un mesteacăn, rupem o ciosvârtă de mistreţ
(Sunt bun? întreabă. Bunule, îi spunem, să-l bucurăm
şi pe el) apoi vorbim de amor, eu arăt o poză:

marea în haine de duminică, el un bilet de loterie, iar
calul, poza lui Cassius Clay, la doi ani, pe blană.
Ne distrăm grozav, ne facem comozi
(ne-am scos potcoavele de la manşete) şi când el pleacă
rămân îngrozitor de trist. Sparg, ordonat, paharele, alung
moartea din rănile vietăţilor şi de la geam
îi văd pe prietenii mei suiţi pe tramvai. Noaptea fantastică
se şterge şi ea din pereţi şi caut somnul
cu ochii podidiţi de frunze şi păsări…

UCIDEREA CUVINTELOR

M-aş vrea un irod al cuvintelor,
le-aş trece gâturile de miel prin sabie
le-aş frânge greabănul suav cu biciul,
şi le-aş îneca în lapte. Aş dobândi liniştea,
nu le-aş mai şti pândind în preajmă.
Vă spun: ele, cuvintele sunt lăcustele,
sunt ploile cu broaşte, ninsorile cu sânge,
sunt ţărâna ce ni se-ncheagă pe chip.
De-aş trăi măcar o oră fără cuvinte!
dar e zadarnic, ele sunt ca furnicile roşii
strânse pe bucata de pâine ce-o duci la gură,
sunt greierii pe care-i înghiţi
odată cu apa… O, câte cuvinte le-am mâncat,
şi câte-am băut, câte îmi curg prin ochi, în somn,
câte îmi sărută, înaintea buzelor mele, femeia
şi, vai, câte mă încoronează
umplându-mi ograda cu bastarzi,
devastându-mi vârsta şi cheltuindu-mi
cu neruşinare, speranţa…

Chiar dacă înaintea lor îngenunchez,
chiar dacă mă tocmesc slugă la cuvinte
şi le cresc dobitoacele nevăzute,
ele nu mă iartă,
tot nu mă iartă,
mă despart de umbră şi mă alungă-n calea
unui cuvânt suprem. El, Înfricoşătorul
mă-nchide în arena cu tigri a singurătăţii
până când trupul meu spart
începe, însângerat, să cânte.
Le gândesc pedepsele. Vreau să le spintec
adoraţii călăi ai curţii mele, Breugel şi Bosch,
coastele plăpânde să li le rupă,
să le treiere cu corăbii şi cu înfometaţii ulii!
Trebuie, pentru că mi-e frică de cuvinte,
frică de tot ce se umple cu ele,
şi de tot ce se goleşte de ele,
pentru că mi-e frică de mine!

DINTR-UN SEPTEMVRIE

Sempemvrie, de un deget
pe-un fund de odaie
şi-i de-ajuns să ne aducă
bruma-n dulapuri.
Din porţelanuri
bem verdele,
femeile casei
le bem din cristale.
O spaimă rostind-o,
catifelele crapă,

frigul se clatină
în cărţile roase
şi ne acoperă
rumeguşul viorii.

Vai, prietenii-mi curg
prin podele!
Pune de ceai!
pune de lampă,
pune de ploaie!...

MISTERUL CLEPSIDREI
(1971)

POESIS

Poeţii incunabulelor, vechii,
încercau versul cu scoica urechii,
îl mursecau cu dinţii şi îl
spălau cu limba de mâl.

În morminte nu se cunoaşte
ce e vers, care-s moaşte,
numai ceea ce-a fost mâna
care-a zugrăvit ţărâna
lutul încă-l junghie
cu tăiş de unghie.

În zăpezile de crini
oase-s de alecsandrini
şi ce sfântă lege
să nu poţi alege
fruntea poetului
de craniul sonetului!

Amară devălmăşie
în vechime, în vechie...

Poetul e tibia
Regilor din Biblia,
e călcâiul
lui Ramses întâiul,
e clavicula
lui Caligula!

MAŞINĂRII ROMANTICE

Casele-s pline de maşinării romantice
de dubioasă utilitate: mecanisme
cu pâlnii de zinc, mânere de mahon,
roţi dinţate şi infernale sertare.

Nimeni nu ştie la ce-au folosit.
Se bănuie că erau maşini de tors, aparate
de răsucit ţigări, ocheane magice
ori, poate, cutii cu muzici.

Ne-nconjoară cu strategii de război naiv,
inutile, absurde, cu dizgraţioase
burţi de tablă bortelită, totuşi
ne inventăm mersul care nu le tulbură...

Câte-un copil al casei e gata să le fărâme
dar e repede îngenuncheat iar noaptea
tinichelele se strâng de frig şi rugina
fierbe ca-ntr-o bucătărie monstruoasă.

N-avem de ales între burduhănoasele
maşinării şi acea geometrică sculă,
turnată cu caligrafii de egretă
în argint visător — ghilotina...

FRICA

“Ce se întâmplă? spune hangiul,
muierile lustruiesc tigăile
şi le subţie ca foaia de ceapă,
deretică odăile
şi-apoi se îngroapă
în hârdăul cu apă de ploaie,
neagra se face bălaie,
intră buzata copilă
şi iese dalilă,
intră baba
şi iese regina din Saba.
Dintr-un cap al casei în celălalt
duhneşte-a levănţică de Levant
când totul aici adia
a usturoi deşucheat şi-a cafea!”

Bătrânii ascund icoanele,
bărbaţii bagă plumb în pistoale,
şi trag iataganele
şi casa scârţâie din balamale…

Bea-ţi, Manuce, anasonul
şi kirie-eleisonul!

La pan
s-a anunţat Don Juan
de Deliorman!

APOCALIPTICUL IARMAROC

Pe-o minaretă-a Sfintei Sofii
am dat patru bacovii.

Cu o singură bacovie
poţi avea raclă cu sfântul Zenovie.

— Cât ceri pe-aceste carafe?
— Două cârloave.

— Avem safire, sacâz, caragiale
şi alte giuvaericale:

un pillat, cu mânerul sculptat
şi un nichita cu trei capace.
Face trei cai arăbeşti?
— Face!

Cu un macedonski iei un pac de cinabru
şi-un foarfece de tuns ionbarbu.
Avem manii şi alecsandri.
— Vrei alifie întremătoare, vrei vin de blaga?

— Vreau!
— Bate laba!

Fete nebune
cântă la un antonpann cu trei strune
în varul dogoritoarei amiezi
basmul caprei cu trei arghezi.

Taraba cu peşti
se arămeşte cu văcăreşti.

Şi
se continuă şi după moarte jocul
de-a iarmarocul!

— Avem tot ce vrei
şi nu vrei
De la dosoftei
la tomozei!

Poeţi, îndeobşte fără angarale,
dar mai ales fără parale
iată-i deveniţi, fără grai,
aur, cerb, mălai,

Iată-i pe tarave
cu oase de iubire bolnave,
iată-i pe tron
la Bizantion

Noaptea, ca nisce
fiare, tabără pe odalisce
şi sărutându-le sub fumul
de eminesc…

TANIT
(1972)

TANIT

…Şi noaptea cade în odăi, Tanit,
tot ce-i pământ în mine-a adormit
adoarme calcarul şi apa amăruie…
Ce e lumină către tine suie,
ce-i sunet se depune în cristale
ce e cuvânt alunecă pe dale
şi amintirile pe laviţi curse
se duc să-ngheţe printre urse.
O clipă doar şi moartea a sculptat
alt trup în şinele de somn decolorat
din care-n zori mă trag cu grabă
ca dintr-o mănuşă ruginită de tablă.
Mă-mbrac cu nervii, simţuri de smalţ
le netezesc, cu mişcarea mă-ncalţ
şi intru în ziuă prin hrube ascunse
împăroşat cu frunze,
cu-nfometate unghii
ce-ţi caută genunchii
lumină,
ţiitoare divină,
argint dumicat

de-ntins pe icoane şi de mâncat,
crin nins
leguma ochiului meu stins...

CEEA CE-I SPUN OGLINZII

Târâie-sabie, Scutură-lance, Clatină-moară
Sângeră-nuferi, Treieră-raze,
fii binevenit la masa mea, cavalere!
Aprinde-candelă, Flutură-steag, Vântură-apă,
vino, cavalere de Poştalion-pierdut,
de Mireasă-necheltuită,
de Vis-spart-cu-potcoave,
de Prea-târziu,
de Niciodată,
cavalere albit de făina morţii,
eşti oaspetele meu.

Tu, Lunecă-frunză,
Mângâie-crini,
Surpă-zăpadă,
fii oaspetele meu!

Aşa-i spun
oglinzii...

UN STÂRV

Domnului Charles Baudelaire

Într-o grădină-a verii ucise-ntârziam
cu tine, sub cupole aproape să se rupă
însângerând în unghii gutuile din ram
ca înainte parcă, de dragoste. Şi după.

Livada cunoscută, alene se turcea —
goi, pepenii în vrejuri roteau lucite fese,
iar trandafirul galben, ce se usturoia
în stratul de legume, printre cârciumărese

Părea o rană nouă în carnea unui măr
cu supărare suptă de musca-odalisca
şi mii de răni, rubine, se zugrăveau sub zări
ca-n coviltirul verde al carelor de Lipsca.

Căzu o pară-n fânul în calea noastră strâns
ce-şi pâlpâie, rotundă, de băieşiţă, crupa
cu pielea spintecată de dâre lungi, de plâns
ca dârele tristeţii ce cariază cupa…

Mari sâni de bube, strugurii verii, în ciorchini,
chemau din teci de zahăr miasmele şi viermii
şi se sculau, destinse, amare rădăcini
întunecând livada în vecernii…

Îţi aminteşti de stârvul, al veştedei gutui?
Sticlea, mălai de oase, ca stârv al unei hârce,
Întredeschise coapse ivea, copturi verzui
de piersică ajunsă sub boturi de năpârce.

Aromele defuncte duhneau cu duh schimbat,
dospeau, domnind în cojile rănii, ca-n cochilii
în craniul orb, al fructei de ploaie despicat —
cu puturoase mirturi şi putrede vanilii.

Un stârv. Al sevei, poate, al apei-ţintirim?
Aş vrea să-ţi amintească fluidele tipare
ale iubirii-atinse de declin
care rămâne vie în noi. Nepieritoare…

CÂNTEC ALUNGAT DIN CRONICI

Stam cu gâtul alb, sub grindă,
— pasăre egipţiană —
aşteptând să îl cuprindă
vreo domniţă năzdrăvană,
aşteptam cu ceafa tunsă
şi cămaşa despicată,
fruntea pe butuci ajunsă
se credea pe trup de fată.

Şi-a venit domniţa Ralu
coborâtă lin din butcă
cu mâini reci precum cristalul
al carafelor de vutcă
şi-a iubit cu mâna-ntoarsă
părul curs, fierbinte iarbă,
gâtul meu prelung, de barză
spaima, viclenită-n barbă.

Eu îi să√rutam danteaua
neagră, cu spărtură rară
şi îi beam din unghii, neaua,
dam din lacrimă afară
iar de-atunci când trec prin fresce
către pribegimi, cu calul
să mă luminezi cu nesce
lumânări, domniţă Ralu…

LA LUMINA ZĂPEZII
(1974)

ÎNTOARCEREA LUI CONSTANTIN VODĂ

Lui Nichita Stănescu

Mi-ntorc paşii trudiţi
În Bucurescii mei mult pohtiţi
holbez geamuri mohorâte
în luntrea dogitei carâte
Las mâna cu inele să fiarbă
în muceda-mi barbă
şi cu trudite şale
îngreunate de pistoale
zornăindu-mi călimările
de care-s pline ochi-buzunările
îmi răstorn căciula de vidră ferigă
la sfântu Gheorghe-n biserică
şi în genunchi, cu gura gata să rupă
icoana de-o pupă
Poarta altarului scârţâie-n drugi
piatra e podită cu slugi
şi caut jeţul umbros
de umbra mea ros
Vin sub amvon
ştirb de coconi

chelit de ginerii
tinerii
jupuiţi de satâre
baldâre.
Merg fără Doamna, şchiop
ca un plop
şi-mi şuieră glasuri străine:
“Cum de te-ai întors, Constantine,
belit de credinţă
ca de-o catrinţă
muierea neruşinată
ce goliciunea-şi arată
şi pântecul, nesătulul,
la Stambulul,
cum te-ai întors varvare lupe
din piaţa butucului dupe
ce fierul a retezat
busuiocul şi crinul curat?
Nu-ţi râcâie auzul
capul spart cu topuzul?
Câte fete
le-ai spânzurat de minarete?
Cât aur atârnă
pământeasca ta scârnă,
Ce ape-ar putea să spele
bătrâna ta piele
despuiată de crucea de hram
ce te ştiam?

Pleacă-ţi lespedea capului
sub satârul harapului,
ţi-ncredinţează
fruntea odată vitează
butucului şi buza ţi-o frânge

pe dulcele sânge
pe care zugravii
arşi de evlavii
l-or sui-n peneluri în clătinare
ca pe sâmburi de lumânare
pe tâmple de zidire
cu bolovani încleiaţi de iubire!"

O dalie de sub arcade
peste fruntea mea cade
şi-mi sângerează gura
şi capul meu cade de-a dura,
ca mărul, de-a rostogolul,
criptei văduve îi dă ocolul
şi plopii şi slugile
raclei îi desfoaie belciugele
şi-n ea mă azvârlă
ca pe crapul, în gârlă,
abia acum pricepând
că sunt Domnul lor de pământ,
că spre ei am urcat
cu gât retezat
şi care se-aşează
în ţara-i din capăt de rază.

Domnul
îşi află somnul
doar în ţărâna
ce i-a înstelat mâna
pe-o sfântă carte
în care-i scrisă cu viaţă şi moarte
trecerea lui de-a-ncălare
peste turnuri de schituri amare…

ECHILIBRU INSTABIL

Şi pare că ziua se prinde
de pereţii fluizi
ca laptele-n cană
iar oamenii se caută cu mâinile
îngreunate de fructe.
Cheia somnului zvâcneşte în palmă —
peşte de sticlă
şi tăvăliţi în boabe de grâu
aşteptăm ninsoarea de ieri.

Dar brusc se aude o împuşcătură.
Iar a ucis vreo dihanie,
braconierul!

Curgem în odăile casei,
călcând cu tălpile, lespezi de gresie
şi ne strângeam în jurul,
monstrului
zvârlit pe masa sfintei noastre cine.
Înfriguraţi ne regăsim apoi culcuşul
iar gurile amanţilor se caută ca două
găuri de glonţ...

UNDE E CASA?

Din fiecare casă sunt gata să plec
sub al oglinzilor tainic înec,
pot pleca oriunde, dar mai ales nicăieri
ori, poate sub arcada zilei de ieri.
Gol, zvârlit în frigul cumplit
Daţi-mi măcar poeziile cu care-am venit,
desperecheate, purtate, oricum,
daţi-mi sonetele mele de fum!

Daţi-mi măcar de pe margini de farfurii,
rimele ultimei poezii
şi daţi-i poetului, din blidul de prânz,
fructele ce pentru voi le-a plâns!

Unde e casa
cu paşii din urmă şi cu mireasa,
gata din drum să mă-ntoarne?

O simt şi de lacrimi
mi se albeşte
Scheletul, sub carne…

GEST

Trec cu buzele
peste numele tău
ca peste şira spinării
a unei frunze…

ORA ÎNCHIDERII

Ninge cu mălaiul meiului
peste Bucureştii Mateiului
şi-i vremea laşei tăceri
când prietenii se trag spre muieri
şi nimeni nu se înfruptă
din vinul cu beregata ruptă
iar ţigările nu mai taie
aerul, cu dulci evantaie.
În risipire, pe căi trudite

ne depărtăm cu chipuri ferite
să nu ni se vadă
firele de zăpadă,
ochiul amână
icoana mâinii, cu un gest mai bătrână
şi ştim că de la ultima întâlnire
suntem mai săraci cu-o iubire,
mai bătrâni cu un prieten ce nu e
şi albi de ninsori amăruie,
mai bătrâni cu-o neiubită femeie
despicăm odaia şi-o cheie
în broasca vibrând se întoarce
mişcându-ne-n sânge vechi arce
când cade mălaiul meiului
în Bucureştii Mateiului…

GLORIA IERBII
(1975)

SONETUL SONETULUI

Sunt versurile, sâmburi, paisprezece
vibrând în mărul unei clipe ninse,
ori pietre de colan, la gâtul, prinse
al unei străvezimi din ţărmuri grece?

Fluide zaruri sunt, poate prelinse
pe masa unui han cu pragul rece,
sau stropi de vin ori lacrime pribege
brumând armura oştilor învinse?

Sau dinţii Beatricei sunt, complice,
surâzători, ori sunt, de sub gorgan
dinţii sălbatici ai lui Ghinghis Han

mişcând cu plumbul sfârcului de bice
din noapte ca dintr-un gigant hartan?
Ghinghis ori totuşi, totuşi, Beatrice?

SONETUL BIBLIOTECII

Dorm în biblioteci ca în ospicii
cărţi adorate, cărţile sublime
pe-ascuns desfoliate, cu delicii
de degete şi pleoape anonime.

Li se atârnă lacăte-n tartaje
cu-ncuietori subtile şi cu cheie —
pândite de slugoaie ucigaşe
cu-adulmecări de carne de femeie.

Ofeliile cărţilor, nebune
cernelurile otrăvite-şi schimbă
şi literele-şi piaptănă-n lungi spasme,

iar cariile, mori de-nţelepciune
i-aşează Timpului ne-ndurător, sub limbă
făina osului tău sfânt, Erasme.

SONET SIMPLU

E o carte
în care se cade
să le ştiu adunate
viaţă şi moarte

Ca două, poate,
de cană toarte,
deşarte
şi adevărate.

Ei sunt, ca-n vis
un zid pustiu
de paradis

nins cu târziu —
şi-aşa mă las scris
de cartea ce-o scriu...

SONETUL PIETREI DE COASĂ

A o străvezire-aş putea
piatra cea scrisă
în care s-a iubit o stea
cu ceara mea promisă?

Acolo ai mei şi-au avut tron
şi gropniţi deşarte
şi bolţi de amvon
surpate de moarte.

Acolo în gresia
cu care-şi băteau coasa
şi-a aflat copilăria mea casa.

Acolo-au nuntit, în iclesia,
bunicul meu cu mireasa
şi naşi le-au fost regii din Geţia...

SONETUL COLINDULUI

Colindele-s copiii celor care
din trupul nostru n-am rodit copii,
le urmărim cum cresc cu frunţi de sare
şi coastele, ca sarea, străvezii.

Ce crin-muiere carnea mea iubi
de te-a ivit cu clinchete amare,
colind firav? De ce când te faci mare,
din mine te desprinzi, copile? Şi

de ce te-adaugi multelor himere
pe care cu mâini lacome le cer,
iar ele-s aripi de coleoptere

ori pururi schimbătoare flori de ger?
Tristeţea mea? E singura avere
(care-ţi rămâne ţie, Leru-i-Ler…

SONETUL ÎNVINGĂTORULUI

Ştii tainele să le citeşti. Misterul
nedesluşit al ploii şi înfrunţi
al mării haos când cu dinţi mărunţi
cochiliilor lungi le sfaremi cerul

Pui între gura ta şi fructul, punţi,
în care dulcele-şi prelinge gerul;
e-o pânză-n zări, îi eşti corăbierul
eşti mirele în repetate nunţi.

Eu casa mi-o înalţ cu stâlpi de rouă
pe aripile-ntinse amândouă
şi pe spinarea doar, a rândunicii,

uitat de pământeşti suplicii
şi-un singur strop mă năruie, când plouă
dar în cădere sfâşii masca Fricii.

SONETUL VECHILOR AUZURI

Ştii să-l auzi din, fără greieri, casa,
pe greierele-literă cum sare
din raftul cărţilor înşelătoare
(dar nupţial ce l-a primit mireasa?)

Din amintire sângele-l asculţi
cum bate-ntr-alţii povestindu-ţi fiul,
auzi în ceşti cum pâlpâie târziul
şi paşii dragostei i-auzi, desculţi?

Aud desfoliindu-se oglinde,
aud ceremonia ploii. Luxuri
ale urechii mele tresărinde.

la muzici mişcând apele-n havuzuri,
cu trupul meu în care-şi au morminte
cele mai vechi din stinsele auzuri.

SONETUL LUI OVID ÎN DRUM SPRE TOMIS

Reci diamante cu vâscoase fulii,
rămase-n urmă. Şi rămas, Falernul
peste taverne picurând eternul
şi efemerul lui ulei. Zac ulii

în stemele auguste. El, nedemnul,
târând de nu ştiu care dintre Iulii
sub suliţele, ale caraulii,
unei corăbii îi şopteşte lemnul

care sărate pânze şi le trece
prin mările părăginirii grece
vărsându-î-l din Roma pe poetul

timis pe ţărmul sterp, muncit cu-ncetul
de viscole şi vifore pribege
spre-a-l întâlni pe Eminescu, getul.

SONETUL LUI ION BARBU VENIT ÎNAINTE DE MOARTE LA CÂMPULUNG

Doar un popas în dulce eterul blond, în raiul
proptit ca pe o şiră de fân pe micul schit
cu mari păuni cerşindu-şi din zid căzut, mălaiul
şi lampe ce burează un chip nedumerit.

Ici crucea juruinţei de târgoveţi, alaiul
al ultimei trăsure ce-l poartă sub poclit
în seara ce-l priveşte, bătrân, cu ochi mărit
în care stele-alunge îşi varsă putregaiul.

Atât. Trăsura trece pe sparte caldarâme,
cu crengi în ploconire ce stau să se dărâme
pe el ca pe o carte uitată, cu coperta

cu litere plesnite, rămase doar fărâme
şi-aşa, sat mare, iată oraşul e coverta
corabiei finale. “E frig. Să mergem, Gerda”…

ANNO DOMINI ŞAPTE

Copilărie, primele, de mână litere
căzând cu primii dinţi amari,
pe-acoperişuri străine. Trimitere
la cumpărat litere mari,
ca la cumpărat de vanilie,
petrol şi aloe
când în casă nu mai e nici un coltuc de aprilie
şi de greieri e atâta nevoie...
Ceşti sparte. Lacrimi şiroaie
Spălând cine ştie ce delicată cârmă
când în odaie
timpul lucrurile le comprimă
şi dulapurile se fac mici şi tinicheaua
îşi pierde, scos de mama, luciul
iar peste oraş bate neaua
şi clopote-şi clatină tuciul.
Micşorare înceată. Conture ce scad
culori trase-n sine. Doar un nume de fată
uriaş din ore s-a ridicat
şi în memorie se dilată,
cu monstruoase gingăşimi. Transpare,
se zideşte în gardul firav, de nuiele,
al pieptului şi mi se pare
că sunt fiul fetei acele.
Şi sunt fiul acelui spaţiu
(anno domini şapte)
când peste frunze-alungindu-se cu nesaţiu
plouă cu dinţii mei de lapte
peste abecedare şi clopotniţi,
(la anno domini şapte)
fiu al sării din solniţi
şi al lacrimilor de lapte...

SLUGA LUMINII

Loveşte-mi botul amintirii! Să sară din el
dinţii netrebnici, jupoaie-mi pielea de miel
şi împinge-mă-n vârstă
slujit de o singură vâslă.

Şi fă-mă un fel de funcţionar
mai marele peste far,
nu-mi lăsa merinde
şi nici ulei pentru maşinării şi oglinde.
Îmi voi aduce cu mine ceva lut
într-o valiză de recrut
îl voi ara cu boii
degetelor umflate de sarea ploii
şi-l vor mulge
de grâu dulce.
Untdelemnul sculelor metaliceşti
îl vor trage din morile cereşti,
iar tu să n-ai altă grijă decât
să trimiţi într-un oarecând mohorât
o corabie care s-aducă
în locul meu altă slugă
şi să ia sacul de oase
ce-n urmă-mi rămase.

Să te fereşti
să-mi dai oasele apei cu peşti
lasă-le într-atâta pământ
cât să le acopere blând
dar fă-le cât mai într-adânc adăpost
că ele nu se vor lepăda de obiceiul cel prost
de a da fără pricină,
lumină.

ÎN FAŢA CUVINTELOR

Făcusem focul în laborator. Ştersesem de praf
raftul cu oasele lui Gutenberg. Mă locuia
mireasma unei miresme, ziua curgea spre amiază,
(femeia era şi ea şi mă iubea) pregătisem
pergamentul proaspăt răzuit, cerneala şi nisipul
şi eram gata de scris. Dar, Doamne,
primul cuvânt cu care memoria mi-a plesnit
capul, primul pe care mi se cerea să-l scriu
a fost "pâlnie". Mâna mi s-a făcut păianjen păros,
orice alt cuvânt a fugit de la mine, eram
înzăpezit în neputinţa de a mai mişca un gând,
rosteam absurdele silabe şi scuipam scoici
şi mult mai târziu mi-am zis că trebuie să mă
înfricoşez de cuvântul cel mai umil, mi-am zis
că Persepolis sună la fel ca pâlnie,
mi-am zis că nu există cuvinte regi şi cuvinte
sclavi, că numai noi le purtăm în grai
cu o regală sclavie
şi de-atunci îmi scot căciula cu cap cu tot
în faţa lor, le sărut încheieturile
şi mă strecor în patul lor de lemn
iluminat de fericire.

AMOR LIVRESC

Tu petala,
eu cămaşa cu zala.
Frunza, tu,
eu vântul care-o căzu.
Tu galbenul nelămurit,

eu desemnul din zid.
Tu, drumurilor, capătul,
eu întreacătul.

Eu alicsăndrie
şi tu isopie.

VIEŢI PARALELE

Tu ţi-ai pus după ureche cercei
de cireşe, tu aştepţi vara şi deretici
în scrinul de scoici. Tu miroşi a
acel nedefinit ceva
care cade pe noi când se naşte o stea.

Dar piatra? Las-o să doarmă,
pietrei i-e iarnă...

GLORIA IERBII

Mi se iconeşte palma
când culc pe ea un fir de iarbă
al moşiilor mele. L-a semănat
străbunica, străluminata
şi l-a cosit şi treierat cu caii
străbunicul, întunecatul.

Adică
nu se mai coace pâine, din iarbă?

Dacă-i aşa, morarule de spice mecanice
închină-te cu degetele toate
în faţa degetelor celor cinci

ale mâinii ce-a zidit întâiul
fir de iarbă,
l-a dulgherit, l-a dat cu var,
l-a zugrăvit şi târnosit
şi-apoi sub pragul lui cel firav
s-a pus să doarmă!

Cu dinţii
îţi citesc, biserică de iarbă, sfinţii.
Şi ca şi tine iarbă lucindă ca râul
răsar
şi mă corcesc cu grâul
de parcă fiinţa mi s-ar împărechea
cu, ţara mea,
dumneata.

CALENDAR

Cădere din miercuri în joe,
fumegă preajma aloe,
curgere din joe în vineri
ca-n tulburi, foştii ani tineri,
vinere pe-o sâmbătă dată
ca pe un ciob de agată...

Iată-mă acela sunt carele
duminicii-i spală picioarele
cu-ntârzieri vinovate la glezne
şi pe os de miresme.

Cu degetele mâinii sporite nefiresc
i-ating genunchii de măr domnesc
şi până s-alerg să-i cer mâna

de la mumă-sa, săptămâna,
cu cuvinte
de neaua fierbinte,
ale vorbirii mele de din străbuni
se face luni…

DOINĂ

Piatra-mi bea nisip din pumni,
călăresc pe săptămâni
şi rămâne grea
frunza, de atingerea mea
şi rămâne uşoară
iarba, sub vară.

Numai clopotul rămâne la fel
de moarte şi de oţel
numai eu rămân
de-o lumină mai spân
ţinut minte
de-al laptelui dinte,
ştiut
de gura de lut
a unei caise
întredeschise
ca vârful de spadă
a unui cuvânt de zăpadă
nins de o iarnă prea mare,
cu desemne-n schimbare.

DE PÂINE

Ştiu de ce mă adulmeci
şi-n umbra mea luneci,
încă mai ştiu
de ce mă scrii, cu colţ sângeriu.

Ştiu de ce ţi-ai aflat pat
în numele meu luminat,
mi se pare că am înţeles
cum de m-am lăsat cules.

Sunt
frunza niciodată pământ
şi sunt, câine,
os de pâine!

ALMANACH GOTHA

Ai avut şi tu o istorie, iarbă,
verde lacrimă bizantină,
privind în urmă
ce spun firele din care ai curs?

Aiavut şi tu voievozi
retezaţi de coase,
rupţi de cămile,
surpaţi în fântâni?

A domnit peste voi Iarba cea Bună,
Iarba Vitează, Iarba cea Mare şi Sfântă?

Unde eşti, Iarbă Ţepeşă
şi unde bătrânul fulger de lut
tras din Menumorut?

Toate acestea inima mea le întreabă
sfiită sub tronul câmpiei
cu oase de iarbă.

ISTORIA UNEI AMFORE
(1976)

ISTORIA UNEI AMFORE

Am auzit vestea şi aproape că nu mi-a venit să cred.
Prea semăna cu inelul socotit pierdut
ce vine să întregească miraculos colanul.
Prea lesnicios mi se părea că am despicat
(acesta e chiar cuvântul potrivit) cenuşa incertă
în miezul căreia pâlpâia lumina magic-revelatoare
a unui adevăr mai vechi decât vechia noastră.
Am auzit vestea şi m-am socotit
norocosul contemporan al curgerii ei peste lume:
încercând oarecari reparaţii gospodăreşti, cei ce au în grijă
casa memorială Eminescu din Ipoteşti (repede dublaţi de arheologi)
au găsit în ţărâna scociorâtă nu (doar) cioburi de lespede
călcate cândva de cel ce era încă poetul ci (doar) poezia,
nu scoabe şi belciuge de hambar,
nu tălăngile turmei căminarului Gheorghieş Eminovici,
ci sfintele răsipuri (frumoasă vorbă cronicărească) ale unei aşezări dacice!

Firave mădulare de amforă disparate
au şi fost aşezate, în ciuda timpului pustiitor,
aşa cum au lucit cândva pe roata olarului
şi ochii ni se pot umple de centurele fluide ale Semnului
plin de virilă graţie
ce ne-a rămas dintr-un trecut cu trepte îngropate în
cenuşă şi glorii.

Ciudată, nepotrivită mirare!
Ce altceva să găseşti sub casa lui Eminescu
decât o amforă dacică (bunicul ar fi zis dăcească),
cum ne-am fi imaginat, fie doar şi pentru o clipă
că locul acelei amfore ar fi putut să nu fie acolo?
Ce simplu e totul: peste casa dacilor celor mândri,
cei mai viteji dintre traci (după mărturia lui Moş Herodot)
s-a aşezat prin vreme casa-matcă de luceferi
a (altfel pământeanului) Eminovici!

Dimitrie Cantemir vorbea despre
ideea continuităţii fiinţei româneşti
pe meleagurile rămase de la daci, cu două cuvinte
constituite într-o formulare colorată, incisivă (şi decisivă)
de pecete:

nedezrupta continuaţie.
Expresie teribilă, pe care o împrumut atunci când ivesc
din lutul Ipoteştilor, lutul dacilor celor bătrâni
(aşa mi-i imaginam când eram şcolar, niciodată
nu m-am gândit la daci tineri)
plăcându-mi să văd în amfora din miazănoapte
un bulgăre primordial hrănit cu sevele şi ostenelile
Începuturilor.
Ce simplu e totul:
peste urmele dacilor, umbra Regelui dac al poeziei.

Sub casa lui Eminescu —
oasele lui Eminescu...
Cum se va fi sfârşit mărunta obşte dacică
arsă şi întoarsă în nefiinţă?
Ce duşman a călcat în copite
amforа cu cioburi redeşteptate abia acum în alcătuirea
lor primară?
Şi mai apoi? Îşi va fi dat seama
stăpânul gospodăriei întemeiate peste fumul colibei dacice
pe ce şi-a ridicat avutul?
În miezul de iarnă al anului 1850, când aştepta cu nerăbdarea
firească bărbaţilor viforoşi să i se nască pruncul,
căminarul va fi auzit în vocile viforului
cioburile sonore ale unor vechi graiuri
(de mult coagulate în lut de amforă)
şi va fi descifrat în ele sunete grave, chemându-se prin
timp.
Omul purtat prin canţileriile habsburge credea, sunt sigur,
în *nedezrupta continuaţie* a geniului.
Micul dac pe care în odaia ei de suferinţă i-l aducea pe
lume
(îl aducea *lumii*)
muierea, avea să înalţe mai târziu o rugăciune incendiară.
Ce simplu: *Rugăciunea unui dac*
se poate compune numai într-o casă de dac.
Şi iarăşi mă uluiesc şi mă bucur:
pot alătura acum numele blajin al Ipoteştilor numelui
(prevăzut cu
solzi strălucitori)
al Sarmisegetuzei!
Pot grava pe unghia unei (imaginare) monezi chipul
lui Decebalus fiul lui Scorilo, pe-o parte,
iar pe cealaltă capul lui Eminescu,
fiul lui Gheorghe şi al Ralucăi!

Rătăcind cândva pe urmele unui alt moldovean, Sadoveanu,
am ascultat o istorisire ce vroia să explice meşteşugul cu
care
scriitorul aduce până la noi
ore stagnate ori, dimpotrivă, ne face locuitori
ai unor timpuri vechi. Cineva
descria spectacolul grozav al despicării unui munte
şi al ivirii unui zimbru în firida fumegătoare.
După mii (ori doar sute) de ani, zimbrul perfect conservat
părea a se rostogoli peste privitori.
Împlătoşată în colb de cărbune şi cremene,
carnea se pietrificase parcă şi ea şi pe pielea muncită
de trecerea
anilor
puteau fi numărate împunsăturile săgeţilor ucigaşe.
Era şi acesta un semn al
nedezruptei continuaţii.
Vedeţi aşadar cu câtă smerenie
trebuie să sape arheologul sub casa naşterii lui Sadoveanu?
Dar cine va săpa la temeliile casei lui Iorga?
Sau a lui Brâncuşi?
Şi ne întoarcem privirile ispitite de revelaţii la propriile
noastre case.

Nu e nevoie să le mişcăm lespezile.
Sub ele există mărturia de nimic dezminţită
a apartenenţei noastre la *acest* pământ,
cu istoria lui, cu liniştile şi furtunile lui.
Aici ne e vatra!
Aici dorul nostru de desăvârşire.
Aici ne e lemnul de leagăn şi lemnul de epitaf.
Piatra de leagăn şi piatra de epitaf.
Suntem ai ţării Eminescului. Bem din amfora
pe care s-a încleiat osul sfintei sale case.

Bem spice arse.
Bem memoria vinului spoliat.
Bem flăcările mierii.
Şi ne bem, acră, învârtoşată, aspriță de sare,
sudoarea cursă pe unelte.
Şi pe arme.
N-avem a ne privi cu îngrijorare viitorul
atâta timp cât vom fi demni de lutul amforei dezgropate,
lucrând cu trudă la împlinirea viselor ţării şi călcând în picioare
făţărniciile şi inerţiile,
cuvântul sterp şi poleiul mincinos.
Arheologi! Voi desena pentru lopeţile
voastre un câmp heraldic, rotund,
podit cu piele de piersică.

Rotund ca România.

ŢARA ÎN CARE S-AU SCRIS POEZII

Am înnoptat cândva în mănăstirea moldavă
în care şi odaia de somn a drumeţilor
avea o pisanie. Piatra zicea
că acolo s-au născut, din Nestor şi Mitrofana,
cronicarul cu nume uitat.
Odaia n-avea nimic sfânt, părea
mai degrabă un sălaş de haiduci
cu flinte şi cu crâşmăriţe
dulce împinse în văduvie. În căni
se asprea vinul, paiele patului se cocleau
şi totuşi nimeni nu putea dormi,
aerul avea acel înfiorat şi părelnic astâmpăr
ca în casele
în care s-au scris poezii.

În casele în care s-a scris baremi un vers
numai cheia rugineşte în broască,
risipa le ocoleşte
şi-n jurul lor creşte pădure,
prin sticla ferestrelor
pătrunde doar luna
desprinzând numai pentru răsfăţul ei, din beznă,
nepipăite minuni: oase sticlinde, de gutuie,
nervuri de frunză cu unghii în vârfuri
şi ape cojindu-se de pe lespezi…
În casa asta s-au scris poezii.

În ţara asta s-au scris poezii…

În racla pisaniei
scrierea e compusă cu bietele mele oase:
cu vertebrele se scriu literele,
cu coastele, puţinele cifre
iar cu căpăţâna
acel viforos,
plin de taină
şi albit de falã
“Jo!”

Trăiesc în ţara
în care scrierea poeziei seamănă cu aratul,
cu măcinatul de boabe ori cu
dulgheritul. Ca osul,
cuvântul se luminează de sine…

ŢARA LACRIMII

Din timp neaflatul şi fără slavă, sunt junghiatul
cu o garoafă, spart de glonţul grâului luminat,
împuns de clonţul de crin. Spânzurat de
dalii fierbinţi şi bătut peste dinţi cu şira de spinare
a unei flori amare şi bătut peste vorbire cu
ale ierbilor şire…

Fiecare rană mi-e ca ochiul, sub sprinceană.
Mă trage din groapă deschisul de pleoapă, când sunt
însângerat foarte, pun pleoapă-ntre mine şi moarte,
când să uit pătimirea ajung, deschid pleoapa
şi plâng.
Cu lingura-pleoapă mănânc şi beau apă.

Când îmi moare vreo lacrimă o pun, după datină, ca-ntr-o
lăcrioară în lumea de-afară.
De-mi naşte lacrimă muierea, surp, dinlăuntru,
tăcerea cu petrecere dulce în pleoapa cu
copăi alunge.
Moşia mea e o pleoapă cu lacrimă-n ea, cu veche
dragoste şi priveghe şi cu sare
neiertătoare…

SCUTURI

Le-am văzut, scuturile alunge spre care parcă stă
să se-arunce o săgeată, din arcul, vibrată, al
năvălitorului care până să-l dezdoaie s-a făcut
ţărână şi-şi umple barba cu iarba…

Scutul seamănă cu lacrima, sieşi geamănă, ori cu uşile
de cetăţi, lustruite, de săgeţi, ori e pe măsura pâinii
citite cu gura.

Dar am înţeles că seamănă cu floarea-soarelui, mai ales
şi dacă aş fi zugravul ce logodeşte culoarea
cu, de aur, praful, l-aş înfăţişa pe oşteanul aşa:
o floare a soarelui, bătrână, ţinând o floare a
soarelui, copilă, în mână…

GRECUL ŞI UIMIRILE

Grecul nu se uimeşte de nimic, nici de sine. Pentru Strabon *oraşul Atena este o stîncă aşezată pe un şes şi locuită de jur împrejur*. Judecînd astfel, Partenonul nu e decât un dreptunghi de coloane dispuse cu imperceptibile asimetrii de jur împrejurul unui alt dreptunghi, de aer. Pentru grec, nu Frinй vestala i-a pozat celui ce-a sculptat Afrodita din Cos, ci păstoriţa unei turme de oi.

Mikena a fost zidită din aur, zestrea Clitemnestrei număra podoabe de alabastru şi sardonix, dar grecul nu le-a cântat în vers. El şi-a lăudat vinul, măslinele pietroase, pastrama de capră şi peştii.

Nimic nu-l poate uimi pe grec. El şi-a tras peste suflet cămaşa simplicităţii şi viaţa lui seamănă cu a lutului de amforă pe care îl spală uleiul, olarul îl scrie cu nimfe trupeşe, apoi se năruie, oscior cu oscior, la picioarele măslinului umil.

Dar nici moartea nu-l uimeşte pe grec…

(1977)

GEAMANTANUL CU GUTUI

Ce toamnă-mi apare
cu ploaia lingând grunjii de sare
de pe cerdacul
unde zac fasolele şi taica dovleacul?

E din pătulul
cu aurul de la grâul-fudulul
şi-i astupă hambarului putregaiul,
mai credinciosul, mălaiul.
Dobitoacele câte-au rămas
se trag în cotloane de pripas
şi plouă peste şindrilele
podului, umilele,
curg firele cânepii mohorâte
ca la nunţile fetelor urâte.

E vremea când într-o pustie gară
câte-o bătrână coboară
înhămată la harabaua unui geamantan de recrut
în care parcă ar duce lut.
Cheutorile ruginite
capacele le deschide
şi rostogoleşte gutui

printre picioarele nimănui.
Bătrâna-nghenunche să puie
la locul lor tidvele de gutuie.

Întoarsă de la nepoţi
după un şir de fumegoase nopţi,
ea se scoală şi caută în sertare
chibritul şi mucul de lumânare;
bătrânul după cana cu apă aleargă
dar până să se-ntoarcă…

Mai târziu deschide gemuleţul jilav
al domnişoarei de la telegraf
şi bate şire
cu piroanele şi clopotul de mănăstire
şi curând fulgeră în oraş
întunecatul mesaj
mai crunt decât marile ploi
şi chemările la război,
fierbinte,
cu doar atâtea cuvinte
câte inima le mai poate prăsi:
"Vino. Mă-ta muri!"

E vremea să vorbesc despre bătrânul şi bătrâna
cărora le-am pupat eu mâna
tată-mare şi maică-mare ai mei sau ai oricui
şi-apoi plânşi
şi-ngropaţi sub copite de mânji…

CUPRINS

GR~UL +I P~INEA

1

Grâul şi el
un fel de Constantin Brâncoveanul,
huzureşte sub Hurezii verii,
se umflă de dulce şi gras
şi tocmai când să-şi pună osu-n odihnă
vine poruncă de mazilire.

El stă faţă
cu morţile
fiilor şi ginerilor lui; Călăul
retează cap după cap şi până
să taie grumazul bătrânului
securea se toceşte. Împăratul
cu mâna lui de piatră o ascute, o bate
şi ea lucrează tihnit.

Apoi trimite
de-i toarnă în saci pe cei ucişi, bărbi
şi mădulare devălmăşite.
Surpându-se în sângele alor lui
grâul cu cap de aur,
muierea mână slugi
să-i aducă vreascurile subţiate în ţară,
iar ţara
le lasă în seama morarului-filosof.

2

Luceşte grâul la gâtul frumoaselor,
stă pitulat în inele
şi boabele se sfarmă în dinţii lor tineri.

3

Căzu grâul, zornăitoare povară
de pe cocoaşa piramidei din Egipet
şi corăbiile-i trecură
peste vămi de ape,
până la noi.

Uitat ani o mie
e aruncat în lut şi el încolţeşte.
Spicul ce-l ţii în palmă acum
ar stâmpăra foamea
omului
de peste ani o mie.

4

Pus la cazne, junghiat, ars,
el trece în pâine
şi schingiuitorii
îi cad la picioare.

La picioarele pâinii? De ce nu,
de ce n-ar semăna pâinea
cu mumele din icoane
purtându-ne
în pântecele lor? Pâine,
mumă-fecioară,
pâine,
icoană cu burta la gură
îţi scriu numele
cu dinţii albi de saţ.

grâul
şi pâinea.

5

Ştiu o Biblie
scrisă cu boabe de grâu. Două
boabe de grâu —
prima pereche a lumii. Apoi
Cain (de grâu)
îl ucide pe Adel (de grâu)
şi douăsprezece boabe lucide
de dragoste —
stau la o masă
şi una (unul) îl va vinde
pe bobul-lacrimă.

(O, grâu al grâurilor, grâu
al grâurilor! Totul
e grâu...)

Boabe de grâu,
dihăniile şi lighioanele arcei.
Golgota — un munte de grâu
cu trei spânzurători
(trei spice) în vârf.

Ai mei
au scris Biblia aceasta,
au scris-o pentru mine
şi copiii copiilor mei
şi eu o citesc
bob cu bob
în bucătăria-bibliotecă
a lumii...

CUPRINS

(1978)

DE-AŞ FI REGE

De-aş fi rege
mi-aş mânca în fiecare zi
bufonul.
Turnul călăului
l-aş umple cu grâu,
mi-aş plăti rachiul
cu fragmente de înger.
Nici în somn
nu m-aş desface de muzică.
La ospeţe
aş scoate numele de poeţi
de pe lista bucatelor.
M-aş înhăma
la atelajul ninsorii.
De-aş fi rege
aş fi fluid…

IERBAR DE NERVI

Beau apă
din palmele sparte de piroane.

Beau din aer
ca dintr-un râu din care încă nu s-au scos
peştii.

Tinereţea mea? Cartuş
pierdut în iarbă.

Muzica? Ceva deasupra morţii.
Pictura? Muzică-n asceză.
Dragostea? Floare afazică.

Beau
un vin răspicat.

Lumina-ngreunată de morţi neştiute
o umple ploaia — ca un tipar de bani.

Nu-mi voi trăda
solitudinea.

Veniţi să vedeţi noaptea
cu ochii mei de un verde antic,
încredinţaţi-vă acestor două mâini
cu care convieţuiesc,
lăsaţi-vă striviţi de cartea mea
care e un ierbar
de nervi!

POESIS

Beau un pahar
plin cu
sete...

AMINTIRI DIN COPILĂRIE

Copilărie — blidar de lacrimi,
firimituri de pâine şi muzică,
mâner de sabie, fără sabie...

Timp jupuit de pe ape,
gard pe care suie
gâtul unei miresme.

Blândă lentoare
a paşilor morţii.
Aer cald ce topeşte fluturii.

Copilărie — fete
cu ţâţe de plastilină.

PĂRERE

Tu minţi cu dinţii,
vezi cu tâmpla,
tu uiţi
cu părul...

DEFINIŢII

Fluturii sunt pielea lepădată
a unui animal
ce n-a existat niciodată.

Oglinda e o piele de lapte jupuit.

Poetul e un cumsecade
traficant de cascade,
poetul e un tânăr fruct
ori un bătrân apeduct...

IUBITA

Parfum friabil,
miere incinerată —
ce preţ mai ai, frumoaso,
la bursa mirodeniilor?

Mai dulce
ca pulpa ninsorii,
firidă
cu melancolii destupate
ţi-am scris
un hambar cu scrisori.

Sub chipul tău
am mers de am stat,
ruină a parfumelor,
cimitir de păuni,
moară de frunze.

Aud zgomotul pe care-l produci

deşurubându-te din castitate.
Când eşti departe,
aud cum mă cotrobăieşte cenuşa,
aud
cum îmbătrânesc…

SIGLĂ

De dor de mare
am pus o scoică la patefon

Nu mai ştiu
dacă am aripi de zburare
ori numai aripi de mers
cu bătături şi unghii.

De dor de dragoste
mă târăsc pe burtă
prin inelul logodnei
şi încă mai rămâne loc.

Bătrâneţea
e o arhitectură coruptă…

PLOAIE RUSTICĂ

E o ploaie rustică
ce mă ajunge la ora
în care nu mai pot comunica
decât prin cablograme
şi pneumatice.

O ploaie

mărunţită copilăros
peste conture neprecizate,
e vinul, cât a mai rămas
de la beţia
îngerului...

CONSOLARE

Da, mai bătrân, dar mai aproape de moarte,
mai înţelept, desigur, dar şi mai singur,
nu mă mai dărui zilei
cu tot ce sunt,
bătăliile le port cu doar fărâme din mine
însă fragmentele învingătoare puse unele lângă altele
nu mai sunt eu.

Dar e ceva mai întreg
decât marea
care se sparge
mereu?

DESEN ATTIC

Tot pe un cal
călăreşte şi zeul,
el, care ar putea călări pe aer...

Iarbă pentru cal, în traista calului
şi oase de poeţi —
iarbă netrebnicească —
în traista zeului.

La popasuri
mănâncă fiecare
ce are...

FELURITE PETRECERI

Am fost arbor,
n-am mai fost,
unei marmori
i-am fost rost;
am fost marea
şi apoi nemişcarea
ştersei ploi.
Fost-am tineri
şi bătrâni —
cu, doar vineri
săptămâni.
Am fost el
şi-am fost şi tu,
un inel
ce se pierdu,
am fost ceară,
lighioană
şi-apoi iară
lut de cană...

Vei luci,
blând Viflaim
când va fi
să nu mai fim?

ISTORISIRE

Scriu sub portocala
de şaizeci de waţi
iluminat de biblioteci
ca de lăzi cu peşti.

Stau sub
o panoplie de datini,
lipit de crupa
conjugalei pâini
şi mă osific —
schelet al speranţei
cum zăpada
e scheletul apei
şi mă cred
croitor de păuni
şi cizmar de ceramici.

Dar fluturii?
Fluturii vin din moarte spre noi,
ori curg din noi
către moarte?

Nu ştiu, deşi sunt trecut
prin toate
acadЙmiile ploii…

CONDOTIERUL

Sunt condotierul cu lefi neprimite,
cu un cal numai coaste
şi-o sabie cu limba tăiată.

Nu mi-am primit arginţii
pentru ultimele trei războaie
şi mâine, de-am să mă prăpădesc
cetatea îi va cumpăra calului meu
ovăz
şi un alt condotier…

DINŢII

Copacii sunt firele de păr ale ţestei tale,
pământule, bătrâne,
apele sunt pielea ta bună
iar noi suntem dinţii tăi —
dinţi de lapte
şi dinţi de vin,
sticlind de pofte vorace.

Cu ei, cu noi,
ai muşcat tu din lună.

Cu noi judeci tu
(dinte pentru dinte…)

Ca să nu ne fie prea frig
şi prea frică
în lume,
ne-acoperi cu blândele
unelte ale sărutului…

DE PROVINCIE

Soarele, în sfârşit. Ca maica mare
(numai literar numită bunică)
desenez o cruce în carnea lui

şi-apoi îl mănânc. Ca-n piei de Cordoba,
cărţile mele sunt legate în coji de pâine
şi mă las acestei solubile străvezimi
ce mişcă pe lungi foi galbene
cernelurile poeţilor provinciali.

(Provinciali sunt toţi poeţii
încă în viaţă...)

Mâna mi se usucă-ntr-o carte,
semn,
la pagina pururi nescrisă.

Pare o mână furişată-n veston
pentru a astupa, în stânga
o măruntă
fisură...

DE UNUL SINGUR

Am ajuns să respir de unul singur,
îmi bate în piept numai inima mea,
mă-ndop cu ultima conservă cu copilărie
şi-mi fac singur jocuri (de-a turcii şi indienii).

Am ajuns să beau numai cu gura mea
şi când sunt bolnav, tot eu sunt cel ce suferă,
urc în tren şi ajung singur la ţintă.

O, singurătate...

Am ajuns să rostesc: anii Mei
şi — ce grozăvie, ce grozăvie! —
versul
Meu...

CÂND VÂRSTA MEA ÎŞI ÎNVERZISE CIPRII

Când vârsta mea îşi înverzise ciprii,
poetul m-am simţit, fără de veste,
încovoiat sub lămpi de vis ca scribii
gravându-şi scrisurile-n palimpseste.

Petrecăreţul os l-am pus să zacă
în cala unei nave truditoare,
m-am nevoit cu umbra mea săracă
din miez de pâine să te-nchipui, soare.

Sub muzici necântate şi oglinde
mi-am spânzurat de-un fir de rază capul,
să fie el iubirilor, merinde.

Şi-acum când părul meu îl umple albul
piatra o simt cum gâtul mi-l cuprinde
muncindu-l, la crepuscul, pe casapul…

CĂLĂUZĂ

Rămîne-nchis într-un îngheţ de vers
fierbintele meu jind de-a te pricepe,
perete cu icoane nepereche
prin care curg din carte-n univers.

Cu mine un norod de trupuri reci
se-ndreaptă către stele, oameni simpli
şi eu li-s călăuza pe poteci.

Sunt cel cu care truda lor se-ncepe
şi cel ce rănile li le-a premers,

şi cu genunchii, lespezile-a şters
de frigul vechi şi de rugina veche.

A lor petala şi ai mei sunt ghimpii,
toiag de ceară-n veacul douăzeci,
pe dragoste tocmit, plătit cu siclii…

ULISE

Aşa cum mă-nvăţară mai vechii şi mult vechii,
muiericele glasuri când îmi doboară grechii
mi-astup cu ceară scoicile, două-ale urechii,
pereche doar cu luna, altfel duşman perechii.

De un catarg, la prova, mă las legat în rafii
şi goalele sirene cu pâcle dulci, de stafii
în carne-mi toarnă unghii, ca în arginţi, zarafii
dar sângele îmi urlă în trup: fii surd, aşa fii!

S-ar tăvăli-ntre cipreşi şi-n coşuri mari cu peşti
cu solzi încă-n vibrare sărmanu-mi trunchi şi-aceşti
bărbaţi albind sub pulpa năvoadelor cereşti.

Pot să-i întorc din pofte, cu caste prevestiri,
spre cele ce ne-aşteaptă mişcând lopeţi subţiri,
la ţărmul de departe al Singurei iubiri…

CU PRIVIRE LA VIAŢA MEA

Fiţi atenţi la cai, atenţi la hamuri,
viaţa mea-i transport de lăzi cu geamuri
legendă ori sare
în curs de coagulare!

CHEIE PIERDUTĂ

O, peste cheia casei mele ninge,
conturul, zăpada i-l ia,
abia dacă se mai distinge
fereastra pe care-o-nvia…

ARZI, STEA

Arde cu lumină pală
steaua mea de pricopseală;
spumegă-n bolţi
lungii ei colţi,
creşte fără măsură —
lacrimă cu burta la gură.

N-are, a ei, vreo scânteie,
slujba-i cu mine se-ncheie.

Fiece stea, gândi-vom,
e vegheată de-un suflet de om.

Arzi
cu gazul de lampă al păguboşilor barzi,
arzi, stea,
cât te vrea
dezvelite,
cu maşinăriile
inima mea!

NAŞTEREA FIULUI

Nu i-am cerut viaţă ţărăncii din Muscel,
mi-a dat-o fără s-o fi cerşut
şi iată-mă azi, eu sunt cel
jinduind un nou Început,

vreau să fiu tot poetul pe care-l îndură
tăcerea şi-aşa plină de vorbe,
naşte-mă, mamă, celui ce-am fost pe măsură
şi dă-mi nemaiauzitul nume de Gheorghe.

Din veghe şi milă
te-ntoarce sub o demult trecută stea —
fi-mi tu mama-copilă
zidind un copil mai bătrân decât ea…

CĂTRE POET

Imposibil poetul şi imprevizibilă viaţa lui:
statuie sub coaja unei statui.
Şi totuşi, fără netrebnicia lui nimic n-are rost
şi nici măcar nu e unic. El a mai fost.

Vine când şi când
şi-şi e lui, pământ,
el se-nsămânţează,
el se ierbează,
el se naşte,
el se paşte.

A fost?
Nici că se mai cunoaşte.

Cel aşteptat, cel nenăscut,
vine mereu din trecut.
E-n slavă cu pecete şi cu inel
dar nu e el,
nu e Nici el!

(Vine
te miri cine...)

Ce mănâncă el şi ce bea?
Mai nimic: viaţa ta,
viaţa mea...

RANĂ

Cum rana nu ia forma stiletului,
sărutul tău nu eşti tu.

MĂNUŞA

...Zăpada e mănuşa cu care-mi cauţi gura...

CÂNTEC DE DRAGOSTE

Noaptea-n friguri se divide
când încă mai am gură să-mi las
sărutul pe degetele despletite,
întoarse-n oglinda lor de popas.

Şi oglinda e gură rănită
şi-n fiecare dinte te-arăţi,

ca o regină umbrită
de crenelurile unei roase cetăţi…

Oglinda în mărul ce eşti se înfige,
suc dulce îmi curge în barbă
dar zeama e sânge şi frige
şi după ce trece,
sunt iarbă…

UN FEL DE HUMORESCĂ

Mori de vânt,
trase pe tălpi de sanie cu dulăii
domnişoarelor bătrâne;
Sahara
traversată de urşii albi ce doboară
arborii de lalea;
caldarâmul
şi eu
şi eu, devorat de fluturi carnivori.
(Mă va restaura doctorul etrusc
de la muzeul de antichităţi.)

Vreţi să plec? Riscaţi să rămâneţi
fără luna septemvre.
Burduful din care beau vin
e o fostă guşă de vrabie. Mi-ajunge!

Mai rămâne să-mi public corespondenţa
cu Marilyn Monroe…

CUPRINS

VULTUR

Să-l ştii pe vultur, sus,
peste bisericile lui de piatră,
să se facă repede toamnă
când bate el din aripă,
trei zile să cadă frunza
când face el dragoste
şi lasăţi-i lui, somnul,
să vi-l vegheze!

De parcă
ai putea să Vezi
libertatea…

JOC

Curg animale jupuite din cărţi,
cineva face focul sub ultima zăpadă
În vreme ce chiromantul bătrânei cetăţi
îi citeşte viitorul, în palma întinsă,
Afroditei din muzeu,
cu mult prea groase pulpe pentru gustul meu…

VECHE DRAMĂ

Cu crengile-l vom
trage în moarte pe Avesalom
spânzurat de părul negros,
om şi cal, os cu os!
(Îşi purta, blană de miel
moartea, cu el,

prin fire de păr
a curs în sus, cu încălţări,
cu scări de lemn, cu şaua
prin firul ca neaua,
cu pieptarul, cu zala
şi cu zăbala.
Om şi cal încap
în iarba crescută din cap
sub creanga-casap.)

Capul mi se-ngroapă şi mie, copilă,
în milă
şi-n frunză dalilă
cu dinţi
fierbinţi
şi-n locul frunţii de rouă
îţi cad în pat cu claviculele-amândouă
şi la gât c-o retezătură
care mi-e mie gură...

ÎNTOARCEREA FIULUI

În cinstea credinciosului berbece,
gras şi buclat de fân aromitor,
tatăl duios, prin sabie îl trece
pe aşteptatul fiu risipitor...

PREDESTINARE

Când naşte perla să fii moaşa (moşul)
deosebind perliţa de perloi
şi-apoi umplând cu luminare, coşul
cu dulci argintării şi brume noi,

tocmeşte-te la urmă cu zaraful,
fă-ţi unghiile, perlei crude, doici,
o schimbă pe rachiu şi epitaful
ţi-l scrie peste crupa unei scoici,

apoi fii, ploilor ce cad pe fructe, hoţul,
neguţător de faruri ce nu ard
până-ai s-ajungi să-ţi împlineşti negoţul
vânzându-ţi umbra stearpă, unui gard,

învăluit în lut ca-n sarcofagii
pe care vinuri acre au gravat
ca pe un clopot scufundat, mesagii
şi fii, sub smârcuri, clopotul crăpat

ce poate încă, glas dogit, să sune
din apa verde, putredele pânze,
pe-o navă cu catargele nebune —
stâlpi lungi de sare-ai lacrimii neplânse...

LAUS

Cea mai frumoasă moară e de vânt,
subţire vânt este candida lance,
umflat cu vânt e prinţul de La Manche,
şi de mălai e scutierul blând.

Cea mai frumoasă-i moara-n care bate
numai atâta vânt cât să ridice,
din cărţi, barba poetului, de spice —
atâta vânt, câtă singurătate...

ZĂPADA MIEILOR

Zăpada mieilor, dar nu mai ninge cu miei,
mieii spânzură-n măcelării,
disecaţi, graţios, ca-n iubire, femei
decupate din dantelării.

Ca ei sunt şi zăpezile: tunse de blana
în care s-ar fi rătăcit clopoţei
dar şi pe ele le subţiază rana
şi nici n-au învăţat să plângă ochii de miei,
disecaţi, graţios, ca-n iubire, femei.

Zăpada e a mieilor şi mieii ai burţilor dumneavoastră
cum durerea e a poetului dar şi poetul e-al vostru,
consumator netrebnic de iarbă albastră
căruia i se clatină rostul
cât încă i se mai văd mâinile străvezii
decupându-se din dantelării,
decupându-se din măcelării…

UN ECHILIBRU

Şi nestatornicia, neaşezarea ori vidul,
trebuie să aibă un fel de Odaie
unde să nu le ajungă frigul
şi unde să se spele de ploaie…

În toate, un punct stabil: în marea
domolindu-şi în ancore clătinarea,
în tot şi în toate,
păienjeniş şi fluiditate
şi-ntreagă această mişcare-nţeleaptă
are amestecare cu mâna mea dreaptă…

ŞTIU UN CUVÂNT

Ştiu un cuvânt ce umblă, nevăzut,
compus din reci cristale ce se rup;
din fumul care eşti, căzut,
ajută-l să-şi ia trup!

VERTICAL

Şira de spinare poate să cadă oricum
dar nu în genunchi, sângele nu se-ncovoaie,
ochiul numai sub o singură pleoapă se poate trage. A lui.
Sunt viu şi colorat de pofte ca un veston de grenadir,
sunt viu şi aştept iarba
la gura morţii, ca la gura sobei.

Poţi sângera cu aroganţă, poţi fi
în vrajba dintre întuneric şi viaţă
martorul
inflexibil —
neiertător
vânzător de indulgenţe…

RECOMPENSA

Cu calul murg trage la scară
tristeţea în ediţie de seară
trasă-n volute verzi de foi volante
ca rufăria fostelor amante
şi-n foaia cu tipăritură densă
citeşti că se oferă-o recompensă
pe capul tău din care curge ploaia
şi năruie, de insomnii, odaia.

Hoţ de ninsori, profanator de brume,
eşti prea mărunt pentru asemeni sume
dar până ca plutonul să se-adune
şi popa să-ţi citească iertăciune,
tu cu mişcări sărite din gavote
peste monete treci, peste bancnote
şi te dai prins
şi te dai nins,

căzut
dar nu învins...

AMINTIRI DIN MUZEE NEMŢEŞTI

Uneori, iubind, auzeam clapele
pianului pictat
la care cânta Mozart, copil,
alteori, iubind
auzeam
slujit numai de pâlniile
ori de groteştile tulumbe
cu care auzea Beethoven.

Cântam cu dinţii de ceas
ai cutiilor cu muzică,
purtându-mi creierul în afară
lipit ca o perucă buclată
de ţeasta subţiată de paşii
lui Bach,
grasul,
urcând
în turnul
clopotniţei...

LOGODNĂ

Degetele pot fi oase
mincinoase,
iar cele mai mincinoase dintre ele
se însemnează cu inele...

HAMALI

Cu pietre umplu hamalii, sacii,
sângele uscat se transportă cu macii...

ÎNTR-O CASĂ PUSTIE

Netrebnică muiere şi netrebnic bărbat:
eu mi-am Scris copiii,
tu i-ai Desenat...

CĂTRE PSALOM

Cu tot trupul intru în această strigare,
mă scot din obezile tăcerii
şi mă aşez, moale, ceratic,
pe bolovanul inimii mele.

N-am mâncat pâine îngerească. Nu e
de botul îngerilor, grâul. Ale lor sunt
zăpada şi crinul. Îi las
să pască de pe mine frica de moarte,
îi las să-mi fie preajmă şi saţ.

Sunt pe măsura poftelor tale, psaloame,
pot sătura mila ta,
pot fi un semn
cu care să-ţi scrii tu roua.

Ţi-e gura mea călimară de sânge,
usucă-ţi scrisa cu cenuşa bunei visări,
scrie-mă cu făgăduiala!

Ia de pe mine somnul şi haina
dar nu mă lăsa fără iubire,
ia din mine lauda câtă s-a strâns,
ia fala,
numai iubirea nu mi-o smeri,
las-o să ardă cu lumină grasă,
nepotolită şi neînţeleaptă,
(fără ştiinţa morţii s-o laşi!)

Şi ochii mei să-mi fie judecători
loruşi
şi gândurile ce-am gândit
lasă-le, când va fi,
oasele tale să le-ncălzească,
psaloame!

CĂTRE DANS

Duh peste lut, plângere,
spirale, coloane în frângere
dar şi înfrângere.

Dintr-un asemenea dulce păcat
nimeni n-a ieşit aripat,
n-a plutit, n-a zburat...

Sânge prelins în colţ de gură,
în aer, nici o fisură,
nici un gest în gheaţa impură.

Osul ce părea că-n aer stă să umble
cu carne ce doare se umple,
sudoare sunt pietrele scumpe...

Dar icoanele ce cresc şi descresc
le vede vulturul din golul ceresc
şi se sperie-n felul lui, vulturesc...

BĂTRÂNII

Sărutul ei care-şi grava potcoava
pe pieptul unor miri furaţi din nunţi
corceşte azi urzica cu agava
şi roade scoarţa plopilor mărunţi.

Cei ce i-au robit, abandonaţii,
nu-s încă jupuiţi de vechiul dor
şi ea — răsad de cariate graţii,
rămâne neperechea tuturor.

În păru-i alb ca pe liane urcă
şi-n oasele dogite încă simt
bizanţuri bălăcite-n lene turcă

şi-aşa, nădragi şi bărbi bălăngănind,
clavicule încalecă, de-argint,
se cred ca altădată. Şi se surpă...

CUPRINS

CREDINŢĂ

Cuvintele, ca şi iarba,
nu se inventează,
cuvintele se întâmplă...

E VREMEA

Memoria? Manej cu cai de mare —
fum cald încarcă orgoliile clipei
şi e vremea când tot ce atingi
ia culorile tale,
vremea când versul
se crede gropar de regi...

ORICÂND DAR NU ORICUM

Să poţi muri oricând
dar nu oricum.
Să te aştepte groapa rotundă
săpată-n locul circului migrat.
Lasă-te spălat
de cuvinte de-acasă, lasă-te,
jucărie de lut
a unor datini de-acasă.
Ţi se va vorbi cu grijă,
de parcă ai înţelege.

Sunt unii care au parte
de moarte grozavă. Mor unii
într-o limbă străină...

SUNT APOSTATUL

Sunt Apostatul
acestei iubiri
căreia-i calc şi-i dezbin
vertebrele de ceramică.

Zeu la-nceput,
mai apoi preot întunecat,
sunt sclav răzvrătit
în cele din urmă.

Am ieşit din pielea suavă
a acestei iubiri.
Uleiul din candele ori sângele
îmi cade peste mâinile
trase ca dintr-o mănuşă de fier
din vechile rugi?

Biciuiţi-l pe sclavul orgolios
cu şira de spinare,
cu şirul dinţilor albi,
cu argintul fuid
al stelarelor unghii!

Daţi-i să fie al lui
colbul zădărniciei,
faceţi astfel încât
să nu-şi mai poată întoarce
capul ruginit de trufii!

Lăsaţi în calea lui drum sterp,
lăsaţi fumul…

CUPRINS

OCHI DE INEL

Să-nveţi să mori de la vânt,
să mori cum moare apa
în cristalele încă vibrând
îngropate cu pleoapa.

Cu începutul de moarte, să te deprinzi,
al lumânării de seară
ivind din mâl de oglinzi
peşti lungi cu solzi de ceară.

Să înveţi cum se moare, să-nveţi
mereu un alt chip de-a apune,
frunze, ploi şi cetăţi,
toate de gropniţe-s bune.

Cum moare mireasma să mori,
geruind pereţii de sticlă
subţiri, cu vapori
de singurătate şi frică.

Să mori într-un fel
încercat doar de tine,
curgând printr-un ochi de inel —
al logodnei divine...

CÂNTEC

Ploaie, transparenţă pedepsitoare —
arbore, statuie fără cap —
mi-aţi mai rămas, acum când luna doare
şi-n pielea lepădată a şarpelui încap?

Mai sunteţi încă preajma cărui dor,
mai licăriţi în care oseminte
când crinii, sângele pedepsitor
lin şi-l despoaie peste vechi morminte?

DESEN

Atâta pace mă cuprinde, câtă
a mai rămas în cupa mohorâtă
din care vara a băut cândva.
Atâta pace, trupul meu o bea
şi îşi hrăneşte buzele ascunse
cu dumicatul unei roşii frunze
din care, lin, nervurile s-au tras.

Când pleci, e tot ce mi-a rămas...

RIT

Acest tipar de carne-mi mai îndură
dogite oase, vreascuri de strânsură
şi nervii — ierbi de marmură în temple.
Tot ce-i april în mine se-nseptemvre...

Târziul e-al iubirii nentâmplate
şi-al hanului în care n-ai rămas,
al diligenţei ce-n potcoave bate
sub ulmii vechi, fântâna de popas.
Şi-mi se smereşte, singur, versul până
să fie vers şi cu bătrână mână
încerc să-l fac să fie, să rămână,
duminecă să-mi pară-n săptămână...

Septemvre, copt, în fânul strâns căzu
devălmăşindu-şi blânda sare cu
o lacrimă ce plouă
şi eşti tu…

FISURĂ

El nu e atât de bătrân
încât să poată sta
prea multă vreme
singur cu trupul lui
într-aceeaşi odaie
fără să sufere
şi nici atât de tânăr
încât să se dedea la somn.
Poartă pe chip
o melancolie
îndulcită doar cu scrierea de sonete,
escaladând
o fisură imperceptibilă
în oglinda
duratei.

ROST

N-am voie s-aşez piatră peste piatră,
sunt veşnic
gata de drum,
dumicat,
spintecat
prelins dintr-o cocoaşă într-alta

a clepsidrei
printr-o strâmtoare
prin care nu trece nici aripa de fluture.

Şi nici dragostea...

TREZORIER

Ce-am să-i aduc iubitei? Vai, ajunse
în mine umbra ei să se sculpteze
cu dulci firide şi conturе treze;
i-aduc o pernă plină-ochi cu frunze.

Trezorier al toamnei, înc-o dată
în lume fug cu merele (şi-o fată)
cu ultima, din veacuri diligenţă,
vă las, se pare, palida-mi absenţă...

Ţin frunzele cu disparate serii,
bancnote mari, când ronde, când alunge
cu care-n copilie am ajunge,

republici am corupe şi imperii,
dar făr' de veste iarna ne străpunge
cu, sângerând, nervurile tăcerii...

FĂRĂ COPII

Sfârşit de serie-am ajuns, ratare
a zahărului convertit în sare,
cu mine, uite, a pierit o şansă
n-am ajuns lut ci veştedă faianţa.

Nimic din tot ce sunt n-are urmare,
întâiul sunt? Eu m-am voit oricare
şi-ncerc nesăbuita cutezanţă
de-a mă zidi, însingurat, în stanţă...

Desperecheat, dar nu fără pereche,
mi-adaug şirul zilelor umile
unei poveşti de la-nceputuri veche.

Glasul-copil nu-l ştie-a mea ureche
şi dintr-atâtea vorbe inutile
măcar pe una o păstrez: copile!...

UN TREN

Moment de seară într-o gară mică,
până să cadă cea dintâi zăpadă,
ceasornicul cu limbile-n tăgadă,
gazorniţa cu afumată sticlă

şi-n jur pustiul. Prind să se străvadă
ierburi ce nu-s şi-n liniştea pitică
se subţiază şinele de-o frică
prelinsă dintr-a fulgilor arcadă.

Stai şi aştepţi un tren ce nu opreşte
în gara care blând se-nzăpezeşte
şi căreia luminile îi treieri

dar iată-l, înaintea ta cum creşte,
fereşti de-o clipă îţi sculptează-n creier
şi curge-apoi pe şiruri lungi, de greieri...

IERNILE PICTURILOR NAIVE

Lui Mircea Micu

Mi-ai dat, bătrâne,-o iarnă de Niţă Nicodim
zugrav pe alb, cu alburi pe-o scoarţă de copac
ce n-a ajuns să şadă cuminte-n ţintirim
la căpătâi de fată ori de poet sărac.

O moară cu o gârlă curgând parcă din veac
şi-o roată care mişcă uimiri şi străvezimi
şi macină secunda pe care o trăim,
o moară de zăpadă cu nimenea în prag.

O moară. O ajungem şi i ne spovedim —
sarea de lins a iernii de s-a-ntâmplat să fim
când bulgăre de sare ni-i chipul mohorât

şi asfinţind în moara lui Niţă Nicodim —
uşor ne pare grâul ce ne-a-ngropat încât
când îl simţim la glezne el ne-a trecut de gât…

POVESTE

Toată viaţa
el a arat cu ochii
luna din Lună,
până să se înalţe
în pământul din Pământ,
ideogramă astrală
caligrafiată de părinţi bătrâni
agonisind cu puţină pricepere
câteva semne palide…

Moartea muşcă din umbra lui
ca dintr-o cruce
de grâu…

AMINTIRI DESPRE MINE
(1980)

DOAR

...Sunt doar bulgăr de tină
alexandrină,
cu doar o spinare, sub ploi
şi cu ochi numai doi...

STARE

...Şi mi se-ntâmplă să fiu
un biet sat de foame,
lângă o cetate de pâine
într-o împărăţie cu grâu...

TOAMNA

Suflete al meu, de copil,
te duci şi tu
ca pasărea ce trecu,
să mori în Nil?

Şi tu, sânge, cu frigul
ce te muşcă mereu
mergi să mori poate-n Tigru,
Eufratele meu?

PROPORŢII

...Bunica
duce la gură
Mănăstirea Dintr-un Lemn,
plină ochi
cu singurătate...

AUD

...Trăiesc
reîncarnarea mierii.

Cineva
mătură paradisul
de cadavrele fericite
în vreme ce mie mi se pare
că aud
desfrunzindu-se
religii...

ULTIMELE ŞTIRI DIN PARADIS

...Îngerii scriu articole de legi
ori clocesc săgeţi
şi în pauza de prânz ling sare.

La cerere, ei rup sintaxa ploii
— greabăn de cal —
slujindu-se de moaştele
pluvioasei Paraschiva.

Ca pe chei de case de bani
ei reproduc după mulaje de ceară
miresmele
cu care urmează
a ne împroprietări.

Ei patronează cu inclemenţă
Uzinele de Ace cu Gămălie,
fierb rachiu de crini în alambice
şi se trezesc întrebând fără noimă:
Oare ce-o mai fi făcând poetul
Stănescu?...

INVOCARE

...Pictează-mi peste suflet un nor —
poate curând am să mor!

Pe cerul acestei provincii
şi-ar aşeza zeităţile fisurate Da Vinci

iar Rafael
ar zidi tronul lui Miel.

Adună, adună-ntr-o ramă
ţărâna aceasta ce se destramă

şi de-ai să-l mai naşti pe Gheorghe din Geţia
nu-l umple cu lutul ori gresia

ci aşează în osul dintr-însul
sarea şi plânsul

ce-l plânge toamna când bate
peste pleoapele lui desenate

cu semne ce nu s-au văzut
dintr-un grai de nimeni ştiut.

Aşează-mi peste suflet un nor —
poate curând am să mor!...

DÂRĂ

...Dâra copilăroasă a unui alb
evaporat
sub tălpile traficanţilor de zăpadă!

Nu vă temeţi:
sunt un biet crin
dezamorsat...

EU SUNT DIN ALT MIT

...Din bucurie
rămân doar lăzile de ambalaj.

Trupul meu va fi oarecând
fabricant de pământ
cu iarba pe iarbă călcând...

Am scuipat vorbe şi-am băut tutun —
s-a spus c-aş fi neruşinat de bun
şi uite, uite, parcă văd o stea
gata să-şi încalţe sabia
cu pielea mea!

Şi ce e dacă zborul paserei
l-am mirosit?
Eu
sunt din alt mit...

MARATON

...După patrujdoi de kilometri
el cade-ntre grecii înfricoşaţi,
urlă:
“Am învins!”
şi moare.

L-au întors cu faţa spre ei
spre a-l iubire
dar vai, el era un sol
al duşmanului...

ATLET AL CRINILOR

Atlet al crinilor?
Se poate, dar poetul e, mai ales, soldat,
descătuşat de inelul muierii,
descătuşat de pâinea de-acasă,
descătuşat de mâinile mamei, umflate.

Descheiat la gât, soldatul,
descheiat la nădragi,
descheiat la berebată…

ÎNVĂŢĂTURĂ

Să beai un ceainic plin cu galbeni fluturi,
înhamă casa la bătrâna salcă
şi aminteşte-ţi vechile săruturi
care, desculţe, carnea gurii-ţi calcă.

Cu litere ce curg din cărţi te spală
şi mâna-n iarba moale ţi-o răstoarnă
cât arde-n zări statuia verii, goală
şi cât respiri, nepodidit de iarnă…

VORBE

Primăvara a fost restaurată,
vara a fost pusă la punct,
toamna a fost restabilită,
iarna e cum a mai fost…

ÎNTR-UN TÂRZIU

Amărunţită de toamnă, viaţa mea!

Trupul rămâne singur de sine
şi intru cu oase blajine, în iarnă
(n-am epoleţi, am clavicule)
iar zeii îmi cotrobăie-n cap
ca într-un sertar cu chei…

TRIBUL ROBOŢILOR

E tribul roboţilor.
Ei îşi sculptează pereţii peşterii
cu oasele celui din urmă
computer.
Pietriş de roţi dinţate
le sună sub paşi
şi-apoi se strâng în jurul
focului mic, al ultimului
bec de lanternă,
aruncă-n frigare
ultima halcă
de fier ruginit
şi ling de pe cuarţuri
cu limbi de ceasornice,
urmele ultimului om.

Noaptea
ei încă îi mai visează
pe oameni…

TRATATUL DESPRE FLUTURI

1

…Fluture: parafa cu herbul
celui vândut pe treizeci
de fluturi

2

rană zburătoare

3

(el se târăşte zburând)

4

e uriaş, înălţat
pe potcoave de ceară
şi e şi iepure
zburând cu urechile

5

e compus din pieile jupuite a două
jumătăţi de boabe
de rouă

6

scoică plutind
cu cheutorile de aur
dezvelite

7

aşa sărută el: bătând din aripi

8

şi e chiar rumeguşul unui sărut

9

e talaşul ondulându-se
sculat din scândura
sicriului

10

dar e şi o moară a durerii

11

(e chiar durerea
şi uitarea şi singurătatea
şi disperarea)

12

e mirarea

13

vitraliu în lapte-nchegat
armură războinică a vinului
lacrimă pălmuită

14

imponderabil rege al Insomniilor
fără preţ
fără greutate
numai că atunci când se-aşează
peste piramidă
piramida se-ngroapă în nisip
preţ de un cap de om

15

cu o mână de fluturi
aruncaţi peste cap
se ia o bună mască mortuară

16

fluturele e
oglinda pusă la gura iernii
spre a se aburi de viaţă
ori de moarte

17

carte cu foi de aer

18

monedă cu între avers şi revers
un trup de vierme
(ştiu şi un fluture
fals)

19

e neînsemnat rezid menajer
în casa îngerilor
dar e şi tutunul ce pâcâie
în pipa lui Diavol

20

pâlpâie de spaime
dar poate fi ţiglă de acoperiş
la cazarma gladiatorilor

21

îmi calcă pleoapele roase
cu lungi trenuri în marfă

22

nu ţine de sete
dar unul singur
bea Nilul

23

nu ţine de foame
dar unul singur
devoră un cal uriaş
cu cătană pe el şi cu
sabie

24

ne poate pune coarne
instalat confortabil pe buzele
iubitei

25

seamănă cu o pasăre
care chiar e
(la clinica fluturilor
făcându-se disecţia unui cap de mort
s-a găsit în el
un vultur contras)

26

poate trece oceanul
purtând în burtă maşinării felurite
negustori de fildeş miniştri
şi stewardese pulpoase

27

când se ciocnesc doi fluturi
la ecuator
ninge

28

îi iubesc
dar mai ales urăsc urma lor
şovăitoare rotundă
ca glonţul înfipt
în zidul condamnaţilor
la moarte

29

urăsc iarna lor nechemată,
zăpada lor ce nu albeşte

30

fânul lor care-mi umple patul

31

le urăsc monstruoasele trupuri
părelnice
într-o lume (şi fără ei)
fluidă
şi în clătinare

32

ei curg
de pe obrazul mărului
peste mărunta mea linişte
şi-o dizolvă

33

îi cert
şi îi iert

34

pe frânghia zborului lor
evadez din viaţă în vers

35

cu străveziul lor
mă pot înveli

36

până ca mâine
să mă închid şi eu
într-un biet fluture
de lemn…

NINIVE
(1982)

SALOMEEA

Aţi hulit-o pe nedrept: iată-l
pe tava Salomeii,
capul rostogolit al Salomeii!

MĂRIME

… Şi
s-ar putea să ajung
o lacrimă
în mărime
naturală…

NINSOARE RARĂ

Ninsoare rară, rit
chinezit
turnându-şi fulgul
şi peste regele
şi peste vulgul…

Cel care ninge
cum ninge?

Singurătate.
Ninsoare.

Meninge...

Cel care ninge
ce ninge?

NINSORILE

Ninsoare deci,
gramatică impusă
cu oase reci
în carnea mea supusă.

Vom spune că ne-am ştiut
totdeauna departe,
ca vasul unui sărut
fărâmiţat către toarte

din care vinul a curs
în ţărâna amară,
o, ultim parcurs
al labei de fiară!

Peste ierbile moi
peste inime, pasul.
Din ce-am fost înde doi
rămâne doar glasul

acestei ninsori
sub ferestrele umede:
Mori suflete, mori
şi naşte-te suflete!

CAII

Caii bătrâni spre abatoare
indii, mărgeanuri şiroind şi asii,
ei, blânzii ce, ca nişte şerpi ai casii
ne-au privegheat pereţii-n clătinare.

Nici capetele nu-şi vor mai întoarce
cu coamele tot falnice, vibrând,
ei, galopând pe nouri şi pe vânt,
pe lung de săbii şi săgeţi de arce.

Ei mişcă-n mers biblioteci de oase,
cu biblii îngropate-n palimpseste,
foi de papirus, pergamente roase,

caligrafii de sânge, pe mătase;
ei ni-s speranţa dacă, peste creste
mai e vreun ţărm necunoscut. Şi este!

MONORIMĂ

Sufletul meu de copil
mă poartă din april
în april
pe braţele Afroditei don Mil.

Cântecul, niciodată umil,
moare-mi-l
între pietrele din moara-azil
ce macină creierul florii, gracil…

ÎNGERUL MEU PĂZITOR

...Şi uite,
îngerul meu păzitor
se descalţă de bocancii (ai mei)
cu care-a ros pietrele târgului (meu)
zvârle hainele pe podea
(hainele mele bune, pregătite
pentru balul, cumva amânat, al
întreprinderii meşteşugăreşti
de pompe funebre)
hăpăie din castron, cina
sorocită foamei mele, de mama.
Şi se întinde de-i troznesc aripile
în patul (al meu)
cu capul bolovănit pe perna mea
comunicând secret cu mulajul în aur
al părului iubitei.

E un înger cazon, trăznind a mahorcă,
a vorbe deşucheate şi-a vin,
cu carne roz-albăstrie
de fruct putrefact,
tocmit să răcnească psalmi
când la biserica Dintr-o Zi
când la biserica de-i zice Sixtină,
un înger vânând cu ochii, pulpele
strânse-n ciorapi negri ai văduvelor june,
un înger viclean
dându-mă sărutului său
în vreme ce-şi îndeasă traista
cu crengile
rugului (meu).
El m-a ales. Nu ştiam să existe
N-am vrut să existe.

A început acum să-mi viseze 'naintea mea visele
şi-mi râmâne numai nutreţul lor
celest.
A început să-mi poarte cuvintele
şi mi le întoarce tocite-n genunchi,
îmi poartă cămaşa
şi mi-o aduce spartă în coate,
îmi poartă sângele,
nervii
şi meşteşugurile dobândite cu trudă.

Îngerul meu păzitor,
îngerul meu carnasier
topeşte fluturi doar amintindu-şi
de părelnicia lor
coagulată brusc
în ceara
ce mă umple.

Mă păzeşte de mine,
de fărâma de libertate ce şi-o îngăduie
mâinile mele
căutându-se una pe alta
prin întuneric…

Mă păzeşte să fiu viu,
mă păzeşte să nu mai fiu,
să mă mir,
să respir.

Să Shakespeare…

PREA DEVREME, PREA TÂRZIU

(1984)

TREPTELE

Trag după mine o Formă
prin coridoarele îngheţate
(ia-ţi cunoscut frângerea,
gustul)
trecută prin umilinţe
şi trufii carnivore;
trag după mine o Formă
alcătuindu-se din sfărmăturile
unui turn înclinat —
cu coşul pieptului, scară —
de pe care abia auzit
lunecă un bob de sânge
încet
din treaptă în treaptă,
din coastă în coastă

din cuvânt în cuvânt...

VULGATA

Aproape că-mi părea dulce bătrâneţea
mâinii mele drepte
îngropate-n hârtii
până la osul frunţii.

Simţeam pe suflet
gustul înţelepţiei şi al duratei
când uriaşul idol de lut
mi-a umplut cu barba lui
ferestrele
spunându-mi în
vulgata
zeilor:
Stau numai o clipă,
să nu te sperii,
stau numai până
te naşti!

CASA CUVÂNTULUI

Până să termini discursul
dedicat inaugurării templului,
templul
e o
ruină...

Cuvântul începe
cu propria lui ruină,
se continuă cu acoperişul semeţ
şi-l încheie
talpa-ngropată în lut,
temelia.

Casa cuvântului
o porneşti
construind
şarpele casei.

Casa cuvântului se-ncepe
de la ruină
în sus...

ASCULTĂ-MI VIAŢA

Sunt clipe când aş vrea să-ţi spun:
(cu buze închise) ascultă-mi viaţa!
Nu e nevoie s-o vezi ori s-o citeşti,
trebuie doar s-ajungi s-o asculţi.

Am avut al meu doar un pogon de cer
(un acru, un iugăr, o milă marină?)
şi sub atâta spaţiu mi-am văzut de-ale mele —
straturile de legume şi cubul cu cărţi;

bătrân agricultor de himere, cu oase troznind
de trecerea berzelor, toamna, ascultând
cu înfrigurare clinchetul radioului cu galenă
care tocmai anunţă timpul probabil de ieri.

Mi-am arat cinstit ficţiunile
cu uneltele de faianţă dogită, am aşezat
asupra lor ploaia şi pentru o singură garoafă
am pornit roţile uriaşelor mele mori de vânt.

CATALOGUL CORĂBIILOR
(1984—1985)

CATALOGUL CORĂBIILOR

Câte încă vibrând, neauzit,
cu ancora îngropată în mâluri
de diamante putrezite,
corăbiile mele, câte încă
mai rupeţi pielea de muiere
a vechilor cărţi,
cu echipajul ajuns doar schelete
şi cu numai cârmaciul
încă viind?

Corăbiile mele lunecate pe ape,
clătinând algele norilor dar mai ales,
mai ales mişcate pe iarbă —
iarba de tutun a himerelor,
iarba umilă, orgolios spiralată
şi dând bun gust dezastrelor
şi îngăduind toamna şi lacrima...

O mână de versuri — corăbiile mele,
transport de sânge,
secretă încărcătură de fum,
nervuri de sânge,

rugină lesne de asemuit cu aurul,
versurile mele.

Câte s-au desprins de ţărm?
Câte au ajuns la ţărm?
Corăbiile mele, iubirile mele
mai degrabă necredincioase,
eu am scris cu voi, Marea
şi dintr-un catarg
îmi vor tăia semnul de căpătâi,
nălucile de sare,
pescăruşii...

Praga, 18 octombrie '84

NINGE, NINGERE, NINGERIME

Ninge suav,
ninge blând —
ninge feroce;
ningere cu funii de spânzurători
ningere carnasieră
cu toiege de orbi
(toiegele orbilor — fluturii)
ninge cu capete avortate, de floare,
ninge cu ziare zdrenţuite,
ninge cu muzici de cimbale,
ninge gros, grohăit,
ninge ca-n schituri şi ninge lasciv,
ninsoarea se-ncleiază de-a dreptul pe oasele
bărbaţilor singuri, din trenuri singure,
ninge cu sfărâmături, cu fisuri, cu găuri de răni,
ne ninge de-a dreptul peste amintiri; ningerea
perforându-ne ţeasta, ne ning trupurile ce ne-au trădat,

ninge ca-n săli de bal şi săli de disecţii
ninge ca-n odaia risipitorului
ce lasă, murind, lumina aprinsă şi zăpada aprinsă
de parcă ar vrea să vadă cum moare,
ce moare.

Ninge cu dinţii de lapte
ai îngerilor…

FRIG

Finiş.
Dantura, dezgropată din iarbă
a unui sonet.

Am trăit
prea repede?
Am murit prea încet?

CAPUL DUMINICII

Avem timp să ne naştem
şi-avem timp de murit
ţinând în braţe
capul duminicii, tăiat cu joagărul;
avem timp să coagulăm varul
trupurilor ce se vor iubi,
să tipărim degetele
ce se vor alunga.

Iar de trăit
vom trăi
mâine…

SCRISOARE DIN 15 IANUAR

1

Ninge peste limba română,
peste plumbul cu floare al vechilor litere
din tipografiile abandonate.
(Există şi vreun cimitir
al tipografiilor? Există:
Se umple cu semne, o corabie
cu echipaj încropit din poeţi păguboşi
se împinge lemnul ei blând
pe Marea, apoi se lasă
acea corabie să se îngroape, lin
între scoici înverzite şi cranii de pietre.)

2

Ninge peste limba română,
ning oasele lui Mihai Eminescu,
ninge lent, dumicat
şi aeru-ncărunţeşte-nţelept,
capătă zugrăveala Vechiei
ce încă-i lipseşte
şi-l leagă de zăpezile
obârşiilor,
de timpul neîntâmplat şi de dor.

3

Moartea taie trupurile poeţilor
ca pe păpuşi de zăpadă
şi le sapă lor, cu cuţite de laser,
morminte
măsurate cu metrul antic
şi ei rămân, nălucire

(în lexicoane, ca-n scrumiere)
dar măcar un fulg din ninsoarea lor dusă,
măcar un fluture cu aripi de ceară
taie “orizontul
diametral”
şi urma acestei imperceptibile lunecări
devine dâră de foc.

4

Ninge-mă, Mihai Eminescu,
lasă-mi pe gură fărâme de tine
(“Mănânc şi plâng,
mănânc...”
acum, când mi-a mai murit un poet,
când ai mai murit cu un poet
(cu o lance i-am despicat cripta,
în coasta ta)
am mai îngropat o ninsoare
am mai suit o zăpadă pe rug
am pus-o la zid
(O rafală? Nu
ninge...)zidind-o în
“măreţia frigului”.

5

Ninge peste potcoavele de fier
ale vechilor litere peste care se-ncheagă
sângele alb
al speranţei.
Ninge peste limba română,
moara cu fildeşiri n-are odihnă
şi scrisul ce se scrie

îl citesc boabele de grâu
îl slovenesc zeii cocliţi în eresuri
şi îl rostesc poeţii
de-a dreptul cu gâtul retezat
pe butucul pâinii
pentru prea multa lor iubire fără de saţ
şi pentru semeţiile lor.

6

Ninge peste schituri de semne.

7

Ninge peste limba română…

P R O Z Ă

MIRADONIZ,
COPILĂRIA ŞI TINEREŢEA LUI EMINESCU

CARTEA ÎNTÂIA
DACĂ TRECI RÂUL SELENEI...

"Iar în mijloc de grădine, într-o
luncă de verzi portocale
Nalţă-se ca într-un flor învăluit
palatul Selenei
Mare-i, cu zece intrări, la care
duc scări înălţate
Şi cerdacuri în aer — ţinut
de-argintoase columne
Şi în trei caturi se nalţă palatul!
cu mii de ferestre
Mari şi boltite prin care pătrunde-o
lumină albastră..."

Mihai Eminescu: "*Dacă treci râul Selenei*", 1873

1

În toamna anului 1877 Mihai Eminescu primea din partea vechiului său prieten şi fost coleg în anii de studenţie, Ioan Slavici, invitaţia de a părăsi bătrâna cetate a Ieşilor, în care rămăsese din nou fără o slujbă sigură şi de a veni la Bucureşti. Răspunzându-i, la 12 octombrie, poetul scria: *N-am cu ce veni. Asta m-a făcut să-mi ţin gura până acuma — 100 de franci am pe lună; din ce dracu' să plec? Am şi bagaje: cărţi, manuscripte, cioboate vechi, lăzi cu şoareci şi molii, populate pe lancheieturi cu deosebite naţionalităţi de ploşniţe. Cu ce să transport aceste roiuri de avere mobilă în sens larg al cuvântului?*

A făcut totuşi acest drum. A devenit redactor al ziarului "Timpul", şi într-un răstimp de opt ani, înainte ca mintea lui să se întunece, şi-a purtat, prin odăiţele întunecoase ale caselor în care a fost găzduit, lăzile cu cărţi şi manuscripte despre care vorbea cu haz în răvaşul trimis lui Slavici...

După moartea lui, întâmplată la 15 iunie 1889, scrierile netipărite ale poetului aveau să treacă în păstrarea criticului Titu Maiorescu. După ce le-a depozitat în casa-i veche, cu coloane elineşti şi fronton de templu, criticul le-a încredinţat Academiei Române. În 42 de caiete erau cuprinse sute de poezii, zeci de fragmente de proze, file traduse, mărturii ale unei munci trudnice, ca de ocnaş. Între ele s-au descoperit şi câteva poezii care vorbesc despre copilăria Luceafărului. Zgârcit cu mărturisirile intime, chiar în convorbirile cu prietenii, Mihai Eminescu evocă — poate pentru sine, întrucât nu putem şti dacă ar fi trimis la tipar versurile acestea — poate pentru cititorul de peste timp, care eşti şi dumneata, iubite cititor — îndepărtatul tărâm al copilăriei trăite la Ipoteşti, imaginile unor arbori şi frunze care nu mai sunt, contururile tremurate, îngălbenite în vers ca în fotografiile vechi, ale fraţilor şi surorilor, umbrele unor tovarăşi de zburdălnicii ori de timpurie îngândurare.

După ce ne-am îngăduit, cu dragostea şi sfiala celui care a încercat să evoce — după date precise, ori numai prin cleştarul cu multe faţete al imaginaţiei — amintirea unui geniu, transcriu, pentru cititorii acestor rânduri, două din poeziile aflate în caietele eminisciene… E vorba de *Copii eram noi amândoi* scrisă în 1871 şi de *Fiind băiet păduri cutreieram,* concepută şapte ani mai târziu!

Copii eram noi amândoi,
Frate-meu şi cu mine.
Din coji de nucă car cu boi
Făceam şi înhămam la el
Culbeci bătrâni cu coarne.

Şi el citea din Robinson,
Mi-l povestea şi mie;
Eu zideam Turnul-Vavilon
Din cărţi de joc şi mai spuneam
Şi eu câte-o prostie.

Adesea la scăldat mergeam
În ochiul de pădure,
La balta mare ajungeam
Şi l-al ei mijloc înotam
La insula cea verde.

Din lut acolo am zidit,
Din stuful des şi mare,
Cetate mândră la privit,
Cu turnuri mari de tinichea,
Cu zid împresurată.

Şi frate-meu ca împărat
Mi-a dat mie solie,
Să merg la broaşte nempăcat,
Să-i chem la bătălie —
Să vedem cine-i mai tare.

Şi împăratul broaştelor,
C-un oacaca de fală,
Primi — porunci oştilor
Ca balta s-o răscoale.
Şi am pornit război.

Vai! multe broaşte noi am prins —
Îmi pare chiar pe rege —
Şi-n turnul negru le-am închis,
Din insula cea verde.
Spre sar-am făcut pace.

Şi drumul broaştelor le-am dat.
Săltau de bucurie,
În baltă-adânc s-au cufundat
Ca să nu mai revie.
Noi am pornit spre casă.

Atunci răsplată am cerut
Pentru a mele fapte —
Şi frate-meu s-a desemnat
De rege-n miazănoapte
Peste popoare-ndiane.

Motanul alb era vistier,
Mârzac cel chior ministru —
Când de la el eu leafa-mi cer,
El miaună sinistru.
Cordial i-am strâns eu laba.

Şi împăratul milostiv
Mi-a dat şi de soţie,
Pe fiica lui cu râs lasciv
Şi ţapănă, nurlie,
Pe Tlantaqu — caputli.

Am mulţumit c-un umil semn —
Drept mantie-o prostire —
M-am dus l-amanta mea de lemn.
În sfânta mănăstire,
Într-un cotlon de sobă.

Şi ah! şi dragă-mi mai era!
Vorbeam blând cu dânsa,
Dară ea nu-mi răspundea
Şi de ciudă eu atunci
Am aruncat-o-n foc.

Şi pe şură ne primblam
Peste stuf şi paie
Şi pe munţi ne-nchipuiam
Cu fiece bătaie
Mărşileam alături.

Şi pe cap mi se îmfla
Casca de hârtie
O batistă într-un băţ,
Steag de bătălie,
Cântam: Tarararah!

Ah! v-aţi dus visuri, v-aţi dus!
Mort e al meu frate.
Nimeni ochii-i n-a închis
În străinate —
Poate-s deschişi şi-n groapă!

Dar ades într-al meu vis
Ochii mari albaştri
Luminează — un surâs
Din doi vineţi aştri
Sufletu-mi trezeşti.

Eu? Mai este inima-mi
Din copilărie?

. . . .

Ah! îmi îmblă ades prin gând,
O cântare veche:
Parcă-mi ţiuie-aiurind
Dulce în ureche:
Lume, lume şi iar lume!

Pentru cel care a văzut manuscrisele eminisciene, cel care a avut putinţa de a privi filele uşor înnegrite de ani, cu cerneala parcă nu cu totul uscată, cu şiruri de cuvinte caligrafiate desăvârşit, peste care vârful peniţei a aşezat apoi linii nervoase, adăugând în dreptul lor altele, cel care s-a răsfrânt ca o oglindă în aceste file, descoperind, dinlăuntrul în afara lor, miracolul care le-a nemurit, emoţia este copleşitoare. O hartă a stelelor dintr-un colţ de cer, cu comete întrepătrunzându-şi cozile de veveriţă printre astre fremătătoare, cu lumini săgetând nesfârşirea, poartă mai puţin însemnul miracolului ca manuscrisele rămase de la cel care, din copilărie, zidea pe prundul gârlelor ipoteştene "Turnul-Vavilon". Poezia *Copii eram* ar fi suferit, fără îndoială, încă multe, chinuitor de multe modificări până ca poetul s-o lase în seama bătrânilor zeţari de la "Convorbiri literare", revista ieşeană care l-a publicat, după "Familia", cu versuri de început. Trăieşte în ea un peisaj ciudat, cu neputinţă de fixat pe o hartă, peisajul lumii fermecate a copilăriei, alături de un altul, exact, în preajma căruia trăiesc copiii de azi, ai gospodarilor din Ipoteşti. Fratele mort "în străinătate" este Ilie, cea de a cincea odraslă a căminarului Gheorghe Eminovici şi a soţiei sale Raluca, mai mare cu numai patru ani ca Mihai. Dealtfel, poezia o dovedeşte, Ilie avea primul cuvânt, ori pe cel hotărâtor în hoinărelile prin luncă, ori în "bătăliile"

sfârşite cu încoronarea sa ca rege al meleagurilor de la miazănoapte. Deşi era, la rându-i, “os de rege”, Mihai primea, ca un curtean supus (alături de motanul alb ori de alt motan, chiorul Mârzac) felurite dregătorii, rămânând în seama vistierului miorlăitor datoria, rareori onorată, de a-i da cuvenita simbrie. Povestea amorului pentru vicleana, şi desigur frumoasa Tlantaqu-caputli, sfârşită fără tristeţe, e urmată de invocarea copilăriei, şi tonul se schimbă aici, şăgălnicia e înnegurată de mâhnire. Când scria *Copii eram*, Mihai Eminescu avea 21 de ani şi era student la Universitatea din Viena. Ilie murise în 1862, în vârstă de 16 ani...

Aceeaşi undă de amărăciune îl stăpânea pe poet când aşternea pe hârtie *Fiind băiet păduri cutreieram*...

“Fiind băiet păduri cutreieram
Şi mă culcam ades lângă izvor,
Iar braţul drept sub cap eu mi-l puneam
S-aud cum apa sună-ncetişor:
Un freamăt lin trecea din ram în ram
Şi un miros venea adormitor
Astfel ades eu nopţi întregi am mas,
Blând îngânat de-al valurilor glas.

Răsare luna,-mi bate drept în faţă:
Un rai din basme văd printre pleoape,
Pe câmpi un văl de argintie ceaţă,
Sclipiri pe cer, văpaie peste ape,
Un bucium cântă tainic cu dulceaţă,
Sunând din ce în ce tot mai aproape...
Pe frunze-uscate sau prin naltul ierbii,
Părea c-aud venind în cete cerbii.

Alături teiul vechi mi se deschise:
Din el ieşi o tânără crăiasă,
Pluteau în lacrimi ochii-i plini de vise,

Cu fruntea ei într-o maramă deasă,
Cu ochii mari, gura-abia închisă;
Ca-n somn încet-încet pe frunze pasă.
Călcând pe vârful micului picior,
Veni alături, mă privi cu dor.

Şi ah, era atâta de frumoasă,
Cum numa-n vis o dată-n viaţa ta
Un înger blând cu faţa radioasă,
Venind din cer se poate arăta;
Iar păru-i blond şi moale ca mătasa
Grumazul alb şi umerii-i vedea
Prin hainele de tort subţire, fin,
Se vede trupul ei cel alb deplin."

Povestea noastră începe de acolo, în satul cu iazuri şi păduri, cu ierni şi primăveri înflorite, în care copilăria se trece între cumpeni de fântâni, meri subţiri cu scoarţa roasă de iepuri şi cu nunţi de fluturi, aurind văzduhul...

Povestea Luceafărului începe la Ipoteşti...

2

Ninge de trei zile fără contenire...

E alb dealul Crucii, alb dealul Budăiului şi zăpada se aşează cu spornică lenevie peste pădurile Cătămărăştilor. Fulgi mari cad peste turla de lemn a bisericii zidită cândva de Teodor Murguleţ şi cumpărată de puţină vreme de către Raluca, nevasta căminarului Gheorghieş Eminovici. E seară şi lumini galeşe se aprind în ferestre. Prin arborii îngheţaţi trece vânt lin şi aspru, făcând să sune ţurţurii de gheaţă aninaţi de ramuri, asemeni vechiului candelabru adus cu mare grijă, într-un car pardosit cu fân moale şi velinţe, tocmai de la Viena, de

către neguţătorii botoşăneni, pentru a lumina cu scânteieri pripite masa de ospăţ a dumnealui, temutului căminar.

Ceasurile se trec. Se întunecă. Rămân peste acoperişuri numai trunchiurile pe care fumul ieşit din hornuri le înalţă spre cerul de sticlă aburită. Copacii arşi pe lespezile sobelor podite cu lutişor îşi recompun, pentru o frântură de clipă, doar, făptura, acolo peste căciulile ruginite de ploi ale caselor. Apoi se spulberă. Călătoresc poate peste potecile ninse, alunecă peste creştetul drumeţilor întârziaţi pe lângă tălăngi de care şi umplu aerul cu miros de cuiburi arse şi de răşină roşie, sfârâind, aromitoare.

Tei carbonizaţi zboară peste casa cea nouă a căminarului. La primăvară, Gheorghieş Eminovici va sădi în ograda de curând dobândită alţi tei, de crengile cărora copiii să prindă ştreangurile de cânepă ale scrâncioburilor. Şi Raluca, fiica stolnicului Juraşcu din Joldeşti, cu care Eminovici s-a însoţit cu zece ani în urmă, i-a dăruit până acum şase prunci:

Şerban
Nicolae
Iorgu
Ruxandra
Ilie
Maria

Căminarul ştie: dacă Raluca va aduce pe lume un fiu îl vor numi Mihai... Bineînţeles, cu toată dragostea pe care o nutreşte pentru Maria care are de-acum doi ani (Ruxandra a murit la numai o toamnă de la naştere), căminarul îşi doreşte un fiu. Încă un fiu. A cumpărat de curând Ipoteştii de la boierul Hurmuzache, care i-a cerut pentru cele 288 de fălci moldoveneşti 4000 de galbeni. Eminovici a trebuit, adăugându-i la galbenii cu multă grijă strânşi, să împrumute alţi 800 de la cumnata sa Fevronia şi încă 200 de la sora acesteia, Maria Mavrodin. În plus, a fost nevoit să pună în vânzare

frumoasele case din Botoşani, case boiereşti, cu un cat, cu multe odăi şi cu grădină ca de mănăstire. Băieţii l-ar putea ajuta s-o scoată la capăt cu muncile câmpului, munci grele cu care el e demult învăţat. O groază de parale l-a costat şi dobândirea din mâinile împodobite cu inele ale lui Grigore Sturza-Voevod a decretului prin care a devenit căminar, mărunt rang în cinul boieriei, râvnit şi cumpărat cu îngrijare. În odaia cea mare, unde căminarul îşi ţine cărţile şi registrele de socoteli, există, păstrată în scrin, ferită de privirile oricui, patalamaua domnească: *"Cu mila lui Dumnezeu, Noi, Mihai Grigore Sturza Voevod, domnul ţării Moldovei, dumnealui sulgerului Gheorghe Eminovici, luând în băgare de seamă slujbele ce a săvârşit patriei în diferite vremi, dar mai ales sub vremelniceasca cârmuire, noi găsim de cuviinţă a-i face cuvenita răsplătire şi dar după prerogativa ce avem, iată prin acest al nostru domnesc decret îi hărăzim rangul de căminar, dându-i dreptate a se iscăli şi a se face cunoscut cu acest rang pentru care poruncim sfatului ca să-l treacă prin acturile cârmuirii cu rangul de căminar. Dat în anul 1841, mai 12 zile".*

În fiecare an, de Sfântul Gheorghe, când în casa căminarului e petrecere şi carafele cu vin bun, adus în balerci cu doage fine, ca de vioară, tocmai de la Iveşti, înveselesc chipurile mesenilor, iar din tindă vine miros dulce de plăcintă, Gheorghieş scoate actul domnesc din scrin şi-l trece, spre evlavioasă pipăire, mâinilor negre, muncite, ale celor de faţă. Rubedeniile şi vecinii celui pomenit în catastifele domneşti, la Iaşi, plescăie cu dulce uimire şi-l laudă pe gospodar care, drept în scaunul lui cu spătar arcuit, pare la rându-i un viteaz cârmuitor de oştiri. Raluca nu ia cu totul parte la bucuria (e drept, nemărturisită) a bărbatului, ci se mulţumeşte să surâdă stins, catifelat, îmbiindu-i în răstimpuri pe oaspeţi să-i guste bucatele pregătite în cuhnia din fundul ogrăzii de mâinile ei mici, albe, părând să se frângă printre roţile de tuci ale plitei ori pântecoasele vase de aramă. Şi oaspeţii nu se

lasă rugaţi. Apucă, lacomi, ciozvârte de pui asupra cărora îşi reped, cu oftaturi, dinţii, îşi şterg mâinile de grăsime pe coltucele pufoase de pâine, ori ronţăie scovergile aduse pe talere de lut. Copiii nu sunt de faţă. Ei stau în odăiţa lor dinspre livadă şi aşteaptă, cu ochii aţintiţi la clanţa uşii, paşii domol lipăitori ai mamei care le aduce felurite bunătăţi şi-i mustră că n-au de gând să adoarmă. Dacă vreunul dintre băieţi, îmbrăcat în lungă cămeşoaie de in, îndrăzneşte să se arate în pragul odăii unde se istorisesc — în miez de noapte — întâmplări care le fac pe cucoane să roşească, harapnicul odihnind în cui poate să sară pe spinarea vinovatului, în ciuda glasurilor săritoare ale mesenilor care se căznesc să-l îmbuneze pe stăpânul casei şi în ciuda privirilor mustrătoare ale Ralucăi.

Când se face târziu şi odaia rămâne pustie, înainte ca masa să fie golită de cupe şi tăvi, căminarul adoarme în jilţ, barba castanie pare să i se îmblânzească, şi mâinile mari, cu degete noduroase se aşează sub obraz, în chip de pernă. Ceasornicul bate în clopotul lui de sticlă viorie, cocoşii se aud în revărsat de ziuă şi casa se cufundă în tăcere. În odaia lor, "dracii" au adormit.

Dar totul durează nespus de puţin. După numai un ceas, căminarul e în picioare, îşi zvârle pe obraz câteva căni cu apă ca gheaţa, dă porunci şi e gata de o nouă zi.

Fiindcă petrecerile sunt evenimente rare în casa Eminovicilor. În ciuda actului primit prin milostivenie plătită, căminarul trebuie să trudească din zori şi până-n noapte pentru a face faţă multelor necazuri pe care le are cu pământul. Îngândurat, cu sprâncenele mereu apropiate, nepriceput să rostească vorbe gingaşe, mai degrabă ursuz şi neguros, căminarul are totuşi zile când e voios, când se joacă prin ogradă cu băieţii, ori când laudă bucatele Ralucăi. Povesteşte, hâtru, întâmplări de peste zi, maimuţăreşte ca un actor priceput scălâmbăielile de vorbire ale unor tineri cu fumuri pari-

ziene — şi în casă, obiectele devin cântătoare, aerul e străveziu şi chipul Ralucăi se îndulceşte în surâs. Furtuna vine însă curând. Gheorghieş suduie şi ameninţă. Îşi blestemă zilele, e nemulţumit de odrasle. Trânteşte uşa, de sar în dulapuri linguriţele de argint din zestrea fetei lui Juraşcu, boţeşte mătasea liliachie a sofalelor, şi se duce la grajduri unde stă de vorbă, necontrazis, cu caii şi mânjii, în vreme ce câinii i se încurcă, prietenoşi, în picioare. Atunci, copiilor li se dă straşnică poruncă să nu apară în ochii căminarului. Ei stau cu nasurile lipite de geam şi îl privesc cu teamă, dar şi cu secretă admiraţie, pe omul îmbrăcat ca un urs, în straie de şiac negru, călugăresc, cu cizme largi în picioare şi cu creştetul acoperit de o căciulă ţuguiată.

Casa în care acum arde, la toate ferestrele, lumina, miroase încă a brad de curând despicat, a var proaspăt şi a zugrăveală nouă. Şi mobilele, deşi ştiute, aduse din casa de la Botoşani, lucesc, atinse de pâlpâirea lumânărilor, şi par să ivească neştiute contururi. Căminarul a desenat el însuşi, cu coada biciuştii, în ţărână, planul viitoarei case, sub ochii sperioşi ai dulgherilor şi zidarilor. A pus, la nevoie, umărul, a cărat grinzi şi căpriori, a netezit cu palma zidul umed, şi a căutat zile întregi, prin dughenele de la oraş, clanţe de alamă pentru uşi ori lămpi cu abajur de porţelan pe care le-a spânzurat de tavan. Le foloseşte numai la sărbători, în zilele obişnuite aprinzând sfeşnicele cu lumânări galbene cu miros de miere şi floare de salcâm. Zestrea Ralucăi, copila cea mai iubită a lui Vasile Juraşcu, fusese bogată în odoare. Foaia, întocmită cu gospodăreşti precauţii de către socru şi iscălită de ginere, le cuprindea pe toate: “*Isvodul di zăstri ci dau fiicei meli Ralu cu blagoslovenie şi sănătati. Din anul 1840, mai 26. Una icoană Maica Domnului, fericată în argint, patru ineli cu diamant, una candelă tij de argint, una părechi cercei de mărgean, un fermural*” etc. Lângă *o alesidă de aur* erau notate *12*

cuţite, după *şase tingiri de aramă* se urmau în actul dotal *două tablale de Lipţca,* după *24 bucăţi cămeşi şi fuste* erau trecute *patru bucăţi scorţuri, două scrinuri, două salteli, două oghealuri, opt perini cu trei rânduri de feţi şi un gardirop.*

Casa înconjurată de tei a Eminovicilor mai adăpostea — lucru îndeajuns de rar pentru un proaspăt boiernaş încurcat în socoteli băneşti, în întreprinderi neguţătoreşti riscante, trecându-şi ziua pe câmp ori îngrijind de hambare şi coteţe — un dulap plin cu cărţi brăcuite. Încă din vremea în care era un biet scriitoraş de cancelarie pe moşia boierilor Baluş, de la Dumbrăveni, loc în care avea să fie dăruit cu primele odrasle, viitorul sulger şi mai apoi căminar se deprinsese cu bunul obicei de a se întoarce din călătoriile în care afacerile boiereşti îl chemau şi cu câteva tomuri legate în piele, cărţi pe care le arată în ceasuri de răgaz. Vorbind bine nemţeşte şi scriind la fel, era firesc ca în mai toate aceste tomuri filele să fie împodobite cu complicatele slove gotice. Dar printre ele îşi făcuseră loc şi tipărituri româneşti, majoritatea traduceri din elină şi franceză, precum şi — cel mai des răsfoite — culegeri de scrieri cronicăreşti. În odaia ale cărei ferestre dădeau spre uliţă, căminarul păstra, ferite, aceste cărţi, într-un dulap din lemn mirositor, cu poliţe curbate de greutatea tomurilor şi a catastifelor.

Acolo se retrăgea pentru a-şi limpezi gândurile, acolo se află şi acum, când aşteaptă, cuprins de îngrijare, ca bătrâna moaşă adusă cu droşca, tocmai de la Dumbrăveni, să-i vestească naşterea fiului aşteptat. Cafeaua pregătită de alte mâini decât ale Ralucăi, care de trei zile se chinuie, doborâtă de dureri, rămâne neatinsă în frumosul servici de porţelan primit cândva în dar de la Baluşi. Aprinde sfeşnicele cele mari, cel de pe scrin şi cel de pe masa rotundă din mijlocul odăii, ceara sfârâie şi-i picură pe mâini, iar de afară se aude vântul.

Ninsoarea a mai stat.

Ferestrele sunt toate stinse. Eminovici porneşte în căutarea cutiei cu tutun bun, ca piciorul de furnică de subţire, şi n-o găseşte, suduie şi Raluca nu e pe-aproape să-i astâmpere mânia cu glasul ei mereu cântător, cu privirile dojenitoare...

E timpul. Din clipă în clipă moaşa ar trebui să-i aducă vestea şi să-i ceară tainul cuvenit de rachiu. Căminarul s-a gândit şi la asta, şi pe o tabla aşteaptă, albă, ca un ţurţure de gheaţă, sticla cu vutcă leşească pe care a cumpărat-o de la Botoşani. Îşi apropie un păhăruţ nu mai mare ca o jumătate de nucă, destupă gâtul sticlei şi-şi toarnă. Mai mult varsă pe lângă pahar licoarea scânteietoare. Bea şi scutură nemulţumit din cap. Şi cutia cu tutun tot n-a găsit-o. Deschide uşa. Ştie că în tindă aşteaptă vizitiul Vasile Rusu, mâna lui dreaptă, singurul care-i înţelege gândurile fără să fie nevoie să le rostească.

— N-ai cumva nişte tutun, Vasile?

— Am, cucoane Gheorghieş.

Şi Rusu scoate la iveală o basma roşie, cu colţurile înnodate, din ea apare o pungă de piele ponosită, şi într-o clipă luleaua căminarului fumegă, înceată.

— Vină să bei şi tu un gât de rachiu!

Vizitiul intră cu fereală în odaia în care sfeşnicele ard, înmulţite de apa oglinzii.

— E bun?

— Straşnic.

— Mai toarnă-ţi... Rusu îşi şterge mustăţile şi-şi umple numai pe jumătate păhăruţul.

— Nici o veste? cutează să întrebe.

— Nici.

— Să-ntreb pe la cuhnie, poate că ştiu femeile ceva.

— E o facere grea. Ralu e sfârşită...

Vizitiul iese şi tulbură flacăra lumânărilor. Căminarul scoate din raft ceaslovul cu scoarţe verzi, plesnite. Moaie pana în călimară şi scrie: *"Astăzi, la 15 ianuarie 1850 s-au născut..."* şi se opreşte... Oare va fi băiat?

Uşa se deschide şi în încăpere intră, furtunatică, toată numai râs, baba Sia, cea care i-a moşit Ralucăi toţi copiii.

— Cât rachiu socoteşti domnia ta, căminare, că trebuie să-mi dai, să-mi mai îndulcesc osteneala?

— Da' spune...

— Ai un cucon, să-ţi trăiască!

Căminarul năvăleşte spre uşă. Baba îi ţine calea cu destoinicie:

— Domol, domol, până mâine în zori nu ţi-l arăt. Îţi spun eu când...

— Cum e?

— Cum să fie? E frumos de n-are pereche...

Căminarul îi încredinţează babei Sia sticla de vutcă, în vreme ce afară, în ninsoare, se aude o sanie cu clopoţei.

Rusu bagă capul pe uşă.

— A venit părintele cucoanei Raluca.

Eminovici dă buzna în curte, îl îmbrăţişează pe bătrânul ghemuit într-o blană miţoasă de oaie, îi sărută mâna şi-l pofteşte în odaia cărţilor.

— E gata de-acum?

— Gata. Ralu mi-a făcut un băiat. Mai ai un nepot.

— Şi ce nume vreai să-i pui?

— Îi spun Mihai.

Pare să se lumineze... Vestea a ajuns în casele din jur, din hornuri începe să iasă fumul şi vecinii înţeleg bucuria căminarului care, în numai zece ani de când a cerut-o de nevastă pe fata lui Vasile Juraşcu, e tată la şapte copii!

Trec primele sănii pe uliţa potopită de zăpadă. Căminarul scrie pe scoarţa ceaslovului, pentru aducere aminte, anul, luna, ziua şi "*ceasurile evropieneşti*" la care s-a născut Mihai.

Curând aerul se umple de-un fum albăstrui, şi de dincolo de dealuri transpar razele palide, ale soarelui iernatic, ca nişte petale de brânduşă răsărite printre arbori ninşi, şi dimineaţa se înstăpâneşte peste zare.

Întâia dimineaţă a lui Mihai...

...Şi zăpada nu e decât pulberea stelelor năruite în zboruri de milenii, până ca dintre ele să ţâşnească Luceafărul...

3

Şerban
Nicolae
Iorgu
Ruxandra
Ilie
Maria
Mihai

A sporit familia lui Gheorghieş Eminovici. Abia întremată, Raluca a pregătit bucate pentru un ospăţ la care căminarul a chemat rubedenii din şapte sate şi de la care n-au lipsit scripcarii lui Nae Oacheşu, pe care Vasile Rusu i-a scos dintr-o nuntă şi i-a adus la Ipoteşti în goana trăsurii, fără a le da măcar răgazul să spună o vorbă. Ştiau şi ei ce înseamnă pentru căminarul de la Ipoteşti venirea pe lume a unui fiu. Aşezaţi în capul mesei, cu castroane pline cu mâncăruri care mai de care mai îmbietoare, scripcarii îşi înteţeau cântările la fiecare încreţitură de sprânceană a gazdei.

În zori, la spargerea chefului, după plecarea oaspeţilor şi alungarea lăutarilor, potrivit datinii, au pregătit masa ursitoarelor...

— Îi va mulţumi lui moşu-său! stăruie să spună în răstimpuri, cu limba cam încurcată, Vasile Juraşcu. Îi va mulţumi pentru ce i-a ursit.

Căminarul se apleacă asupra leagănului şi chipul lui e fulgerat de-un zâmbet blând. Râde cum n-a mai ras de multişor, cu dinţii albi iluminaţi şi ei. E pentru o secundă flăcăul cu privire aprigă, intrat într-o dimineaţă în casa lui Juraşcu şi cerândo de nevastă pe frumoasa Ralu. Anii — puţini — câţi au

trecut de-atunci i-au risipit în păr, pe la tâmple, câteva fire albe, mersul parcă îi e mai domol, vocea ceva mai potolită. Şi totuşi, când e mânios tresar tablourile din ramele lor aurii, şi sticla ferestrelor se mişcă pe pervaze, cu clinchet mic. E ceva de lup sur într-însul, de aceea surâsul lui rar îi bucură pe toţi ai casei şi descreţeşte fruntea Ralucăi…

Pe masa rotundă e aşternută o pânză de borangic, gălbuie ca bobul mărunt de romaniţă şi străvezie ca mierea.Între cele două sfeşnice cu lumânările împuţinate, fumegând uşor, mâinile lui Vasile Juraşcu, ale Ralucăi şi ale căminarului au adus o mulţime de lucruri aşezate într-o ciudată devălmăşie…

O pâine uriaşă, cu coaja rumenă…

Două mere roşii, lucioase…

O crenguţă de brad…

Un ceasornic vechi, cântător, cu capace gravate…

Un tom legat în piele cafenie, cu colţurile îmbucate în solzi de argint, cu încuietoare şi lacăt…

O pană de gâscă meşteşugit despicată pentru scris…

Foarfecele Ralucăi, clămpănitoare ca un cioc de barză…

O nivelă de tâmplărie, cu picătura de apă clătinându-se în cămăruţa-i de sticlă, adusă cu mirare de către vizitiu din podul grajdului…

Cu toţii sunt încredinţaţi că la miezul nopţii apropiat zânele-ursitoare vor poposi în casa nouă a căminarului, nezărite, coborând poate prin horn, fără să-şi înnegrească rochiile albe în tăciunii mocnind, strecurându-se, fermecate, prin chiar gaura cheii, ori deschizând geamurile şi aducând, între pereţii albi, albul zăpezii şi al gheţii… După ce vor fi trecut prin odaia Rălucăi, aţipită cu mâinile pe leagănul din lemn de tei, ele se vor strânge în jurul marei mese de ospăţ şi-i vor ura micului Mihai să fie frumos şi teafăr ca merele de foc roşu, cu must aromitor, veşnic tânăr ca ramul de brădişor, înţelept ca bucoavnele tomului cu ferecătură măiastră, bun ca miezul pâinii albe, cu paşi siguri prin lume ca bătaia ceasornicului, mânuind

pana ori foarfecele vechilor meşteşugari ai pământului, şi stăpânind tainele lemnului şi lespezii…

Ori, dimpotrivă, poate că zânele-ursitoare se vor fi înnămeţit pe drumurile Botoşanilor, săniile lor uşoare, cu tălpici din fier de stea se vor fi răsturnat, şi înaintea lor, în casa de pe deal, vor veni ursitoarele rele…

Sigur, totul e numai o poveste… Raluca doarme, căminarul închide porţile, iar Vasile Rusu se cuibăreşte în podul grajdului, în fânul de astă-vară, în vreme ce bunicul nu-şi găseşte încă astâmpăr şi întârzie lângă cuptorul cu olane subţiri din cuhnie, pândind venirea zânelor, cu ochii mici, înceţoşaţi de somn şi de fumul albăstriu al rachiului din clondirul golit cu încetul.

E tăcere…

Lumini se alungă pe tavan, în sobă, tăciunii tresar pe vatra de cenuşă, iar sfeşnicele stinse, cu argintul înfierbântat, străjuie masa şi oglinzile odăii în care zânele întârzie să vină…

4

În odaia în care Gheorghieş Eminovici se închide din ce în ce mai rar, fiindcă anul a fost secetos şi treburile moşiei l-au absorbit peste măsură, e un tablou mare, cu veche ramă şi cu pânză prăfuită de funinginea lumânărilor. Aurul s-a cojit de pe lemn şi chiar vopseaua a pălit pe alocuri.

E ora amiezii.

Un copil de patru ani deschide uşa şi dă buzna înăuntru. De obicei odaia asta e zăvorâtă şi micuţul nu scapă prilejul de a vedea ce e dincolo de clanţa la care nu ajunge, chiar dacă se înalţă în vârful degetelor. Mare noroc că a găsit uşa între-deschisă, uitată aşa de la prânz… Păşeşte peste covorul verde, cu lalele lungi, galbene, culcate în mici iazuri de culori, şi se opreşte, cu gâtul întins, în faţa portretului. Recunoaşte cu uimire în pânza afumată chipul drag. Recunoaşte ochii şi mâinile Ralucăi…

Tabloul e vechi de-acum. Pe când Eminovici muncea încă trecându-şi zilele între hârţoagele cancelariei boiereşti de la Dumbrăveni, a venit să ceară găzduire pentru o noapte un pictor neamţ, Anton Zigri. Baluş, bătrânul, l-a poftit să-i fie oaspe, l-a ospătat şi l-a rugat să-i facă portretul. A fumat multe ciubuce şi a băut multe cafele, chincit într-un fund de fotoliu, până ce zugravul a terminat. Boierul a fost mulţumit. I-a cerut şi lui Eminovici să-şi spună părerea, şi acesta, lăudându-l pe Zigri, a cutezat să-l întrebe dacă n-ar vrea să-i facă şi tinerei lui neveste portretul. Neamţul a primit, Eminovici l-a răsplătit bucuros, şi de atunci în odaia lui, luminând un perete întreg, chipul Ralucăi răsare dintre vesele culori, ca în zilele cu frunze neclătinate de vânt ale verii de la Dumbrăveni.

Copilul priveşte...

Într-adevăr, Zigri pare să fi fost un pictor dibaci. Raluca e înfăţişată în straie bogate: poartă o rochie de catifea vişinie, cu multe dantele, cuprinzându-i umerii, are un şirag de mărgele de trei ori petrecut după gât, mărgele ca boabele străvezii de strugure tămâios şi, asemenea lor, din urechile acoperite cu viţe bogate, de păr castaniu, picură cerceii cu scânteiere smerită. În mâna stângă, cu degetele lungi, albe, are un inel de aur cu miez roşu, de rubin, iar în dreapta poartă un altul, mai subţire, din care se bolteşte, ca o pleoapă plăpândă de rândunică, o perlă rotundă. Toate aceste podoabe nu mai sunt, sipetul nevestei căminarului s-a golit, fiindcă încurcături gospodăreşti i-au silit pe Eminovici să le vândă, să schimbe în bani odoarele pe care numai pânza neamţului le mai păstrează spre amintire...

Copilul priveşte încremenit.

I se pare că e sub o oglindă, că în spatele lui — dacă s-ar întoarce, i-ar atinge mătasea răcoroasă a rochiei — e mama. N-o tulbură. Priveşte ţintă chipul răsfrânt în pânza pe care o socoteşte cleştar. Sprâncenele se arcuiesc cu blândeţe, subţiri, peste ochii mari, umbriţi de gene dese. Bărbia e uşor încli-

nată, capul întreg pare să se plece, acelaşi gest de supunere, de îndurerată linişte o stăpâneşte ca totdeauna.

Copilul înţelege: e mama.

Mama cu glasul cântat, cu mâinile ca de turtă dulce, mama al cărei păr e acum înstelat de fire de argint... Mama cea mică, femeia care nu tulbură cu paşii ei nici aerul din odăi şi care târăşte după ea un miros de busuioc uscat, strivit între file de cărţi. Miros de rosmarin şi de lămâiţă, de calomfir şi de frunză de nuc.

Copilul priveşte minunea zugrăvită în verde, roşu şi nergu...

Când căminarul intră în casă, el vine cu vuietul pădurii, şi copiii nu s-ar mira să-l vadă urmat de caii trăsuricii cu care goneşte, ziua toată, printre lanuri.

Când mama trece dintr-o odaie într-alta, aerul rămâne nemişcat.

Copilul închide ochii. Se întoarce. Nu e nimeni în spatele lui. E singur. De afară se aude glasul care îi e dintre toate cel mai drag:

— Mihaaai!

Glasul vine din ogradă, şi ea e aici, pe peretele alb. Surâde stins, îndepărtat.

— Mihaaai!

Glasul a răsunat mai de-aproape. Uşa se mişcă încet. Paşii lini lunecă pe covor.

— Aici erai? De ce nu răspunzi când te strig?

Îl ia de mână. Observă şi ea portretul, zâmbeşte, amintindu-şi-l pe bătrânul Zigri, apoi zâmbetul i se şterge brusc de pe chip.

Închide repede uşa, fiindcă aude paşii căminarului.

— Dumneata eşti, Gheorghieş?

— Eu, Ralucă. Mi-i tare foame. E gata masa?

— Gata.

Eminovici plescăie, mulţumit. Îşi spală mâinile, turnându-şi singur apă din ibricelul de aramă, apoi se aşază la masa de

sub teiul cel vechi, cumpărat odată cu locul de casă.

— Vină cu mine, Mihăiţă. Vină să mănânci cu tatăl tău...

Copilul ezită. Se gândeşte încă la cele două Raluci...

— Da' sălbatic mai e copilul ăsta, Ralucă!

— Lasă-l şi dumneata...

— Îmi pare sfios ca o fată.

— Pân' adineauri s-a hârjonit cu Şerban şi cu Niculae. L-au înhămat pe Şoltuz şi l-au pus să tragă un dovleac...

— Poate-i muşcă în vreo bună zi!

Căminarul, se vede, e tare flămând. Rupe bucăţi de pâine şi mănâncă încruntat de parcă ar chibzui cine ştie ce plan de bătălie. Zeama din castron se împuţinează. Mai cere. Raluca îl priveşte cu mulţumire...

— Ce-mi fac fetiţele?

— Harieta doarme. Abia am izbutit s-o culc, nu vroia deloc. Aglaie îşi face de joacă în grădiniţă. Ilie n-o slăbeşte din ochi...

Mihai se apropie de căminar, atras de nasturii sidefii ai cămăşii, apoi întinde mâna după lanţul ceasornicului pe care Eminovici îl trage afară din buzunar, şi ornicul ticăie, ţârâitor în liniştea ogrăzii. Apasă pe rotiţa zimţată, şi se deschid — unul câte unul — capacele argintii.

Copilul râde.

— Îţi place? Când te vei face mare, ceasornicul ăsta va fi al tău.

Capacele se închid.

Tic-tacul continuă să se audă însă în amiaza fierbinte, cu ierburi galbene şi frunze răsucite de căldură. Tabla casei străluceşte în soare şi dogoarea ei pare să sporească arşiţa.

Cu mâinile mici, Raluca strânge tacâmurile şi şervetul de cânepă, duce cu sine, în casă, şi cupa din care căminarul a băut apă, şi în umbra ei, desenată peste lutul crăpat, Mihai n-o regăseşte pe Raluca de vopsea, din tabloul-oglindă...

5

Tulburarea pe care o încearcă de fiecare dată când se află în faţa tabloului iscălit de Zigri nu seamănă pentru Mihai decât cu clipele, şi ele rare, când are prilejul să-şi furişeze mâinile mici (lăbuţele, spune Raluca) în dulapurile cu cărţi ale căminarului — dacă se întâmplă, lucru rar, să le afle neîncuiate...

Copilul n-are de unde să le ştie cărţilor vechi istoria, căci de fiecare e legată o anume poveste, determinată de vreun drum dincolo de hotare, de răscolirea, în zile ploioase, a rafturilor unor anticari ieşeni ori botoşeneni. Multe dintre tomurile îmbrăcate în piele netedă, scrise cu litere de aur, afumate, sunt darul boierului Baluş, care la rându-i împrumută adesea cărţi ce-i lipsesc de la chiar fostul lui slujbaş, Gheorghieş Eminovici, pe care, dacă nu l-a chivernisit altfel, l-a aplecat asupra cuvântului tipărit, şi căminarul a căpătat drag de minunile ieşite de sub teascurile celor mai de început dintre tipografii.

Dacă ar fi ştiut să citească, Mihai ar fi murmurat titlurile mai des răsfoitelor tomuri: "Istoria cavalerului de Grie" de Abatele Prevost, "Alzira sau Americanii", tragedie de Voltaire, turnată în grai românesc de Grigore Ale-xandrescu, "Antoni", dramă de Alexandre Dumas, trecută pe sub pana lui Alexandru Hrisoverghi, sau "Meropa" a aceluiaşi Voltaire, piese în care suflerul Eminovici va face cândva sfiită figuraţie ori pe care le va rosti din cuşcă lui Mihalescu ori lui Pascaly...

Până atunci încearcă să afle misterele ferecăturilor de argint care împodobesc unele cărţi, mângâie cu privirea puţinele poze, în vreme ce toţi ai casei îl caută cu îngrijorare şi sfârşesc prin a-l afla în odaia interzisă copiilor. Şi se ştie că vinovatul trebuie ferit, în asemenea prilej, de ochii căminarului...

6

Şerban
Niculae
Iorgu
Ruxandra
Ilie
Maria
Mihai
Aglae
Harieta
Matei…

Suntem în toamna lui 1856… Prin leagănul părăsit de Mihai au trecut pe rând Aglae, Harieta, şi acum, de câteva luni, Matei. Din cei zece copii, doi s-au stins: Ruxandra şi Maria. Dragostea părinţilor şi a băieţilor se revarsă asupra celor două fete, Aglae şi Harieta. Mihai e (pentru familia căminarului în care masa zânelor-ursitoare e aproape an de an împodobită) “mare” de-acum… Are mai mult de şase ani şi are “griji” gospodăreşti… Trebuie — datorie pe care singur şi-a hărăzit-o — să scotocească în fiecare dimineaţă cuibarele în care ouă găinile — alte cuibare decât cele ştiute de Raluca. Schimbând locul, găinile nădăjduiesc să clocească în voie neştiute, şi-atunci când li se dă de urmă cotcodăcitul lor umple de larmă toată gospodăria. În faţa cruntei nedreptăţi care li se face, ele se strecoară în butucii scorburoşi din livadă, suie scăriţa podului ori a grajdului, şi-acolo ouă în linişte. Mihai le urmăreşte însă, în tăcere, le aşteaptă şi mâinile lui sunt primele care ating coaja caldă încă a ouălor. Le aduce pe masa la care Raluca prepară bucatele, urmat de cocoşi răzvrătiţi şi de găini cărâindu-şi nemulţumirea. Dar cu asta, grijile lui Mihai nu-s terminate. Îl descoperă, ascuns de arşiţă, topit de căldură, pe Şoltuz, îl cheamă, dar câinele se mulţumeşte

să-l privească, înclinându-şi capul cu interes şi cu înţelegere. Se lasă mângâiat, tras de urechile mari, îmboldit în coaste, dar nu se hotărăşte să se ridice şi să-şi urmeze stăpânul. Micul stăpân e însă hotărât, îl mustră, îi soroceşte înfricoşate pedepse, şi bătrânul dulău se scoală cu greutate, îşi întinde spinarea, cască şi aşteaptă... Mihai îl încalecă şi pornesc agale spre şopronul unde aşteaptă Ilie. "Calul" e însă peste măsură de leneş, abia se urneşte, închide pleoapele a somn, mârâie înciudat, şi băiatul e nevoit să-l mai înghiontească. Raţele se trag, sperioase, din faţa ameninţătorului călăreţ, numai mâţa nu se clinteşte din locul pe care şi l-a ales pentru odihnă, pe acoperişul de paie al şopronului. Înalţă dispreţuitoare capul, îşi scutură o lăbuţă pe care şi-o trage sub dânsa, şi adoarme cu blana scânteind în soare. Călăreţul coboară, îşi face loc lângă Ilie, în fânul moale, şi tace, preocupat de lucrurile pe care le mai are de făcut. Trebuie să inspecteze grădiniţa, să vadă dacă floarea-soarelui cea cu pălăria cât a căminarului a mai crescut, trebuie să vegheze stupii de lemn, plini de zumzet şi, mai ales, trebuie să cerceteze cursa de şoareci pe care a aşezat-o la gura beciului... Ilie e cu patru ani mai mare decât el, dar nu cutează să se amestece în treburile lui. Are părul galben, ca mătasea porumbului la început de vară, şi ochi albaştri, plini de neastâmpăr. Îşi priveşte frăţiorul, vrea să-i spună ceva, dar parcă nu îndrăzneşte. Îşi ia inima-n dinţi:

— Mi-l dai şi mie?

— Ce să-ţi dau?

— Pe Şoltuz.

— De ce?

— Să-l încalec...

— Pe tine nu te duce. Eşti prea greu.

— Ba mă duce!

— Ba nu te duce!

— Ba da!

— Încearcă...

Ilie o zbugheşte afară din şopron. Şoltuz îl priveşte cu nedumerire. Ilie îl apucă de urechi şi e gata să sară în şa, dar dulăul se scutură, îl trânteşte în ţărână şi îi pune o labă uriaşă pe piept.

— Şoltuz!

Glasul a fost al lui Mihai. Ilie se ridică, prăfuit tot, iar câinele îl cercetează fără vinovăţie.

— Păi se poate? Ce fel de cal eşti tu? Haide...

Toţi trei pornesc spre stupi. La jumătatea drumului Şoltuz se lasă păgubaş, neavându-se în mare prietenie cu albinele, şi se întoarce în ogradă. Băieţii merg prin ierburi înalte, se împiedică şi cad, se ridică, apoi îşi continuă calea.

—Mi-a spus tata că albinele au o crăiasă a lor, uite atâtica de mare...

Mihai îşi priveşte fratele cu ochi uimiţi.

— Da' cum ştii care e crăiasa?

— Aşa...

— O fi având coroană pe cap...

— O fi având...

— Hai s-o vedem!

— Tata nu ne dă voie să ne apropiem de stupi.

— Ne uităm numai. Ce-ai găsit?

Ilie îngenunche în iarbă.

— O buburuză...

— Dă-mi-o mie.

— Da' tu mi l-ai dat pe Şoltuz?

— Dă-mi-o! Acuma!

— Ia-o!

Ilie deschide pumnul, şi gâza zboară pe lângă nasul lui Mihai... Dar Mihai a şi uitat-o. Stă pitulat şi urmăreşte cărăuşia albinelor în aerul albăstriu. Un zumzet se rostogoleşte prin firele lungi de iarbă, atinge puful păpădiilor şi vrejurile dovlecilor galbeni... Ochii copiilor nu disting însă, printre măruntele făpturi, pe crăiasa cu coroniţă şi sceptru...

7

— Unde ţi-i odorul, Ralucă?

Raluca ştie că e vorba de Mihai. Numai el dispare de nu-i mai poate da de urmă, decât Vasile Rusu, care încalecă pe calul lui sur şi porneşte să-l caute prin pădure, ori la iaz... Şi mai ştie Raluca bine că dacă Gheorghieş întreabă astfel, “unde ţi-i odorul”, înseamnă că nu e în toane bune şi va fi morocănos şi cu vorbă mare. Dimpotrivă, când e vesel, căminarul deschide uşa şi întreabă:

— Unde mi-i băiatul, Ralucă?

— Mihai a dispărut încă de dimineaţă. A plecat o dată cu Ilie, să se scalde. S-a bălăcit ce s-a bălăcit, şi-a dispărut fără o vorbă. L-a strigat Ilie preţ de-un ceas. Zadarnic...

— Da’ hojmalăii-ăi mari unde-s?

— Pe Şerban l-am trimis, cum mi-ai spus, cu oamenii, la cules de mere...

— Şi Niculaie?

— Pe Nicu l-am trimis după Mihai.

— Nu mai rămâne de-acum decât să-l trimit şi pe Vasile după el. Şi-aşa şi fac: Vasile! Unde eşti, Vasile!

Vizitiul apare sub ochii căminarului:

— Coseam nişte hamuri, cucoane Gheorghieş, că-s cam rupte şi scorojite.

— Fă ce-oi şti şi adu-mi din pământ, din iarbă verde, pe fugaru-acela!

Rusu nu întreabă. Ştie şi el că e vorba de Mihai... A cutezat să intre pe poartă Niculae.

— L-ai găsit? întreabă Raluca.

— Nu e.

— Poftim! izbucneşte Eminovici. Iată cu ce băieţi m-ai procopsit, luminată căminăreasă, care eu nu-mi văd capul de griji, şi feciorii mei umblă haihui. Da’ să se ştie că eu nu mă trudesc decât pentru fetiţe, să le fac zestre. Să le văd la casa lor, băieţii să se rostuiască şi singuri!

Trânteşte uşa, dojenit de Raluca:

— Da' umblă mai încet, omule, că surpi zidul! Fetele abia au adormit, şi dumneata calci de parc-ai fi în casă pustie!

Eminovici e încurcat. Păşeşte tiptil, intră în odaia lui şi-şi aprinde ciubucul. Tutunul miroase a miere arsă şi-a scorţişoară. A deschis uşa şi-o cheamă, fără vorbe, pe Raluca.

— Ce ne facem, Ralucă, m-au speriat tătarii ăştia!

— Lasă, că prea te mânii uşor, Gheorghieş. Dumneata n-ai fost la fel?

— Asta cam aşa e. Odată era să dau foc casei. Altădată am adus câinii şi i-am culcat în pat, pe velinţe. Ai mei erau la o nuntă... Ce bătaie am mâncat atunci...

Căminarul pufăie, cu un oarecare regret, după chelfăneala de odinioară.

— Pot spune că ai copii mai buni decât ai fost mata, Gheorghieş...

Eminovici nu e bucuros să recunoască asta, dar nu tăgăduieşte.

— Pe fete le înzestrez. Băieţii... Pe ei îi trimit la carte, şi dac-o fi ceva de capul lor le-o fi bine, dacă nu...

— N-ai dumneata inima să-i vezi neajutoraţi...

— Mâine-poimâine închid ochii, Ralucă.

— Nu vorbi aşa.

E o clipă tăcere, mai târziu, din ogradă se aud zgomote. Căminarul ridică perdeaua, apoi iese afară.

— Unde l-ai găsit, Vasile!

— La Miron prisăcaru! Şedea pe prispă şi-asculta poveşti. Miron ăsta ştie câte-n lună şi-n soare. N-a vrut să vină acasă.

Mihai şi-a pironit ochii în pământ. Cămaşa albă, de in, îi ajunge la picioare. Cu glas neaşteptat de bun căminarul îl mângâie pe creştet, îl ridică în braţe ferindu-l parcă de mâini străine, şi-l duce în odaia celor două Raluci.

— Iată-l pe hoinar!

Mama-i zâmbeşte:

— Ţi-e foame, copile!
— Nu.
— Da' ce-ai mâncat? Ţi-a dat moş Miron ceva?
— Mi-a dat lapte şi turtă cu miere.
— Ca la ospăţ! se minunează tatăl.
— ...Şi fagure, îşi aminteşte Mihai.
— Şi ce-aţi făcut atâta vreme!
— Am vorbit cu albinele...

Se aude din ogradă lătratul lui Şoltuz. Mihai tresare.

— Ei, hai, du-te, n-auzi cum te cheamă? îl îndeamnă mama. Şi să vii apoi să-ţi dau altă cămaşă, că pe asta ai terminat-o de-acum.

Revederea cu Şoltuz e cât se poate de caldă. Câinele îşi freacă spinarea de Mihai, mai să-l dărâme, dar băiatul n-are chef să-l călărească. De altfel a mai şi crescut niţeluş, Şoltuz o simte prea bine...

În fundul ogrăzii, Ilie scobeşte de miez un bostan.

— Ce faci cu el?
— Fac o casă...
— Îmi fac şi eu.
— N-ai decât. Da' în casa mea nu te primesc!
— Lasă, că a mea o să fie mai frumoasă ca a ta.
— Ai văzut-o pe crăiasa albinelor?
— Nu.

Mihai e îngândurat. Arată cu capul spre gura beciului.

— S-a prins?
— Da. Un şoricuţ mic.
— Unde e?
— Păi nu mai e...
— Dă-mi-l!
— Cere-i-l motanului. Chioru l-a mâncat de cum l-am prins...
— Vreau şoricuţul, vreau să-l văd!
— Lasă, că se mai prinde el altul.

Chioru, motanul, se apropie cu grabă de copii, dar nimeni nu-l ia în seamă. Numai Şoltuz îi arată câţiva dinţi ascuţiţi, şi Chioru se supără şi dispare...

8

În tinereţe Miron prisăcarul fusese slujbaş boieresc. Prisăcile îi duseseră faima prin multe judeţe, şi mierea adusă pe tablale de argint la ospeţele din conac era înghiţită cu cea mai mare plăcere de către cucoane îmbrăcate în dantele şi boieri cu barba-mătură. Miron a îmbătrânit printre albine şi, devenind netrebuitor, vătafii l-au alungat. Murindu-i în scurtă vreme şi baba, a rămas de tot singur şi s-a întors în satul din vatra căruia plecase, la Ipoteşti. Cum însă nici una dintre rubedeniile lui nu se mai afla în viaţă şi casele locuite cândva de-ai lui se prăbuşiseră, sparte de ploaie şi zăpadă, moş Miron şi-a ales în mijlocul pădurii o poiană unde şi-a făcut o colibă. A trăit aşa o iarnă, nimeni nu ştia cum de nu l-au mâncat fiarele şi cu ce s-a hrănit în tot acest răstimp, iar în primăvară a dărâmat bordeiul şi şi-a făcut, cu pricepere, un fel de odaie căptuşită cu blăni de stejar şi podită cu lut, o băşică de porc punând-o în fereastră, în loc de geam. Meşteşugul l-a ajutat să "aşeze" albine în câteva scorburi din preajmă, a avut răbdarea să le vadă înmulţindu-se cele câteva neamuri aduse din alte locuri şi în scurtă vreme — primăvara şi vara mai cu seamă — poiana lui s-a prefăcut într-un adevărat rai. Flori de pădure cu miros înţepător i-au răsărit în jurul casei, păsările îi cercetau avutul, prietenoase, iar iepurii şi veveriţele îi speriau cele câteva găinuşe pe care le creştea, la vreme bună, afară, şi iarna în odaie, sub pat. Mierea strânsă în ulcele de lut ori în chiupuri de lemn alb era preţuită de neguţătorii din Botoşani, şi cu cei câţiva galbeni pe care, o dată pe an, îi avea în palmă, bătrânul îşi reînnoia provizia de tutun şi lumânări ori cumpăra, tocmindu-se, câte

ceva de-mbrăcat. Încerca să-şi cheltuie zilele, atâtea câte i-au mai rămas, în liniştea fermecată a pădurii fără să supere pe nimeni, după propria-i mărturisire…

Azi, lucru rar, moş Miron are un oaspe. Acelaşi, de altfel, care îi mai trece din când în când pragul. E Mihai, fiul căminarului Eminovici. Bătrânul e nespus de bucuros să stea de vorbă cu ţâncul care îl ascultă fără să-l întrerupă ceasuri întregi, care îi cercetează avutul fără să facă pozne şi pentru care el păstrează fagurii cei mai buni şi rugii de mure copţi şi ciupercile cele mai frumoase. Băiatul ştie că moşul poate sta de vorbă cu iepurii, că înţelege graiul cintezoilor, şi-l ascultă cu încântare. Seara, când focul arde în vatra din faţa căsuţei şi stelele încep să se arate printre ramuri, prisăcarul pregăteşte o masă pentru doi, cu peşte prins la iaz şi cu ciuperci fripte… Lespezile închise dogoresc, e frig la lăsarea întunericului, şi Mihai se trage lângă ele, acolo unde miroase bine a fum. Scântei ţâşnesc din vreascurile arzând, gata să-i pârlească barba bătrânului, iar tuciul cu mămăliga aurie e răsturnat pe fundul de lemn, şi în câteva clipe masa e gata. Moş Miron s-ar mulţumi cu mai puţin, un asemenea ospăţ e lucru rar în casa lui, dar îi place să cinstească precum se cuvine obrazul oaspelui cel mic.

— Haide şi mănâncă! N-aş vrea, cucoane Mihăiţă, să creadă căminăreasa că la mine nu-s de nici unele şi că flămânzeşti!

Copilul nu se lasă rugat. Focul continuă să ardă şi un somn dulce cuprinde locul…

— Şi-mi spui povestea?

— Ce poveste, copile?

— Cu Călin…

— Aceea? Iară?

— Iară…

— Întâi cinsteşte-mi bucatele, şi pe urmă om mai vedea noi…

Bătrânul ştie că moş Ene va închide curând pleoapele copilului. Chiar aşa se şi întâmplă, şi în mare grabă mâinile încă

sprintene aduc pe cerdac câteva pale de fân şi un cojocel de miel, apoi cuprind cu grijă trupul adormit şi-l aşază în culcuş. E gata să-l vegheze...

În jur respiră, văratic, lutul pădurii.

Căldura de peste zi a ajuns în miezul pâpâitor al arborilor, şi sevele îşi sporesc lunecarea sub scoarţa subţire, crengile tresar, o adiere abia simţită le mişcă uşor, şi păsările nopţii se caută, se cheamă...

E dimineaţă...

Se aude tropot de cal.

— Bun găsit, moş Miroane!

— Cine-i!

— Sunt eu, Vasile Rusu.

— Ai venit după băiat? Nici nu s-a trezit încă, vezi să nu-l scoli.

— Trebuie. Dacă nu i-l înfăţişez căminarului, are să fie rău. Tună şi fulgeră.

Bătrânul e mâhnit. Mângâie obrajii copilului, îi trece degetele prin păr, până când ochii lui mari se deschid, limpezi...

9

Ilie îl întâmpină primul:

— A venit bunicul. Du-te de-i sărută mâna!

Vasile Juraşcu îl îmbrăţişează pe fugar, astfel încât căminarului îi va fi greu să-şi certe, după cuviinţă, odrasla.

— Tare mă tem, Mihai, că l-ai uitat pe moşu-tău!

— Nu, bunicuţule...

— Chiar aşa să fie? Atunci nu de pomană m-am sculat cu noaptea-n cap să găsesc în târg, la Botoşani, niscaiva turtădulce ori zahăr-candel cu care să-mi dăruiesc nepotul!

Copiii — cei mari mai cu sfială, cei mici mai îndrăzneţi — se reped asupra coşuleţului cu păpuşi colorate, urşi, cerbi,

sori cu spiţe subţiri şi zahăr cu sclipiri de ţurţure de gheaţă... Bunicul râde. Aşa îl ştiu copiii, râzând. Când vorbeşte el, toţi ai casei tac. Îl ascultă fără să scoată o vorbă şi îi încuviinţează spusele chiar căminarul. Raluca devine — cei mici se minunează de asta — asemenea lor, copil, şi asemenea lor îi sărută bătrânului mâna uscată, întinsă cu solemnitate. Bunicul e bun, şi cât va sta el la Ipoteşti va fi veselie, nimeni nu va încerca să-l supere, copiii vor domni în casă, ca şi în ogradă...

— Aud, Mihai, că nu prea stai pe acasă, că-ţi petreci zilele, ba aud că şi nopţile, la Miron Prisăcaru. Aşa e?

— Aşa...

— Miron ăsta mi-a fost mie prieten, de mult, de mult, când taică-tău Gheorghieş era la anii tăi.

Bunicul povesteşte ca totdeauna, cu glas frumos, iar Raluca îi strigă pe toţi ai casei, îi trimite să aducă apă, să despice lemne, Vasile Rusu e pus să taie un cocoş, şi ea pregăteşte cuptorul... Lui Juraşcu i-a plăcut toată viaţa o masă bună, cu un pahar-două de rachiu pe deasupra şi cu plăcintele cuvenite...

Şi cum se întunecă repede în prag de toamnă, se strâng laolaltă, puţine ceasuri după ce au prânzit, bunic, părinţi şi nepoţi. Eminovici şi-a aprins tutunul, iar Juraşcu şi-a continuat istorisirile.

Apoi le spune copiilor povestea cloştii cu pui de pe cer, a carului cel mare şi a celui mic şi — silindu-i să-l găsească pe bolta albastră, printre stelele nesfârşite — povestea Luceafărului. Dar povestea rămâne neterminată. E târziu, bunicul trebuie să doarmă. Mama îi pregăteşte patul, în odaia musafirilor, şi bunicul o urmează, fiindcă acum e şi el un fel de copil ascultător...

— Pe mâine, dragii moşului, pe mâine...

— Noapte bună, bunicule!

— Noapte bună!

Raluca se întoarce în cerdac.

— Şi voi? Hai, la culcare!

■

Plouă…

Copiii întârzie să se scoale. Mihai priveşte prin geam, în ogradă, şi vede raţele legănându-se spre băltoacele proaspete, îl vede pe Şoltuz peste măsură de supărat, dar n-o vede pe mama alergând ca în fiecare dimineaţă între curtea cu acareturi şi casă, şi nu-l vede pe Vasile Rusu pregătindu-i căminarului droşcuţa. E linişte…

Plouă mărunt…

Dar iată-l pe vizitiu. Numai că astăzi scoate din şopron carul cel nou. Înhamă caii cei mai buni şi aşteaptă, cu capul descoperit, în faţa cerdacului cu stâlpi crestaţi…

Târziu, văzând că Raluca nu vine să-i vadă şi să-i cheme la masă, copiii încep să se îmbrace, încet, fără tragere de inimă… Mihai iese pe săliţă şi se îndreaptă spre odaia musafirilor. Vrea să fie cel dintâi care îi spune bunicului bună dimineaţa. Dar căminarul îi taie calea.

— Lasă-l pe bunicul. Doarme…

Copiii mănâncă, singuri, în odăiţa lor. Afară continuă să plouă. Cel mai mare, Şerban, e nerăbdător să-l asculte pe bunicul, vrea să ştie cum se termină basmul Luceafărului.

Se aude poarta deschizându-se. Se reped la geam. Carul având pe capră pe Vasile Rusu şi pe însuşi căminarul, se depărtează pe uliţă.

În odaie intră mama.

— Aţi mâncat, copii?

— Da, mamă.

— Ce face bunicul? întreabă Mihai.

— Bunicul a plecat.

— Unde?

— Acasă la el…

— Şi când se întoarce…

— Se întoarce…

Raluca nu le caută ochii cu privirea. Îşi face de lucru, strânge vasele, se îndreaptă spre uşă...

În ogradă au intrat câţiva vecini. O îmbrăţişează pe Raluca, iar ea îşi acoperă gura cu degetele mâinii stângi. Câteva femei o ţin de umeri.

— De ce plânge mama?

Vecinele pleacă.

Raluca se întoarce. Surâde.

— Ei, gata, copii! Acum dă soarele, mai ieşiţi şi voi din casă! Ploaia a stat.

Mihai o ţine de rochie.

— Unde e bunicul?

— N-ai auzit? A plecat acasă la el. Tatăl vostru l-a dus...

— Şi se mai întoarce?

— De ce să nu se întoarcă?

Ilie, cu obrazul lipit de clanţă, întreabă şi el:

— S-a supărat pe noi?

— Nu, el vă iubeşte pe toţi...

Copiii ies în ogradă.

Găinile au ouat, care-ncotro.

Mihai le lasă în pace.

Din nori iese o rază de soare...

10

Zilele trec.

S-au aurit a toamnă pădurile cu arbori tineri ale Ipoteştilor...

Iazurile s-au acoperit cu o pânză subţire, de verdeaţă. Firele ierburilor ascunse taie oglinda domol mişcătoare şi păsări cu pene galbene trec peste ele, clătinându-le blând.

Se aud sunete îndepărtate... Ciocănitorile? Nu, gospodari bat nucii cu prăjini lungi şi cad în otava proaspătă frunze rupte. Şi cad nuci lemnoase, îmbrăcate cu cămăşi zdrenţuite. Must amar curge în lut. Se face poteca amară.

Degetele lui Mihai sunt negre. Degete mici cu unghii stelate de noiţe.

— Te paşte un dar! îi spune surâzând Raluca.

Un dar? Copilul nu prea e convins că va fi aşa. Căminarul e mânios. De la moartea lui Vasile Juraşcu — ei, copiii, au înţeles mai târziu că povestea moşului va rămâne fără sfârşit — multe necazuri s-au abătut asupra Eminovicilor. Câmpul, spre mâhnirea căminarului, n-a rodit îndeajuns. Ca mâine vin negustorii să cumpere sacii cu porumb, şi sacii sunt anul ăsta foarte puţini...

E septembrie...

Gârla e rece, Mihai îşi afundă picioarele în unda străvezie. Pe prundiş, pe nisipul mărunt, urmele paşilor lui s-au umplut cu apă...

E toamnă.

Zboară peste răchite o albină cu aripi de borangic. Mihai se gândeşte la moş Miron, la prisaca lui, şi, pe neaşteptate, îi apare în faţă, destrămându-se apoi în undele rotitoare ale amintirii, chipul bunicului. Unde s-a dus? De ce nu mai vine ca în alte dăţi în casa de pe deal? Ce e aceea moarte? Copilul nu înţelege. Cum, şi mama are să plece într-o zi de-acasă într-un car, şi n-are să se mai întoarcă? Şi tata?

Nuiele mlădioase se ating, mişcate de vânt.

Se face întuneric.

Mihai se îndreaptă spre casă. Ştie că Raluca a aprins luminile şi că, licărindu-şi umbra puţină în cerdac, îşi strigă pruncii. “Diavolul mic”, spune ea în clipe de împăcare şi linişte, e aproape de treptele de piatră. Întârzie o clipă, şi ochii lui caută, fără să găsească, printre miriadele de lacrimi stelare, zimţii de gheaţă fierbinte ai luceafărului de seară.

Uşa se deschide pe neaşteptate. Ceva din aerul rece de-afară pătrunde în odaie, mişcând flacăra lumânărilor.

Un glas se aude adiind printre pereţii albi:

— Mihai...

11

— Apoi, cucoane Mihăiţă, aici te las!

— De ce mă laşi?

— Te las în seama sorei căminăresei. Eu trebuie să mă întorc la Ipoteşti. Avem câţiva oameni la culesul merilor, şi tatăl dumitale abia-şi vede capul de griji.

Vasile Rusu a oprit caii în faţa unei case frumoase, cu cerdac înalt. Acoperişul de tablă vopsită se sprijină pe un şir de stâlpi subţiri, albi, iar treptele de piatră care duc spre portiţa cerdacului sunt îmbrăcate în muşchi. Prin despicăturile lespezilor ţâşnesc fire tremurătoare de iarbă. Stăpâna casei, Maria Mavrodin, îndrăgeşte ca nimeni alta florile. Grădina ei, ajunsă sub răsuflarea toamnei, e potopită de culori. Lujere pâlpâitoare de iederă leagă pereţii casei de lumea înmiresmată a daliilor şi a crăiţelor.

— Ai venit, Vasile?

— Săru' mâna, cucoană Marie, v-am adus nepotul.

Grijulie, sora Ralucăi coboară treptele şi îşi îmbrăţişează, gata să-i frângă oasele, gingaşa rubedenie. E mai înaltă decât căminăreasa, dar căutătura ochilor, aceeaşi ca a tuturor odraslelor stolnicului Juraşcu, de curând răposat, îi e la fel de blândă, acelaşi tremur unduios al vocii îl face pe Mihai să tresară, şi mai ales mâinile care îi mângâie obrajii au aceeaşi căldură ştiută.

— De-acu', rămâi cu mine, Mihăiţă.

Copilul rămâne mai departe tăcut.

— Da' cum vine asta, cucoane Mihai, tot drumul am sporovăit amândoi, şi de-acu' taci, de nu putem scoate o vorbă de la mata? Rămâi la sora mamei domniei tale?

— Rămân.

— Aşa, cucoane. Trebuie să umbli la şcoală, altfel nu se poate, căminarul vrea să facă din fiul său un cărturar...

— Du-te, Vasile, poţi să-l laşi pe mititel în seama mea, fără nici o grijă. Şi spune-i asta şi cumnatului meu, Gheorghieş.

— Am înţeles.

— Spune-i că am vorbit cu dascălul cel nou şi că m-am înţeles să-l duc pe Mihai chiar mâine la dânsul.

Nici lui Vasile Rusu, se vede asta, nu-i e uşor să se despartă de Mihai.

— Apoi noi o să ne mai vedem, cucoane Mihai. Că la trei zile o dată, alteori şi mai des, vin la oraş cu felurite treburi. Şi adresându-se gazdei: Ba mai duc o hârtie la isprăvnicie, ba mă mai tocmesc cu tâlharii de negustori pentru cine ştie ce... Ştie domnia ta. De când căminăreasa e suferindă, trec de fiecare dată pe la spiţer. Chiar azi mi-a zis cuconu Gheorghieş să i-l aduc pe Franţ, doftorul... Pe căminăreasă au cam şubrezit-o copiii. Mă duc, să ne vedem sănătoşi, coane Mihai!

— Drum bun!

— Drum bun, Vasile...

O clipă descumpănit, Mihai se hotărăşte cu greu să urce în cerdac, acolo unde muşcatele şi garofiţele din glastre aproape că împiedicau intrarea în casă.

Între canaturile uşii apare silueta unei tinere femei. Un trup subţire, deşi vânjos, înveşmântat într-o rochie de catifea de un verde şters, încheiată în spate cu bumbi aurii. Părul, adunat în creştet în două cozi bogate, iluminează cu licăr de miere nouă un chip de o nemaivăzută frumuseţe: ochi albaştri, buze subţiri, întredeschise într-un gest de neînţeleasă îndurerare şi lăsând să se vadă şiragul dinţilor de un alb ca al întâiei zăpezi. Mâinile lungi ivesc dintr-un tremur de dantele străvezii degete subţiri, cu unghii copilăros crescute.

— Ţi-a venit nepotul, mătuşă Maria?

— Precum vezi, duducuţă Blanca. Ia uită-te numai să-l vezi cât e de frumos! Apropie-te, Mihai!

Băiatul înaintează, sfiit, spre mâinile care-l cheamă şi spre foşnetul stins, de catifea. Nu vede decât vârful condurilor pe

care-i poartă fata cu păr de aur. Degete delicate i se coboară, abia atingându-l, pe creştet, pe tâmple, pe obraji.

— Aşa-i că-i tare frumos? Îi seamănă Ralucăi.

Abia acum cutează micul oaspe să-şi ridice privirea. Blanca rosteşte, cu glaş încet, cântător:

— Dar căutătura ochilor e a căminarului.

— Asta aşa e...

Fata îşi aminteşte deodată:

— Noi ne cunoaştem, Mihai! Ştii cine sunt eu?

— Nu ştiu.

— Nu mă mai ţii minte?

— Nu.

— Abia acum mi-am adus aminte, mătuşică, tata l-a chemat la noi, la Dumbrăveni, pe căminarul Eminovici, şi el a venit — acum sunt doi ani de-atunci — cu băiatul, cu Mihai.

— Se vede că te-a uitat, duducă.

— Nu-i nimic. De-acu' ne vom cunoaşte bine, nu-i aşa, Mihai? N-ai să mă mai uiţi? Că atunci când ai fost la noi, ce-i drept, erai tare mititel.

Mătuşa e ceva mai explicită:

— Duduca e nepoata boierului Baluş, la care a fost mulţi ani în slujbă tatăl tău şi în conacul căruia au locuit o vreme ai tăi...

Băiatul tace, tace foarte mult acest prunc al Ipoteştilor care, cum e desprins de locul petrecilor sale — gârla, lacul, pădurea, prisaca — se preface, dintr-un ştrengar fără pereche, într-un adevărat mieluşel.

Puţine ceasuri mai târziu, Blanca îl ia de mână şi-l plimbă pe uliţele somnoroase ale bătrânului târg. Mihai e speriat la început de trecerea marilor trăsuri cu poclit smolit, cu ţanţoşi viziţii pe capră. Strânge cu un fel de disperare degetele mirosind a busuioc şi a levănţică uscată, ale Blancăi.

— Când ai să vii la Dumbrăveni, la vară, după ce vei termina cu şcoala, am să te plimb cu trăsurica mea. Am doi cai pe care mi i-a dăruit tata, adevăraţi zmei. Doar că nu scot foc pe nări.

— Şi noi avem cai — spune cu mândrie ipoteşteanul — pe cel mai frumos, pe Murgu, tata zicea că are să mi-l dea mie când am să mă fac mare...

— Da, dar va fi tare bătrân murgul tău atunci...

— Eu am să-i dau să mănânce... Şi-acuma îmi umplu palma cu grăunţe, şi el mănâncă bob cu bob, totul...

Fata chicoteşte, neîncrezătoare:

— Din mânuţa asta a ta?

— Da!

— Da' ce înţelege bietul cal dintr-o mânuţă cu grăunţe? Cum de nu te înghite şi pe tine?

Ceva mai familiar, băiatul povesteşte:

— Cum aşa? Păi el pe mine mă ştie de stăpân. Îi spun să nu se mişte, când e în ogradă, şi eu mă sui pe scăriţa de la găini tocmai în spinarea lui. Atunci îl înghiontesc puţin, el dă din cap, bate din copită, şi porneşte. Nu mergem mult că ne vede tata sau Rusu, vizitiul, şi strigă la noi. Tata mă ia în braţe, mă coboară de pe cal, şi Murgu e tare necăjit că e certat. Tu ştii să călăreşti?

— Ştiu. Dar hai să ne oprim o clipă că am ajuns la biserică, la Uspenia. Mi-a spus mătuşa Maria că aici ai fost tu botezat.

Vechea biserică, răsărită dintre nuci bătrâni, cu frunză cafenie acum, e pustie. Zugrăveala, întunecată de fumul lumânărilor, cu culori schimbate de vreme, înfăţişează ca prin ceaţă tiparele unor fiinţe vechi. Prin ferestrele înguste, tăiate în zidul gros, pătrunde trudnic lumina amiezii. O frântură de geam, vopsită cu verde şi roşu, face ca, ajunse în biserică, razele prăfuite ale soarelui tomnatic să pară domoale fluturări de frunze.

— Bună ziua, părinte!

— Bună ziua, fiica mea! După chip nu-mi pari cunoscută.

Bătrânul preot Ion Stamate are privirea mai înceţoşată decât e zugrăveala în zid. Se dezvinovăţeşte:

— Rogu-te iartă-mă, dar sunt tare bătrân şi m-au cam

lăsat vederile.

— Sunt Blanca, nepoata boierului de la Dumbrăveni. Iar pruncul pe care-l ţin de mână ar trebui să fie cunoscut domniei tale. Cândva, acum şapte ani, l-ai ţinut în braţe...

— Trebuie să fie câteva mii pruncii — mulţi dintre ei sunt moşnegi de-acum — care i-am ţinut eu în braţe.

— ... Şi l-au coborât de trei ori în cristelniţă mâinile domniei tale. Mi-a povestit mătuşa că era iarnă, şi era un ger de crăpau pietrele... Apoi împreună cu părinţii şi cu martorii aţi iscălit în mitrica în care se scriu noii născuţi.

— Mitrica? Da, eu scriu cu mâna mea totul. Cum se trece anul, fac rost de-un catastif nou, iar pe cel vechi îl urc în pod. Cine-o avea nevoie de el l-o găsi acolo...

— Şi părinţii au hotărât să-i dea pruncului numele de Mihai.

— Frumos nume au ales.

— Acum băiatul a ajuns la vremea şcolii.

Abia acum bătrânul popă se dumireşte: cel despre care vorbeşte nepoata boierului e ţâncul agăţat de mâna ei...

— Pe el l-am ţinut în braţe?

— Da, pe Eminovici Mihai...

— Pricep de-acum. E odrasla căminarului din Ipoteşti. Straşnic om! Bine-ar fi să-i semene şi copiii. La cinci din ei eu le-am încredinţat sfânta taină a botezului...

Bătrânul popă al Uspeniei, biserica zidită cu un veac înainte de el şi dăruită cu hramul Adormirii Maicii Domnului, nu-şi aminteşte decât foarte, foarte vag de dimineaţa aceea de ianuarie, când sania căminarului Eminovici a oprit cu larmă în faţa casei parohiale. Urmată de alte sănii, pline cu felurite rubedenii, sania boiernaşului de la Ipoteşti era plină de blănuri miţoase şi de velinţe călduroase, toate strânse în jurul trupului subţiratic al Ralucăi. Pruncul, ocrotit de mâinile ei, era în dese rânduri cercetat de privirile aprige ale căminarului, peste măsură de îngrijat de palele de vânt prăbuşite în trăsnete

albe, de zăpadă, asupra oraşului.

Cupa uriaşă a vasului de aramă, ciobită la buze şi cam bortelită puţin, după cuvântul lui Vasile Juraşcu, îşi sticlea arama în dimineaţa îngheţată. Popa Ion l-a ridicat pe prâslea din cristelniţă, cât au putut de repede mâinile lui bătrâne s-o facă, apoi asupra sa a tăbărât tot muieritul înfofolit în broboade. L-au luat pe cel mic, l-au îmbrăcat în scutece noi, din vreme cusute de sora căminăresei, Maria, şi alaiul s-a îndreptat spre uşa bisericii. Neaua crescuse între timp c-o spornică vrăjmăşie astupând poteca pe care paşii celor veniţi la ceremonie o despicaseră în troiene... Sigur, popa Ion nu şi-l mai aminteşte pe căminar. Omul aproape toată vremea încruntat, privind lumea pe sub zbârlite sprâncene, s-a înseninat dintr-o dată şi a dat un chiot care a uimit-o pe Raluca şi care a avut darul să vestească începutul unei petreceri cum nu mai cunoscuse nicicând gospodăria căminarului. Urmându-se la distanţe mici, săniile s-au topit în viforul albastru, vântul aşeza pe coamele cailor zăpadă îngheţată, iar vizitiii îi zoreau cu biciul, mângâindu-i ori certându-i, şi goana sălbatică s-a sfârşit numai atunci când, ajunşi în faţa casei de pe deal, Eminovici a sărit primul de pe capră, grăbit să deschidă porţile...

Nici Blanca n-are cum să ştie toate aceste momente, şi chiar dacă ar fi fost martoră la sărbătoarea din biserica Uspenia tot n-ar fi înţeles de ce botezul micului Mihai s-ar fi deosebit de cele ale fraţilor şi surorilor sale. Istorisirile Mariei Mavrodin sunt de obicei asemănătoare. Numai numele se schimbă. Nici Mihai, deşi întrucâtva martor al ceremoniei, nu ţine minte barba cu ţurţuri de gheaţă a popei Ion, zbârlită asupra cărţilor cu tartaje de piele roasă, cărţi de tipic bisericesc, şi nici zâmbetul bun şi sfiit al Ralucăi. Doar ea, Raluca, nu uita nimic. Fiecare naştere şi fiecare botez sunt consemnate de către căminarul pe scoarţele unei psaltiri aflate la Ipoteşti, în odaia ferită de ochii,

şi mai ales de mâinile copiilor. *"Astăzi la patru ceasuri şi cincisprezece minute evropieneşti, s-au născut fiul nostru Mihai"*, scria bătrânul în ziua pe care am avut răgazul s-o evocăm. Dar cu asta, pentru o bună bucată de timp (ani uneori, alteori numai luni), Eminovici îşi socoteşte încheiată grija de părinte. Îşi vedea netulburat de treburile moşiei cu afaceri tot mai încurcate prin cancelariile cu miros de cerneală stătută ale Botoşanilor. Târziu, Raluca găseşte cu cale să-l încunoştiinţeze că odrasla lor a împlinit şase luni, ori un an, că a început să meargă, că a rostit primul cuvânt şi că acela a fost *tată* (singura nevinovată minciună a Ralucăi, pe care, firesc, copii o cheamă pe nume pe ea întâia oară), ori că are doi dinţi şi râde cu ei toată ziua...

Blanca şi Mihai trec pe uliţele adormite ale oraşului. Oraş de miazănoapte, cu arbori sălbatici ca-n pădurile Dornei, cu fântâni de lemn aşezate în calea drumeţilor şi cu case mult asemănătoare celor din sate. Poate numărul odăilor să fie mai mare, în rest: acoperişurile, cerdacurile, ferestrele înalte, cu gratii, sunt la fel ca în casele ipoteştene. În plus, de tavanul adesea înflorat al odăilor păstrate de obicei pentru musafiri, spânzură lămpi de ceramică albă şi de aramă frecată cu cenuşă de lemn mirositor, până capătă lucirea aurului vechi... Adus de departe, câte-un pian cu coadă, încercat de degetele cine ştie cărei frumuseţi botoşănene, lasă să cutreiere străzile valsuri somnoroase, cu note înalte, ca ţârâitul greierilor în sobe pustii, alternate cu altele joase, potrivite cu sunetele oraşului: cai greoi trăgând trăsuri din lemn lăcuit, ori care cu fructe rostogolindu-şi roţile spre piaţă.

La acest ceas al toamnei, casele, străzile miros a poamă strivită. E timpul dulceţurilor pe care plitele încinse nu mai prididesc să le fiarbă. Nucile verzi, prunele vinete cu carne vârtoasă, murele şi zmeura, ori boabele mari ale strugurilor, toate vor licări în dulapuri de lemn de tei, pe policioare, în beciuri podite cu lespede, ori în scrinuri, alături de zahărul candel şi borcanele cu miere. La Ipoteşti, Mihai cunoaşte bine

farmecul zilelor în care căminăreasa dă blânde porunci şi umple cu mireasmă de fructe încinse la foc toate cotloanele casei…

Ajunşi în inima oraşului, acolo unde crâşmarii dau de-a dura butoaie cu vin nou, aduse tocmai de la Pâhneşti, Hârlău ori Huşi, şi aruncă pe grătarele sfârâind pastrama de capră, Botoşanii au alte culori, alte mirosuri şi alte sunete. Negustorii îşi laudă marfa în pragul dughenelor lor, cu aerul că dacă nu-i bagi în seamă şi nu cumperi postavul, lumânările sau dresurile femeieşti pe care ţi le oferă, abaţi asupra lor cele mai crunte nenorociri cu putinţă…

Câteva case mari, adăpostind dregătoriile mai însemnate, înconjură sala în care au loc întrunirile celor ce fac politică, unde, de Anul nou, se dau baluri cu muzică nemţească şi cu băuturi rare, şi în care poposeşte, la un an o dată, câte-o trupă de teatru.

Dar Mihai nu înţelege nimic din bucuria Blancăi care bate din palme, copilărindu-se pe neaşteptate: în curând marea tragediană Fanny Tardini va sosi la Botoşani. Dintre piesele pe care le anunţă afişul de-o şchioapă, fata citeşte, silabisind cu solemnitate, numele câtorva care par s-o tulbure cel mai mult:

“*Corabia Şalamandra*”
“*Nebuna de la Şapte Turnuri*”
“*Suteranele din Elsberg*”
“*Angela Mulpieri*”
“*Îngerul morţii*”...

Blanca e atât de fericită, încât, în drumul spre casă, îşi îngăduie să sară într-un picior şi să se zbenguie, spre uluirea târgoveţilor care nu socotesc că o fată de boier trebuie să se poarte astfel, încât n-ai deosebi-o, de n-ai şti cine e temutul Baluş, de oricare odraslă de ţăran.

*

Lunecă în aerul îngreunat de culori gleznele de argint ale fetei, genunchii, a căror netezime nu e altfel decât a merelor domneşti, coboară în ierbi grase, înspicate de toamnă, dinţii mici licăre viu, degetele cu unghii de gheaţă dulce spintecă pânze vechi de păianjen întinse între brazi şi între nuci, şi Blanca nu e decât o veveriţă neastâmpărată, o vietate a pădurilor…

— Blanca, tu eşti mai copilă decât Mihai, atâta mai apucă să rostească mătuşa Maria, fiindcă mâinile fetei o înlănţuie, şi sora căminăresei se vede făcând paşi de cadril în cerdacul cu muşcate şi iasomii…

12

Două toamne mai târziu, înainte de a-l trimite, potrivit hotărârii luate după prelungite sfaturi cu Maria Mavrodin şi Raluca, la şcoală la Cernăuţi, Eminovici i-a îngăduit feciorului său să petreacă vreo câteva zile sub acoperişul conacului din Dumbrăveni.

Mihai, ajuns la conac pe la ceasurile prânzului, înţelege din prima clipă că a călcat cu stângul. Zvăpăiata nepoată a boierului nu-i iese în prag. Raluca şi-a urmat odrasla favorită în călătoria îndeajuns de obositoare cu droşcuţa peste câmpuri şi clini de deal, până aici, pentru a-l arăta celor în slujba cărora s-a aflat soţul său, pe şcolarul Eminovici Mihai.

Chiar Baluş le-a ieşit în întâmpinare, acolo unde slugile au ridicat un mic peron pentru trăsurile care vin ori pleacă, în faţa uriaşei uşi de la intrare. Roţile droşcuţei s-au oprit pe pietriş. Boierul îi sărută căminăresei mâna, îl mângâie cu mâini greoaie pe Mihai şi-i pofteşte pe amândoi într-o încăpere cu perdele de atlas fin, cu ornice de toate felurile aşezate pe mese şi pe scrinuri şi cu mobile de culoarea tutunului.

— Fii binevenită în casa noastră! zice Baluş în momentul

în care şi soţia sa apare în pragul uşii, venită dintr-o încăpere vecină.

— Cu mare bucurie te-am aşteptat, Raluca. Ia să te văd la faţă, că n-am mai avut cam de multişor acest prileg, şi ia să-ţi văd ştrengarul!

Raluca îl împinge pe Mihai spre braţele Băluşoaii, care îl acoperă cu neaşteptate sărutări şi lăcrimează, văitându-se cu glas subţirel:

— Că noi am rămas singuri-singurei...

— Cum aşa? întreabă Raluca.

Baluş, stingherit de plânsul soaţei, încearcă fără succes s-o potolească, ori măcar să schimbe vorba, dar nu izbuteşte, şi-atunci se repede la o farfurie cu cofeturi, o ia, ţinând-o cu stângăcie, şi o aduce sub nasul băiatului:

— Da' ia nişte cofeturi, copile! Apoi, către Raluca: Ieri mi le-au adus, tocmai de la Iaşi, ia, ia şi dumneata, cucoană Ralucă.

Plânsul Băluşoaii se continuă, neostoit.

Boierul intervine, trecându-şi degetele prin barbă, în semn de neputinţă:

— Da' nu mai plânge, frate, ce Dumnezeu! Eu ce pot să fac, cu ce să te ajut? Vrei să pun potera pe urmele ei? Se cade una ca asta? Ori vrei să înham calul şi să mă duc eu după dânsa? Mie mi-e frică: dacă o găsesc nu mai răspund de mine, într-atât sunt de mânios.

— Ce s-a întâmplat? stăruie Raluca, privindu-i pe cei doi cu ochii înfricoşaţi...

— Ce să se întâmple, izbucneşte bărbatul, nepoata noastră ne face numai necazuri de la o vreme. Şi o avem dragă ca lumina ochilor. Copiii, cum ştii, parte ni i-a luat Dumnezeu, parte s-au dus care-ncotro. Am rămas numai cu ea. Şi-acu...

Băluşoaia îşi scoate din mânecă o batistă mică, albă, o pune la loc, îşi trage nasul cu prefăcută împăcare şi spune:

— Multe-am îndurat în anii din urmă, parcă a fost un

păcat să ni se întâmple şi asta...

— Ce s-a întâmplat?

Glasul Ralucăi s-a stins. A înţeles.

Cineva a rămas însă descumpănit.

— Pot să vă întreb ceva?

— Spune, copile, îl îndeamnă gazda. Care spuneai că-i e numele, Raluca?

— Mihai.

— Spune, Mihai!

— Unde e duduca Blanca?

Boierii schimbă priviri întristate...

— Ai venit s-o vezi pe Blanca? Ne-a lăsat, băiatule. Cum ai să faci cândva şi tu: a plecat, nu-i mai suntem dragi...

Jelania se continuă astfel cu plânsete din partea Băluşoaii, cu lamentări fulgerate adesea de bruşte mânii şi de pumni trântiţi în masă, din partea lui Baluş. Raluca nu cutează nici să-i plângă pe foştii stăpâni şi nici să se uimească de nesăbuita faptă a fugarei. Dimpotrivă, încearcă să aducă puţină linişte în sufletele celor doi:

— Poate că nu e decât o joacă. Poate că până-n seară sentoarce...

Când Mihai e trimis afară, în grădină, Băluşoaia izbucneşte, apropiindu-şi gura de urechea căminăresei, de parcă ar vrea să nu se facă auzită de nimeni altcineva, pentru că bărbosul deschide pentru a nu ştiu câta oară fereastra şi le cere veşti slugilor postate în faţa conacului. Slugile dau din umeri, speriate. Nimic nou. Ba, mai mult, vizitiul boierului s-a întors cu trăsurica goală.

Boierul nu mai deschide geamul. Socoteşte că e de prisos să mai întrebe. E limpede doar: fugara n-a fost găsită.

— Ai fete, căminăreasă? întreabă Baluş.

— Am.

— Să le păzeşti. Cu biciul să le păzeşti, auzi dumneata, şi tot îţi scapă vreuna. Eu nu sunt învăţat să mi se calce porunca!

Băluşoaia se opreşte din suspin şi se năpusteşte asupra bărbatului:

— Dumneata eşti de vină!

— Eu? De ce eu? Am trăit s-o aud şi pe-asta.

— Ai speriat-o cu mănăstirea.

— Dar n-am chibzuit amândoi cum şi ce?

— Nu prea ştii ce înseamnă aceea, *amândoi.*

Oglinzile tremură.

— Să mă ierte căminăreasa, da' eu socotesc că un cuvânt mai de ocară ca ăsta nu mi-a mai fost dat să aud. Şi de la cine? De la aceea cu care m-am însoţit, atât la bine cât şi la rău.

— Să-ţi spun lămurit, Raluca. Blanca e fiica surorii mele răposate la Iaşi — acum sunt cincisprezece ani de-atunci — şi când ne-a rămas nouă, am chibzuit că ar fi mai bine s-o dăm la călugărie. Am vorbit la Agafton, la schit, şi-am rămas înţeleşi cu stareţa ca atunci când vom socoti de cuviinţă să i-o încredinţăm... Rămaşi fără copii, casa ni s-ar fi părut moartă fără ea, şi-am tot întârziat, până ce ne-am răzgândit. Am plecat la schit şi i-am spus stareţei. Blanca nu ştia de la noi nimic. Nu ştiu de unde-a aflat că am fi avut de gând s-o facem monahă... S-a înstrăinat de noi, ea care ne iubea ca pe părinţii ei cei buni, şi, uite, a fugit.

— Nu-i numai asta, căminăreasă, mai e ceva. Ba, al dracului să fiu, iertaţi-mi vorba cea rea, tocmai acel ceva a făcut-o să ne lase. Avem la curte un argat, unul Gheorghe al lui Hodoroabă. Un ţărănoi, nu mergea decât cu ochii-n pământ şi — prostia mea a fost! — îl punea adesea să înhame calul la trăsurică şi s-o plimbe pe copilă.

— Cum, copilă? protestează Băluşoaia.

— Mă rog, la şaisprezece ani, pentru mine o femeie e tot copilă. Gheorghe azi, Gheorghe mâine, ticălosul a devenit nelipsit de la jocurile copilei, că nu pot să-ţi spun câte nu scornea mintea ei, năzbâtiile cele mai năstruşnice, da' nu te

puteai mânia, că numai ce te pironea cu căutătura ochilor, galeşă, şi începea să lăcrimeze şi să-şi şteargă lacrimile cu viţele de păr, şi o şi iertai.

— Parcă vorbeai de Hodoroabă…

— Da, de el vorbeam. Era… nici nu ştiu cum să-i zic, un prostălău. Şi era şi urât.

— Nu, urât nu era, ţine s-o asigure pe căminăreasă Băluşoaia. Avea ochi negri şi…

— Da' când a avut domnia-ta timp să-l vază într-atât de bine, că-l şi povesteşti?

— Îl priveam când venea s-o ia pe Blanca.

— Pe scurt, continuă Baluş, azi-dimineaţă au plecat. Amândoi. Până să vii dumneata, am primit din mâna unui pădurar un răvaş de la fugară. Dragii mei, zice, nu mi-o luaţi în nume de rău. Mă duc după cine mi-e drag, aşa scria, şi alte fleacuri de-astea şi, zice, să ştiţi că nu iubesc traiul monahicesc, că nu vreau să ajung să mucezesc în mănăstire şi să-mi tai părul — să ştiţi, căminăreasă, de-ai fi văzut-o, te-ai fi minunat, avea părul lung, lung până la călcâie şi era tot numai aur — şi să ştiţi că mie-mi place să trăiesc aşa, ca toţi oamenii. Să nu mă căutaţi, n-aveţi să-mi daţi de urmă. Cam astea mi le-a scris, mai bine n-o învăţam carte, că i-am tocmit şi învăţător acasă, un polonez, tobă de înţelepciune.

Seara coboară în odaia cu mobile şi aşa întunecate. Au rămas albe numai cadranele ceasornicelor. Argintii sunt ramele tablourilor (toate pictate de acelaşi Zigri care a nemurit-o cu penelul şi pe Raluca), clanţele uşilor şi cutia cu tutun scump, a boierului. Când îi deschizi capacul, lucru pe care Baluş l-a făcut de câteva ori până acum, în odaie picură câteva sunete dulci, o melodie limpede umple aerul şi crezi, o clipă, că stropi de ploaie bat în cleştarul ferestrelor… Cineva aprinde lampa cu abajur verde şi întreabă cu glas smerit dacă poate pregăti cina.

— Grăbeşte-te. Avem oaspeţi la masă !

Mihai a intrat şi el tiptil, în odaie. Stătuse pironit în cer-

dac, lângă fereastra prin care răzbăteau suspinul Băluşoaiei şi furia bărbosului. Baluş o conduce pe căminăreasă spre sala de ospeţe a conacului, cu scaune tari de stejar, orânduite în faţa mesei, şi ea de lemn, ca de trapeză mănăstirească.

Înainte de a cinsti rachiul de afine care e o specialitate a Băluşoaii şi care-i îmbujorează obrajii negurosului stăpân al Dumbrăvenilor, o slugă cutează să apară între canaturile uşii.

— Ce-i, Vintilă ?

— Să vă fie cu iertare, cucoane, da' n-a fost chip s-o găsim pe duducă. S-a dus. S-a înstrăinat de-acum. Doar calul s-a întors. A ştiut drumul. Despre duduca Blanca n-avem ştire...

Cu toţii se apropie de geam.

Calul cu coamă albă bate nerăbdător cu copita în pământ.

— Dă-i să mănânce, Vintilă !

— Îi dau, cucoane, săru' mâna. Şi iertaţi-mă...

— Nu-ţi găsesc vină. Du-te, spune gazda.

Abia acum Raluca pare să înţeleagă pe deplin ce înseamnă fuga frumoasei:

— A rămas pierdută-n lume !...

13

Lângă biserica lui Teodor Murguleţ s-a săpat o groapă nouă. Ciudat alai de moarte în ţintirimul din Ipoteşti! În afara popii, sicriul cu trupul lui Miron prisăcarul nu e urmat decât de Mihai şi de bătrânul Şoltuz. Popa retează mult slujba, cădelniţează leneş asupra sicriului de ulucă şi le face semn groparilor că pot să-şi desăvârşească lucrarea. Ei aruncă peste sicriu bulgări mari de pământ roşu, în vreme ce în ochii copilului mijesc lacrimi.

Acasă, Raluca încearcă să-i alunge mâhnirea:

— Prietenul tău a trăit şi a murit fericit. Toţi oamenii l-au îndrăgit, copile, şi trebuie să începi să te deprinzi şi cu gândul că într-o zi îi vei coborî sub iarbă şi pe părinţii tăi. A mai fost cineva în afară de tine?

— Nimeni.

— Nici asta nu înseamnă nimic. Cei mari sunt la muncă, iar cei mici, nu e treaba lor să-i petreacă la mormânt pe moşnegi. Haide, nu mai plânge.

— Nu plâng!

— Mai bine mai uită-te o dată prin bagaje. Să nu uiţi ceva. Că or trece zile multişoare până ne vom revedea. Dar tatăl tău, sigur are să vină să te vază...

— Când ?

— Ei, când ? În vacanţă. Poate de Crăciun... Poate de Paşte... O să-ţi fie olecuţă greu la început, în primele zile. Pe urmă n-ai să-ţi vezi capul de griji: învăţătura, joaca... Şi-apoi Cernăuţiul e un oraş mare, nu ca necăjitul nostru Botoşani.

— L-ai văzut?

— De mult. Eram mititică atunci când l-am văzut, aşa că nu-mi amintesc mare lucru: nişte case mari, cu câte două sau trei caturi, da' lungi, lungi că puteai să înnumeri la ferestre până osteneai. Şi-apoi mai ţin minte nişte biserici cu turlă de tablă şi multe, multe grădini...

— Ce tot şopocăiţi aici? se preface că e mâniat căminarul. În realitate e nespus de îngrijat de plecarea băiatului. Îi e teamă că n-are să se descurce în oraşul de miazănoapte şi e necăjit că nu-l poate însoţi.

Cu toţii intră sau ies din odaie, îşi fac de lucru, revin, uită pentru ce au plecat, pun întrebări fără să mai aştepte răspuns, sunt, într-un cuvânt, neliniştiţi.

— Ai pregătit totul, Raluca?

— Am pregătit.

— Vezi şi nu-l încărca pe băiat, cum ţi-e obiceiul, cu toate oalele din casă pline cu dulceţuri şi peltele.

— Da' o să-i fie dor şi lui să mănânce ceva pregătit de mâinile mămucăi. Aşa-i, Mihai?

— Aşa-i.

— Nu pari prea vesel, boier Mihăiţă! conchide căminarul.

Nu spun, nu-i prilej să sari în sus de bucurie, da' nici de mâhnire nu e. Drept e, laşi bietele broaşte din iaz pe mâini străine. Asta e o grijă. Cine le-o mai zădărî de-acu' încolo? Că am auzit de urmările bătăliilor tale şi cred că răsuflu şi ele uşurate, săracile. Uite ce e, băiatul tatii, s-ar fi cuvenit să mergi cu mine la Cernăuţi. Să te dau eu în grija dascălilor şi să te aşez la o gazdă bună, da' am treburi care nu suferă să le las, şi tu eşti destul de mare ca să înţelegi asta. Ţi-l dau însă cu tine pe Vasile Rusu. Îl ştii cum e de descurcăreţ, că, spun drept, nu ştiu cum aş fi scos-o la capăt din multele încurcături în care m-a vârât soarta, fără ajutorul lui. Eu am să-i dau paralele trebuitoare, el are să-ţi găsească o gazdă ca lumea şi-o să mai facă oarecari cumpărături. Cărţi ai să-ţi iei tu, că asta el nu se pricepe s-o facă. Prea multe sfaturi n-am să-ţi dau. Tu vezi cum mă zbat, şi cred că poţi chibzui şi singur câtă bătaie de cap are tatăl tău cu biata moşie. Nu sunt încredinţat că atunci când voi închide ochii am să vă las tuturor copiilor parte de avere. Am credinţa că măcar băieţii mă vor ajuta, chivernisindu-se şi singuri. Cu fetele e mai greu... Să n-aud că te ţii de drăcii, că nu dai cu săptămânile pe la şcoală şi că nu eşti mai inimos ca alţii. Neamul nostru e neam de oameni deprinşi cu munca de mici, mai degrabă certaţi cu norocul, decât altminteri. Pe mine mă vezi, sunt mereu cu fruntea încruntată, înglodat în datorii, da' să ştii că tot ce-am izbutit e făcut prin muncă dreaptă.

— Am auzit că acolo e mai frig ca pe la noi, nu uita să te îmbraci bine, Mihai, i se adresează mama, cu glas rugător.

— Da, mamă...

— Şi să nu ne faci de râs pe unde mergi.

— Asta, băiete, e cea mai fierbinte rugăminte a mea. A noastră. Nu eşti primul Eminovici care trece pragul Cernăuţiului. Fraţii tăi mai mari, Şerban, Niculae, Gheorghe şi Ilie au fost înaintea ta gimnazişti. Şi chiar dacă nu s-a întâmplat să se numere printre cei mai buni, trag nădejde că tu îţi vei bucura tatăl cu veşti plăcute. Ia vezi tu, Ralucă, e gata Vasile?

— Îndată, Gheorghieş...

Curând mama se întoarce în odaie, urmată de morocănosul vizitiu care, ca totdeauna când e poftit în casă, îşi plimbă dintr-o mână în alta căciula de care se lipseşte puţine zile din an.

— Iată-mă-s, cucoane!

— Gata, Vasile?

— Gata.

— Ai luat tot ce trebuia?

— Luat.

— Apoi drum bun şi să ajungeţi cu bine! Mihai, vină şi-ţi sărută părintele...

Căminarul se lasă îmbrăţişat, apoi pleacă din odaia de sfat, tocmai în fundul ogrăzii, unde, de-ar fi să-i dai crezare, e chemat de griji gospodăreşti... Raluca lăcrimează acum din belşug...

Mihai, aşezat lângă Vasile, face un semn mic cu mâna, zâmbeşte, apoi îşi întoarce privirile de la cerdacul în care mama şi Ilie rămân nemişcaţi, până când huruitul trăsuricii nu se mai aude...

14

— Cucoane Mihăiţă, eu te aştept peste drum, la “Butoiul de aur”. Până termini mata, şi azi să ştii că n-are de ce să vă ţină prea mult, eu mă trag într-o cămăruţă a hanului şi beau o ulcică de vin, că m-aşteaptă drum greu. Când eşti gata, mă găseşti acolo. Am poruncă de la căminar ca înainte de a ne despărţi să te ospătez împărăteşte. Aşa că numa’ bine am şi eu vreme să mă-ngrijesc de masă. Că ţi s-o fi acrit şi dumitale de plăcintele cucoanei Raluca.

— Bine. Aşteaptă-mă!

Se despart, dar Rusu tot nu se îndură să-l părăsească pe şcolar. El îi vede îndreptându-se către aceeaşi poartă spre care merge Mihai pe cei ce-i vor fi colegi. I se par mult mai

mari, mai voinici, şi se teme. Ce va face delicata odralsă a căminăresei între hojmalăii ăştia cu tuleie sub nas şi duhnind a rachiu şi-a mahorcă de la o poştă?

Abia când îi vede intraţi pe poarta vopsită cu verde a —cum glăsuieşte firma scrisă pe-o tablă uriaşă — "K. K. Ober-Gymnazium"-ului, Rusu se hotărăşte să treacă drumul (caii şi trăsura sunt la loc bun) şi să străbată hanul printre drumeţi peste măsură de veseli, până la odaia cea de taină în care ar vrea să-şi odihnească puţin ciolanele hurducate de roţi...

"Butoiul de aur" nu e numai locul de popas al călătorilor de departe, ci şi un fel de a doua cancelarie în care profesorii de la "K. K. Ober-Gymnazium" se strâng, înainte ori după cursuri şi, trebuie spus, din rândurile lor nu lipseşte nici preotul Furtună, asprul titular al catedrei de religie. Şi azi părintele catihet Veniamin Furtună îşi expune anteriul îndeajuns de decolorat în cârciuma veche, convorbind patetic cu vechiul său prieten Arune Pumnul, cu care se află însă într-o necontenită gâlceavă, începută pare-se în urmă cu vreo patruzeci de ani, şi cu puţine şanse de a se încheia curând. Dar nu plăcerea de a sorbi din halbele de ceramică verzi, cu capac de nichel, clămpănitoare, ori de a-l combate pe blajinul "profesor de limbământ" îl ţine legat de scaun pe rumenul popă Veniamin, deşi din clipă în clipă s-ar putea să fie chemat la gimnaziu. Nu, Prea Sfinţia-Sa e cam strâmtorat cu paralele. A avut de înzestrat trei fete destul de nebisericoase într-altfel, a căror însoţire cu bărbaţi mai acătării s-a făcut cu destulă bătaie de cap şi cu tratative prelungite. S-a văzut astfel nevoit să primească "şcoleri" în gazdă, dacă nu pe bani cel puţin pe de-ale gurii.

I se adresează vizitiului ipoteştean care încearcă cu anevoinţă să se strecoare printre mesele geluite:

— Îngăduie-mi o întrebare.

— Ascult, Sfinţia Voastră...

— De unde eşti de loc?

— Din Ipoteşti.

— Pe unde vine asta?

— Lângă Botoşani. La o jumătate de ceas de mers întins. Cu calul.

— Cu ce treburi pe-aici?

— Am venit cu băiatul stăpânului, la şcoală.

— Ai găsit gazdă?

— Nu.

— Minunat. Va locui la mine. Ca-n rai.

— De... ştiu şi eu, Sfinţia Voastră, să văd, să vedem...

— Condiţii excelente. O să-i placă băiatului. Cum îl cheamă?

— Eminovici.

— Eminovici?

— Da. Eminovici Mihai.

— Iar un Eminovici? Cred că pe vreo cinci i-am avut şcoleri. Şi toţi erau de prin părţile Botoşanilor.

— De, fraţi, Sfinţia Voastră.

— Fraţi? Destoinic om bătrânul Eminovici! Du-i salutările mele.

— Am înţeles!

— Beai ceva? O bere de Solca, straşnică.

— Aş bea un cofăiel de vin.

— Bea bere, omule. Toată Viena bea bere de Solca, ascultă-mă pe mine.

— Se poate să fie cum spuneţi, da' eu nu mă împac decât cu vinul. Şi cu rachiul, la nevoie. Bere nu cunoaştem, nu vă fie cu supărare...

— Bine, bine, Eva, adă o cană cu vin.

— Am înţeles, Sfinţia Voastră.

— Haide şi nu mă mai sfinţi toată ziua bunăziua! Da' cu berea mea ce se aude?

— Păi... o băurăţi.

— Lasă asta, aia de trebuie să mi-o aduci!

Fata râde, săltându-şi sânii respectabili şi năpustindu-se mai apoi spre masa domnilor profesori cu băutură proaspătă.

— Eva, Eva, tu eşti ca femeia din Biblie, plescăie părintele, în semn de admiraţie. Bea, omule, şi să n-ai nici o grijă! Mateevici se va simţi la mine ca-n rai!

— Eminovici, îndrăzneşte Rusu..

— Da, Eminovici. Dar ea spune, stăpânul tău nu ţi-a dat şi ceva galbeni, ştii, de arvună.

— Ba, mi-a dat ceva, mormăie vizitiul.

— Bine, bine, că ştii, sunt cam în lipsă...

Ipoteşteanul scapă de insistenţa popei abia când în uşă apare servitorul gimnaziului:

— Să trăiţi, a zis domn' director Wolff să veniţi, că se începe...

— Venim, venim. Spune-i că venim!

— Zice că să nu vin fără Sfinţia Voastră că să faceţi sfeştania şi pe urmă...

Furtună se îndreaptă greoi spre clădirea de un cenuşiu compact a gimnaziului, în cancelaria căruia Pumnul a ajuns înaintea lui. Merge cam greu, răsuflă de parcă-ar zvârli foc pe nări şi-şi blestemă beteşugurile...

Wolff e alarmat.

— Din prima zi, chiar din prima zi, părinte, întârzii?

— Ho, frate, că doar nu dau turcii...

Discursul inaugural al şcolii îi cam sperie pe proaspeţii gimnazişti şi tulbură reveria celor vechi, pentru care ideea de a întrerupe vacanţele pare de o cumplită absurditate. Wolff, un omuleţ spelb, cu ochi decoloraţi, dar cu mişcări de-o neaşteptată vioiciune, încearcă "să se impună" nu atât în faţa auditoriului îndeajuns de captat şi aşa, cât în faţa colegilor de dăscălie între care Arune Pumnul, de departe cel mai îndrăgit profesor, este în acelaşi timp şi cel mai sever critic al liniei de conduită pedagogică pe care se străduie s-o impună el, director "K. K. Ober-Gymnazium"-ului cernăuţean.

— Mă adresez înţelegerii voastre, iubiţi gimnazişti, ataşamentului pe care nu mă îndoiesc că-l nutriţi pentru prestigiul şi tradiţia şcolii noastre! Din capul locului trebuie spus că în acest an, pentru a evita unele aspecte nu tocmai plăcute ale precedentului an, direcţiunea a luat hotărârea de a sancţiona cu asprime orice abatere de la disciplină. Se înţelege, nu e nevoie să vă spun că datoraţi deplină ascultare dascălilor voştri. Elevilor le este interzisă frecventarea restaurantelor şi cafenelelor (aici Wolff a aruncat, ca din întâmplare, o privire plină de înţelesuri spre popa Furtună care pare în aceste clipe statuia cuminţeniei), precum şi a spectacolelor de orice fel. De asemenea este interzisă orice nesocotire a slujbelor religioase. E o datorie de onoare a elevilor aceea de a merge la biserică şi de a se conforma solicitărilor multpreţuitului nostru profesor de religie, Veniamin Furtună, de a nu ocoli spovedania pe cât se poate săptămânală. De asemenea — sunt mâhnit că trebuie să vorbesc despre asta, dar unele cazuri din anii trecuţi mă obligă să v-o repet — va fi eliminat din gimnaziu elevul care va fi prins fumând.

Profesorii îşi dau coate: Sbiera, cel care-l înlocuieşte de la o vreme, când boala îl ţintuieşte la pat, pe Pumnul la catedrele de română şi istorie naturală, Lewinski, de istorie, ca şi Neubauer. Asemeni lor, flegmaticul Hayduk nu pare să fi gustat jalnica filipică a directorului, înroşit de furie în faţa unor virtuale fărădelegi, cu glas piţigăiat şi gesturi nervoase. Bolnav aproape toată vara, Pumnul nu credea că va mai fi în stare să-şi reînceapă cursurile. Ca prin minune, exact în zilele premergătoare începutului de an şcolar, gândul reîntâlnirii cu elevii ca şi acela, nemărturisit nici în glumă, că scapă de tiranica supraveghere a nevestei sale, Aristiţa, l-au făcut pe bunul şi bătrânul dascăl să-şi ia inima-n dinţi şi să se îndrepte spre gimnaziu... Pumnul — ale cărui lucrări de filologie l-au făcut cunoscut departe, la Bucureşti, Oradea (oraşul în care

prietenul lui, Iosif Vulcan, face să apară binecunoscuta revistă “Familia”) şi chiar la Pesta ori la Viena — e, în primul rând, autorul unei excelente cărţi şcolare, “Lepturariul românesc”, de care se slujesc cu mare folos majoritatea elevilor din şcolile româneşti. Mihai a venit de-acasă cu un exemplar al “Lepturariului”' procurat în nu se ştie care împrejurare de către Eminovici şi e tulburat la gândul că-l vede pentru prima oară în carne şi oase pe autorul unei cărţi.

Îl trezeşte din visare vocea popei Veniamin care strigă cu glas mare catalogul.

Primele cunoştinţe, viitoare prieteşuguri, poate, se leagă chiar acum, şoptit:

— Tu eşti Eminovici Mihai?

— Eu sunt Şahin! Ăla de colo, de lângă zidul cu hartă, e prietenul meu Ştefanelli. După ce termină popa ne întâlnim la o parolă.

— Linişte, domnilor!

Wolff e nevoit să intervină. Acest “domnilor” a readus tăcerea în uriaşa sală cu ferestre înalte, precum a adus în sufletul elevilor bucuria elegantului apelativ.

Deci, *domnul* Eminovici Mihai e numai ochi şi urechi.

După strigarea catalogului e anunţat program de voie. Şahin, mult mai voinic decât Mihai, cu chică aurie şi mâini mari, se înfiinţează întovărăşit de Ştefanelli în faţa ipoteşteanului.

— Mergem?

— Pe mine mă aşteaptă vizitiul nostru.

— Unde ?

— Peste drum, la “Butoiul de aur”,

— Hai la el!

— Dar n-ai auzit că e interzis? Dacă ne prinde directorul?

— Lasă că azi nu ne face nimic.

— Care eşti Eminovici?

Popa îşi croieşte drum printre gălăgioşii şcolari.

— Eu.

— Tu vii cu mine. Te încartiruiesc. Am vorbit cu… cineva de-al tău.

— Cu vizitiul.

— Întocmai. Ai mult bagaj?

Băiatul se uită rugător la Şahin.

— Nu.

Şahin e mai îndrăzneţ:

— Pe Eminovici îl luăm la noi. Am dat şi arvună.

Argumentul cântăreşte greu. Popa mai stăruie însă:

— La cine?

— La pan Ţirţec.

— La beţivanul ăla?

— La.

— Duceţi-vă atunci!

Şi caută alţi clienţi.

La "Butoiul de aur" e larmă.

— Ţi-ai şi făcut prieteni, cucoane Mihai?

— Da. Băieţi, dumnealui e Vasile Rusu, om de încredere de-al tatii.

— Numa' vizitiu sunt, domnilor elevi… Da' de ce nu luaţi loc lângă mine. Vă e foame?

— Foame de lup, îl asigură Ştefanelli.

— Atunci veţi mânca în trei găina pe care am poruncit-o. Duducă Eva, mi-au sosit oaspeţii, gata găina?

— Gata. Aduc şi de băut?

Rusu zâmbeşte. E atât de rar zâmbetul pe chipul lui fără vârstă!

— De, ştiu şi eu? Dacă aude căminarul…

Şahin e sigur că nu va afla.

— De unde să afle?

— Atunci cer nişte bere şi pentru domniile voastre…

15

Gazda lui Mihai şi a noilor prieteni — Şahin, Ştefanelli, Lozinschi — e un biet birjar polonez, pe numele lui Ţirţec. Birjar fără birjă, fiindcă pan Ţirţec e cam bătrân pentru a se mai sui pe capră, dar nu îndeajuns de lipsit de puteri pentru a le face zile fripte celor patru, culcaţi ca sardelele în poloboc — după propria-i vorbă — într-o odăiţă scundă din fundul curţii. Ca să ajungă acasă, băieţii trebuie să treacă peste un gărduţ de lemn putred, să sară tufele de urzici bătrâne şi de cimbrişor, crescute într-o grădină prin care nu trece niciodată fulgerul coasei. Mor, dintre ierburile care năpădesc potecile, numai cele câteva pe care se îndură soarele să le întoarcă în lut. Sălbaticită e şi casa birjarului. Dintre şindrilele sparte ale acoperişului ţâşnesc fire de troscot, verzi, iar muşchiul umed îmbracă stâlpii cerdacului, odinioară albi. Leagănul unei vechi trăsuri a devenit în scurtă vreme locul preferat de reculegere al lui Mihai, repede descoperit însă de către zurbagiii tovarăşi de odaie şi, în consecinţă, abandonat cu profunde regrete. Dar iată cum se petrecea o zi în gospodăria până acum paşnică a vicleanului pan Ţirţec: în zori, primul care deschide un ochi, întârziind se vede clipa fatală când e nevoit să procedeze la fel şi cu al doilea, e Şahin. El sare în mijlocul odăii, aruncă ţolul de pe Mihai, îl zguduie cu putere pe cel cu somn greu, pe Ştefanelli, şi toţi trei depun serioase sforţări pentru a-l reda vieţii gimnaziste pe Lozinschi, singurul care protestează:

— Lăsaţi-mă în pace, mi-e somn, şi îşi trage pătura roasă peste cap.

Lucrurile se complică atunci când, abia trezit Lozinschi, Ştefanelli, se constată cu indignare, a adormit la loc.

— Deşteptarea, sună glasul gros al lui Şahin. Trezeşte-te, elev!

— Lasă-l în pace, Şahule, vom mânca şi fără ei turta de mălai lăsată de-aseară. Şahul, cum l-a botezat Mihai pe cel mai voinic dintre chiriaşii birjarului, procedează ca atare,

împlinind cumplita ameninţare, spre disperarea numai pe jumătate a adormitului Ştefanelli.

— Lăsaţi-mi şi mie!

— Tinere, rosteşte Şahul, e şi aceasta o deşertăciune lumească — altminteri zis, o biată turtă necăjită — şi i-ai face o mare bucurie preaiubitului nostru popă Veniamin dacă ai avea atâta putere încât să renunţi s-o înfuleci.

— Dă-mi turta, n-auzi?

— Fie. Astăzi sunt bun şi-i păstrez o fărâmă de turtă lui Ştefanelli, dacă acesta...

— Dacă ce?

— Dacă îmi va oferi în schimb un pac de tutun, că-l ştiu gros la pungă.

— Nici pomeneală!

— ... Şi la obraz. Vreai să spui că nu ţi-au trimis bătrânii tăi piţule?

Şahin a încetat să vorbească în maniera Wolff, sentenţios şi "complicat".

— Păi mi-au trimis ei ceva, da' sunt dator vândut lui Ţirţec!

— Dă-l dracului pe Ţirţec!

— Şi dacă mă zvârle-n stradă?

— Să-ndrăznească. Numai dacă va trece peste cadavrul meu, declamă Şahul. Tu ce zici, Eminovici?

— Ştiu şi eu? Mie chiar că s-ar putea să-mi poprească Ţirţec încălţările. Da' un fum două, acolo, mai că aş trage şi eu.

Lozinschi e lângă uşă:

— Mă duc să cumpăr. Aruncă piţula, Ştefanellii.

— Măi, fraţilor...

— Ai zis fraţilor? Păi ce frăţie e asta? Ne laşi să ne perpelim?

Ştefanelli se execută. Primeşte în schimb turta promisă. După întoarcerea lui Lozinschi, frigul din odaie nu se mai

face simţit ca până acum: colacii de fum ai ţigărilor răsucite de Şahul, din ultima filă a somptuoasei cărţi pe care zadarnic încearcă s-o vândă, şi anume “Biblische Geschichte Altes Testament”, învăluie ungherele pline de păianjeni. Pe neaşteptate, în încăpere îşi face apariţia Ţirţec. E îmbrăcat într-un soi de livrea vişinie din catifea — piele de drac — şi poartă în picioare o perehce de cizme scorojite.

— Bună ziua la boieri, bună ziua!

— O, ce surpriză, pane Ţirţec. Cărui fapt îi datorăm plăcerea de a vă avea în mijlocul nostru? Au nu cumva vreai să ne chemi la vreun ospăţ?

— Lozinschi, mereu îţi râzi de mine. Sunt sigur însă că n-ai să mai râzi atâta când îţi voi spune că la noapte nu te voi mai avea chiriaş.

— De ce, pane?

— M-ai tras pe sfoară. Mi-ai spus că-ţi vin bani, şi-am aşteptat de pomană până acum.

— Dintr-o zi într-alta trebuie să-mi vină...

Şahin are o idee:

— Nu vreai să tragi o ţigară cu noi, pane Ţirţec?

— Nu fumez. Dacă ar şti domn’ director Wolff câtă mahorcă pufăiţi, v-ar trimite la părinţii voştri care vor fi având nevoie de pândari la vite.

— Pane, ne insulţi! protestează Mihai.

— Eminovici, te credeam mai cuminte decât ticăloşii ăştia.

— Pane Ţirţec, spune-ne, te rugăm: cum te descurci cu nemţeasca?

— Binişor. O rup, cum s-ar spune. Dar de ce mă întrebi, Şahin?

— Fiindcă vrem să-ţi propunem o afacere straşnică.

— Voi?

— Dar cum altfel?

— Ascult!

— Vrem să-ţi vindem ceva.

— Ce-mi puteţi voi vinde? că nu mai aveţi nimic. Eminovici, şalul pe care-l ai de la mumă-ta, să ştii că nu-l mai am. L-am vândut. N-am luat mare lucru pe el. Scrie acasă să-ţi trimită bani.

— Scriu.

— Ia spune, Şahin, ce blestămăţie mai pui la cale. Ce-mi vinzi?

— Un obiect rarisim. L-am putea vinde unui străin. Chiar, băieţi, ştiţi, că e o idee?

— Da' de ce unui străin, îl întrerupe birjarul, brusc interesat. Spune-mi despre ce-i vorba!

— Am spus: un lucru de mare preţ, "Biblische Geschichte Altes Testament".

— O carte? Ţirţec pare scârbit.

— O comoară.

— Nu-mi trebuie cărţi, Şahin. Strânge-ţi şi tu calabalâcul. Pleci după Ştefanelli şi Lozinschi. Aduc alţi elevi în loc. Şi tu, Eminovici, dacă nu primeşti parale în două zile de acum încolo, ai s-o păţeşti şi tu!

Pleacă trântind uşa. Varul cade din jurul canaturilor mâncate de carii. Băieţii nu se tem. Ameninţarea asta o aud în fiecare dimineaţă. Ţirţec, după ce-i face cu ou şi cu oţet, îşi vede de treburile lui şi-i lasă în plata domnului. La noapte, cei patru se vor întoarce în odăiţă, nu înainte de a şterpeli din podul casei câţiva ştiuleţi de porumb pe care au răbdarea să-i fiarbă într-un tuci ţinut ascuns sub pat. Îi consumă în tăcere, prăfuiţi cu sare de care au din belşug, şi apoi vorbesc până târziu, pun ţara la cale, îl înjură pe urâciosul Wolff ori povestesc istorii cu iubite imaginare. Iubite cu păr negru, strâns în cozi, cu ochi mari şi cu mâini reci. Fiecare s-ar părea că a lăsat acasă o asemenea stelară făptură.

Dar acum nu mai e timp pentru poveşti. E târziu. Băieţii îşi trec degetele prin păr, în chip de pieptene, apoi năvălesc în drumul spre gimnaziu, sărind gardul, şi aşa ştirb şi şubrezit

de ploi al grădinii lui Ţirţec.

Şi ca în fiecare dimineaţă, gazda se apropie de ulucile rupte, pentru a constata stricăciunile pricinuite avutului său, intonând lungi blesteme la adresa “fiarelor” şi “ticăloşilor” pe care, într-un fel anume, îi şi îndrăgeşte.

16

Plouă.

În toată clădirea întunecatului gimnaziu ferestrele sunt tăiate în ziduri mult prea sus pentru ca ochii elevilor să poată să se întâlnească şi cu altceva decât cu cerul.

Lecţia e cât se poate de plictisitoare. Cifrele înscrise pe tablă de creta bătrânului profesor de matematici sunt îndepărtate şi ele, asemeni ferestrelor, de ochii lui Mihai care sunt cufundaţi în cartea cu scoarţe roase, împrumutată de Pumnul elevului lui favorit, “Istoria universală“ a lui Weller.

— Eminovici, repetă ce-am spus!

— Aţi spus că... aţi spus...

— Nu eşti atent, Eminovici. E de neînţeles cum la alte discipline înveţi satisfăcător, aş zice chiar bine, în vreme ce la mine dormi cu ochii deschişi!

— Domnule profesor...

Lozinschi încearcă să-i sufle.

— Nu trebuie să-i sufli, Lozinschi. Altfel îţi stric şi dumitale nota — elevii erau peste măsură de încântaţi de acest “dumitale” — şi nu se cade. Cu dumneata vorbesc, Eminovici.

— Da, domnule profesor.

— N-ai să înveţi nici tabla pitagoreică, Eminovici! Stai jos şi urmăreşte lecţia. Astăzi nu te notez, dar am s-o fac cu primul prilej. Stai jos!

Mihai se aşează la locul lui, palid. Se bucură numai tovarăşii de cameră, în special Şahin care-i face semne încurajatoare din banca lui, cea din urmă în şir.

Şi continuă să plouă...

Abandonată pentru un minut, cartea lui Weller e readusă la locul ocupat până acum, pe genunchii lui Eminovici Mihai.

Clopoţelul e încă departe.

— Să recapitulăm, domnilor!

17

...Plouă, dar în zarea îndepărtată în care s-a refugiat Mihai, stropii reci nu ajung, frigul nu urcă în degetele mâinilor şi păsările sunt statornice. Babilon... Ninive... Persepolis... Ecbatana... Oraşe pline cu aur, oraşe de o neasemuită strălucire.

La Babilon, prin poarta zeiţei Iştar, cu mozaicuri şi teracote colorate, înfăţişând faptele atotputernicului zeu Marduk, trec armatele lui Alexandru cel Mare. Purtat pe-un pat învelit în piei de tigru, tânărul împărat, de o săptămână doborât de boală, nu le mai poate împărţi porunci supuşilor săi care-l înconjură, plini de mâhnire. Tobe se aud, din marile turnuri săgeţile zboară spre cer, trimise de mâinile arcaşilor destoinici. Sunt certate, adorate, blestemate apoi, apa şi lutul, văzduhul şi iarba. Vracii babilonieni îşi flutură bărbile, neputincioşi, iar sfetnicii macedonieni gândesc cu îngrijorare la bătăliile pe care le mai au de purtat, în vreme ce pleoapele tânărului Alexandru continuă să rămână închise. Trupul împăratului e dus într-o încăpere de sub grădinile suspendate ale reginei Semiramis. Pe stâlpi groşi, tăiaţi din piatră dură, suie arcadele pe care robii au cărat lut gras şi l-au aşezat pe un pat de lespede şi asfalt, pentru a păstra apa şi umezeala la rădăcinile palmierilor... Fântâni cu ciuturi în cumpănă care coboară, sfredelind inima stâlpilor, până acolo unde pâlpâie fire subţiri de apă, aduc, în odăile ferite de razele soarelui, argint topit... Bolnavul scoate un geamăt uşor. Are buzele arse. În clipa aceasta, uşa se deschide şi în pragul ei apare regina, ţinând în mână un vas

bătut în pietre scumpe, având forma păsărilor ibycus. Se apropie de Alexandru, cu paşi lini, îndepărtându-i din drum pe ursuzii oşteni bărboşi care-şi veghează înalta căpetenie. Ajunsă lângă pat îngenunche şi înclină vasul cu apă până la buzele celui ce lunecă în moarte. Şi minune: ochii învingătorului lui Porus se deschid. El vede chipul îndurerat al reginei, ochii mari, buzele roşii uşor întredeschise, şi umerii aduşi, subţiri ca ai copilelor. Veşminte uşoare, mai uşoare ca fumul iscat din căţuile cu mirodenii, coboară peste sânii voinici, peste mâini, peste coapse... Genunchii reginei Semiramis sticlesc în semiîntunericul odăii ca nişte fructe ale zăpezii niciodată căzută pe aceste meleaguri şi întâlnită de Alexandru în pustiul de dincolo de Istros, străbătut în pruncie, la porunca tatălui său Filip. Degetele Semiramidei coboară peste chipul împăratului în vreme ce...

— Eminovici!

— Da...

— Eminovici, te invit să părăseşti clasa şi să te duci la cancelarie.

— De ce? întreabă, palid, Mihai.

— Pentru a-i spune domnului director că la ora mea dumneata lecturezi cărţi nepermise şi că te-am notat cu nota cea mai mică!

— Domn' profesor...

— Grăbeşte-te, Eminovici Mihai.

Pe coridor e tăcere şi răcoare, ca în odaia cu pereţii de cărămidă smălţuită în care moare, vegheat de către frumoasa Semiramis, cel mai mare general al lumii. Al lumilor.

18

Dar azi, Eminovici Mihai are noroc. Intră în cancelarie, după ce a bătut în uşă, cu speranţa că nu i se va răspunde şi

că se va putea întoarce în clasă, dar cum vocea dogită, a directorului chiar, l-a invitat să îndrăznească, şcolarul e gata să-şi mărturisească vina. Nimeni însă nu pare bucuros să-l asculte. Domnului profesor Pumnul i s-a făcut rău pe neaşteptate, în vreme ce le vorbea elevilor dintr-o clasă vecină şi s-a prăbuşit de la catedră. Stă întins într-un fotoliu, înconjurat de bătrânii lui colegi de dăscălie.

Wolff dă cu ochii de noul sosit:

— Bine că ai venit, Eminovici. Tocmai ne întrebam cine-l va duce acasă pe domnul profesor Pumnul. Ştii unde stă?

— Ştiu.

— Foarte bine. Haideţi, domnilor, ajutaţi-mă să-l conduc pe bolnav până la trăsură. Până la trăsura mea, ţine să adauge.

În vreme ce trăsura porneşte spre casa doamnei Aristiţa, Mihai priveşte cu spaimă în urmă. Parcă tot nu-i vine a crede că a scăpat — fie şi pentru o zi — de mustrare şi poate chiar de chelfăneală.

— Tu eşti, Eminovici? se aude glasul lui Pumnul.

— Eu sunt, domn' profesor. Domnul director mi-a spus să vă duc până acasă.

— Îţi mulţumesc, dragul meu. Aproape că nu ştiu ce s-a întâmplat cu mine.

— Aţi căzut de pe catedră. V-aţi lovit...

— Inima, Eminovici. Mă lasă. Azi m-am ridicat, dar mâine? Să nu fii niciodată bătrân, Eminovici...

Trăsura trece prin străzile din centrul oraşului. Ploaia a spălat acoperişurile de tablă şi de olane roşii. Verdele grădinilor e mai viu.

Acasă, Mihai e rugat să mai rămână.

— Eminovici se înnumără printre cei mai buni elevi ai mei! îl laudă Pumnul, şi soţia îi primeşte fără interes aprecierea.

— Stai jos, copile.

— Lucru mare, Eminovici! Înseamnă că i-ai plăcut Aristiţei mele, dacă s-a hotărât să te poftească să şezi!

Pumnul se întinde pe un fotoliu aflat în faţa unei mese de scris, plină cu hârtii şi cărţi deschise. Toţi pereţii odăii — amintind-o întrucâtva pe cea a căminarului — sunt plini cu cărţi. E toată averea Pumnului care n-a ştiut, după cum îi reproşează zi de zi acra Aristiţa, să se “chivernisească“. În afara gimnaziului şi acestei odăiţe, pentru bătrânul profesor nu mai există nimic în jur. Chiar vizitele deloc protocolare la “Butoiul de aur” au fost suprimate de către medicii aduşi la căpătâiul lui. Când se înzdrăveneşte, el se aşază la masă şi ceasuri întregi, nopţile mai ales, trudeşte la câte trei lucrări deodată, un capitol dintr-una, o filă din alta, şi aşa lumânările scad în sfeşnice, stârnind murmurele unei neveste veşnic puse pe gâlceavă...

— Vezi, Eminovici, aici e universul meu, cosmosul meu. Cărţile mă răpesc vieţii reale şi mă consacru lor cu devoţiune. Niciodată nu mi-am dorit mai mult în peregrinările mele, decât o odaie simplă, văruită la un an o dată, în care să aşez o modestă masă de brad. O ladă cu cărţi, un clondir în care să pun lumânarea şi, dacă îmi bate cineva în geamul chiliei şi e timp de dulce taifas, o sofa roşie. Nu mă îndoiesc, orice gând ar avea tătâne-tău cu tine tu vei fi un om de carte. Hotărât, cărţile te-au ales şi ele vor fi rostul vieţii tale... Unde eşti găzduit?

— La Ţirţec, birjarul.

— Acolo ai ajuns? Baremi stai comod?

— Nu prea. Suntem patru într-o odaie mică de tot...

— Te-aş lua la mine, dar pentru asta trebuie să duc lungi tratative cu Aristiţa. Domnilor valahi ori moldoveni le era mai lesne să apară în faţa Sublimei Porţi, decât mie în faţa ei. Drept e, boala mea i-a adus multă îngrijare. Până la toamnă poate o conving. Eu ţi-aş da o cheiţă a bibliotecilor, iar tu m-ai ajuta — am văzut că ai o slovă caligrafiată măiestrit — la lucrările mele.

— Bucuros. Puteţi să-mi cereţi şi acum orice.

— Stai, stai. La început, aş avea nevoie de nişte extrase din vechile cronici române. Mă ocup de fericitul timp al lui Ştefan cel Mare. Mă căznesc, între altele, să traduc din limba leşească paginile cronicarului Dlugoş, după credinţa mea un bărbat drept, fiecare cuvânt de-al lui e adânc chibzuit, cumpănit cu grijă şi turnat în filă într-un grai ales. Trebuie să cercetezi cu dragoste şi răbdare trecutul românilor, dragul meu, în istorie vei găsi pilde minunate despre nobleţa neamului nostru, despre mândria lui de a fi liber. Mai ales asta...

— Aţi fi atât de bun să-mi împrumutaţi câteva cărţi?

— Ţie îţi dau, Eminovici, deşi sunt tare avar cu cărţile.

Aristiţa apare în prag, şi Pumnul înţelege:

— De-acum e timpul să ne luăm rămas bun. Poate ne vedem mâine. De nu, treci pe-aici. Vei fi primit cu dragoste.

— Am să vin...

— Şi voiam să-ţi mai spun ceva, Eminovici. Sunt bucuros că la materiile predate de mine ai nota maximă, dar rogu-te, oricât ar părea de plicticoasă întreprinderea ce-ţi cer, nu uita matematicile... Veştile ce mi-au ajuns la ureche sunt rele...

— Vă promit.

— La revedere, atunci!

— La revedere, dom' profesor. Sărut mâinile, doamnă!

— Drum bun...

Mihai aşteaptă să treacă de colţul străzii profesorului, apoi fuge, fuge pe străzile adormite, spre ograda părăginită a lui Ţirţec.

19

Au mai trecut doi ani.

Ţirţec şi-a alungat gălăgioşii chiriaşi, şi băieţii s-au trezit pe drumuri. Lozinschi şi Şahin s-au aciuat la popa Furtună, căruia i-au adus la început de an şcolar un car întreg cu făină

de grâu, cu malai, poame uscate şi borcane cu magiun. Ştefanelli a fost găzduit de un fierar, iar Mihai e acum în gazdă la Pumnul.

Profesorul a părăsit catedra, spre sincerul regret al tuturor gimnaziştilor. Vechiul vis, masa de brad şi sofa roşie, e împlinit. Din păcate, puterile nu-l ţin multe ceasuri deasupra hârtiei.

Într-una din zilele începutului friguros de octombrie, cei patru prieteni au hotărât să se "răzbune" pe infamul Ţirţec. Cârpănosul birjar, nespus de fricos, trase o sperietură straşnică. La lăsarea serii, ascuns sub fereastra odăii în care sforăia Ţirţec, Şahin, vorbind într-un pahar cu pereţi subţiri, vibrând ciudat, rosti lugubru:

— Pan Ţirţec!

— Cine-i, sări, gata să spargă geamul, birjarul.

— Ieşi pân' afară, pane!

— Da' cine mă cheamă?

— Pan Ţirţec, iapa-ţi piere-n grajd.

Învingându-şi spaima, având în faţă spectrul unei atât de grave păgubiri, Ţirţec apasă pe clanţa uşii. O clipă doar, şi dădu un înspăimântător strigăt:

— Ajutooor! Necuratul!

Băieţii prinseseră cu o sfoară de canatul de sus al uşii un pepene scobit pe dinăuntru, ca să semene cu un cap de mort, îi tăiaseră ochi fioroşi, şi gură, şi nas, aprinzând în el o lumânare...

— Ajutooor!

Ţirţec, izbit de uriaşul "craniu" fumegător, fuge rupând pământul spre fundul grădinii, de unde sare asupra-i o fantomă cumplită, înveşmântată în alb (măcar după felul cum ţopăie, de-ar fi ziuă, nefericitul tot ar recunoaşte în fiinţa sau nefiinţa ascunsă în cearşaf pe Ştefanelli), care-i aplică pe spinare lovituri tenace, cu coada unui măturoi de grădină. Căzut printre tufe, ameţit de frunzele foşnind uscate, Ţirţec

continuă să ţipe, în vreme ce vocea din pahar răsună, netulburată, fără ceremoniosul “pane” de data asta:

— Ţirţec, iapa-ţi piere-n grajd!

Slăbit o clipă din strânsoare, bătrânul fuge spre grajd, deschide uşa, lovind-o cu un drug întâlnit în drum, dar se dumereşte brusc, rămâne pe gânduri, apoi o porneşte spre casă cu un aer profund nedumerit. Fiindcă, abia acum îşi dă seama, nu are şi n-a avut niciodată vreo iapă! Să fi greşit “stafia”? Să nu fi auzit el? Oare a îmbătrânit atât de tare?

Petrecerea băieţilor se încheie la hanul “La cocoşul roşu”, într-o chiliuţă păstrată pentru feţe mai de soi, dar cum muşterii de acest soi lipsesc, stăpânul cârciumii şi al celor trei odăiţe de deasupra, pretenţios numite “otel”, îi lasă, contra unui gologan, pe tineri să “învârte cartea”. Ceea ce, spre uimirea lui Mihai, pentru prima oară chemat să joace cărţi, băieţii fac cu destulă pricepere. Un butoi răsturnat le e masa, câteva lăzi goale, scaunele, iar de băut, se mulţumesc cu paharul de poşircă adus de hangiu, rămânând ca masa de seară să se rezume la cei câţiva covrigi rupţi de Şahin din şirul de lângă tejgheaua de zinc.

Mai tăcut de la o vreme (de când e la Pumnul, pretinde Ştefanelli), Mihai e tot mai rar văzut în tovărăşia celor de care altădată era nedespărţit. Zile întregi lipseşte de la cursuri, se închide în odaia cu cărţi a bătrânului său profesor şi citeşte, citeşte ore în şir. Darnică, în ciuda firii ei închise, cucoana Aristiţa a prins drag de ipoteştean, şi adesea, spre uimirea Pumnului, surâde chiar, ivind dinţi sticloşi ca de iepure pe buza de obicei deprinsă cu ocara. Îl îndoapă cu tot ce are mai bun prin casă, “uită“ prin buzunarele lui câte un bănuţ, dar nu îngăduie să i se afume pereţii cu lumânarea, şi când, noaptea, vede lumină la fereastra lui Mihai, e, la rându-i, foc şi pară.

Spre deosebire de primii ani de gimnaziu în care a fost, pe rând, al cincisprezecelea, şi mai apoi al cincilea din clasa sa,

Mihai nu se mai înnumără printre fruntaşi, notele sale la veşnic chinuitoarea matematică scad ameninţător. Popa Veniamin e de asemenea nemulţumit de "ereticul" Eminovici, care îşi îngăduie la ora de religie să compare datele cuprinse în Sfânta Scriptură cu cele din cărţile de istorie antică, să aibă "nedumeriri" şi să descopere, e drept cu glas moale, "inadvertenţe"! Nu, hotărât nu, popa Veniamin nu-l va mai lăsa pe ipoteştean să-i "strice" clasa şi-l va milui de fiecare dată cu câte-un 3 borţos ori cu un scheletic 4. Sfinţii părinţi nu şi-au canonit oasele prin pustie, hrănindu-se cu lăcuste şi cu te miri ce, pentru ca un băietan, un "mucos", să ia în deşert litera înflorată a cărţilor. Ceea ce-l uimeşte pe preot e că singurul din clasă în stare să memoreze pasagii întregi din tomurile pătate cu ceară e chiar acest Eminovici căruia odată i-a pus chiar un 10 pentru măiestria cu care a comentat psalmii lui David. Dar şi aici, popa se loveşte de un neajuns: în loc să înveţe după biblii germane, Eminovici a apărut în clasă cu traduceri româneşti, încercate prin cine ştie ce pod mucezit de mănăstire, la Neamţ, Humor sau Voroneţ! E mâna gazdei lui aici, ştie bine petrecăreţul slujitor al celor de taină. "Eminovici, altădată să te foloseşti numai de textele aduse de mine!" "De ce, Sfinţia Voastră?" a întrebat vinovatul, cu aerul unui atoateştiutor. "Fiindcă, i s-a replicat, traducerile făcute în Moldova, ca şi cele din Valachia, nu reprezintă baze ştiinţificeşti de studiu. Ele sunt opera unor bieţi călugăraşi nepricepuţi." Atunci Eminovici a rostit cu un glas pe care popa nu-l mai auzise. "Ceea ce Sfinţia Voastră numeşte opera unor călugăraşi nepricepuţi mi se pare a fi o lucrare nobilă, eroică, a unor bărbaţi păstrători ai graiului românesc, apărători ai slovei de noi gândite şi tipărite. Şi-apoi dulceaţa acestor pagini ne aminteşte de umbra bunilor şi străbunilor noştri. Ştefan cel Mare nu cred să fi vorbit altfel!" Popa şi-a luat catalogul sub braţ şi a plecat, trântind uşa. Wolff a adus în clasă o linişte părelnică, miluindu-l pe Eminovici cu "un foarte drastic avertisment" şi cerându-i ier-

tare popii pentru cele întâmplate, neuitând însă să-i şoptească la ureche cuvintele de reproş pentru mireasmele de bere şi de rachiu, devălmăşite, pe care le purta cu sine…

— N-ai carte bună, Mihai?

— Ce-ai spus?

— Mă, tu eşti cu capul în nori.

Şahul e mânios:

— Joci ori nu joci, ce, adormi cu cărţile-n mână?

— Sunt cam ostenit.

— Iar te-a ţinut Pumnul de vorbă?

— Nu, am citit…

Jocul se continuă până în clipa în care stăpânul "Cocoşului" intră în odaie:

— Ştergeţi-o! Vin nişte domni, şi n-am unde-i servi. Veniţi altă dată…

— Tocmai începusem un joc nou…

— Haide, haide, că n-am chef de vorbă.

Lozinschi iese primul din borta tainică a "Cocoşului".

De obicei, în asemenea momente, prietenii se întorc la gazdă, îşi declină brusc identitatea de "şcolari" şi devin voievozi, ori soli, ori pârcălabi. Improvizează cu larmă o "curte" şi dau ascultare celor veniţi în faţa jeţului domnesc. De cele mai multe ori e înscenată trimiterea de către Alexandu cel Bun a unui pâlc de oşteni care urmează să lupte sub steag polon, împotriva cavalerilor teutoni. Lucrurile se petrec cam aşa: Şahul, mai gras decât toţi, îmbrăcat într-un caftan vechi, cu poale albite de vată, e dăruit cu un ciomag zdravăn şi "uns" ca Alexandru cel Bun, Ştefanelli devine viteaza sa mână dreaptă, Coman spătarul, Eminovici e solul leşilor trimis la curtea voievodului moldovean, iar Lozinschi e rege polon. Cu oaste de strânsură, Şahin şi Lozinschi se încaieră de-adevăratelea, aducând panică în ogrăzile paşnicilor cernăuţeni. Se ajunge la un compromis, se încheie o pace echitabilă, Lozinschi "înnumărând" în mâna lui Şahin treizeci de mii de zloţi, şi totul se sfârşeşte cu un

ospăţ crâncen. Se pun în frigare boi întregi, zeci de berbeci şi viţei, iar vinul e adus în butii pecetluite, din castelele ordinelor teutoniceşti.

Dar la fiecare ospăţ mai lipseşte ceva. Şi acel ceva, a cărui absenţă e rar mărturisită, e de cele mai multe ori motivul pentru care încep uriaşele războiuri. E vorba de fetele de la o şcoală de cusătorese, adăpostită într-o casă din apropiere. Când fetele apar, norii bătăliilor se sparg peste capetele celor până acum tăcuţi şi bucuroşi pe pace, "caii" sunt încălecaţi din fugă şi "buzduganele" îşi încep vâjâitul distrugător. Dintre toţi, numai Mihai nu e tulburat de vederea fetelor îmbrăcate în rochii albe... Pentru cei trei există, de pe acum, trei viitoare logodnice: Ilinca, Oana şi Haritina. Ele, desi-gur, habar n-au de nimic, le sunt străine până şi numele viforoşilor "înalţi dregători", capete cu coroană ori fără, dar "soarta" lor e pecetluită: cand plicticosul gimnaziu se va sfârşi, băieţii vor veni sub geamul lor cu cai albi şi frâie de mătase şi le vor sui alături de ei, spre bucuria tuturor târgoveţilor.

— Ai văzut, Eminovici, Haritina s-a uitat la mine lung, lung, când mă băteam în duel cu Lozinschi...

— Ţi s-a părut, Ştefanelli...

— Ba s-a uitat. Sigur s-a uitat. La noapte îi scriu o scrisoare...

— Vezi de pune şi câteva versuri în coada scrisorii.

— Aş pune. Ai văzut ochii ei, Mihai? Cicoare, nu alta... Da' părul!... E ca o zână din poveste. Ştii ce, Mihai, îţi dau Schiller-ul meu, stii cât de mult ţin la el, dacă...

— Eşti nebun? Cum o să-l dai?

— Ţi-l dau dacă-mi faci o poezie pentru Haritina...

— Da' eu nu scriu poezii.

— Ba scrii.

— Cine ţi-a spus ţie?

— Nu spun, da' ştiu eu...

— Dacă nu spui, nu-ţi fac poezia.

— Domnul Pumnul.

— Nu i-am arătat niciodată mâzgăliturile mele.

— Ce dacă? Într-o dimineaţă, când făcea curat, coana Aristiţa a dat de nişte versuri scrise de tine. A dat fuga la domnu' Pumnul, şi el le-a citit şi-a zis că sunt "pline se simţământ". Adică... grozave.

— Va să zică aşa...

— Îmi scrii, deci!

— Să văd de-mi iese. N-am vrut să arăt numănui versurile, Ştefanelli. Să nu le spui băieţilor că fac poezii. De-ar şti tata m-ar rupe-n bătaie. Nu-i plac poeţii: "Îşi lasă păr lung, ca muierile, umblă capii, toată ziua. Poftim de te mai înţelege cu ei!"

— Bine, nu spun... Tu de ce nu scrii pentru fata ta de la Ipoteşti?

Mihai se face roşu ca mărul.

— Care fată?

— Fata cu păr nergu, fata cu coade lungi...

— N-am mai văzut-o.

— Dar în vacanţă?

— Nu mai era în sat. Nu ştiu unde s-a dus.

— Şi era frumoasă?

— Frumoasă...

20

E tot mai îngândurat.

Tot mai singur.

Singur, iubeşte joaca, hârjoana şi în băieţandrul de azi mai apare uneori imaginea copilului care îl călărea pe Şoltuz ori uşura de mere livezile botoşenene. Mihai e un pui de ţăran sănătos, alcătuit din trunchiul zdravăn al căminarului şi din făptura delicată a Ralucăi, soarele îi ştie chipul. Culcat pe pământ, în amiezi ipoteştene, a simţit cum urcă în el sfânta sănătate a sevelor, culorile ierbii. Dar carnea pietroasă e fulger-

ată, lin, de gânduri nestăvilite, care se furişează într-însul şi fierb ca mustul în strugurii copţi. Noian de întrebări îl cutreieră, un dor de linişte şi singurătate îl apropie din ce în ce mai mult de tomurile lui Arune Pumnul şi-l despart de voioasele petreceri ale prietenilor săi.

Tot mai multe cărţi cu versuri.

Versuri de Eliade ori Alecsandri. Cărţi nemţeşti de Goethe şi Schiller... Focul arde în sobă, trosnind, bolnavul din încăperea alăturată îşi clincheteşte linguriţa de argint în ceaşca de ceai, cu capul cărunt împietrit între perne.

— Eminovici!

Şi-afară frunzele cad şi vântul retează plopii de fum iscaţi din hornuri.

— Eminovici!

— M-aţi chemat, domnule profesor?

— Să mai stăm de vorbă. Mi s-a urât în casă. Mi-e dor de gimnaziu. Ţie nu, Eminovici?

— De ce-mi spuneţi mereu Eminovici?

— Dar cum să-ţi spun?

— Mihai.

— Aşa s-ar cuveni, dar, vezi tu, ai un nume ciudat, care se cere rostit cu un fel de evlavie. Tu trebuie să fii în primul rând Eminovici. Sunt mulţi Mihai în ţara noastră, Eminovici, dar, de va fi ceva de capul tău, ar fi numai unul. De unde-ţi vine numele ăsta?

— Nu ştiu.

— Poate de la eminere... Îţi convine?

— Ce înseamnă?

— Eminere? A te ridica deasupra altora, a te detaşa de rest... Aşa va fi?

— Da.

—Îmi place limpezimea cu care-o spui. Te-ai gândit ce vei face după gimnaziu?

— Nu.

— Tu trebuie să scrii, Eminovici. Iartă-mă, rogu-te, dar am comis indiscreţia de a citi una din compunerile tale. Nu pot zice că mi-a plăcut foarte mult, dar am simţit că acolo, dincolo de magnifica ta caligrafie, bate o inimă de poet. Ai mai scris ceva?

— Am mai scris, dar nu cutez să vă arăt. Nu le socotesc bune. Mai târziu...

— Ce bine că poţi rosti "mai târziu"...

— De ce, domnule profesor?

— Fiindcă eu nu mai pot să spun asta. Drumurile lui Pumnul s-au sfârşit aici... Grăbeşte-te, Eminovici, nu vreau să mor înainte de a-ţi vedea stihurile tipărite.

— Nu m-am gândit la tipar.

— M-am gândit eu. Când vei socoti că poţi ieşi în lume cu poeziile tale, pune-le într-un plic şi trimite-le la Oradea, la "Familia" lui Vulcan.

E întuneric deplin.

Numai prin două mărunte tăieturi în tabla de aramă a uşiţei de la sobă curg în odaie fire roşii de lumină, care se amestecă blând cu culorile şterse ale cotoarelor de carte şi ale vechilor scoarţe.

— Ciudat...

— Ce e ciudat, domnule profesor?

— Ştii, Eminovici, cât te am de drag la inima mea.

— Şi eu vă iubesc.

— Ştiu asta. Şi mă gândeam că s-ar putea ca primele versuri să le tipăreşti la moartea mea. Şi făcătorii de dicţionare să scrie, peste o sută de ani: Arune Pumnul, profesor, pomenit într-o poezie de către Mihai Eminovici...

— De ce vorbiţi despre moarte? Vă veţi face sănătos şi-o să bateţi iar mingea cu noi, cu Şahin şi Ştefanelli, pe toloacă...

Pumnul surâde, depărtat.

— Mi-e teamă, Eminovici, că m-am irosit în zadar. Să nu laşi timpul să ţi-o ia înainte, dragul meu. Câte ceasuri sunt?

— Douăzeci şi nouă minute.

— Ştii ce, aprinde lumânarea, Eminovici, şi citeşte-mi ceva. Ai glas dulce, de parcă ai veni din vreo strană de diacon

mănăstiresc.

— Ce să citesc, domnule profesor?

— Caută, ştii unde e Eliade.

— Ştiu.

— Citeşte-mi "Sburătorul"...

21

Mihai a adormit, uitând să stingă lumânarea. Aristiţa intră în odaie, în vârful picioarelor, îl acoperă cu velinţa tărcată şi, înainte de a face întuneric, are răgaz să citească rândurile înnegrite de peniţa subţire, pe fila de caiet:

"Aş vrea să văd acuma natala mea vâlcioară
Scăldată în cristalul pârâului de-argint,
Să văd ce eu atâta iubeam odinioară,
A codrului tenebră, poetic labirint.

Să mai salut o dată colibele din vale,
Domninde cu un aer de pace, liniştiri,
Ce respirau în taină plăceri mai naturale,
Visări misterioase, poetice şoptiri.

Aş vrea să am o casă, tăcută, mitituca,
În valea mea natală ce unduia în flori,
Să tot privesc la munte, în sus cum se ridică,
Pierzându-şi a sa frunte în negură şi nori.

Să mai privesc o dată câmpia-nfloritoare
Ce zilele-mi copile şi albe le-a ţesut,
Ce auzi odată copila-mi murmurare,
Ce jocurile-mi june, sburdarea mi-a văzut".

22

— Ce-i asta, domnilor?

Catalogul, de pe acum hărtănit, cade pe catedră cu zgomot, iar profesorul Caspary îşi ridică mâinile în cap.

— E de neînţeles. Unde-s elevii?

În clasă nu sunt decât patru şcolari.

— Ceilalţi?

O taină întunecată pare să ascundă adevărul.

— Unde-i monitorul?

— Dom' profesor, Missir e...

În clipa asta, din banca din fund se aude o tuse ca din senin stârnită. Cel întrebat se vede ameninţat cu pumnul de către cel “înecat” de tuse, şi renunţă să-l informeze pe Caspary.

— Dar spune odată, unde e?

— E... e bolnav.

— Şi elevul de jurnă?

— Şi... el. Dar dacă-mi daţi voie şterg eu tabla. Am adus şi cretă... Nouă-nouţă.

— Lasă tabla. Unde-au fugit blestemaţii?

— Păi... sunt, aşa... pe-aproape.

— Bat mingea, am înţeles.

— Nu... adică... ce ştiu eu?

— Stai jos, elev. Domnilor, înainte de a mă plânge de conduita dumneavoastră, le voi administra fugarilor, pe lângă absenţa cuvenită, şi câte un 2. Să se chinuie apoi un an întreg să-l repare. Abuzaţi, se vede, de bunătatea mea!

Glasul din fundul clasei, al lui Ştefanelli, încearcă să îndulcească atmosfera brusc încărcată cu fulgere de gheaţă.

— Iertaaaaţi-i, dom' profesor!

Caspary e descumpănit.

— Nu mai pricep nimic. Bine, Ştefanelli, dumneata eşti un elev bun, şi sunt gata să-ţi împlinesc rugămintea, dacă-mi spui unde s-au dus blestemaţii.

— Dar nu-i notaţi...

— Dacă nu mă înşel ţi-am promis!

— Iertaţi-mă. Vă spun. Băieţii s-au dus în întâmpinarea teatrului. Vine trupa Tardini, şi ei au hotărât să-i aştepte pe actori încă de la intrarea în oraş. De azi de dimineaţă sunt acolo...

Fulgerele de gheaţă se prefac, la o suflare doar, în crengi înflorite.

— Bine... cu alte cuvinte, ne-au tras pe sfoară. Dacă-i aşa, muntele va merge la Mohamed. Să mergem la ei!

Izbucneşte, din patru piepturi, un "uraaaaa" incredibil. Speriat, Wolff bagă capul pe uşă:

— Ce e aici? Ce-i gălăgia asta.

Caspary e încurcat.

— Voi ţine lecţia de azi în mijlocul naturii, în dumbravă.

— Şi... restul clasei unde e?

— Ceilalţi elevi trebuie să fi ajuns la locul convenit. I-am trimis înainte. După mine, băieţi...

Caspary n-are cum să le explice celor patru că singura-i mărturisită slăbiciune e teatrul. Profesorul are nostalgia Vienei, unde şi-a isprăvit de puţini ani studiile, Viena muzicii şi a numeroaselor trupe de teatru care se produceau în uriaşul Prater. În plus, el însuşi a suit pe scena unei asociaţii studenţeşti, "Thalia română", interpretând, din păcate, doar "role" de mică întindere, dar gustând din plăcerea de a primi aplauze, de a fi emoţionat înaintea premierelor. Acasă, printre cărţile strânse până acum, fixată într-una din coperţile voluminosului său "jurnal intim", redactat cu stăruinţă şi pedanterie, există dagherotipia uşor îngălbenită care-o înfăţişează pe marea artistă Augusta Baudius, în cabina căreia a avut curajul să apară, în pauza unui spectacol, târând cu el o imensă tufă cu trandafiri roşii, între crengile căreia părea să se fi rătăcit şi poliţistul care i-a aplicat, prompt, o amendă copioasă. Blonda Baudius, cu ochi albaştri, îi chinuie încă somnul profesorului Caspary. Iată de ce se grăbeşte, nu atât să dea ochi cu fugarii (între care acel ciudat Eminovici G. Mihai), ci, mai ales, din dorinţa de a reîntâlni, fie şi în treacăt, lumea călătoare a căruţei cu paiaţe...

*

— Iată-i, se văd!

— Unde?

— Uite acolo, după sălcii.

— Sunt căruţe ţărăneşti.

— Ba e teatrul. Eu l-am văzut. Tu nu.

Ce-i drept, Mihai n-a mai avut prilejul să vadă cu ochii lui un zgomotos teatru migrator. Căminarul pretindea că ar fi fost într-o seară la teatru, la Praga, unde se afla cu treburi (povestea despre culoarea cortinei — portocalie, cu ciucuri groşi, de măturau scândura, după chiar cuvintele lui), dar că un somn doborâtor i-a închis pleoapele şi, cum catifeaua lojei îmbia la visare, s-a trezit abia la sfârşitul piesei. Din mulţimea de bărbaţi viteji pe care-i lăsase pe scenă la ridicarea cortinei, în final nu mai rămăseseră în viaţă decât doi, cu săbii ude de sânge. Toţi ceilalţi zăceau ucişi — ordonat, gospodăreşte — de către oţelul dreptăţii, scăldaţi în luminile lumânărilor înfipte de-a lungul rampei, la adăpostul unor jgheaburi de tablă.

Nu, Eminovici nu ştie ce-i teatrul...

Şahul ştie...

— Stai pe lângă mine, Mihai. Eu i-am mai văzut, repetă el, acum sunt două ierni de-atunci, îi ştiu pe nume pe cei mai mulţi dintre ei.

— Cum e doamna Tardini?

— Mă, parcă e zâna Dochia, nu alta... Ea e în prima căruţă...

— Hai spre ei!

— Hai!

Căruţele teatrului au "tras" în curtea "Hotelului de Moldavie" de pe strada Lemberg, hotel având pe lângă mulţimea odăiţelor înşirate de-a lungul unor întunecate coridoare şi o mare sală de petreceri, în care se organizează balurile de sfârşit de an, patronate de primărie, dar care, în lipsa unei trupe

permanente, găzduieşte adesea şi echipe de teatru, rămânând însă, aproape zece luni din douăsprezece, goală. Nimic nu aminteşte Moldova în clădirea-bastion a hotelului, cu faţadă de piatră cenuşie, împodobită cu corpolente cariatide de marmură şi uşi de fier, cu complicate mecanisme de închidere. Moldovenească e doar bisericuţa de peste drum, cu hramul Sfintei Paraschiva, sfiit alcătuită din bârne încheiate cu scoabe şi acoperită cu şiţă veche.

Abia ajunşi la hotel, actorii descind în sala în care aveau să joace.

— Faină! îşi dă cu părerea cel mai bătrân dintre ei, comicul Comino.

Doamna Fanny nu e de aceeaşi părere:

— Ştiu şi eu... nu cred să ne încapă decorurile, scena e prea mică...

— Cu ce începem?

— Ar fi bun un Alecsandri. E foarte iubit aici. Poate “Chiriţa” şi “Iaşii”.

— Chiriţa? N-am mai jucat-o de mult. Şi-apoi n-avem actor pentru Leonaş.

— Dă-i rola lui Evolschi. Până mâine s-o înveţe.

— Da, Fanny, dar Evolschi nu e departe de vârsta mea.

— Actorii n-au vârstă. Ceva mai multă pudră, o perucă bălaie şi anii scad.

— Bine, Fanny, dar Luluţa?

— Ce-i cu ea?

— Cine-o joacă? Dumitreasca e bolnavă. Trebuie s-o ducem la spital.

— Să joace domnişoara Albini.

— Nu cred să facă faţă...

— Nici eu.

— Şi-atunci?

— Nu-mi plac actorii care sunt, de la început, extraordinari. La debut, îmi pare că ai mai mare nevoie de o neizbândă.

Astfel...

— Cu alte cuvinte rişti!

— Va juca, şi din păcate va fi chiar bine. Din păcate, fiindcă s-ar putea ca succesul să i se suie la cap şi să-i umfle imaginaţia.

— Fanny, ai început să ţi le scoţi de la inimă pe toate femeile tinere. Zadarnic, eşti mai frumoasă decât ele...

— Comino, mă plictiseşti...

— Am dispărut!

Abia acum îl observă doamna Tardini pe băiatul care a stat la un pas de ea, în tot timpul convorbirii.

— Tu cine eşti, copile?

— Eu... eu sunt gimnazist.

— Şi ce cauţi tu aici?

— Am venit să întreb... Ştiţi, eu şi colegii mei de clasă v-am aşteptat la marginea oraşului... Când jucaţi?

— De mâine, în fiecare seară.

— Şi biletul costă mult?

— Nu prea mult. Iubeşti teatrul?

— Da... deşi n-am văzut nici o piesă adevărată, jucată cu actori adevăraţi. Scriu şi eu o piesă. În versuri.

Fanny îi mângâie obrazul, indiferentă.

— Dacă nu voi fi prea bătrână, poate voi juca într-o piesă de-a ta. Cine ştie... cum te cheamă?

— Mihai Eminovici.

— Frumos nume. Nume de actor, dacă ţi-ar trece prin cap ideea năstruşnică de a urma, ca noi, în lipsuri şi ploaie, căruţa cu paiaţe. Sper să nu-ţi treacă. Ai întrebat de bilet: pentru punga ta — în cazul în care ai avea una — preţul e cam scump. Pentru tine nu e. Cel puţin mâine. Uite, îţi scriu numele pe o bucată de hârtie, şi la primul spectacol poţi s-o arăţi la intrare. Eşti invitatul meu. Da, Emineanu?

— Eminovici, doamnă...

— Scuză-mă. Eminovici, scrie pentru mine, în piesa pe care-o compui, un rol de zgripţuroaică! La revedere!

Doamna Tardini se îndepărtează, târând în urmă-i un parfum ales, amestec de miresme tomnatice: coajă de nuc, strivită, iarbă uscată, scoarţă dulce de măr...

A doua zi, toate locurile s-au ocupat cu un ceas înainte de spectacol.

Printre volanele de rochii ale femeilor din "lumea bună" a oraşului şi hainele de mort ale notabilităţilor, veşmintele de şiac ale lui Mihai sunt un pitoresc element de contrast. E singurul dintre gimnazişti care e prezent în sală. Afară aşteaptă înfriguraţi terminarea primului act — cu speranţa că vor putea urmări, fără parale, actele următoare — zeci de elevi care-l invidiază pe Eminovici pentru neaşteptatul noroc căzut pe capul lui.

După bătaia gongului, cortina se trage, ivind decorurile voios colorate ale "Chiriţei". Dar, surpriză, în locul actorilor pe scena pustie apare, încălecând rampa, însuşi primarul. Ţine în mână câteva file albe, cărora le dă citire, gâtuit de emoţie:

— Fraţilor, doamna Tardini cu trupa sa teatrală se află printre noi, pentru a da un şir de reprezentaţiuni în limba română. Putem fi invidiaţi pentru aceasta rară norocire. Ne place a spera că acesta e doar începutul unor manifestaţiuni doveditoare cum că românul iubeşte arta, şi anume pe cea naţională, îmbogăţind-o cu căldură şi simpatie. Zile dulci de desfătare ne aşteaptă, scumpi concetăţeni. Vechile speranţe se înfăţişează iar în piepturile noastre, clevetirile străine trebuie să amuţească! Muzele îşi iau zborul zeiesc de la Istru la Carpaţi, salutându-ne, şi noi le întoarcem dulcile saluturi, punând pe fruntea slujitorilor Thaliei lauri neveştezitori!

Urmat astfel, discursul are darul să înstăpânească în sală o atmosferă febrilă. Coborâtă, şi apoi pentru a doua oară ridicată, cortina apropie privirile cernăuţenilor de un tablou măreţ:

Fanny Tardini, întruchipând România, e îmbrăcată într-un costum ţărănesc şi ţine în mână un drapel tricolor pe care-l leagănă în dreapta şi-n stânga, în vreme ce din primele rânduri de bănci zboară la picioarele ei zece trandafiri cu miez roşu.

Spectacolul nu poate începe, datorită aplauzelor care nu mai contenesc. Abia e rostită prima replică, şi cascada — cu ape sporite — face să se clatine temeliile vechiului “Hotel de Moldavie”.

Mihai e numai ochi şi urechi.

Soarbe fiecare cuvânt. N-are cum să ştie că postelniceasa Chiriţa Bârzoi ot Bârzoeni, cu trupul din belşug croit, înconjurat de fuste foşnitoare şi împodobită cu cordele colorate şi bibiluri, e un bărbat, moşneag aproape — Comino. Mihai râde ca niciodată, cu ochii, cu mâinile, şi în momentele în care pare să se înece, bate zgomotos din picioare, nesupărându-şi vecinii care nu reacţionează altcum... Apariţia Luluţei îl pune însă pe gânduri. N-a văzut-o niciodată, e sigur, pe fata aceasta înaltă, cu ochi mari şi glas mângâietor, dar e ceva în farmecul ei care îi pare de demult ştiut. De unde? De când? Mihai îşi alungă din minte acest gând, această închipuire fără reazim, convins că drumurile lui în afara Ipoteştilor au fost atât de puţine, încât n-a avut cum s-o cunoască...

Comino e însă un acaparator! Nu-l lasă să mai vadă nimic pe scenă: chiţcăie, grohăie, plânge, se jeluie, şi pereţii vibrează, glasul lui ajunge până în tavan, acolo unde arde candelabrul şi clatină, abia auzit, frunzele de sticlă...

Luluţa! Nu, nu trebuie căutată în... trecut. În viitor? Un frig de-o clipă se strecoară în trupul lui Mihai. Îl distrage gura deschisă “cât o şură“, ca în zicală, a lui Şahin. “Deci a intrat şi el. Dar Ştefanelli? Îl caută prin sală, dar — uimire! — întâlneşte, undeva în ultimele rânduri, chipul lui Pumnul. “S-a ridicat din pat? Cum s-a îndurat coana Aristiţa să-l lase? Dar iat-o şi pe ea!”

E pentru întâia oară când o zăreşte şi într-altundeva decât acasă.

Îşi întoarce ochii spre scenă. Luluţa, în rochia-i albă, pare nălucită din poveştile cu Făt-Frumos din lacrimi, auzite lângă vatra cu tăciuni mocnind a casei din Ipoteşti. Nedumerită la început, mai apoi speriată de manevrele Chiriţoaii, fata floare-de-cireş, cum o numeşte în gând, ridică în aer mâini albe, cu degete lungi, şi ele ştiute parcă...

După spectacol, întovărăşit de Şahin, Mihai citeşte la lumina unui chibrit scăpărat cu mormăieli de către zgârcitul însoţitor al său, şi se lămureşte. Pe afiş, în dreptul numelui Luluţa e trecut numele unei domnişoare Bianca Albini.

— O fi italianca, Şahule?

— Cine poate şti? O vară de-a mea, Ilinca Zvorişteanu, cântă acum la Viena şi se iscăleşte Irena Romanelli...

23

“Radu Calonfirescu”, “Baba Hârca”, “Iancu Jianu căpitan de haiduci”, “Omul care îşi ucide femeia”, “Onoarea franceză sau Jorj şi Maria” şi “Bărbierul din Sivila” se dovedesc a fi cele mai plăcute piese dintre cele peste 30 jucate de trupa Tardini. Cernăuţenii vin pentru a doua, ori chiar pentru a treia oară, spre a revedea piesele cele mai dragi.

Actorii sunt însoţiţi pe străzile oraşului în adevărate alaiuri, iar bărbaţii mai cu dare de mână îi înghesuie pe jovialii Mihalescu şi Comino, întovărăşiţi de suavele duduci Dimitreasca şi Albini, în crâşme, pentru “un păhărel” ori “un aperitiv”.

— Coane Mihalescu, nu ne refuza! Veniţi domniile voastre la “Butoiul de aur”, şi veţi bea berea cea mai bună din toată Bucovina!

Duducile ciripesc în semn de îngrijorare:

— Vai! dar nu se cade să ne arătăm obrazul prin locante.

— De ce nu?

Mihalescu “pune o vorbă bună“ şi peste puţină vreme “Butoiul de aur” se umple de muşterii. Eva abia pridideşte să aducă pe mari talere de lemn halbele colorate.

— Sărutăm mănuşiţele, duducuţelor! Săru-mâna, coane Mihalescu! Să trăiţi, coane Comino!

— Să trăiţi şi sănătate tuturor!

Bărbaţii dau halbele peste cap, şi-apoi le întorc cu faţa-n jos, mustrând-o din ochi pe Eva, care i-ar fi uitat, cu nevinovatul reproş de totdeauna:

— Da’ bine, duducă Eva, parcă vorbisem de nişte bere...

— Îndată, îndată.

Femeile abia ating cu buzele inelul subţire de spumă, şi se tem să nu ameţească.

— Da’ unde s-a pomenit aşa ceva? Fiţi fără grijă, le dă curaj Comino, care socoteşte cu cale să istorisească — spre disperarea lui Mihalescu — anecdote înaintea cărora simte de fiecare dată nevoia de a cere îngăduinţa “damelor de faţă“, dar, fără să aştepte s-o capete, vorbeşte stârnind cascade de râs.

Trimis de coana Aristiţa, neliniştită de întârzierea lui Pumnul, Mihai îl caută prin tot oraşul şi, abia ieşind de pe poarta gimnaziului, dând cu ochii de firma “Butoiul”, îşi spune că bătrânul se va fi aşezat în faţa unei halbe... Intră, mişcând clopoţelul de deasupra uşii, şi e puţin speriat de hohotele de râs. Când îl vede pe Comino, surâde şi, convins numai dintr-o singură privire aruncată asupra meselor că Pumnul nu e nici aici, îşi întârzie plecarea.

— Ascultaţi una straşnică de tot (râs homeric) cu un rabin (râs înecat) din Buhuşi, căruia...

Eva şi-a uitat îndatoririle şi s-a lipit şi ea de masa actorilor. Mihai se ascunde în spatele ei (lucru deloc complicat) şi trage cu ochiul spre grupul cel vesel.

Deodată...

Deodată pământul începe să tremure sub picioarele lui, văzând-

o, alături de Mihalescu şi de un june cu jiletcă neagră, pe Luluţa. Pe domnişoara Albini în care o recunoaşte pe Blanca!

— Blanca!

Nu e auzit. Îşi face loc spre ea, împingându-i pe cei ce-i întâlneşte în cale, se strecoară printre trupurile asudate, printre mesele de lemn cu miros acru...

— Duducă Blanca!

Luluţa-Albini îl priveşte cu ochi uimiţi.

— Nu mă mai ştii, duducă Blanca?

— De unde să te ştiu?

— De la Botoşani. Oare m-am schimbat eu atât de mult, de nu mă mai cunoşti?

— Nu eşti Mihai, fiul căminarului Eminovici?

— ...Din Ipoteşti, continuă băiatul, fericit c-a fost recunoscut.

— Ce cauţi aici?

— Sunt gimnazist. Peste drum de-aici.

— Câţi ani ai?

— 15.

— Ai fost la teatru?

— Sigur. Din prima seară...

— Hai să plecăm de-aici, că e prea mare larmă.

Merg unul lângă altul până la "Hotel de Moldavie". În faţa bisericuţei cu iarbă ţâşnită din acoperiş îşi amintesc de toamna, îndepărtată acum, a Botoşanilor.

— Ţii minte biserica unde m-am botezat şi la care m-ai dus tu?

— Sigur că o ţin minte...

Se despart, promiţându-şi că se vor revedea a doua zi, după ce şi-au reamintit cerdacul cu flori al surorii Ralucăi... Între mâinile lor pâlpâie aceeaşi mireasmă de busuioc uscat şi de fân cosit.

— Pe mâine, Mihai!

— Blanca, ştii, eu am fost atunci la Dumbrăveni.

Chipul fetei devine alb.

— Da?

— Şi tu nu erai. Adică nu mai erai. Calul, ştii, s-a întors singur acasă. Boierul mai că nu plângea... Ai mai fost pe la Dumbrăveni?

— Nu. Dar să nu mai vorbim despre asta.

— Bine atunci... Dar părul?

Mihai e îndurerat, şi Blanca îi strânge capul la pieptul ei, cu un gest încă ştrengăresc.

— Ce-i cu el?

— Era lung, lung. Şi galben.

— Şi nu mai e! Şi despre asta vom vorbi altădată...

Blanca urcă puţinele trepte spre peronul de trăsuri, acoperit cu geamlâc, din faţa hotelului. Şahin şi Ştefanelli, care au privit scena de la o oarecare distanţă, se apropie de Mihai.

— De unde-o cunoşti tu pe Bianca Albini?

— De-acasă...

— Şi nu puteai să ne faci semn să venim şi noi şi să ne-o prezinţi? E ca o crăiasă. N-am mai văzut o fată aşa de frumoasă...

— N-am putut, Şahule.

Ştefanelli e intrigat:

— Vorbeşti aşa, fiindcă n-ai văzut-o pe Haritina.

— Ia mai slăbeşte-mă cu Haritina ta!

— Repetă ce-ai spus!

— Şi-o să mă provoci la duel, nu?

Văzându-i gata să se încaiere, Mihai împacă lucrurile, promiţându-le bilete (de la Blanca-Bianca) pentru “Suteranele din Elsberg”.

— Acum unde mergi, Eminovici?

— Acasă... La Pumnul.

— Ce mai face bătrânul?

— Nu prea bine...

În poartă îşi iau rămas bun cu teatrală solemnitate, înge-

nunchind şi făcând largi “reverenţe” cu imaginare pălării cu panaşe şi pene.

Aristiţa a apărut la geam.

— Ai dat de el?

— Nu. Dar dacă vrei, îl mai caut.

— Unde-ar putea fi?

*

Venit târziu acasă, Pumnul îşi mărturiseşte “păcatul”: a avut o lungă dispută filozofică şi literară cu colegul Sbiera.

— Am trecut şi pe la gimnaziu...

Mihai îl priveşte, palid.

— Da... Şi, în ciuda faptului că nu-mi este permis să-ţi divulg asta, îţi spun, Mihai, n-am aflat veşti prea bune pentru tine. Popa e cătrănit rău. De când n-ai mai fost la predici?

— De vreo lună. Nu-mi plac. Sunt seci şi adormitoare.

— Vezi că şi la matematică vor să-ţi facă un pocinog... Unde te călătoreşti? Nu stai să iai masa cu mine?

— Iertaţi-mă, dar trebuie să plec. Mă întorc repede.

— Bine, bine...

24

— Rămâi, Eminovici...

— Poate vreţi să dormiţi.

— Rămâi, somnul se lipeşte tot mai greu de pleoapele mele.

Şcolarul se apropie de patul bolnavului.

— Ştii ce m-am gândit, Eminovici? Dacă nu l-ai mai avea pe tatăl tău, căminarul, căruia îi doresc încă mulţi ani de viaţă, aş fi vrut să-mi fii tu odrasla pe care şi eu şi Aristiţa ne-am dorit-o... Să nu uiţi asta, Eminovici.

— Nu, domn’ profesor.

— Ai mai scris oareşicari versuri?

— Da.

— Şi când ai să te hotărăşti să mi le-arăţi? Ori ţi-e frică

de judecata mea?

— Am să vi le arăt... Mai târziu.

— Gândeşte-te. Doctorul Weber mă îndoapă cu hapuri şi clondiraşe cu leacuri, dar e ceva în mine care-mi spune că nu-mi mai e dat să aud cucul... Şi am avut şi eu planuri mari. Am pribegit, am fost nevoit, în crucea bărbăţiei, să mă deprind cu locuri străine, am învăţat să renunţ la gândul că-mi voi afla vreodată liniştea. Să ştii, însă, că nici mâhnirile, nici sărăcia nu m-au îndepărtat de ceea ce a fost rostul trudei mele: această gingaşă lucrare cu cuvintele. Limba noastră românească nu e încă aşezată în tiparele ei cele mai fireşti care după mine ar trebui să fie cele ale limbii lui Tacit şi Cicero. Câteva sărmane file cu scriitura bisericească sunt tot ceea ce am moştenit, de-abia de-acum înainte trebuie să rodească în voie cugetul românesc. Nici meşterul făuritor de lăute din Cremona lui Stradivarius nu e mai complicat şi mai delicat ca scrisul, şi tu, băiete, cred că eşti chemat a spune lucruri mari neamului tău, şi poate nu numai lui...

25

Peste câteva zile teatrul a plecat lăsându-i pe cernăuţeni în aceeaşi patriarhală linişte. La "Hotel de Moldavie" în odăile pline până mai ieri de veşmintele de zăpadă ale duducilor, ori de râsul voioşilor inchizitori, granzi de Spania, cardinali, plăieşi moldavi sau voievozi, se instalează acum ofiţeri veniţi să inspecteze uriaşele căzărmi şi burtoşi negustori de grâne.

La "K. K. Ober-Gymnazium" părintele Veniamin, cu fălcile trosnind de somn după pocherul nocturn, care l-a uşurat de câteva monezi de aur, strigă fără elan catalogul:

— Edmundovici!

— Aici.

— Elefterie!

— Este.

— Eminovici!

Tăcere.

— Eminovici!

— Nu e.

— Cum nu e?

Ştefanelli, trist, se ridică pentru a da explicaţii.

— E absent. Cred că l-au chemat acasă... Nu ştiu de ce...

— Ba ştiu eu de ce e absent, ţâşneşte de la locul lui Hynek roşcovanul.

— De ce, băiete?

— A fugit. A fugit cu teatrul. Se face comedian!

— Aşa? Păi atunci să-l ştergem din catalog, şi scăpăm gimnaziul de un turbulent.

Ştefanelli stăruie:

— Rog pe Sfinţia Voastră să nu-l creadă pe Hynek. Eminovici se va întoarce.

— Aşează-te, Ştefanelli! şuieră iritat popa Veniamin, ştiu şi singur ce am de făcut.

Dar — în ciuda faptului că Hynek va face cunoştinţă, încă în “primul repaus”, cu pumnii Şahului — adevărul e că Eminovici G. Mihai străbate pe jos drumurile Bucovinei, în urma şirului de căruţe al trupei Tardini. Lângă el e Blanca-Luluţa:

— Mai e timp, Mihai, întoarce-te...

— Nu mă întorc.

— Şi ce-ai să te faci?

— Merg cu voi.

— Doamna Tardini nici nu vrea s-auză de una ca asta. Şi are dreptate. E o pâine amară şi chinuită pâinea noastră. Te-a încântat sala cu lumini colorate şi cortină de catifea de la “Hotel de Moldavie”, dar încă nu ştii mare lucru despre noi... Comino, cel de hazul căruia te tăvăleşti de râs când îl vezi pe scenă, e în viaţa de toate zilele un moşneag ursuz şi urâcios. Hainele cu care m-ai văzut nu erau ale mele, le împrumu-

tasem din Cernăuţi, iar paralele... nici să nu vorbim de ele, abia ne ajung pentru ovăzul cailor.

— Dacă nu mă luaţi, rămân acasă. Mai bine mă fac vizitiu, ca Rusu al nostru, dar eu carte la Ober-Gymnazium nu mai învăţ. Profesorii sunt răi. Temeiul învăţăturii mele a fost, ani de zile, doar predicele şi acatistele popii. Biblie am şi la Ipoteşti. Altceva aş voi să învăţ. Şi-apoi mă simt străin. Uneori îmi vine să urlu de urât şi singurătate.

— La anii tăi?

26

La Botoşani e nevoit să-şi ia rămas bun de la actori. Doamna Tardini îl sărută pe frunte:

— Să nu fii supărat pe mine, dar n-am încotro. Cândva ai să-mi mulţumeşti. Pentru teatru, dacă asta va trebui să faci pe lumea asta, mai e timp. Întoarce-te! Îmbrăţişează-ţi rubedenia, şi ia drumul îndărăt. Ţine câţiva bănuţi. La revedere...

— Săru-mâna...

E bosumflat, gata să plângă. În colţul gurii simte sărutarea fetei înalte.

Căruţele sunt departe acum.

Seara, când stelele răsar pe dealurile Ipoteştilor, ajunge în faţa casei părinteşti, dar nu cutează să-i treacă pragul. Stă pironit lângă un tei bătrân. O vede în curte pe Raluca la taifas cu baba Prodăneasa care-l zăreşte cea dintâi:

— Ira! Ian te uită, Raluca, cum seamănă băiatul cela cu Mihai!

Fuge.

Rusu, acelaşi Rusu, e trimis după “tâlhar”.

Îl prinde, asudat, abia trăgându-şi sufletul.

— Hai la boier, acasă, cucoane!

— Nu vin!

— Haide, că te duce tot la Cernăuţi, că nu-i chip altfel. A zis că legat te trimite.

— Degeaba mă leagă, ştiu să mă dezleg, şi tot am să fug!

— Binişor, cucoane. Haide, boierul e tare mâniat!

27

Rătăciri...

Întoarceri...

Ninge de două zile.

Vestea a ajuns la gimnaziu cu iuţeala fulgerului:

— Domn' profesor Pumnul a murit!

Seara, câţiva dintre cei ce l-au iubit chibzuiesc — profesori şi elevi — în semiîntunericul cancelariei, tipărirea unei broşuri.

— Domnilor, rosteşte grav Sbiera, cred că titlul cel mai potrivit pentru modesta noastră lucrare omagială ar fi *Laecremioarele învaeţaceilor gimnnesiaşti, de'n Cernaeuţi la mormântul preaiubitului lor profesoriu Arune Pumnul raepaeusat într-a 12/14 zi din Ianuariu 1866*.

28

Iată stihurile lui M. Eminovici apărute în cărticica modest tipărită:

Îmbracă-te în doliu, frumoasă Bucovină,
Cu cipru verde-încinge antică fruntea-ta;
C-acuma din pleiada-ţi auroasă şi senină
Se stinse un luceafăr, se stinse o lumină,

Se stinse-o dalbă stea!

Metalica, vibrânda a clopotelor jale
Vuieşte în cadenţă şi sună întristat;
Căci ah! geniul mare al deşteptării tale
Păşi, se duse-acuma pe-a nemuririi cale
Şi-n urma-i ne-a lăsat!

Te-ai dus, te-ai dus din lume, o! geniu nalt şi mare,
Colo unde te-aşteaptă toţi îngerii în cor,
Ce-ntoană tainic, dulce a sferelor cântare
Şi-ţi împletesc ghirlande, cununi mirositoare,
Cununi de albe flori!

Te plânge Bucovina, te plânge-n voce tare,
Te plânge-n tânguire şi locul tău natal;
Căci umbra ta măreaţă în falnică zburare
O urmă-ncet cu ochiul în tristă lăcrimare
Ce-i simţ naţional!

Urmează încă-n cale-ţi şi lacrima duioasă,
Ce junii toţi o varsă pe trist mormântul tău,
Urmeze-ţi ca prin zboru-ţi în cânturi tânguioase,
În cânturi răsunânde, suspine — armonioase,
Colo, în Eliseu...

29

Oradea.

Frig alb de februar.

Pe masa directorului revistei “Familia”, Iosif Vulcan, arde o lampă cu abajur portocaliu.

Bătrânul sună un clopoţel abia zărit printre hârtii.

— Te rog, dragule, cheam-o pe soţia mea.

— Îndată.

Cuibărită într-un fotoliu, cu un uriaş şal pe umeri, soţia directorului e gata, ca de obicei, să-şi consilieze bărbatul.

— Ce s-a întâmplat, Iosif?

— Un lucru uimitor. Da, da, cu adevărat uimitor.

— Dar spune-mi odată!

— Am descoperit, pot zice, un mare poet. Un june de 16 ani din Cernăuţi... Niciodată până acum nu mi-a fost dat să simt cu atâta limpezime apropierea geniului.

— Nu e prea mult?

— Nu.

— Ştii, Iosif, ţi s-a mai reproşat adesea, tu te aprinzi prea uşor.

— Sunt un entuziast... Bineînţeles, grăbindu-mă să laud ori să aplaud un vers sau un gând, pot greşi, e în mine o dorinţă neîmpăcată de nou, de prospeţime. Acum, însă, cred că n-am motive să mă îndoiesc...

— Nu vrei o ceaşcă cu ceai?

— Draga mea, buna mea, mă crezi şi acum un exaltat, şi vrei să mă linişteşti? Fie, primesc cu plăcere ceaşca pe care mâinile tale mi-o vor oferi.

Alunecând pe podele, paşi ştiuţi se grăbesc să aducă ceaiul în odaia în care fumul de ţigară devine, sub lumina abajurului, portocaliu...

— Ascultă...

Bătrânul se pregăteşte de lectură. Face o pauză, îşi corectează respiraţia, fixează cu o privire rapidă chipul blând al interlocutoarei şi rosteşte cu voce muzicală, deprinsă cu cadenţele:

O CĂLĂRIRE ÎN ZORI

A nopţii gigantică umbră uşoară
Purtată de vânt,
Se-ncovoaie tainic, se leagănă, zboară
Din aripi bătând.

Roz-alb — auroră, cu bucle de aur
Sclipinde-n rubin,
Revarsă din ochii-i de lacrimi tezaur
Pe-al florilor sân;

Răspânde suflarea narciselor albe
Balsamu-i divin;
Şi chloris, din roze îşi pune la salbe
Pe fruntea-i de crin;

Iar râul suspină din blânda-i durere
Poetic murmur
Pe-oglinda-i de unde răsfrânge-n tăcere
Fantastic purpur;

Şi pasărea cântă suspine-imitândă
Un cântec de-amor,
Ecou-i răspunde cu vocea-i vuindă
La plânsu-i de dor.

Pe câmp se văd două fiinţe uşoare
Săltânde pe-un cal,
Pe care le-ncinge de flutură-n boare
Subţire voal;

Ca Eol ce zboară prin valuri şi ţipă,
Fugarul uşor
Nechează, s-aruncă de spintecă-n pripă
Al negurei flor,

O dalbă fecioară adoarme pe sânul
De-un june frumos.
Astfel cum dormită oftarea, suspinul,
În cântul duios;

Iar talia-i naltă, gingaşă, subţire
Se mlădie-n vânt,
Şi negrele-i bucle ondoală-n zefire,
Sclipesc fluturând.

I-adoarme pe sânu-i, se leagănă-n braţe
În tandre visări;
Pe când ca profume pe blânda ei faţă
Plutesc sărutări.

Iar aeru-n munte, în vale vibrează
De tainici oftări;
Căci junele astfel din pieptu-i oftează
În dalbe cântări:

"Ah! ascultă mândruliţă,
Drăguliţă,
Şoapta-mi blândă de amor,
Să-ţi cânt dulce, dulce tainic
Cântul jalnic
Ce-ţi cântam adeseori:

De-ai fi, dragă, zefir dulce,
Care duce
Cu-al său murmur frunze, flori,
Aş fi frunză, aş fi floare,
Aş zburare
Pe-al tău sân gemând de dor;

De-ai fi noapte — aş fi lumină
Blândă, lină,
Te-aş cuprinde c-un suspin;
Şi în nunta de iubire,
În unire,
Naşte-am zorii de rubin;

De-aş fi, mândră, râuşorul,
Care dorul
Şi-l confie câmpului,
Ţi-aş spăla c-o sărutare,
Murmurare,
Crinii albi ai sânului!”

Ca Eol ce zboară prin valuri şi ţipă
Fugarul uşor
Nechează, s-aruncă şi spintecă-n pripă
Al negurei flor;

Vergina îl strânge pe-amantu-i mai tare
La sânu-i de crin,
Şi faţa-şi ascunde l-a lui sărutare
În păr ebenin.

Iar Eco îşi râde de blândele plângeri,
De junii amanţi
Şi râul repetă ca cântul de îngeri
În repede danţ:

“De-aş fi, mândră, râuşorul,
Care dorul
Şi-l confie câmpului,
Ţi-aş spăla c-o sărutare,
Murmurare,
Crinii albi ai sânului!”

Focul pare să se fi stins în sobă. S-a făcut frig...

— Ce spui?

— E, într-adevăr, dovada unui talent adevărat, neobişnuit.

— Nu sunt nişte simple încercări. Armonia versurilor, figurile-i plastice, considerând starea noastră literară de azi, m-

au surprins cu totul plăcut. Am să-i trimit la teasc producţiunile şi-am să-i scriu...

Rămas singur în odaie, Vulcan nu izbuteşte să se mai gândească la altceva decât la “junele poet cernăuţean”.

“Cine o fi acest Eminovici? se întreabă bătrânul... Are doar 16 ani. Nu mă îndoiesc, s-ar putea să ajungă un mare poet al acestei ţări. Poate cel mai mare...”

Reciteşte poeziile. Mângâie cu palma filele caligrafiate desăvârşit. Se grăbeşte, căutând cu febrilitate pana şi călimara cu muchii violete, să-i răspundă tânărului de departe.

E bucuros.

Se apropie de soba de ceramică. Îi e parcă teamă... “Cine e tânărul cernăuţean? Cum o fi arătând? Nu poate fi decât frumos... Dar numele... Nu, numele nu-i sună bine. S-ar supăra de l-ar iscăli altfel?

Ce nume?

Emineanu?

Emin?

Nu.

Trebuie găsit altceva.”

Îl tulbură enigmaticele silabe de la început: *E-min*... Ia pana, taie cu o linie abia văzută numele şcolarului şi scrie limpede, apăsat, un nume nou, care, rostit, are ceva din căderea fulgilor de nea, din murmurul apelor, din tremurul ierbii:

Eminescu
Eminescu
Eminescu

CUPRINS

Eminescu
Eminescu
Eminescu

Sinaia—Bălceşti 1966

CARTEA A DOUA
MIRADONIZ

1

...”Între cei patru pereţi galbeni ai unei mansarde scunde şi lungăreţe, osândite de-a sta în veci nemăturată, locuiam cinci inşi în dezordinea cea mai deplină şi mai pacifică. Lângă mica fereastră stetea o masă numai cu două picioare, căci cu partea opusă se răzima de perete. Vreo trei paturi, care mai şchioape, unul cu trei picioare, altul cu două la un capăt, iar celălalt aşezat pe pământ astfel încât te culcai pe el pieziş, un scaun de paie în mijloc, cu o gaură gigantică, nişte sfeşnice de lut cu lumânări de seu, o lampă veche, cu genealogie directă de la lămpile filozofilor greci, ale căror studii puţeau a untdelemn, mormane de cărţi risipite pe masă, pe sub paturi, pe fereastră şi printre grinzile cele lungi şi afumate ale tavanului, ce erau de culoarea cea mohorâtă roşie a lemnului pârlit. Pe paturi erau saltele de paie şi cergi de lână — la pământ, o rogojină pe care se tologeau colegii mei şi jucau cărţi, fumând din nişte lulele puturoase un tutun ce făcea nesuferită atmosfera şi-aşa atât de mărginită a mansardei. Pe când colegii jucau cărţi, râdeau, beau şi povesteau anecdote care de care mai frivole şi mai de râs, de Pepelea, de ţigani, de popi, eu îmi mânam viaţa cu capul aşezat pe mâini, cu coatele rezemate de marginea mesei, neascultând la ei şi citind romanţe fioroase şi fantastice...”

— Tu trebuie să te faci birău!

— Cum aşa?

— Păi toată ziua zaci cu nasu-n terfeloage, ba pe deasupra ai mai pus stăpânire şi pe lampă, de ne scoatem ochii ca orbeţii când învârtim foiţele. Ce tot scrii acolo?

— Ei, de-ale mele. Scriu totul ce-mi trece prin cap, tot ce mi se întâmplă...

— Să nu scrii cumva şi de tutun ori de foiţe, că te scărmănăm!

— Ce vă pasă?

— Cum ce? Şi dacă se află la gimnaziu?

— Cui ce-i pasă? Cine îşi vâră nasul în traista mea? Vedeţi-vă de-ale voastre. Cine câştigă?

— Cotta, ca de obicei...

Eminescu e bucuros că-şi poate înnegri mai departe catastiful.

— Bine le faci, Ioane, ia-le fiorinii!

— Fiorini? Nici nu-i mai ştiu la chip, drăguţii de ei! Jucăm pe hrană: Teodor are să-mi dea un măr şi două cepe, iar Iacovean slană! Te chem la ospăţ.

Luleaua lui Cotta, stârnind infernale mirosuri, sperie cu fumul bietele lumânări, şi pentru Mihai e o încântare să adulmece, literalmente, călimara cu cerneală preparată chiar de el: “băcan” (din cel cu care acasă, la Ipoteşti, Raluca roşeşte ouăle de paşti) amestecat cu un păhărel de răchie... Peniţa scârţâie cu supuşenie, şi când fila se umple cu semne, Mihai răstoarnă, peste cerneala nezvântată, cenuşă dintr-un mic sipet de tinichea, apoi o suflă, încântat, şi începe o filă nouă. Din când în când, nedeşteptat din lumile de imagini nălucitoare în care se încuie, revede odaia “găzdoaiei”, odaie cu pereţii umezi, cu mobile mizere şi se întreabă cu spaimă ce caută el acolo, în podul zugrăvit cu fumul “iadurilor” din tinde de biserici? Şi îşi răspunde, nerostit, cu ambiţii patetice, că spre Blaj l-a mânat un dor curat. Ajuns în oraşul în care vedea o “mică Romă“, exclamase fericit: “Îţi mulţumesc, Dumnezeule, că m-ai ajutat s-

o văd!” Cu pălăriuţa-i caraghioasă, “clabăţ” bănăţenesc cu care se procopsise în scurta-i carieră de sufler al trupei Tardini, Mihai salutase oraşul evocat cu atâta fierbinte iubire de către adormitul întru himere, profesorul Arune Pumnul (*“Tu ai să vezi Blajul, dragule, ai să ajungi acolo unde a răsărit soarele românismului!”)*. Drumul imaginat în doi, dascălul şi învăţăcelul descinzând în oraşul aureolat de Şincai, Samuil Micu ori Petru Maior, l-a făcut în cele din urmă de unul singur, curând după stingerea lui Arune Pumnul. Cum? De la actori, Mihai deprinsese şi acea rară ştiinţă de a începe cu calm, pe jos, în urma harabalelor cu decoruri ori recuzită, drumurile cele mai lungi. Actorii îşi vorbeau mergând, beau şi mâncau mergând, ba se mai întâmpla ca, pare-se tot din mers, să se lege ori să se dezlege inimi, ivind sub coviltirele căruţelor prunci înfăşaţi în pânză de cortină. Mihai ştia că, pornit la drum cu inima uşoară, cu un dărab de pâine în traistă (eventual şi cu un Schiller, din biblioteca bătrânului Eminovici), orice distanţă devine lesne de parcurs. Planul abandonării Cernăuţilor, încolţit de mult în mintea lui şi cu grijă ocrotit de indiscreţii supărătoare, a fost urmat, de punerea lui în practică, cu netulburată hotărâre grăbită de moartea lui Pumnul.

A trecut munţii prin gigantica despicătură în cremeni a cheilor Bicazului, a înnoptat acolo unde l-a ajuns somnul şi s-a hrănit mai mult cu poame de pădure. A ascultat murmurul izvoarelor, pe moale tăpşan de muşchi, cu ape de gheaţă lingând petricele translucide (încărcate, pentru el, cu argint selenic) şi a întârziat sub arbori uriaşi. Deprins cu livezile domestice ale Ipoteştilor, cu pomii cercetaţi ştrengăreşte de veveriţe şi roşi de iepuri, îi era dat să întâlnească o altă lume silvestră, împărăţie cu vânturi clătinând ramuri neîmpăcate, lipite parcă de cer, cu linişti severe şi spaime neînţelese. Apoi, drumul s-a “îmblânzit”, coborând prin sate de dealuri, cu case de lemn şi fântâni cu ciutură, aşezări în care s-a întâmplat să găsească găzduire. Aşa l-a întâlnit, la Mureş-Odorhei, norocosul la

“foiţe”, Ion Cotta. Răpus de osteneală, Mihai s-a instalat bucuros în trăsura băiatului cu nume roman, pornit şi el să soarbă înţelepciunea fântânilor din “Blasiu”. După istorisirea lui Cotta, înfăţişarea lui Mihai impunea un frăţesc respect, dar veşmintele, ei bine, ele nu me-ritau nici cea mai palidă consideraţie. *(I-am făcut cunoştinţa. Era un tânăr de statură mijlocie, frumos şi roşcovan. Avea un păr negru, dat îndărăt şi lung, părea a nu fi fost tuns de un an de zile. Era într-un surtuc de peruvian negru, ros, scurt în mâneci şi rupt în coate, în nişte pantaloni de altă culoare, galbeni, mi se pare scurţi, de i se vedeau de sub ei până la înfăşurări ciubotele scâlciate şi prăfuite”).* Pe cap purta o căciulă “*neagră, grea, săuoasă de miel*”, de unde se vede că mândrul clăbăţ, ascuns în traistă, era folosit numai cu prilejuri deosebite… Şi “încartiruirea” la Bugneru Văsălica nu putea fi un asemenea prilej. Pentru ea gimnaziştii ori “studenţii” sunt tot una — nişte “derbedei”, de blestemăţiile cărora trebuie să se ferească şi cărora, atunci când o au, trebuie să le ia “piţula” în contul unor servicii extravagante. Băieţii plătesc patul, mâncarea necăjită, lumânările (ba, poate că le plătesc şi fumul), apa din doniţă, cergile soioase şi, cum sunt dovediţi mereu în culpă, n-au parte nici de pachetele de-acasă, repede confiscate de pofticioasa Văsălica. Cel puţin din acest punct de vedere, Mihai nu-şi face inimă rea: numeni nu ştie că se află la Blaj, şi dacă ar fi să fie căutat, nu desagii cu merinde i-ar fi partea, ci pumnul noduros al căminarului…

Că timpul curs de la ultima vizită la Ipoteşti a făcut ravagii în veşmintele “subţiri” ale fostului gimnazist cernăuţean nu mai e nevoie s-o spunem; dealtfel, sunt abandonate şi plicticoasele sclivisiri ca tăiatul ori periatul părului; o simplă împroşcare cu apă a obrazului, dimineaţa, începând — şi încheind — preocupările de acest ordin, pentru o zi întreagă. În clipa când Iacovean i-a înmânat cu solemnitate pieptenul

său, Mihai l-a primit cu o oarecare stupoare (degetele resfirate prin păr înlocuiau pentru el preţiosul obiect) şi a exclamat:

— Chiar bine, frate, că eu parcă am scăpat din focul de la Troia, n-am astfel de sculă!

Mica Roma nu l-a absorbit pe tânărul care s-a aşteptat poate să intre în vechiul oraş ca într-un sanctuar. Visase să întâlnească pretutindeni filozofi îmbrăcaţi în albe toge colindând grădini epicuriene şi declamând poeme, lângă fântâni? Visa el amfiteatre cu marmura tocită de paşi, teatre elineşti ori biblioteci somptuoase? Greu de ştiut. În orice caz, tânărul hrănit de lecturi romantice şi pe care Pumnul îl deprinsese să viseze Palmire, grădini semiramide ori biblioteci ca aceea a lui Assurbanipal, se împăca greu, în primele zile "blăjene", cu oraşul — sat mare — în care apa e adusă de un sacagiu ce-şi poartă vasele pe spinarea unui măgar, drept care e numit "măgărar". (Mai târziu, rezumând experienţa blăjeană, Mihai avea să poarte conversaţii ca aceasta:

" — Ce zici de Blaj? Cum ţi-a plăcut?"

" — Mi-a plăcut de măgărarul de la seminar."

" — Şi de ce tocmai de măgărar?"

" — Spunea poveşti minunate şi-l ascultam cu multă plăcere!")

Dar dacă pe Văsălica, găzdoaia, n-o interesa ce vânt l-a adus la Blaj pe ipoteştean, gimnaziştii — cu tot respectul purtat unuia care tipărea versuri în "Familia" lui Vulcan — nu vedeau rostul peregrinărilor junelui poet pe sub sălciile de pe malul Târnavei. Ei, care "îmbătrâneau" în ani lungi de învăţătură (erau sextani, septimani, octavani), nu înţelegeau "rostul" nopţilor de lecturi (multe nemţeşti) şi refuzul de a conversa cu ei, vorbind însă, ceasuri întregi, cu măgărarul. Adevărul este că lui Mihai îi trecuse prin cap gândul de a înnoda la Blaj studiile începute la Cernăuţi, iar cum materia cerută în oraşul transilvan îi era în parte neştiută, s-a lăsat păgubaş. El, care nu făcuse o boabă de "grecească", fusese

închis într-o odaie a gimnaziului, în vederea unui sumar examen de cunoştinţe, dar la venirea, după un ceas, a profesorului, Mihai l-a întâmpinat cu ochii plini de lacrimi şi cu foaia... goală... I s-a administrat, poate, sfatul de a nu mai fi "jălos" şi de a mai încerca şi altundeva să înveţe. Oraş al rigorii, Blajul nu accepta studiile "dezordonate" ale poetului, desele întreruperi, după cum nu accepta şi preadecisa lui opţiune pentru alte valori decât cele ardeleneşti. ("Mare poet, Mureşanu — i se va fi spus — declamă tu, Eminescule, ceva dintr-însul, că eşti mai bun la glas!" Şi Eminescu ar fi răspuns: "Lasă, frate, nu mai sta înainte cu Mureşeanul vostru, căci el nu a fost mare poet, ci un simplu versificator. Alecsandri este poet adevărat!")

Mare iubitor de bălăceală — de cele mai multe ori însoţit la Târnava de singuru-i prieten de aici, Filemon Ilea din Ciugudel — Mihai şi-a cheltuit curând răbdarea şi, curmând plictisul "stării pe loc", şi-a ridicat ochii spre traista spânzurată în cui, semn că vremea pribegiilor reîncepe... Încotro noul drum?

În nici un caz la "K. K. Ober-Gymnasium".

Şi nu la Ipoteşti.

Ţinta călătoriei sunt acum Bucureştii. Dar pentru a trece munţii are nevoie de un "pasport", şi un "pasport" obţinut fără parale e un vis dulce, de gura sobei...

Noiembrie.

— Te duci, Mihai?

— Unde văd cu ochii, Filemoane.

— Şi ochii tăi văd Bucureştii. Ce-ai să te faci pe-acolo?

— Fii fără grijă, amice. Eu nu-s domnişor plăpând, am os ţărănesc, greu de-ncovoiat.

La despărţire, înainte de a se stinge dincolo de sălciile galbene, Mihai depune în mâna lui Filemon o foaie caligrafică pe care îl roagă s-o citească mai târziu, în singurătate.

A căzut bruma, coclind turlele bisericilor, burduşite de ploi piezişe, frunze smulse plutesc pe ape umflate, şi drumul pe care apar care greoaie şi bivoli cu coarne întoarse trece prin inima toamnei.

Prin inima fructelor roşii.

Pe poteca îngustă care caută munţii, un băietan face mai multe lucruri deodată: calcă apăsat peste iarba pălită, cântă, muşcă în răstimpuri dintr-un măr şi îşi aşază umbra firavă, culcată în lut de un soare golit de foc, sub şiruri implacabile de cocori…

2

"Târnava prinsă-n galbine maluri
Şoptia prin unde gândirea sa
Pe când plimbarea ni rătăcea
Visări, speranţe pe frunţi de valuri.

Ţii minte oare când te-ntrebai
Ce este omul? Ce-i omenirea?
Ce-i adevărul, Dumnezeirea?
Şi tu la nouri îmi arătai?

Dar credeam ambii în adevăr
Sorbiam din aer ca din dreptate
Priviam în soare ca-n libertate
A fi credeam că-i un drum de fier.

Un an de lacrimi... şi tot s-a stins
Nu trec la oameni astfel de glume
Visuri sunt visuri, lumea e lume
Şi cu ea cată să te deprinzi.

Dar tot amice nu voi uita

Acele doruri tainice, sfinte,
Farmecul vieţii, şi ţii tu minte?
Cum şoptia dulce, deşi minţia".

Se dedică amicului F. I.

M. Eminescu

3

..."Un om pe care-l cunoaştem fără a-l cunoaşte — una din acele figuri ce ţi se pare că ai mai văzut-o vreodată-n viaţă, fără s-o fi văzut niciodată, fenomen ce se poate explica numai prin presupunerea unei afinităţi sufleteşti. Era frumos — de-o frumuseţe demonică. Asupra feţei sale palide, musculoase, expresive, se ridica o frunte senină şi rece ca cugetarea unui filozof. Iar asupra frunţei se zburlea cu o genialitate sălbatică părul său negru-strălucit, ce cădea pe nişte umeri compacţi şi binefăcuţi. Ochii săi mari căprii ardeau ca un foc negru sub nişte mari sprâncene stufoase şi îmbinate, iar buzele strâns lipite, vinete, erau de-o asprime rară. Ai fi crezut că e un poet ateu, unul din acei îngeri căzuţi, un satan, nu cum şi-l închipuie pictorii: zbârcit, hidos, urâcios, ci un satan frumos, de-o frumuseţe strălucită, un satan mândru de cădere, pe-a cărui frunte Dumnezeu a scris geniul, şi iadul îndărătnicia — un satan dumnezeiesc, care trezit în ceri a sorbit din lumina cea mai sântă, şi-a îmbătat ochii cu idealele cele mai sublime, şi-a muiat sufletul în visurile cele mai dragi, pentru ca în urmă, căzut pe pământ, să nu-i rămână decât decepţiunea şi tristeţea gravată în jurul buzelor, că nu mai e în ceri. Repedea îmflare a nărilor şi vioaia sclipire a ochilor lui semnalau o inimă din cele mai nebune, un caracter pasionat. Talia sa subţire, fină şi mâna sa albă, cu degete lungi şi aristocratice sămăna cu toate astea a avea o putere de fier. Toată expresiunea în sine era de-

o putere generoasă, deşi infernală.”

Cel care a citit rândurile aceste, caligrafiate cu slovă înflorită pe una din filele hărtănitelor terfeloage ale domnului student Eminescu Mihai din Ipoteştii Botoşanilor, e domnul student Ştefanelli Teodor. Alt domn student de la universitatea vieneză, Chibici Râvneanul, zis şi “pasăre turcească“, rămas într-o tăcere extatică la auzul celor cu patos actoricesc citite, plescăie din limbă, admirativ, mişcă în aer mâna dreaptă de parcă ar scrie rânduri de semne (turceşti?) şi izbucneşte:

— Straşnic scrie Mihai al nostru!

— Nu vedeţi, îl întrerupe Ştefanelli, Mihai s-a descris pe sine, şi fila înnegrită îl arată mai exact decât oglinzile veneţiene. Înger căzut, satan dumnezeiesc, caracter pasionat...

“Pasărea turcească“ conchide plin de grijă:

— Gata, băieţi, puneţi manuscriptul la locu-i, că de vine Mihai ne va dovedi nu atât expresiunea unei puteri generoase, cât a uneia infernale!

Coborând de pe scaunul de husar “chezaro-crăiesc” până acum călărit cu demnitate, Ştefanelli întârzie depunerea caietelor lui Eminescu în sanctuarul sertarului de lemn de unde le dibuise, şi când o face, în sfârşit, rosteşte cu o notă de regret în glas:

— Mie, să vă spun drept, mi s-a cam tăiat cheful să-i cer ceva piţule îngerului căzut!

Aceasta tocmai în clipa în care, plăcut surprins de prezenţa vizitatorilor săi, în odaie năvăleşte Eminescu, pronunţând salutul din care el a făcut o tradiţie:

— Trăiască naţia!

— Sus cu ea!

— Bucuros de oaspeţi, Mihai?

— Bucuros, nebucuros, spuneţi mai bine voi, la ce-aţi venit?

Tăcere.

— Nu îndrăzneşte nimeni? Atunci e grav, e chiar foarte

grav, dacă înţeleg bine, domnii au rămas fără argint în buzunare şi-s însetaţi de-o săptămână...

— De două...

— Ai prins glas, Chibici?

E un joc. Cel care, trecând pe la bancă, a avut norocul să încaseze paralele trimise de-acasă, îşi poate îngădui să-i interogheze pe cei care încep să adulmece mirosul vurştilor şi a căror mustaţă e poleită cu anticipaţie de berea aurie. Cel mai gras, mâncău veşnic în suferinţă, e, ca de obicei, Chibici, şi tot ca de obicei, — exerciţiu stimulând pantagruelice fantezii gastronomice — e somat să compună o cât mai complicată listă de bucate. Pus la cazne, asudând copios, Chibici izbuteşte să se descurce atât de bine, încât atunci când le vine rândul delicateselor de la spartul mesei şi al băuturilor, şi ele “finale”, domnii studenţi au şi ajuns în stradă, mânaţi de pofte aprige spre cea mai apropiată dintre bodegile Vienei.

Dar Chibici nu e cruţat:

— Spune, Râvnene, ce s-ar cuveni să înfulecăm?

— Pentru început, cum să vă zic, nişte mezeluri, salam, ghiudem, limbă, masline, icre de ştiucă şi nerge, ori ce să ne mai complicăm, o jumă' de pod cu afumături, şi mai departe... mai departe supă de clapon, pană de somn rasol, clapon ciulama — vă supără prea mult clapon? — apoi chifteluţe marinate cu tarhon, pârjoală de nisetru, patricieni la grătar, purcel la frigare şi mai la urmă cataif, tortă, brânzeturi, fructe — diverse — vin alb, negru, şi, cum cere dichisul, şampanie...

— Ajunge, Chibici, ai milă de colegii tăi!

— Dar nu ne-ai spus, Mihai, cum de s-a înduplecat bătrânul să umble la chimir?

— E destul de strâmtorat şi el... Noi suntem mulţi, pământul nu rodeşte îndeajuns, şi nu-l mai munceşte nici el cu grija din tinereţe. E tot mai închis, mai hirsut, e o sărbătoare când deschide gura. Şi când se întâmplă de-o deschide... nu mai e sărbătoare. Numai mama îl mai îmblânzeşte. Adică

plânge. Am o mamă sfântă. Numai de dragul ei sunt aici. De-ar fi fost să trăiesc după capul meu, nu le-aş fi rămas în grijă. Aşa… a trebuit să mă las prins.

— Prins?

— Da. La Botoşani — eram sufler şi venisem cu trupa — mai aveam de dat un spectacol şi urma să plecăm peste munţi, când am primit un răvăşel de la sora mea, Harieta: “*De când eram mititicuţă pe tine te-am îndrăgit cel mai mult, Mihai. Dacă nu vii, dacă nu-l asculţi pe tata, noi ne prăpădim*”. Aşa scria pe petecul de hârtie ce l-am citit la un muc de lumânare. “*Noi*”, adică mama şi ea. A doua zi s-a înfăţişat, la hotelul unde trăsesem, vizitiul nostru, Vasile Rusu. Cucoane, mi-a spus, sunt om bătrân de-acu’, mi-e ruşine să mai fug, să-ţi prind urma şi să te arestuiesc. Eu am să mă fac că te caut, şi-ai face bine să te faci că nu mai ai încotro. Hai la Ipoteşti, cucoane, să-l îmbunăm pe căminar…

Sorbindu-şi cu evlavie cana de bere cu capac de zinc, pe care o ţine proteguitor cu dreapta, Ştefanelli, coleg cu Mihai şi în anii copilăriei, la Cernăuţi, la Naţional — Hauptschule, şi mai apoi la “K. K. Ober-Gymnasium” al lui papa Wolff, îşi aminteşte că a fost şi el oaspe al Ipoteştilor, într-o vacanţă pe care cu plăcere o gândeşte acum, rămasă mult în urmă, într-un fericit demult — dedemult…

Satul, e sigur acum, nu-l impresionase, văzuse locuri cu mult mai frumoase în ţara de ger a lui miazănoapte, decât dealurile împădurite cu arbori pitici, decât întristătoarele lacuri mai tot anul fără apă ori pustia Vale a Crucii. Îi plăcuseră însă teii. Nicăieri nu-i mai fusese dat să vadă adevăratele păduri de tei ca la Ipoteşti. Nici înainte, nici după vacanţa pe care o trăise în casa căminarului Gheorghieş Eminovici. Da, teii nu-i putea uita… De ce gospodarii ipoteşteni, cei mai mulţi trăind în sărăcie, nu cutezau să reteze cu securea trunchiurile teilor şi să sădească în golul rădăcinilor pui de prun, de măr ori de cireş? De ce uriaşii arbori sterpi îşi

aflaseră acolo tihnita împărăţie? După spusa lui Mihai, gospodarii nu se încumetau să-i taie nici atunci când uscăciunea îi ajungea cu totul. Veneau ţiganii din depărtate sălaşuri şi-i retezau, bucuroşi, încredinţând butucii de lemn alb şi dulce lingurarilor ori copăierilor. Numai cu berzele se mai purtau ipoteştenii la fel. Când veneau primăveri amăgitoare — şi când nu se întâmpla astfel într-un ţinut în care peste mugurii iviţi pe crengi de pomi se aşezau zăpezi târzii, nemaiaşteptate ? — berzele, mari păsări veşnic nedumerite, măsurând drumuri vechi cu o superbă melancolie, îşi strângeau aripile, de frig, şi fără deznădejde păreau că-şi aşteaptă sfârşitul. Gospodarii le căutau pe câmp, înotând prin zloată, şi le aduceau, în braţe, în casele lor podite cu lut roşu. Ca pe găini fabuloase le adăposteau în jurul vetrelor cu foc mocnit, afumând coceni umezi, şi, plecând la munci, le încredinţau copiilor, paznici credincioşi. Ce alte jucării mai minunate şi-ar fi putut ei visa? Clipind înţelept, cu aripi destinse în aerul călduţ, ca de fân încins, al încăperilor în care deveneau oaspeţi solemni, berzele aşteptau, pline de gravitate, ivirea primăverii adevărate, definitive. Ştiau că atunci uşa casei li se va deschide în cale, larg, şi mai ştiau că se vor mai întoarce la cei ce le-au îndrăgit. Aflată de la Mihai, istoria berzelor din Ipoteşti i se părea lui Ştefanelli firesc apropiată de dragostea cu care erau iubiţi, acolo în satul sărac, teii, mângâietorii tei...

— La ce gândeşti, Ştefanelli?

— N-ai s-o crezi, la teii Ipoteştilor, Mihai...

Teii?

Da, Mihai îi spusese cândva căminarului Gheorghieş că dacă s-ar întâmpla, Doamne fereşte, să fie “lustruit” cu vreun titlu nobiliar, teii ar fi putut fi însemnul heraldic al “castelanilor” de la Ipoteşti. Gluma n-a fost acceptată, şi “castelanii” au fost îndemnaţi cu vorbe de ocară să rânească la vaci, să închidă coteţele scroafelor şi să facă lună tingirile de aramă ale cuhniei...

Teii…

Mihai se gândeşte şi el la cele — atât de multe obiecte — rămase din zestrea Ralucăi, care au fost cândva desprinse din lemnul galeş al teilor Moldovei: scrinurile, policioarele cărţilor, ramele tablourilor şi oglinzilor şi "casa" ceasului cu cuc…

— Mă uimeşti, Mihai!

— În ce chip, Ştefanelli?

— Aproape că mă speriasem, în urmă cu un ceas: suntem de trei luni la Viena, şi în toate aceste luni nu mi s-a întâmplat să te aud rostind atâtea vorbe ca azi… Şi tocmai când eram gata să te laud, ai început iarăşi să taci… să taci aşa cum numai tu ştii s-o faci, îngândurat, aproape ostil…

— Şi ce-i cu asta? Nu-l avem cu noi pe Chibici? El vorbeşte cât un întreg divan boieresc!

— Ţi-am spus, tu faci altfel decât noi… Când taci şi ne priveşti cu ochii ţintă, ne îmbătrâneşti, Mihai. Ne grăbim să ne găsim vini imaginare… Astăzi, aruncând o privire, o "*repede ochire*", cum îţi place să zici, prin manuscriptele tale, m-a cuprins un fel de frig…

— Mizerabililor! Cine a cutezat să-mi devasteze scrinul? Tu, Chibici?

— Da' de unde, Mihai! Am citit câteva file… erau acolo, ştii, la vedere.

— Mă, pe care-l mai prind că-mi umblă prin hârţoage, îl dezmoştenesc de prietenia mea.

Nu-l ascultă însă nici blândul Chibici, până acum câteva clipe speriat de vocea ameninţătoare a poetului, şi nici Ştefanelli. Amândoi stau pironiţi cu privirea la o mescioară la care s-a aşezat o fată blondă, înaltă, şi un "ofiţir"…

— Mihai, ce-mi văd ochii? Nu seamănă cu blonda noastră?

— Ba da.

— Care blondă? se află-n vorbă Chibici, mulţumit că discuţia a lunecat spre un nou subiect. Spuneţi-mi şi mie ce-i cu ea? Ce-i drept, frumoasă damă!

— Ochi albaştri ca ai ei, Ştefanelli, nu se mai găsesc în tot imperiul…

— Mihai, mă tem că ai dreptate!

— Dar spuneţi-mi, frate, şi mie, cum şi ce-a fost, se tânguie Chibici, implorându-i.

— Pe scurt, încearcă Ştefanelli să-i potolească interesul, ieşeam într-o seară de la teatru cu Eminescu — când, ce să vezi, doi huligani atacau două doamne în plină stradă, pe Diangasse. Le-am apărat cum ne-am priceput — adică eroic — şi damele ne-au îngăduit să le conducem acasă. Mai mult, ne-au invitat la ceai. Cea mai frumoasă dintre ele, posedând cei mai frumoşi ochi albaştri din Viena, n-a fost departe de a poseda şi inimile domnilor studenţi Eminescu şi Ştefanelli. Ţi-aduci aminte cum ne-a primit, Mihai?

— S-a arătat plăcut impresionată de atenţiunea noastră şi s-a scuzat că ne primeşte în tualeta de toate zilele şi fără să fie măcar frizată, căci, ne zise ea, se întârziase frizeza, dar auzind de la cameristă că sunt domnii de-aseară, nu face etichetă cu apărătorii ei de ieri, şi ne primeşte…

—… ca pe nişte vechi prieteni, se grăbeşte să continue Ştefanelli. Era îmbrăcată într-un admirabil capot lung de mătase albastră deschisă, gătită bogat cu dantele. Mânecile largi lăsau să se vază minunatele ei braţe rotunde şi albe ca marmura şi abia acum, la lumina zilei, puturăm admira aceşti ochi mari şi frumoşi, albaştri ca limpezimea cerului, care te fermecau cu privirea lor. Părul era despletit şi atârna în bucle blonde până în jos de şolduri, ţinut după gât numai de o panglică albastră. Chibici, tu ne asculţi?

— Ba da, dar nu cu gâtul gol. Porunceşte, rogu-te, Eminescule, încă un rând de căni. Şi nu mă mai chinuiţi cu descripţii, povestiţi mai cu ocol…

— Chibici, ai fi lăsat dracului berea, dacă i-ai fi văzut părul ajungându-i până pe covor şi pe care razele de soare îl prefăceau într-un caier de aur. Un înger şi un demon laolaltă…

— Da! măi băieţi , dar nu uitaţi de bere...

— Ei, neamul nevoii, se supără Eminescu, să vină berea, dară, şi să bem întru frumuseţea blondei...

S-a făcut târziu. Cei trei prieteni calcă rar străzile adormite ale Vienei. Bate un vânt rece, prevestitor de zăpadă. Trăsurile s-au împuţinat, şi se sting, rând pe rând, ferestrele caselor vechi.

Se despart în faţa casei în care e găzduit Mihai, pe Schambьrgergasse, la numărul 15.

— Mergem la Dцbling, cu pluguşorul, cum se vorbeşte?

— Cu pluguşorul? Ce i-am putea ura măriei-sale?

4

Dцbling... În apropiere de Viena...

E 31 decembrie 1869.

Mica aşezare, cu elegante vile şi albe clădiri de sanatorii, e potopită în ninsoare.

Locatarul vilei cu porţi de fier — încrengături de roze de tuci şi frunze de stejar — cu larg peron de trăsuri şi fereşti cu vitraiuri, e fostul domn al Moldovei şi Munteniei — unite — Alexandru Ioan Cuza. E bolnav, şi în anii care au trecut de la detronarea pe care nimeni în ţară nu izbuteşte s-o uite, frumosul lui chip a căpătat semne adânci, ale durerii, ale singurătăţii. Doar ochii mari scrutând petalele verzi şi galbene ale vitraiurilor păstrează, nestinsă, acea tânără lumină care îl va fi fulgerat cu un deceniu în urmă, în acel ianuarie care îl adusese pe el, colonelul Cuza, pe tronul lui Mihai Vodă Viteazul. În pribegie n-a adus nimic din podoabele ce împodobeau la Iaşi sau Cotroceni cabinetele sale de lucru: mesele de scris, sfeşnicele, oglinzile, săbiile ghintuite cu topaze şi rubine au rămas departe de casa aceasta, în care oaspeţii de toate orele sunt doctorii şi credinciosul său secretar, france-

zul Baligot de Beyne, pentru care, a împărţi cu stăpânul pâinea surghiunului a devenit singurul sens al unei existenţe îndeajuns de bogate în evenimente spectaculoase.

— Vă rog să mă iertaţi că vă tulbur, un grup de studenţi de la universitatea din Viena solicită îngăduinţa de a vă face urări.

— Să vină, să vină! Fiţi bineveniţi, dragii mei! Care e "căpetenia" voastră?

E împins din spate cel care pare cel mai sfios şi cel mai tânăr dintre studenţii strânşi "smirnă", ca într-un "careu" ostăşesc.

— Dumneata? Care e numele dumitale, domnule?

— Eminescu... Mihai Eminescu.

— Şedeţi — gazda le arată tinerilor veniţi în încăpere cu duhul zăpezii de-afară, fotoliile acoperite cu mătăsuri dungate, violacee — şi din ce loc eşti, domnule Eminescu?

— Din Ipoteşti, Măria-Ta...

— Ipoteşti... Cred că am trecut prin satul dumitale. E un sat frumos?

— E un sat mic şi necăjit, Măria-Ta... Trecând odată un episcop prin satul nostru, cercetându-şi eparhia, s-a mirat că nu e primit cu glas de clopote. Şi i-a zis preotului: "Bine, părinte, se poate să mă primeşti aşa, fără a trage chiar clopotul?" "Preasfinţite stăpân, i-a răspuns bietul preot, sunt o mie şi-o sută de cuvinte pentru a mă dezvinovăţi." "Din mia şi suta ceea de cuvinte, n-ai putea să-mi spui şi mie câteva?" "Mai întâi de toate, Preasfinţite, biserica noastră n-are clopot."

— Dacă are minţi atât de înţelepte, satul acela nu pare a fi de tot sărac. Mai ştie domnul Eminescu şi alte asemenea istorii?

— Ştiu un fel de basm, despre nemurire...

— Sunt gata să-l ascult...

Ceasul bate ora în caseta-i din lemn de vioară şi tinerii, cu căciulele în mâini, gândesc speriaţi că e ajun de An nou şi că

alte griji îl aşteaptă pe fostul domn decât ascultarea poveştilor lor, dar Cuza le face semn, cu blândeţe, să-şi alunge sfiala.

— Vizita voastră, dragii mei, e momentul cel mai de preţ al zilei acestea. Am astfel semn că Ţara nu m-a uitat. Vorbeşte, aşadar, tinere din Ipoteşti.

— La leagănul unui copil se coborâseră cele trei ursitori, menindu-i, una tărie, alta isteţime, a treia mărire lumească. Muma copilului, nemulţumită că i se dăruiseră şi lui bunuri pe care le-au mai avut atâţia oameni, rugă pe cele trei zâne ca îndeosebi copilului ei să-i hărăzească ceva ce n-a avut încă nici un muritor. Cu întristare-i răspunse una dintre zâne: “Ca toţi oamenii, nici judeci, nici poţi judeca ceea ce ai cerut, totuşi îţi împlinesc dorinţa şi dăruiesc copilului tău tinereţe fără bătrânire şi viaţa făr' de moarte”. Copilul creştea văzând cu ochii într-o zi cât alţii într-un an şi, mânat de instinctul de neîmbătrânire şi de nemurire, sădit în pieptul lui, luă lumea-n cap, spre a mântui împărăţiile de pieire, omenirea de duşmani. Trecu pe rând când prin pustii, primejduite de zmei puternici — unde nici om, nici turmă nu putea petrece — şi ucidea pe acei zmei, deschizând locuri aşezării oamenilor, când prin păduri locuite de fiară, pe care le nimicea făcând drum vânătorilor şi cărbunarilor, când iar prin împărăţii înflorite şi vechi, prin oraşe puternice şi avute, până ce într-un târziu ajunse în palatul unei zâne aeriane, unde-l aştepta neîmbătrânirea şi nemurirea.

Aci petrecu trei zile în deplină linişte.

După trei zile, plecând însă la vânat, adormi într-o vale frumoasă, în care pietre şi copaci, râuri şi izvoare începură a vorbi cu el şi a-i aduce aminte de casa părinţilor, de locurile părinteşti, şi tot amestecul acesta de vorbiri îl fermecă şi-l ademeni atât de mult, încât, cum se deşteptă, încălecă şi luă drumul spre casă. El adormise în valea “aducerii aminte”. Cum ieşi din cercul magic al zânei, începu a nu mai cunoaşte lumea. Ajunse într-un loc, unde ştia că e un oraş mare, şi nu

găsi decât ruine pe care păşteau caprele. Întrebă pe păzitor de nu ştia unde e oraşul cutare, dar acesta răspunse că neam de neamul lui nu pomenise acolo decât ruine. Trecu mai departe şi — unde fusese acum trei zile un pustiu întins — află un oraş mare. Ba, în piaţa oraşului văzu un grup de marmură care-l reprezenta pe el însuşi luptându-se cu un zmeu. El întrebă pe-un orăşean ce înseamnă acel grup. Acesta-i răspunse că acum câteva sute de ani un viteaz, se zice, ar fi ucis un zmeu în locurile acestea care erau pustii, şi că de atunci încoace a fost cu putinţă să se aşeze oameni acolo şi să ridice acel oraş. “Dar bine, eu sunt acela”, zise atunci cavalerul nemuritor.

Lumea ce se strânsese împrejurul lui râse de dânsul şi-l crezu nebun.

Şi astfel, pe orişiunde trecea, pe orişiunde vedea înfloriri în urma faptelor lui, lumea-şi bătea joc de el, îl lua în râs, nevoind nimeni să-l crează că el fusese acela care curăţise codrii de fiară şi pustiurile de monştri. Nu trei zile, cum i se părea lui, sute de ani trecuseră din timpul când el plecase în lume după nemurire…

— Să înţelegem că e vorba de o alegorie, domnule student? îndrăzneşte Baligot de Beyne.

— Alegorie? Poate. Cam astfel se întâmplă şi cu geniul neîmbătrânit al istoriei românilor…

După ce au petrecut câteva ceasuri, pe care Ştefanelli le socoteşte înălţătoare, tinerii înfruntă nămeţii drumului care apropie de DЦbling Viena iluminată feeric.

Înciudat, ca totdeauna când socoteşte că a rostit prea multe vorbe, Mihai se răzleţeşte de grupul ameninţat oricum de risipire (lipseşte “piţula” providenţială care le-ar îngădui să sărbătorească aşa cum s-ar cuveni Anul cel nou), rememorând minutele în care îi fusese oaspe celui rămas fără vatră… Fi-

indcă Eminescu îl iubeşte pe cel despre care ştie că a fost izgonit de pe tron de *“o seamă de naturi criminale”* făcând parte — spre ruşinea ţării şi a oştirii — din puterea armată. După socoteala lui, mişcarea care l-a detronat pe Cuza, purtând pe frunte “*stigmatul trădării*”, nelegiuita mişcare lovindu-l pe unul dintre cei mai iubitori de ţară din câţi au cunoscut cronicarii, semănase rele şi mai mari, neîntârziind să “rodească“...

5

— Trăiască naţia!

— Sus cu ea!

— Mihai, îngăduie-mi să ţi-l prezint pe eminentul nostru confrate, poetul Ioniţă Bumbac!

Chibici face un soi de plecăciune în faţa poetului Bumbac, apoi încearcă s-o zbughească, dar e oprit cu vehemenţă.

— Nu mă părăsi, colega, vreau să discutăm cu domnul Eminescu în chestia unificării...

Mihai strânge cărţile depuse în chip de turn Vavilon pe singurul scaun din odaie şi-l invită pe Bumbac să se aşeze, nu înainte de a-l fulgera, conspirativ, pe Chibici cu o privire prevestitoare de seisme. Chibici ia iniţiativa:

— Dragă Mihai, domnul Bumbac e, ca şi tine, poet bucovinean, pumnulean “vârtos” la minte, şi cred că vă veţi înţelege de minune.

— Chibici, nu îngădui nimănui să glumească pe seama fostului meu profesor!

— Îl accepţi întrutotul, frate Eminescule? voieşte să se asigure Bumbac, despovărându-se abia acum de uriaşa-i căciulă.

— Pe nimeni nu accept “întrutotul”. Pumnul mi-a fost drag, şi rolul lui în cultura românilor nu merită dispreţul nimănui.

— Dar recunoaşte, te rog, — Bumbac se scotoceşte în misterioase buzunare ale vestonului cam cu zgârcenie croit pe

un trup de zdrahon — recunoaşte că a impus unor gazete exprimări mai mult decât ciudate.

— Despre ce-i vorba?

— Am tăiat cu foarfecele dintr-un ziar “*politicu şi literaturu*” o dare de seamă despre o poezie ce m-am nevoit a compune, şi care a văzut lumina tiparului în “Foisioara — Musa romana. Almanacu beletristicu pre anul 1865”. Citesc: *«La o virgina” de D. Bumbacu e un cântecu în spiritu poporalu (elementulu acestui poetu) — Compusetiune intrana nu e fiind că objeptulu nu aduce ceva referecţie, acela aduce numai o chiamare, în sâne simpla, carea nu poate da locu la conflipte. Limba e usioru, de tot usioru curgatoria (cunoscuta lucintia principala la Bumbacu) espresiuni idilice, originali, anudice, tinerele, voiosiele, din încântătoarea limbă campana a romanasiului. “Funtasia” e o eschiamaţiune dorereoasa în contra misielatii lumii carea numai în visu pare buna şi frumoasa”»* Ei, ce zici?

— Ce aştepţi să zic? Pe Pumnul trebuie să-l iubeşti pentru ecoul avut într-o cultură aflată la răspântii. Chiar mulţimea detractorilor îl recomandă ca pe un spirit mobil, incitant, împătimit în dragostea pentru binele naţiei. Şi mai e ceva: eu l-am citit cu evlavie pe Arune Pumnul, dar, mai ales, l-am ascultat. Şi ascultată, limba lui Pumnul era tot atât de minunată precum este cea în care scrie marele nostru Alecsandri, cel care într-un moment de strâmbă inspiraţie a compus vestitul şi hilarul “Ciune-Ciune”.

Mihai nu găseşte că se cuvine să se mărturisească în faţa autorului de versuri “voiosiele”, dar îşi aminteşte că moartea bunului profesor Pumnul îl făcuse să o rupă, practic, cu Cernăuţii studiilor gimnaziste. Întors de la înmormântarea care-i storsese mari lacrimi de disperare, şi-a strâns cărţile, câte le avea la gazdă, şi ajuns în grădina publică a oraşului, loc altădată de hârjoană ori de nevinovate “petreceri galan-

te”, Mihai a procedat la o stranie “înmormântare” a tomurilor în care fiecare filă părea caldă încă de respiraţia chinuită a marelui dispărut. Dintre cărţile abandonate sub o bancă a grădinii publice va fi păstrat poate numai *Lepturariul* de care nu avea să se mai despartă. Câteva zile mai târziu, colegul Ştefanelli avea să-l surprindă transcriind pentru tipar versuri închinate lui Pumnul şi apărute într-o broşură cu titlu lung: “*Laecrimioarele învaeţaceilor gimnasiaşti d'en Cernaeuţi la mormântul preaiubitului lor profesoriu Arune Pumnul raepae-usat într-a 12/14 zi din Ianuariu 1866*". Întors — pentru prima oară de bună voie la Ipoteşti — avea, tot pentru prima oară, să scape de mustrările căminarului. “De ce-ai fugit?” l-a întrebat Eminovici cu o notă de căldură în glas, pe care copiii n-aveau de unde s-o cunoască şi de care chiar Raluca îşi amintea ca de o nălucă dintr-un timp îndepărtat. Mihai a început să plângă: “Mai mult n-am ce face... Pumnul nu mai este, a murit...” S-a întâmplat atunci ceva neaşteptat, uimitor pentru familia Eminovicilor. Căminarul a început şi el să plângă, apăsat, bătrâneşte, cu faţa cumplit urâţită, plâns, ca tot ce făcea în viaţă, exagerat, tunător. S-a ruşinat apoi de clipa de slăbiciune care-i dezvăluise cute sufleteşti — într-altfel atât de temeinic tăinuite — dar n-a întreprins nimic întru pedepsirea fugarului...

Posesorul voievodalei căciuli, pentru care abordarea subiectului Pumnul a fost un eşec în tentativa de a-l impresiona pe ipoteştean, e de mult, după propria-i expresie, “fermentul” “*Societăţii literare şi ştiinţifice*” întemeiate de către studenţii români aflători la Viena şi intrată în nechibzuită adversitate cu o altă societate, “*România*”, în ciuda faptului că mulţi dintre membrii amândorura, plătind cotizaţie şi într-o parte şi în alta, deveniseră, inconştient la început, propagatori ai ideii de unire. Bumbac era încredinţat că Eminescu, devenit în octombrie 1889 “membru ordinar” al “*României*” şi “bibliotecar” al unei “comisiuni” de refacere a statutelor, poate fi mai lesne de câştigat

pentru ideea unirii societăţilor decât Ieronim Bariţiu, Ioan Slavici ori Vasile Burlă, ca să numim numai trei dintre studenţii cei mai de frunte, cu cuvânt greu în adunări... Ceea ce s-a dovedit a fi foarte adevărat: încă din decembrie, înainte de vizita la Cuza, Eminescu se pronunţase cu hotărâre şi laconism: “*Propun unire necondiţionată; minuţiozităţile numelui şi statutului să se dezbată de societăţile întrunite!*”

Înainte de a risca (Bumbac îşi încheie de obicei cumplitele-i alocuţiuni cu interminabile lecturi de versuri), Chibici încearcă să-l “salveze” pe Mihai:

— Cred că e timpul să te părăsim, dacă am înţeles bine, în seara asta ai bilet la teatru... E timpul să te abandonăm frumoasei Baudius. Haide, Bumbacule!

Eminescu, iluminat de perspectiva sugerată atât de fericit de către Chibici, găseşte cuvintele cu care să scape de Bumbac şi îşi conduce până la uşă colegii, nu înainte de a-i şopti la ureche “paserei turceşti” că după ce îl va fi lăsat în stradă pe “tinerellulu” cu “casiulla” se poate întoarce...

— Minunată ideea ta, cu teatru, iubite Chibici! Ce se dă azi?

— N-am habar.

— Poate vreo operă a britului?

— Poate.

“Britul” e britanicul Shakespeare, pentru care Eminescu are o admiraţie fără margini. Shakespeare e astfel când “*geniala acvilă a nordului*”, când “*geniu puternic*”.

— Când iei în mână opurile britului, spune Mihai trecându-şi un pieptene prin coama neagră, opurile care par aşa de rupte, aşa de fără legătură în sine, ţi se pare că nu-i nimica mai uşor decât a scrie ca el, ba poate chiar a-l şi întrece prin regularitate. Însă poate că n-a existat autor tragic care să fi domnit cu mai multă sigurătate asupra materiei sale, care să fi ţesut cu mai multă conştiinţă toate firele operei sale ca Shakespeare, căci ruptura sa e numai părelnică şi unui ochi

mai clar i se arată îndată unitatea cea plină de simbolism şi de profunditate care domneşte în toate creaţiunile lui.

— Mihai, cu tine omul nu mai poate uita de universitate. Lasă pe mâine dimineaţă prelegerile. Dar mâine, sunt sigur, ai să taci mâlc.

— Am venit aici în primul rând să ascult... Şi să citesc. Vreau să refac — închipuită — toată "biblioteca" de-o viaţă a lui Pumnul...

— Şi Baudius?

— Chiar într-atât îţi stă gândul la teatru?

— Ce, crezi că toţi am avut norocul tău să umblăm cu teatrul?

Mihai râde, sincer amuzat.

— Îl socoteşti noroc?

— Păi altfel cum? Cred că ai şi jucat. Fiindcă de, se cheamă că eşti băiat frumos... Eu...

— Da, Chibici — trage bine uşa după tine — am jucat, însă ca actor am avut o carieră, cum să spun, foarte scurtă...

— ...Meteorică.

— Într-un fel — asta pentru că ai găsit prilej de haz în destăinuirea mea. Am jucat într-o singură seară, în "Răzvan şi Vidra".

— Cu mutra ta de armean cred că ai fost Râzvan.

— Da de unde! Eram un biet cioban care vorbea în versuri nu de tot neroade. De pildă:

"Aşa! Nu-i ceva uşor!
Vidra-i o fată semeaţă, băcrită cu gândulie,
Care n-o să bage-n seamă nici chiar pe sfântul Ilie!
Să iubească pe jupânul? Dec! Să-şi pună pofta-n cui.
Boierul ştiu c-o iubeşte, dar nu ea pe dumnealui!"

— Ce-i drept, nu-ţi dă furnicături. "Dec" ăla e grozav, îl spuneai bine?

— Dec!

6

Eminescu şi Chibici, cărora li s-a alăturat nelipsitul Ştefanelli, isprăvind cu bine, şi în viaţă — vorba "paserei turceşti" — adormitorul curs al lui Zimmermann, se îndreaptă spre Troidl, cafeneaua în care chelnerul Jean pare să devină un Mecena pentru studenţii români pentru care paralele părinteşti par să vină pe drum cu carul cu boi.

— Cum a fost la teatru? întreabă Isopescu, "bătrân studinte" în Viena crăiască.

— Cum să fie, izbucneşte Ştefanelli, mai bine l-ai întreba pe Eminescu. Numai pentru că frumoasa Augusta Baudius interpreta o rolă în *Regele Lear* (lasă că era atât de zugrăvită cu văpsele, încât părea muma pădurii), confratele ne-a târât cu două ceasuri mai devreme de deschiderea uşilor, ca s-apucăm loc la galerie. Era un ger cumplit şi vântul ne pătrundea până la oase. Îngheţam de frig, şi tot băteam din picioare ca să ne mai încălzim. Zgribuliţi şi tremurând am rezistat până aproape de orele şase, dar eu unul nu mai puteam suferi gerul şi-i zisei lui Eminescu să lăsăm dracului şi pe Lear şi pe Shakespeare şi să ne ducem acasă. Eminescu n-a voit să părăsească postul său, iar eu am ieşit din mulţime înnebunit de frig. Când m-am întors m-am pierdut de domnul coleg pentru care canonul ciolanelor pare să fie prilej de desfătare... Dar încă nu mi-ai vorbit nimic despre surpriza pe care-am încercat-o, Mihai...

— Ce surpriză? se îndeasă Chibici. De ce mă faceţi curios? Măcar tu, Ştefanelli, spune-mi despre ce surpriză e vorba, că Eminescu pare ferecat cu lacăt mânăstiresc.

— Îţi aminteşti cumva, admirabile al meu prieten Chibici, de istoria cu damele salvate din ghearele derbedeilor? Dacă memo-

ria te slujeşte cu credinţa cu care te serveşte meliţa gurii, află că cea mai frumoasă dintre ele, blonda cu păr pân' la călcâie, demonul angelic cu ochii mai albaştri decât... decât ce, Mihai?

— Descurcă-te singur.

— ...Mai albaştri decât — aceasta se va stabili ulterior, într-un conclav poeticesc — nu e alta decât...

— Decât?

— Decât Augusta Baudius!

— E nemaipomenit...

— Şi nu ştii că unul dintre noi — şi mă tem, vai, dragule Chibici că nu vei fi tu acela — deţine în portofel dovada grozavă a preţuirii pe care magnifica blondă i-o acordă: o invitaţie acasă.

Actriţă la Hoffburgtheater, Augusta e posesoarea ochilor cei mai frumoşi dintr-un oraş în care frumuseţea nu e "plantă exotică", după cum o spune Mihai. Cu obsesia heraldică în stare să ne conducă la zugrăvirea, în închipuire, a unei "steme" a Ipoteştilor, putem face din "Baudius-Augen" un simbol al Vienei eminesciene.

Grupul, cu un Eminescu mai gânditor şi mai înstrăinat decât oricând de larma prietenilor, de simpatica lor flecăreală, aşteaptă seara pentru a-l onora cu o vizită neaşteptată pe pictorul Epaminonda Bucevschi, cel care e de curând în posesia unui pod spânzurat în preajma unui turn de catedrală, pod cu solemnitate declarat atelier. Împodobit cu uriaşe şi oribile gipsuri, reproducându-le pe cele cu care se înconjurase cândva Goethe în casa de la Weimar, cu planşe colorate, fixate pe pânză, reprezentând roci, cristale şi peisagii africane, atelierul pictorului bucovinean are, totuşi, un "aer" elevat, greu de asemuit cu mizerabilele odăiţe în care locuiesc, în gazdă, studenţii români.

De sus, din cuibul sprijinit de-a dreptul de cer, cum spune fratele Epaminonda, se vede, întreagă, Viena peste care zăpada aşterne marmură fluidă. Se văd suliţe de metal aşezate ca ţurţuri monstruoşi de-asupra catedralelor cu clopote încre-

menite. La Schцnnbrunn, în uriaşul castel al împăraţilor se aprind, în sfeşnice de aur, lumânările cinei. Se despăturesc ţesăturile scumpe, sunt aşezate talerele de argint şi tacâmurile cu cozi sculptate. Palatul e sever, în ciuda coloanelor faţadei, îndulcind cu alb repetarea obsesivă a ferestrelor, iar arborii, grupaţi în pâlcuri lipsite de simetrie, par la orele serii tabere războinice, în aşteptare. Acoperişurile de ardezie sunt de zăpadă acum şi, în palatul cu odăi multe cât zilele anului, oglinzile sunt martore ale unor petreceri cu fantome.

Şi iată Universitatea. Patru coloane subţiri susţin friza elină a peronului, şiruri de ferestre mărunt zăbrelite se continuă, egale, adăpostind dincolo de ele cancelariile, iar în margini, turle bombate dau clădirii un aspect de fort militar. În faţa intrării principale e o statuie din care nu se mai văd decât largi aripi ninse. Monumentul e salvat, în banalitatea lui, de soclul care reface în plină piaţă vieneză ceva din obeliscul din Halicarnasul egiptean. Burgtheatrul, sufocat de mici şi graţioase palate, pare, cu uşi şi coloane disimulate, un scrin cochet, tăiat din lemn vechi. Vecinătatea fierbinte a ordinelor arhitecturale circumscrise faţade de gotic târziu pe fondul de o stranie muzicalitate al palatelor zidite pe temeiurile barocului rococo, sumbre grilajuri de fier ori de tuci adăpostesc grădini cu fântâni diafane, în care graiul apelor e întrerupt acum…

Iată pădurile din Grinzing, templul lui Tezeu din Volksgarten şi iată Hoffburgtheater-ul blondei Baudius.

— Ai spus ceva, Ştefanelli?

— Iartă-mă dacă te întrerup din contemplare, dar mă strădui de un sfert de ceas să te prezint gazdei noastre, bravul şi dulcele Epaminonda.

— Şi brav, şi dulce? E destul de complicat.

Bucevschi, gata să-l fărâme în îmbrăţişare, e bucuros să-l întâlnească pe poetul ajuns la porţile gloriei. Fiindcă a tipărit versuri la Pesta, în “Familia” orădeană a bătrânului Vulcan e

— şi nu doar pentru el — o promisiune de adevărat paradis.

— Regret că nu-s portretist: te-aş picta în chip de Sânt Gheorghe ucigând balaurul...

— Nu e prea măgulitoare ipostaza în care mă aşezi...

— De ce, domnule Eminescu? Eu l-aş picta pe Sânt Gheorghe înjunghiind fiara, dar purtând un abur de melancolie pe chip...

Pictorul dispare la timp pentru a nu-l sili pe Mihai să se rostească mai mult decât socotea că s-ar cuveni.

Se apropie din nou de geam. Ninsoarea a stat. Îşi spune: *«Dincolo, în zare, până sub fruntea codrilor, e o mică lume; un fel de nepăsare mă cuprinde, mă simt plutind pe valul unei vieţi neînţelese şi pe lângă această natură veşnic frumoasă şi iubirile sfărâmate mi se arată toate strădaniile omeneşti, toate părându-mi numai întruchipări ale firii neîmpăcate. Şi iată-i pe oameni... Iată-l pe acest biet astronom; sudoarea i se varsă şiroaie peste faţa zbârcită. Ochiul i se afundă în adâncimile cerului şi prin îngustul său ochean iscodeşte sfere nevăzute, le măsoară şi le cântăreşte zborul. Mai încolo, iată-l pe filozof, o, iată-l clocind lângă masa sa, sub lampa-i fâlfâitoare. Pana îi înţepeneşte în mână, gândul său şi-l cântăreşte singur, dar unde-i cumpăna? O caută, curând alunecă peste hotarele realităţii, robit de uriaşe nebunii şi, supus de ele, mânjeşte coalele albe de hârtie. Şi iată un om cu un craniu în mână; îl azvârle, apucă unelte şi începe să-l desfacă, şi lumea gândurilor se rostogoleşte prin orbitele goale. Aş vrea să-ţi strig, umbră trudită: "Încearcă! Adevărul va fi al tău"...».*

— Admiri Viena ninsă, domnule Eminescu?

Pictorul îi întinse o cupă.

— Încep să mă deprind cu oraşul. Deşi... mă încearcă adesea dorul după necăjitul nostru Botoşani, după vreo tâmplă de mânăstire ori vreun cerdac de casă veche, cu stâlpi subţiri... Ce pictezi, frate Epaminonda?

— Aprofundez un moment din Homer: îmbătrânit, Ulisse se înfăţişează Penelopei.

— Interesant, nu zic...

— Are poetul a-mi reproşa ceva?

— Nu, mă gândeam doar la alte tablouri pe care mi-ar fi plăcut să le văd scoase de penelul dumitale din oala cu văpsele... De pildă, tânărul Ştefan primind binecuvântarea mitropolitului Teoctist, la Direptate. Eu sunt moldovean, domnule Bucevschi...

— Are dreptate Mihai, intervine Chibici, s-ar cuveni să vorbim despre o întoarcere a lui Ştefan!

— Just! Epaminonda, ar trebui să-ţi încerci puterile cu un subiect mai fierbinte, conchide Ştefanelli.

Pictorul încearcă să se apere:

— Nu tăbărâţi pe mine, fraţilor! L-aş picta bucuros pe Ştefan, dar nu-i ştiu chipul.

Eminescu se înfurie:

— Bate mânăstirile, cercetează frescele şi patrafirele pe care i s-a zugrăvit chipul, răcâie pisaniile pe care curge de o jumătate de mileniu ceara, caută-l, află-l pe voievod. Ori du-te şi îngenunchează în faţa gropniţei de la Putna!

— Voi găsi acolo chipul lui Ştefan?

— Nu. Chipul viteazului nu se mai află.

— Ce s-a întâmplat cu el?

— O întreagă poveste.

— Spune-o, şi vom vărsa o lacrimă, în plină Vienă, pentru domnul nostru Ştefan.

— O lacrimă? se nedumereşte Eminescu. Nu, noi nu se cade să-l plângem. El pare să ne zică, de dincolo de lespedea împodobită cu frunze de acant: “Ce mă plângeţi pe mine, că nu sunt de plâns. Mi s-a hotărât bucuria drepţilor, care n-au făcut lucruri vrednice de lacrimi!” De plâns e ţara, care prin moartea lui, totuşi, n-a fost scutită de cea mai aspră trunchiere!

— Spune-ne legenda, Mihai...

— La Putna, un călugăr bătrân mi-a arătat locul înăuntrul bisericii, în care stătea odată aninat portretul original al lui Ştefan Vodă. După original, el a fost mic de stat, dar cu umere largi, cu faţa mare şi lungăreaţă, cu fruntea lată şi ochii mari, plecaţi în jos. Smad şi îngălbenit la faţă, părul capului, lung, acoperea umerii şi cădea pe spate. Căutătura era tristă şi adâncă, ca şi când ar fi fost cuprins de o stranie gândire... Coroana lui avea deasupra, în mijloc, crucea toată de aur, împodobită cu cinci pietre nestimate. Sub crucea coroanei urmau Duhul sfânt, apoi Dumnezeu tatăl, cu dreapta binecuvântând, cu stânga ţiind globul pământului, pe cercul de margine al coroanei un rând de pietre scumpe de jur împrejur. Îmbrăcat era Vodă într-un strai mohorât cu guler de aur, iar pe gât îi atârna un engolpion din pietre şi mărgăritare. Câmpul portretului era albastru, în dreapta şi în stânga chipului perdele roşii. Am întrebat: ce s-a făcut cu originalul? Călugărul a răspuns ce însuşi auzise. Într-una din zilele anului 1777, la miezul nopţii, Buga, clopotul cel mare, a-nceput să sune de sine, întâi încet, apoi tot mai tare şi mai tare. Călugării, treziţi din somn, se uitară în ograda mânăstirii. În fioroasa tăcere, în sunetul clopotului, ce creştea treptat, biserica se lumina de sine înăuntru de o lumină stranie şi nemaivăzută. Călugării coborâră într-un şir treptele chiliilor, unul deschise uşa bisericii... în acea clipă clopotul tăcu şi în biserică era întuneric des. Candelele pe mormântul lui Vodă se stinseră de sine, deşi avuseseră untdelemn îndestul. A doua zi, portretul Voievodului Moldovei era atât de mohorât şi de stâns, încât pentru păstrarea memoriei lui un călugăr, ce nu ştia zugrăvi, a făcut copia ce există astăzi. Aprinde-se-vor candele pe mormânt? Lumina-se-va vechiul portret?

7

A schimbat multe gazde în Viena, gata lesne să-şi suie în birjă puţinul “calabalâc”, ori, când lipsa de bani era, ca de obicei, presantă, să-l care în spinare. Din Porzellangasse, numărul 9, în Schaumbьrgergasse, numărul 15, ori în Landstrasse-Gдrtengasse 5, ori Kollergasse 3, sau, în sfârşit, în Radetzkystrasse, Mihai trecea ca dintr-o odaie într-alta. Când strâmtoarea (reală ori nu) a chimirului bătrânului Eminovici îl lăsa pe Mihai datornic la mai toţi prietenii *(“Cocinschi 70 fiorini, Andreevici 50, Slavici 8, Mărginean 1, Magda 20”* — caligrafia el, cu contabilicească pedanterie, în copioase liste de datorii), la Jean, chelnerul de la “Troidl”, ori la băcanul vânzător de cafea (“amor” statornic, cafeaua), nu-i rămânea alta de făcut decât să bată depeşe nervoase la Ipoteşti ori să se jăluie lui Şerban, frate mai mare (dar nu mai căpătuit): *“Ce poziţiune mi se creează, de exemplu, când acum, la Anul nou, n-aş avea bani sau când voi să mă mut. Termine de mutare, termine de plată — în fine, terminile dătătoare de măsură sunt la zi întâi. La întâi ianuarie orice om e silit aicea să dea bacşişuri de cel puţin câne-un fiorin — la birt, la cafenea, în fine, pretutindeni.”* Sărac într-atât era studentul Eminescu încât îşi îngăduia înduieşătoare precauţii, chiar în raporturile epistolare: *“Matei să nu-mi trimită scrisorile nefrancate, după cum mă ameninţă, căci îi cunosc scrisoarea şi nu le voi primi. Trebuie să le plătesc câte 22 de cruceri pe fiecare...”*

Când, după zile ori săptămâni de hibernare în odăiţa-i chilie simţea nevoia unui prânz cât de cât îndestulător, înşfăca hainele (puţine şi ele) şi mergea să le lase zălog. Se întâmpla să le şi scoată de sub amanetare, de cele mai multe ori însă nu, dar vestimentaţia nu-l captiva într-atât, încât să devină mai grijuliu. Redingota doar (cam veche, e drept, cam roasă pe la mâneci, e drept), ajunsă nu se ştie cum în “garderoba”-i sumară, avea regim de excepţie faţă de vestoanele “nemţeşti” ori “clasicii” nădragi, cu uşurinţă jertfiţi. Nerenunţând cu

nici un chip la redingotă, îşi păstra, intactă, o rezervă “romantică“, în stare să-i asigure minimul de restanţă în dificilele tratative cu anticarii cărora le vindea, cu durere, cărţi cumpărate cu bani “grei” în momente euforice. Aceeaşi prestanţă, aceeaşi figură enigmatic-demnă impunea şi la patronul birtului “Zu den drei Tauben” de pe Marokanergasse, blajinul “tata Will” oricând gata să-l crediteze cu un şniţel ori cu un gulaş apetisant, pe el ori pe nelipsitele-i umbre: Chibici, Ştefanelli, Morariu şi — în lunile din urmă — Ieni Slavici. O asemenea masă, departe de a fi un eveniment, “un regal”, era consemnată totuşi, cu obiectivitate, ca un dar providenţial “Regalul” purta numele de “Bischoff”! Când aveau bani să meargă la “Bischoff”, prânzul ori cina deveneau spectacole. Peste fiecare masă se aplecau, din ciuberele lor uriaşe, plante tropicale cu frunze-urechi de elefant, pe faţa de masă solniţele de argint, tacâmurile grele şi mulţimea de cupe cu crin filigranat sticleau sărbătoresc şi dintre “zăpezile” de cleştar şi argint urcau, în vase subţiri, tije de flori leneşe, mereu atemporale, spre stupefacţia băieţilor pentru care florile având o “vreme” a lor, redeşteptarea în serele iernii o socoteau o operaţie alchimică. Chelnerii cu tâmple pudrate nu aveau acel aer grăbit, stupid-comunicativ şi cu ofensă “familiar” al cavalerilor halbelor şi “vurstilor” din bodegi, ci interogau somnolent, cu voci muzicale, şi nu scăpau prilejul de a li se adresa cu “domnilor!” şi nu cu “băieţi” ori “domnilor studenţi”...

Într-o seară fericită, seară de “Bischoff”...

*

— Sunteţi invitaţii mei!

— Dar cum, Eminescu? Acum un ceas n-aveai de-o cafea, de unde parale?

— Ce-ţi pasă, Ieni, duceţi-vă la “Bischoff”, iar tu, ca ardelean cu purtări ceva mai îngrijite ca ale noastre, aşează-te în

capul mesei şi comandă. Comandă ce-ţi trece prin cap.

— Dar tu?

— Eu lipsesc vreme de un ceas.

— Blonda Baudius?

— Nu pune întrebări!

— Altfel n-ai fi în redingotă.

— Ce-ţi pasă! Executarea! Doar eşti şi catană, Ieni Slavici din Şiria...

Începută timid ("Dacă nu vine? Dacă îl fermecă blonda şi uită de noi?"), cu câte-o căniţă de bere şi un insignifiant cârnăcior, masa se animă abia la apariţia lui Mihai. Frumos, cu obrazul alb răsărind din gulerul "ultrafin" al redingotei, cu frunte înaltă, de gânditor ("eine Denkerstirne"), cu un aer de virilă melancolie pe chipul umbrit de gene neverosimile, Eminescu e, ceea ce remarcă Ieni din Şiria, abia acum:

— Fain bărbat Eminescul!

— Adevărat, e de părere şi Ştefanelli, care-l ştie de-atâta vreme, încât constatarea auziţă i se pare neobişnuit de nouă. Prea deprins cu colegul de "gimnaziu", dar mai mult de hârjoană, îi era greu să vadă în "băiatul ştrengar" altceva decât era el însuşi, un "june" cu mustaţa mijită anevoios, darămite un "bărbat frumos"... N-ar fi exclus ca steaua de la Hoffburgtheater să "citească" mai bine decât Ştefanelli pe fostul "şcolar", "privatist", sufler de teatru, ajuns, în capitală de imperiu, domn' student...

— Trăiască naţia!

— Sus cu ea!

E salutul lor nelipsit, şi el nu sună, cel puţin pentru ei, nefiresc. În ceea ce-l priveşte, Mihai ştie că nu se poate acuza de lipsă de pioşenie: el îi aduce Vienei gazdă cuvintele de laudă pe care le merită frumuseţea-i galantă, dar e departe de a fi un admirator al curţii vieneze pe care o gândeşte cu asprime patetică, aşa cum judecă în genere imperiile. Pentru el, golul sufletesc i-ar face pe slujitorii blazoanelor imperiale

să-şi caute “compensaţie” în glorii sângeroase şi în cuceriri, o barbarie spoită cu frac şi mănuşi caută a stăpâni pământul, impunând o ordine şi o cultură care — în ţara sa — n-ar avea şanse să dăinuie, lipsindu-le “rădăcinile subiective” în stare să le dea consistenţă.

Salutul are, aşadar, acea ostentaţie capabilă să-i facă pe studenţii români să nu se simtă în somptuoasa Vienă, ceea ce de fapt sunt: rude sărace.

— Trăiască naţia!

— Sus cu ea!

Un surâs fin destinde mustaţa-tăciune a poetului. Simte că aşteptarea le-a umplut ochii celor trei prieteni cu o lumină negrăit simpatică, un aer uşor hilar, uşor copilăros.

— Susţii?

E vorba de “festin”.

— Susţin.

— Nu te-ntrebăm cum a fost “joia” Augustei Baudius, dar tu, în semn de recunoştinţă, ai putea comanda ceva mai... consistent. Ni s-au lipit burţile în spătarele de pai ale jeţurilor.

— O clipă, Morariule...

Un semn, şi bătrânul chelner primeşte o comandă pe care studenţii o socotesc sardanapalică.

— Ai cerut şi caviar?

— Şi.

— Biftec?

— Şi.

— Vin? Câte pahare?

— Carafe! Una de căciulă.

— Plecăciune, Mihai!

— N-ai de ce, Ştefanelli.

Vinul alb are o mireasmă uşoară, de măr despicat, şi masa miroase neaşteptat a han moldovenesc, a “acasă“, un acasă cu fum de bucate şi pâine aurie...

A doua zi, Ştefanelli, mahmur, se deşteaptă cu vădită neplăcere şi, înainte de a-şi zgâlţâi confraţii, rămaşi peste noapte la el, îi cere bătrânei gazde hainele "de gală" în vederea cursului de Drept roman cu pedantul şi ceremoniosul profesor Ihering.

— Vi le-am adus, da' nu văd cum se-mpacă vestonul negru cu pantaloni verzi?

— Păi, de ce verzi?

— Aşa, că alţii n-aveţi!

— Dă-mi-i pe cei negri.

— O, Jessus! domnul voieşte să glumească, dar aţi trimis aseară un bilet prin domnul Eminescu şi aţi cerut pantalonii...

— Aşa? Da... cred că-mi amintesc.

Când gazda se strecoară din odaia în care şirianul mai sforăie, cu capul pe-o biblie, iar Eminescu strânge la piept un drot scos al sofalei, Ştefanelli îşi urlă "dreptatea":

— Ce-ai făcut, Mihai?

— Cum? Ce?

— Ce-ai făcut, mizerabile? Trezeşte-te! Mi-ai vândut nădragii.

— Vândut.

— De ce?

— Ce era să fac? Eraţi lihniţi de foame...

— Da' bine, se poate asta?

— Se poate.

— De ce nu i-ai vândut pe ai tăi?

— Imposibil.

— De ce imposibil?

— Pentru că n-am două perechi!

Râsete homerice. Jignind desăvârşita eleganţă a domnului profesor Ihering, Ştefanelli îl va aştepta la locul lui, în primul cerc de amfiteatru, cu oribilii pantaloni verzi...

8

Prietenii ştiau! Mihai are să dispară iar, potrivit unui ritual care-i uimeşte, o săptămână întreagă din mijlocul lor. Cu un vraf de cărţi noi, "închiriate" de la bibliotecă (preţul: un fiorin), cu o provizie respectabilă de cafea şi cu provizia de spirt, necesară "lămpuşoarei" mereu aprinsă pe masa cu sute şi sute de "manuscripte" tainice, Mihai — care a "rărit-o" binişor cu cursurile, şi care se dedă numai solitarelor ospeţe de lector pasionat al tomurilor frumos brăcuite — se îndreaptă spre odăiţa lui, vecină cu imperiile şoricărimii din casa respectabilă în care a găsit adăpost, odaie pe care, în hotar cu cerul, o numeşte, cu o licenţă deocamdată numai de el acceptată, "susă".

— Spre odaia "susă", aşadar.

Ieni îi caută tovărăşia.

— Te şnsoţesc numa' câţiva paşi.

Răspunde morocănos:

— Bine. Câţiva...

Şirianul recunoaşte cu greu în noul său prieten pe "Lucullus"-ul de aseară, începând cina cu aristocratică morgă şi sfârşind-o cu:

"Eu sunt Barbu Lăutaru
Starostele şi cobzarul
Ce-am cântat pe la domnii
Şi la mândre cununii..."

Dacă patronul "Bischoff"-ului n-ar fi avut reaua inspiraţie de a-şi podi locanta cu parchet de nuc şi ar fi lăsat sub picioarele meselor numai o subţire oglindă de "lutişor" ca acasă, în casele româneşti de la miazănoapte, e limpede că versurile

"Eu mă duc, mă prăpădesc
Ca un cântec bătrânesc"

ar fi fost subliniate de vreun joc grav, cu pas mărunt, ca în horele bătrânilor de-acasă...

Dar numai Ieni a înţeles că Eminescu “scrie”, şi îl înţelege, ca unul care mâzgăleşte şi el hârtia şi, mai ales, ca unul care ştie să-şi ţină sub lacăt taina, misterioasa deprindere de a angaja la orele nopţii şi alte mai sobre dialoguri decât cele cu tovarăşii de “zburdălnicii”.

Pe Mihai cel adevărat el îl bănuie aplecat asupra mesei, cu obrazul iluminat de lumânarea ieftină, cea afumând şi sfârâind, lăcrimând cu pocnituri în sfeşnicul de tinichea, şi îl vede aşternând rânduri mărunte pe file de mătase.

Trece o trăsură cu arcuri învolte, muiată în lac negru, cu poclitul pictat cu îngeri şi arbori. Pe capră, vizitiul “oficiază“ în ceremoniosul drum spre Prater...

— Fereşte-te!

Mihai îl împinge pe domol-netulburatul Slavici peste care, i s-a părut, erau gata să treacă uriaşii cai cu coame lungi...

— N-ai grijă! Calul nu-l supără pe om, îl ocoleşte.

— Totdeauna?

— Aproape... Ştii, el ne vede uriaşi...

— De unde ştii?

— De la tata. Altfel ne-ar ucide, poate, da’ ochiul lui e într-aşa fel bombat, încât pare a fi un cleştar micşorător.

— E frumos, chiar de nu-i aşa...

— Noaptea însă şi fiarele pădurii ne văd mai mari: lupul, râsul, vulpea.

— Şi ziua?

— Nu s-ar teme de noi, dar nu ne văd...

Ieni are glasul molcum, rosteşte cuvintele cu anevoinţă parcă, dar le insuflă un fel de claritate, de lumină caldă, de adevăr naiv...

— Te las, Ieni!

— Mâine vii?

— La Universitate? Nu cred.

— Nici la cafenea?

— La cafenea?

— Nici...

Mihai urcă treptele de piatră, în vreme ce Ieni, pentru care cuvintele nu pot avea curgere precipitată, mai caută încă vorbele ce l-ar putea smulge pe poet sihăstriei. Stă în stradă, până când i se pare că poetul a ajuns în odaia pe care, de altfel, n-o închide niciodată cu cheia.

Aprinsă, maşina de cafea îşi cheltuie mărunt flacăra albastră, în vreme ce Mihai alege dintr-un top de hârtie câteva file mari, rigide ca frunzele uscate, deschide călimara şi, aplecându-se peste masă, aproape s-o atingă cu fruntea, scrie încet, cu litere îndelung chibzuite, murmurate în singurătate şi lăsate să curgă apoi, prin vârful peniţei, pe neaua sticloasă...

Versuri.

Ca în nopţile în care, în preajma lui Pumnul, încerca să se descarce de muzica unor cuvinte doar de el auzită, mărturisită doar lui. E ascunsă într-un fund de ladă broşura “lăcrimoasă“ scoasă la moartea Pumnul-ui, cu versurile “privatistului Eminoviciu”. Sunt bine tăinuite, între maldăre de file şi cărţi vechi, poeziile tipărite în “Familia” bunului Vulcan... *(“Cu bucurie deschidem coloanele foaiei noastre acestui june numai de 16 ani, care cu primele sale încercări poetice trămise nouă ne-a surprins plăcut...”)* Botezat cu numele atât de repede lipit de fiinţa lui, Eminescu, de parcă niciodată n-ar fi existat copilul Eminovici Mihai, şi-a ferit rândurile tipărite de ochii celor din jur. Ar avea, oare, căminarul cuvinte mai binevoitoare despre un tânăr autor de versuri, decât a avut despre oamenii “căruţelor cu paiaţe”? Cu hotărâre nu... Ar ajunge ceva din murmurul nelămurit ce i se dăruie auzului lui, la urechile Ralucăi, deprinsă cu căderea în sertare, ca oseminte în racle, a tacâmurilor cinei, a cuţitelor aprige cu lamă lată, ori a linguriţelor clinchenitoare? L-ar asculta Şerban, cel veşnic mohorât? L-ar fi înţeles moş Miron prisăcarul?

Nu, el ar fi ascultat evlavios, ca un creştin trăit în respectul bucoavnei scrise, apoi ar fi adormit, cu tâmpla de argint lipită de pereţii unui stup şi, atunci când în aer va fi curs ultimul vers, speriat de tăcerea brusc lăsată, ar fu sărit, cu mâna dusă la ureche, ca omul gata să asculte porunci: “Ha?”

Harieta?

Da, ea s-ar târî din pătucul ei de prunc schilod (ca să se ţină cât de cât în jalnic echilibru, târăşte după ea ghiulele ca de ocnaş, de care numai în sicriu se va despărţi)… Ar veni, şi la auzul versurilor s-ar rosti în felul ei, ar săruta scrisa ca pe busuiocul icoanei şi-ar plânge intens, “muiereşte”, ar plânge gospodăreşte, cu o anume temeinicie a lacrimei, asemeni oamenilor mari.

Efrosis?

Ce cuvânt! Nu i-a mai rostit de mult numele…

Efrosis, mica artistă a trupei Tardini, fata plăpândă, cu ochi mari şi negri, fata cu dinţii atât de albi, încât, când râdea, Mihai trebuia să-şi închidă ochii arşi de o dulce furnicătoare durere. Şi era grav; el era suflerul trupei şi nu trebuia să piardă şirul… Efrosis, care nu-şi ştia niciodată pe dinafară “rola”, se baza cu dreaptă temeinicie pe serviciile lui Mihai, pe care-l numea “pajul” ei, al “ei şi numai al ei”, şi care-i făcea “scene” de gelozie doamnei Tardini când aceasta se întâmpla să-şi odihnească mâinile cu degete răsfirate în părul timidului “paj”. Şi asta se întâmpla destul de des. Efrosis, fata cu braţe albe ca petala crinului, “mireasa” nopţilor de nechibzuite închipuiri ale sufletului…

Dacă se gândeşte bine, nu-şi mai reaminteşte, ca odinioară, trăsăturile Efrosis-ei. Ţine minte doar încălţările ei: de acolo, din cuşca de lemn, el îi vedea pantofii, papucii, colţunii, sandala, până mai sus, la rochii, pleoapele lui n-ajungeau…

L-ar asculta Efrosis, cea cu buze roşii şi cu pantofii roşii?

Nu.

(— “Eu… eu v-am scris o poezie”. Îi spune “La o artistă“.

Se dedică artistei Eufrosina Popescu.

— "Şi nu vrei să mi-o citeşti?"

— "Ba da..."

— "Atunci te aştept mâine dimineaţă în vagonul meu...")

Şi s-a dus. A bătut (auzit? neauzit?) în uşiţa căsuţei-vagon, şi a văzut-o pe frumoasa Efrosis vorbind cu un domn urât. Apoi ea l-a invitat să şadă, domnul a plecat, şi, aranjându-şi buclele care-i cădeau pe frunte, l-a pus să-i citească poezia...

LA O ARTISTĂ

Ca a nopţii poezie,
Cu-ntunericul talar,
Când se-mbină, se-mlădie
C-un glas tainic, lin, amar,
Tu cântare întrupată!
De-al aplauzelor flor,
Apărând divinizată,
Răpişi sufletu-mi în dor.

Ca zefirii ce adie
Cânturi dulci ca un fior,
Când prin flori de iasomie
Îşi sting sufletele lor,
Astfel notele murinde
Blânde, palide, încet,
Zbor sub mâna-ţi tremurânde,
Ca dulci gânduri de poet.

Sau ca lira sfărâmată
Ce răsgeme-ngrozitor,
Când o mână îngheţată
Rumpe coardele-n fior,
Astfel mâna-ţi tremurândă
Bate-un cântec mort şi viu,

Ca furtuna descrescândă
Care muge a pustiu.

Eşti tu nota rătăcită
Din cântarea sferelor,
Ce eternă, nefinită,
Îngerii o cântă-n cor?
Eşti fiinţa-armonioasă
Ce-o gândi un serafin,
Când pe lira-i tânguioasă
Mâna cântecul divin?

Ah, ca visul ce se-mbină
Palid, lin, încetişor,
Cu o rază de lumină
Ce-arde geana ochilor;
Tu cântare întrupată!
De-al aplauzelor flor
Dispărând divinizată,
Răpişi sufletu-mi în dor.

Efrosis nu i-a adresat nici un cuvânt. L-a întrebat numai "ce se dă disearǎ", ce piesă, şi el i-a spus, şi ea l-a condus până la uşă, i-a surâs şi i-a zis cum îi zicea mereu când glumea cu el (dar acum nu glumea, cel puţin aşa i se părea lui): "Treci în cuşca ta, lighioană mică!"

Nu, Efrosis n-ar înţelege... Adio, Efrosis!

Dar dacă... Da dacă şi-ar trimite versurile la Iaşi, la "Convorbiri literare?" Acolo e domnul Titu Maiorescu, acolo foarfeci severi sfâşie fără ezitare corăbiile de hârtie ale nenorocoşilor începători, iar răspunsurile-ghilotină sunt culese cu literă abia zărită, în coada revistei: "Aberaţii" sau"Producţii fără valoare!"

Un plic. Un plic pentru proaspăt-caligrafiatele versuri. Ce va spune boierimea spiritului, citindu-le?

Peste câteva luni va citi cu spaime puţinele rânduri de

“corespondenţă“ pe care convorbiriştii le-azvârlă acolo unde litera e ca piciorul de furnică, subţire...

9

VENERE ŞI MADONA

Ideal pierdut în noaptea unei lumi ce nu mai este,
Lume ce gândea în basme şi vorbea în poezii,
O! te văd, te-aud, te cuget, tânără şi dulce veste
Dintr-un cer cu alte stele, cu-alte raiuri, cu alţi zei.

Venere, marmură caldă, ochi de piatră ce scânteie,
Braţ molatic ca gândirea unui împărat poet,
Tu ai fost divinizarea frumuseţii de femeie,
A femeiei, ce şi astăzi tot frumoasă o revăd.

Rafael, pierdut în visuri ca-ntr-o noapte înstelată,
Suflet îmbătat de raze şi d-eterne primăveri,
Te-a văzut şi-a visat raiul cu grădini îmbălsămate,
Te-a văzut plutind regină printre îngerii din cer.

Şi-a creat pe pânza goală pe Madona Dumnezeie,
Cu diademă de stele, cu surâsul blând, vergin,
Faţa palā-n raze blonde, chip de înger, dar femeie,
Căci femeia-i prototipul îngerilor din senin.

Astfel eu, pierdut în noaptea unei vieţi de poezie,
Te-am văzut, femeie stearpă, fără suflet, fără foc,
Şi-am făcut din tine-un înger, blând ca ziua de magie,
Când în viaţa pustiită râde-o rază de noroc.

Am văzut faţa ta pală de o bolnavă beţie,
Buza ta învineţită de-al corupţiei muşcat,

Şi-am zvârlit asupră-ţi, crudo, vălul alb de poezie
Şi paloarei tale raza inocenţei eu i-am dat.

Ţi-am dat palidele raze ce-nconjoară cu magie
Fruntea îngerului-geniu, îngerului-ideal,
Din demon făcui o sântă, dintr-un chicot, simfonie,
Din ochirile-ţi murdare ochiu-aurorei matinal.

Dar azi vălul cade, crudo! dismeţit din visuri sece,
Fruntea mea este trezită de al buzei tale-ngheţ
Şi privesc la tine, demon, şi amoru-mi stins şi rece
Mă învaţă cum asupra-ţi eu să caut cu dispreţ!

Tu îmi pari ca o bacantă, ce-a luat cu-nşelăciune
De pe-o frunte de fecioară mirtul verde de martir,
O fecioar-a cărei suflet era sânt ca rugăciunea,
Pe când inima bacantei e spasmodic, lung delir.

O, cum Rafael creat-a pe Madona Dumnezeie,
Cu diadema-i de stele, cu surâsul blând, vergin,
Eu făcut-am zeitate dintr-o palidă femeie,
Cu inima stearpă, rece şi cu suflet de venin!

*

Plângi, copilă? — C-o privire umedă şi rugătoare
Poţi din nou zdrobi şi frânge apostat-inima mea?
La picioare-ţi cad şi-ţi caut în ochi negri-adânci ca marea
Şi sărut a tale mâne, şi-i întreb de poţi ierta.

Şterge-ţi ochii, nu mai plânge!... A fost crudă-nvinuirea
A fost crudă şi nedreaptă, fără razem, fără fond.
Suflete! de-ai fi chiar demon, tu eşti sântă prin iubire,
Şi ador pe acest demon cu ochi mari, cu părul blond.

10

După expedierea scrisorii către “Convorbiri”, izbutită după lungi ezitări, viaţa lui Mihai în Viena crăiască s-a continuat ca şi până atunci, fără elemente spectaculare, pe un fond de aparenţă cenuşiu, de studiu şi exerciţiu solitar, punctat arareori de către vreuna din tot mai “palidele” şi mai inconsistentele “petreceri” studenţeşti, Mihai nu ajungea — şi nu încerca — să-şi poată schimba deprinderile cu lesniciunea cu care schimba gazdele şi prietenii reuşiseră în curând să-l cunoască astfel încât, urnindu-l pentru o seară din faţa călimării şi a lămpii de cafea, să nu zdruncine ritmul de viaţă pe care, probabil fără s-o ştie, şi-l impunea cu sporită temeinicie ipoteşteanul.

I se întâmpla să se instaleze în amfiteatrul universitar ca un oaspe tot mai rar, timpul neîngăduindu-i să audieze cursuri şterse, lipsite de interes, cu atât mai mult cu cât ceea ce îşi dorea la isprăvirea anilor de studiu (dar îşi dorea, într-adevăr, să sfârşească studiile începute?) nu era clasic-jinduita “patalama”, ci bucuria spiritului, superioară, de a-şi hrăni setea de învăţătură. Patalamaua l-ar fi instalat confortabil pe scaunul unei catedre din ţară (la Iaşi ori la Bucureşti) şi i-ar fi îngăduit o existenţă tihnită, netulburată de seisme de nici un fel. Atmosfera marelui oraş universitar era ea singură în stare să-i stârnească teribile ambiţii intelectuale, un niciodată ostenit dor de cunoaştere, mai profund lipit de fiinţa lui, datorită mai degrabă unor factori exteriori universităţii decât amfiteatrele ei. Memoria Vienei era încărcată încă de sunetul, pe trotuare, al paşilor unor mari glorii ale culturii europene, un sanctuar al muzicii şi al picturii, o “scenă“ găzduind revigorarea poeziei romantice, refugiu al artiştilor de pretutindeni. Fiindcă arta avea — în Viena gata să imprime vieţii convenienţele cazărmii — suficiente mijloace de sustragere. Implacabilei ordini administrative (transfer în viaţa civilă a ierarhiilor militare), îi

era simultană o exaltare, în cercuri — e drept, îndepărtate de ochii poliţiei — a libertăţii de gândire; şi chiar invocarea virtuţilor civilizaţiilor trecute începea să fie folosită în favoarea minţilor răzvrătitoare. Recentele descoperiri din Egiptul faraonilor, descifrarea textelor primordiale le relevau tinerilor chinuiţi de cursuri pedante, atemporale ("Pandectele" cu prof. dr. Ludwig Ritter von Arndts ori "Drept internaţional" cu dr. Louis Neumann, să zicem), adevăruri surprinzătoare: în ciuda tuturor aparenţelor, "prezentul" se arăta a fi gândit mai convenient, cu instituţii greoaie, guvernate de anacronisme şi de un ucigător birocratism, în vreme ce "trecutul", ştiut doar cu implicaţiile lui anecdotice, era văzut ca un cristalizator de idei "probate" vreme de milenii în viaţa popoarelor. Despodobind de taine sarcofagii ori căutând chei pentru graiuri împietrite, tinerii Austriei (şi Germaniei) vremii în care Eminescu bătea străzile Vienei căutau prilejul de a vorbi despre ei şi despre timpul lor şi, de cele mai multe ori confuză, febrilitatea revoluţionară înflăcăra taberele şi societăţile studenţeşti.

Şi cu pregnantă vigoare se manifestau studenţii români risipiţi, întru sete de lumină, prin marile citadele universitare ale Europei. Ei erau în aşteptarea unui prilej colectiv de manifestare a elanurilor lor, aveau nostalgia unor momente de tensiune, capabile să le mărturisească dragostea înflăcărată pentru ţara lor, grija înţeleaptă cu care-i gândeau viitorul. Gata să se înfrunte zgomotos în urma unor incidente neînsemnate, alteori gata să reactualizeze barbare ritualuri de duel (era vremea când o crestătură pe nas ori pe frunte făcea dovada unui eroism necontestat), tinerii se potoleau ca prin farmec, invocând "frăţietate" şi "cumpănire", de îndată ce venea vorba despre drumuri în ţară ori de întocmirea unor patetice manifeste. Nu e de mirare că, într-altfel distratul şi izolatul Eminescu ieşea din bârlogul lui hibernal, cu superba-i coamă pârlită de multele lumânări expiind în sfeşnicele nopţilor şi cu fruntea lui de profet damnat, pentru a-şi spune cuvântul în

“cestiuni presante”.

Şi se întrezărea la orizont un eveniment pe care studenţii îl socoteau epocal, providenţial mijloc de a se face auziţi: comemorarea a patru sute de ani de la sfinţirea Putnei, necropolă a lui Ştefan cel Mare.

Înfierbântate “comiţii” se întruneau aproape zilnic, se dezbăteau programe, manifeste şi, bineînţeles, se croiau şi curajoase planuri financiare, spectacolul desemnat a învia la Putna fastul vremii bătrânului voievod trebuind să întreacă toate obişnuitele comemorări oficiale, cu discursuri searbede şi cu sfeştaniile înaltelor (şi rotofeelor) feţe bisericeşti. Secretar al comitetului central pentru serbarea la mormântul lui Ştefan cel Mare, Eminescu şi-a primit cu maximă răspundere însărcinarea, devenind sufletul generoasei mişcări. Comitete similare constituindu-se şi în Berlin, Liиge, Iaşi, Bucureşti, Pesta, Graz, Paris şi Lipsca au strâns în scurtă vreme cinci mii de fiorini trebuitori susţinerii cheltuielilor. S-a cumpărat, după cutreierarea multor anticării, o urnă de argint pe care mâini pioase aveau s-o instaleze pe lespedea râcâită cu flori şi frunze a lui Ştefan.

Izbucnirea războiului franco-german avea să ducă la o amânare a serbării de la Putna, dar nu la o suprimare a ei.

Între timp, după luni sărace în evenimente, în aprilie 1870, Eminescu avu surpriza (aşteptată oarecum) de a-şi citi în “Convorbiri” *Venere şi madonă*. Mulţumind, în sineşi, “Convorbirilor” pentru cinstea de a-l fi tipărit, el trimise la Iaşi şi o a doua poezie, *Epigonii*, apărută şi ea, de îndată ce a fost primită, în iunie al aceluiaşi an.

*

E, pentru vizitatorii obişnuiţi ai cafenelei “Troidl” din Wollzeile, o zi obişnuită. Ca de obicei, clienţii înşiruiţi în faţa meselor, din marmură plesnită sunt tineri şi, tot ca de obicei,

sunt studenţi români. Un singur oaspe — venit probabil cu totul întâmplător la “Troidl” — şi-a ales un loc mai ferit la fereastră şi îşi soarbe ceremonios cafeaua.

Uşa se deschide, şi în cadrul ei apare Mihai. Părul i-a crescut lung, gata să-i atingă umerii, şi un zâmbet blând şi melancolic iluminându-i chipul stârneşte în sufletul confraţilor frumoase prevestiri. Dar tocmai când Morariu se pregăteşte să-l abordeze decis pe poet, cu speranţa că din generoasă colegialitate invitarea lui la masă ar avea ca urmare firească “un rând de băuturi”, se întâmplă o scenă absolut neaşteptată.

Domnul de lângă fereastră, socotit până acum o clipă un austriac ori nemţoi cumsecade, se ridică de la locul lui şi se îndreaptă, fără să ezite, spre noul venit, întinzându-i mâna cu familiaritate:

— Bună ziua, domnule Eminescu!

Eminescu îi întinde la rându-i mâna, încurcat, mărturisindu-se:

— Nu vă cunosc...

— Vedeţi ce deosebire între noi? Eu v-am cunoscut îndată.

— Poate nu sunteţi din Viena?

Se aşeză la masa de lângă fereastră.

— După vorbă, sunteţi din Moldova.

— Exact.

— Poate din Iaşi?

— Chiar de-acolo.

— Poate sunteţi...

(Automat, domnul interogat e gata să răspundă, la jumătatea întrebării, iarăşi “exact!”).

— ... poate sunteţi domnul... Iacob Negruzzi?

Sfială.

— Chiar el...

— Vedeţi că şi eu v-am cunoscut? Dar să vi-i prezint pe prietenii mei!

Studenţii se îmbulzesc să-l salute pe — şi de ei ştiutul —

redactor al respectatelor “Convorbiri”. Şi cum, atunci când e vorba de jurnale ori reviste, furia lor denigratoare devine, de obicei, nimicitoare, e de mirare că blajinul Negruzzi a izbutit să le inspire respect şi interes...

— Îmi pare rău, spune Eminescu, îmi pare rău că Slavici e plecat din Viena în vacanţă. Aş fi dorit foarte mult să faceţi cunoştinţa lui. Eu cred că Slavici este un scriitor cu viitor, cugetă drept, are idei originale şi va scrie foarte bine când va mânui mai bine limba...

“Deci aşa arată Eminescu!” îşi spune redactorul “Convorbirilor”, care n-are voie să uite nimic. La întoarcere, la Iaşi, Maiorescu îl va osteni cu întrebări de tot felul, şi temutul critic, cel care ştie ca nimeni altul să asculte, ştie la fel de bine să întrebe...

La rându-i, Eminescu vrea să ştie totul despre “Junimea” şi, rând pe rând, sunt evocate furtunoase dispute ori seri de reverie provocate de lectura unor manuscrise...

Mai târziu, rămânând singuri, convorbirea s-a urmat şi mai cald, mai firesc decât la “Troidl”. În excelentă dispoziţie sufletească (voiajează într-o clasică lună de miere, şi la un hotel elegant e aşteptat de tânăra-i soţie cu care s-a căsătorit din dragoste), Negruzzi nu uită să povestească acea noapte de februar (ori poate de martie, asta nu mai ţine minte) în care s-a întâlnit cu *poetul* Eminescu.

— Mă întorceam într-o seară acasă de la o adunare. Plecasem mai devreme decât se obişnuieşte, căci scriind pe atunci idila *Miron şi Florica* eram toată vremea preocupat de idila mea. Ajunsesem la cântul din urmă şi cugetam pe care din sfârşiturile ce mi se înfăţişau în închipuire era mai bine să-l aleg. Acasă mă pusei la gura sobei şi lăsam să-mi treacă dinaintea ochilor deosebite imagini din idila mea. Aruncând ochii din întâmplare asupra mesei mele de lucru, văzui o scrisoare nedeschisă, pe care nu o băgasem în seamă. Era adresată “*Redactorului Convorbirilor Literare*” şi scrisă cu

litere mici, ca de o mână de femeie. Mi-am zis că trebuie să fie de la una din numeroasele poete tinere din provincie, care voiau să li se tipărească versurile în revista noastră. Deschizând plicul, găsii o scrisoare împreună cu o poezie intitulată...

— *Venere şi Madonă.*

— ...amândouă iscălite...

— M. Eminescu.

— Numele Eminescu nu avea aparenţa a fi real, ci îmi păru împrumutat, din sfiiciune. Mă pusei să citesc.

— ...cu indiferenţă...

— Exact, poezia *Venere şi Madonă*, dar de la a treia strofă care începea cu versurile:

— "*Rafael pierdut în visuri ca-ntr-o noapte înstelată,*
Suflet îmbătat de raze şi d'eterne primăveri..."

— ...interesul mi se deşteptă şi merse crescând până la sfârşit. Impresionat, am citit poezia de mai multe ori în şir, iar a doua zi m-am dus la Maiorescu cu manuscriptul în mână: — "În sfârşit, am dat de un poet!", i-am strigat intrând în odaie şi fluturând hârtia. — "Ai primit ceva bun?" mi-a răspuns el. A luat poezia, a citit-o, apoi a citit-o şi-a doua oară şi a zis: — "Ai dreptate, aici pare a fi un talent adevărat. Dar cine-i acest Eminescu?" — "Nu ştiu, i-am răspuns, poezia e trimisă din Viena". — "Foarte interesant, a mai zis Maiorescu. Lasă poezia la mine". După câteva zile, a citit-o la "Junimea". Succesul a depăşit orice aşteptare a noastră. Până şi Pogor, cel mai mare cusurgiu din câţi cunosc, şi-a dovedit entuziasmul... Şi acum, iată-mă la Viena, în căutarea domnului Eminescu. Întrebând, întrebându-mă şi eu "Cine-i acest Eminescu?". Dar nu te grăbi să-mi răspunzi.

Şi poetul nu pare grăbit...

— Îţi propun o cupă de Xeres.

— Cu bucurie, domnule Negruzzi!

— Închin pentru minunatul dumitale talent!
— Închin pentru “Convorbiri”!

Îşi sorb cupele cu solemnitate. Xeres-ul le-a dat o uşoară îmbujorare.

— Domnule Eminescu, am stat şi m-am gândit, nicăieri în ţară nu-i un loc mai potrivit pentru dumneata decât Iaşul. De unde eşti?

— Dintr-un sătuc de lângă Botoşani.

— Ştii ce se spune despre dumneata? Că, de — după ce-ai apărut şi cu *Epigonii* — oamenii au început să se intereseze de steaua dumitale. Am auzit că ai fi de neam armean!

— Mă trag din vechi familii româneşti! Tata, trăit cu spaima cancelariilor, are un scrin întreg cu hârtii.

— Se mai zice că eşti urmaşul unui turc, Emin. Mai precis, Emin-Efendi, însurat cu o româncă...

— Se admite! Ca glumă.

— Şi că ai fi şved? Da, un războinic de-al lui Carol al XII-lea al Suediei, bătut măr la Pultava, ajuns pe meleagurile noastre, n-ar fi vrut să-şi mai urmeze suveranul, şi s-a instalat printre noi!

— Mi-l şi închipui pe oştean, cu armură dublă (una şi pentru cal), descinzându-şi sabia şi nevoindu-se să cultive trifoi la Ipoteşti. Găinile i-ar fi ouat în coif, iar scutul i s-ar fi prefăcut în capac al putinei de curechi! Şi-l văd, cu suliţa, alungâng mascurii!

Eminescu e sincer amuzat, mai puţin interlocutorul său care, în ceea ce-l priveşte, a nădăjduit că, neapărat, ceva-ceva e adevărat...

Paharele de Xeres se înmulţesc, şi chelnerul a aşezat pe masă o butelie pântecoasă, plină de colb şi pânze de păianjen, pentru ca domnii să nu se mai ostenească solicitându-i prea des un “rând nou”.

— Dar nu ne-ai spus la ce lucrezi? domnule Eminescu.

11

Gazda îi ciocăneşte în uşă, stăruitor. Încruntă din sprâncene şi e gata să-şi utilizeze impecabila-i "nemţească" pentru alungarea inoportunei.

— Domnule Eminescu! Vă caută cineva.

— Şi? nu sunt acasă pentru nimeni!

— Vedeţi, e o persoană necunoscută, şi-am crezut...

— Ce persoană?

— O domnişoară. (Cine ştie ce "înscenare" a băieţilor...)

— V-a spus numele?

— Da. Micle, Veronica Micle...

Înceţoşate o clipă, apele memoriei prind să se limpezească. Veronica Micle? Da, e un nume de care a mai auzit. Dar unde? De la cine? Din "căruţa cu paiaţe?" Exclus. Aşadar, în numai "o minută" trebuie să-şi tragă pe umeri vestonul, să caute pieptenele, apoi ciobul de oglindă, şi-apoi să arunce o "repede ochire" asupra proprie-i înfăţişări.

— Ce să-i spun?

— Mai sunteţi aici? Iertare, mam'zel Grete, iertare. Spuneţi-i să... intre.

Pieptenele, bineînţeles, e de negăsit. Ac în carul cu fân. Cu foi scrise. Sute de foi. Iar oglinda? Se va fi topit de atâta neprivire, de atâta lâncezire... Face puţină ordine pe masă: cărţi, jurnale, manuscripte se devălmăşesc într-o clipă şi cad pe podele, închipuind o Ninive ireversibil dezbinată.

Îngenunchează să le ridice.

Vede doi pantofi roşii, doi conduri de cenuşăreasă, şi zâmbeşte rostind doar pentru sine: incorigibil, "bătrân" sufler Eminovici, ce destin te face să începi "începătura" cunoaşterii urmaşelor Evei tot cu pantofii? Treci în cuşca ta

de sufler, lighioană mică! Cine spunea asta? A, dulcea Efrosis! Ei i-a iubit toate cordeluţele şi năsturaşii încălţărilor.

— Dacă înţeleg bine, e o vizită inoportună!

O mână dantelată se întinde sărutării poetului, care abia acum îşi priveşte oaspele...

(Veronica Micle? Sigur, în noaptea de spovedanii şi... Xeres, Negruzzi i-a vorbit despre această doamnă. De ce? În care ordine de idei? Dar a fost o "ordine" în convorbirea desfăşurată în preajma prăfuitei butelii?)

— Vă rog să luaţi loc aici pe scaun, numai un moment, până eliberez sofaua... Aşa... şi, scuzaţi-mă, n-am avut timp încă să mă prezint.

— Dar nu e nevoie, domnule Eminescu. Eu vă cunosc. V-am citit versurile din "Convorbiri", am auzit că sunteţi student la Viena şi, întâmplându-mă aici, mi-am spus că trebuie neapărat să vă caut!

(...Şi, cum spunea Negruzzi, blonda şi frumoasa doamnă Micle — frumoasa? o, într-adevăr frumoasa doamnă Micle — căsătorită cu un venerabil, dar vârstnic, mai ales vârstnic soţ, Ştefan Micle — cochetează cu muzele şi întreţine chiar, cu palide spirite, un soi de salon (salonaş) literar în care se citesc "poesii" şi "aforisme". Cum a ajuns Veronica Câmpeanu, Veronica Micle? Era elevă la Şcoala Centrală de fete din Iaşi. Avea numai 13 ani. Profesor-examinator: Ştefan Micle care, chemând-o s-o "examineze" la germană, cum fata nu se omora cu limba tânărului Werther, a încercat s-o "treacă", oferindu-i totuşi spre traducere un text extrem de facil: "Tradu-mi dumneata din nemţeşte bucata "Der Geiger"", iar Veronica, dându-şi seama că şi lesnicioasa translaţie o depăşeşte, a izbucnit într-un râs nervos, din care greu a putut fi oprită. Micle i s-a adresat cu blândeţe: "Puteţi trece la loc, domnişoară..." A lăsat-o corigentă şi... apoi a luat-o de nevastă.)

Încearcă — fioros de stângaci — să repună în funcţie

lampa de spirt sub ibricul de cafea, dar un refuz salvator îi îngăduie să încheie cu preparativele de “gazdă“ şi izbuteşte, abia acum, să ridice ochii.

Veronica, aşadar…

În nopţile de absolută tăcere, când nici un sunet nu tulbură liniştea odăii “suse”, Mihai încearcă să povestească istorii fantaste în care, nălucite în privazuri de geamuri ori descinzând din oglinzi şi falduri de draperii, apar femei care-i seamănă tulburător micuţei şi până acum câteva clipe necunoscutei doamne Micle…

(“Haina ei albă şi lungă părea un nor de raze şi umbre, iar părul ei de aur era împletit în cozi lăsate pe spate, pe când o cunună de mărgăritărele era aşezată pe fruntea ei netedă, luminată de razele lunii, ea părea muiată într-un aer de aur.”

“Părul ei blond pare brumă aurită, gura dulce cu buza dedesupt puţin mai plină părea că cere sărutări, nasul fin şi bărbia rătundă şi dulce ca la femeile lui Giacomo Palma.”

“Faţa ei nu mai era trasă ci se rotunzea vădit, sânii ei erau mai plini, numai roşaţa din obraz dispăruse, făcând loc unei palori care-i da un aer de nespusă blândeţe. Ochii nu mai aveau acea sălbatică şi noptoasă strălucire, în adâncimea cărora fulgera întunecosul amor şi întunecoasa dorinţă… ci limpeziţi, nespus de adânci, te-ai fi uitat zile întregi în ei. Linişte şi o melancolică pace era în adâncimea lor. Şi în acea faţă atât de palidă, plină, dar tristă surâdea suferitor oarecum gura de purpură… o rază o Ierihonului a cărei frumuseţă nu se trece”…)

Conversaţia — Veronica nu vorbeşte ca o colegă, ci ca o simplă cititoare — nu-i apropie cu nimic. Mihai se “explică“ vorbind despre *Epigonii*, şi timpul trece, cheltuit cu aparenţe sterile. Fiindcă ar prefera, asemeni eroilor săi (cu care seamănă), să cadă la picioarele frumoasei doamne şi să-i spună cele mai dulci cuvinte din câte s-au spus.

Vocea muzicală a Veronicăi e caldă, prietenoasă, dar gura, cu subţirea buză de sus refuzându-se parcă surâsului, nu-l îmbie pe poet să împrumute, fie şi un ciob din curajul personajelor sale care îşi dăruie sufletul unor femei necunoscute şi zboară cu ele (adormite) în braţe, în palate pustii.

Şi înainte de a se regăsi, doamna Micle e în picioare şi nu acceptă să fie condusă decât până la trăsura ce-o aşteaptă în faţa casei. Dar se invită, şi poetul acceptă cu bucurie, la lungi călătorii în Viena iubirilor…

12

… Se scutură teii în Prater. Se deschid "barăcile — cabinete" ale iluzioniştilor, jonglerilor, apar, cu strat nou de vopseală, panourile mişcătoare de tragere la tir. Şi sala aceea cu oglinzi… Micuţa doamnă Micle părea, alungită în rama oglinzii "mincinoase", un plop ori un mesteacăn alb. Mihai, într-alta, părea urât, burduhănos şi nemişcat ca o buhă. Într-alta, trupurile li se-njumătăţeau, iar în rotundul oglinzii de argint aburit trăsăturile lor se amestecau miraculos, ochii lui suprapunându-se straniu pe ai ei, câte un "ciob" din fiecare era de găsit acolo unde trebuia să se întipărească, fluidă, icoana celuilalt. Apropiaţii "monstruos", depărtaţi în cuprinsul aceluiaşi îngust spaţiu. Amândoi şi singuri. Părând că se zbat în oglinda topită, că argintul sună în părul ei frunze şi încearcă, pe fruntea lui, mulaje. Amândoi, ca într-un mormânt de somn… Fresce suprapuse pe-acelaşi zid de mânăstire…

Se aud viori şi flaute.

Caută o masă singuratică şi cere cafea (oare unde au ascultat, amândoi, "Cantata cafelei"?) şi cere hârtie şi călimară.

Un singur nume.

Scrie numele dragostei.

Şi, ca în jocul oglinzilor "mincinoase", literele se întrepătrund, se compun şi recompun cu apropieri de sunete de nimeni

încercate. Scrie un nume în sine curgând, un nume şiroind semne de sânge şi gheaţă, abia închegat şi spart într-o clipă, refăcut prin anagramări absurde, nume sfânt, grav, definitiv.

Veronica.
Acinorev.
Verona.
Aronev.
Anorev.
Aquinora.
Aquinore.
Irena.
Aroniqua.
Enorvica.
Vicenora.
Acivrone.
Civraneo.
Neocivra.
Vranceora.
Norviace.
Narvioce.
Vreona.
Voerna.
Vnoera.
Vanoer.
Arnoev.
Aernoev.
Aornev.
Verena...

13

August 1871…

Praznicul pregătit pentru vara lui '70 e pe cale să se ţină totuşi, cu o întârziere de doi ani (neînsemnată în sine faţă de anii 400 curşi de la sfinţirea Putnei). Din tot ce se constituise la un moment dat drept zestre a serbării n-a mai rămas, curând, decât urna de argint, a cărei depunere pe lespedea lui Vodă le părea unora fără rost, gest nedublat de vreo semnificaţie specială (banii — cei 5000 de fiorini — depuşi la bancherul Mureşan, dispărând o dată cu ciudatul lor păstrător, într-o Americă neajunsă de posibilele fulgere ale poliţiei imperiale vieneze...). Pierdută la cărţi, zestrea părea imposibil de refăcut, iar darea la iveală, cu stingheritor lux publicitar, a fugii bancherului, n-ar fi contribuit decât la totala discreditare a ideii. Ideea care, trebuie spus, nu-i mai încălzea nici pe unii dintre capii "*României june*", speriaţi de impasul "finanţiar", dar şi de posibila iritare a oficialităţilor. A fost nevoie de o adevărată răsturnare a scepticilor, până s-a ajuns la noul "comitet central", cu Slavici preşedinte şi cu — etern pe loc secund — Eminescu secretar.

Un Eminescu mai înflăcărat ca oricând, hotărât să-şi justifice şi sieşi jertfa renunţării, pentru o bună bucată de timp, la solitarele munci literare în care se angajase deja cu proiecte posibil de împlinit într-o sută de ani... Un Eminescu sigur de reuşita unei întreprinderi care, dincolo de latura ei cuminte, sentimentală, ar fi avut un ecou solemn în inimile tuturor românilor. Pentru el, studenţii n-aveau a se teme de intervenţia, prin tradiţie brutală, a administraţiei de ocupaţie austriacă guvernând la acea vreme preafrumoasa Ţară de Sus, tinerii încercând să probeze, cu luciditate înţeleaptă, în primul rând capacitatea lor de a înţelege evenimentele, urmând a se plasa "sub" sau "peste" vreme. Având promisiunea că serbarea nu va fi decât un "cuviincios" praznic cu îndestulă mâncare şi băutură, întru pomenirea unui voievod răposat sub cripta Putnei, Comisarul guvernului de la Viena, după ce

s-a asigurat de intonarea, la debutul procesiunii, a unei închinări către împărat (poate chiar sprinţara "Doamne ţine şi proteje pe al nostru împărat" compusă cu "dulceaţă" de Haydn), s-a străduit să nu-şi mai facă griji de prisos. Fiind la ziua sorocită serbării, 15 august, zi de hram, mânăstirea lui Ştefan ar fi chemat oricum, ca în fiecare vară, mii şi mii de moldoveni sosiţi cu desagii în spinare (cu sau fără "pasport"), pentru a bate mătănii la călcâiul de piatră al Putnei.

Încălzit de povestea icoanei-tablou — în stare să pălească "necăjită" sau să se reaprindă — aflătoare pe unul din "murii" Putnei, bucovineanul Epaminonda Bucevschi a luat asupră-i datoria de a împodobi cu brad şi flori, ori cu zugrăveli noi, porţile, zidurile şi locurile de popas ale bătrânei mânăstiri. Pentru ochii lui, ca şi pentru ai lui Eminescu, exista speranţa ca portretul dăruit cu "viaţă" să se lumineze, fie şi pentru o abia perceptibilă ţandără de clipă.

— Nu ştie nimeni unde-i Eminescu? întreabă pictorul, boit din cap până-n picioare cu vopsele şi târând după el un întreg "harnaşament" pictoricesc...

— E dus trei sate d-aici, la Crasna.

— Păi de ce, frate?

— S-a dus la o moară, acolo. A fost ideea lui. S-a gândit că n-avem cozonaci, şi s-a dus să cumpere un car de făină, şi să-i aducă gata copţi.

— Iată o ipostază în care mi-aş dori să-l văd: veghind să nu se ardă cozonacii şi dându-le faţă lucie cu şomoiagul muiat în şofran!

— Nu râde, el şi-a luat în serios "misia". De l-ai fi văzut când a plecat: sumbru — părea un general care e gata de război...

— Când vine, spune-mi, că am nevoie de el. Mă găseşte în clopotniţă.

— Ce cauţi acolo?

— Aşez nişte lămpi, peste douăzeci, şi la noapte le aprind. Or să se vază până departe...

Ieni Slavici, preşedintele, n-are îndeletniciri mai potrivite. E drept, el nu-şi albeşte pletele cu făină, ca domnul Eminescu, ci inspectează cuhniile mânăstirii, cu oale în care se fierb bine doi viţei, şi mai rămâne loc şi de o fântână de zeamă, şi cu frigări colosale. Arhimandritul Putnei, "preafericitul" Arcadie Ciupercovici, ca unul care e mai deprins cu meşteşugul bucatelor decât cu cel al slujbelor slavoneşti, a devenit de două zile teroarea, cu barbă şi comănac de tablă, a bieţilor părinţi-bucătari care nu mai găsesc timpul să răsufle. Adică să-şi mai îndrepte mirosul chinuit de borşuri, rasoale, sarmale şi fripturi, cu un gât-două, cel mult trei, de tescovină ţinută în mare taină printre munţii de hartane (s-au tăiat câteva perechi de boi) şi polonicele ciorbelor.

— Merge, părinte Amfilochie?

— S-ar putea altcumva, preafericite?

— Se poate. Gata ciorbele? Pe seară vin să le gust. Le-ai dres cu ce ţi-am spus?

— Le-am dres.

— Da' mai înfundă soba aia cu lemne, că moare focul şi-i taie mâncării tot duhul!

— Cum să le mai înfund, preafericite, că parcă sunt focurile lui Vavilon?

— Nu cârti, Amfilochie! Că de nu, te trec în slujbă, cântăreţ de strană...

— Iertare, preafericite, rămân aicea, lângă ulcelele mele...

— ...Cu vin.

— ...Cu bucate, preafericite...

— Cu vin nu?

— Şi cu... cu vin...

Ieni Slavici e satisfăcut de priveliştea de iad gastronomic pe care Ciupercovici a gândit-o temeinic, până în cele mai

mărunte detalii, ca un fin cunoscător ("Numai când vă aud numele şi mi se face foame", i-ar fi spus un mitropolit), cu înţeleaptă şi mucalită pricepere de a-i "uimi" pe mireni cu "prisoasele" schivniciei. Cu osebire e îngrijorat de calitatea sarmalelor pe care, se teme, un foc pripit le-ar face mai puţin aurite, şi uriaşele oale sunt întoarse, cu toarte încinse, spre flacără mai domoală. Arhimandritul ştie că, abia aţipite în cenuşă în oalele negre, nepoleite cu smalţ, bucatele îşi capătă acel gust secret, acel "duh" în stare să înveselească ospeţele oricât de austere. Aduse şi din alte mânăstiri, în căruţe, tuciurile de aramă în care părinţii vor învârti mâine mămăligile, apăsând făcăleţele, ca pe Bistriţa, plutaşii, cârmele, sclipesc în aerul cu lumină împuţinată de fum şi arome, ca adevărate stele, în vreme ce în cuptoarele zidite din vreme, într-o poiană, şi unse cu lutişor, se odihnesc pâini şi colaci împletiţi ca şerpii, lipii cât brusturii şi turte de mălai. Cu destoinicia dulgherilor vechimii, călugării înalţă atât de mari frigări, încât un bou jupuit să poată fi încredinţat focului, despovărat doară de copite. În poiene sunt săpate gropi şi sunt aduse maldăre de frunze în vederea adăpostirii, pe pat de jar, a berbecilor fripţi haiduceşte, înăbuşiţi în frunzare arse şi în lut dulce…

Ajunsă la cramă, scurta inspecţie întreprinsă de arhimandrit se încheie cu încercarea celor mai potrivite vinuri şi rachiuri. Speriat, preşedintele Slavici, care nu e mare băutor, izbuteşte să-i cheme în chilia subpământeană pe Ştefanelli şi pe Mihai, întors cu trei care de cozonaci de la Crasna. Pe masa pe care e aşternută pânză de in, sunt aduse ciururi de mălai pline cu nuci şi minuscule pahare de vin.

Târziu, după convenţionale conversaţii purtate mai ales pe tema Vienei, pe care stareţul pare s-o fi cunoscut "mireneşte", discuţia alunecă pe un tărâm mai dur. Se vorbeşte despre dorul oamenilor din miazănoapte de a trăi iarăşi în hotarele cândva statornicite de Ştefan. Cătana crăiască îşi aşază cu

prea multă fală cizma cu pinten pe un pământ care nu îngăduie asemenea povară, oasele voievozilor conţinute într-însul dându-i frăgezimea cenuşii de frunză ori a făinei de marmură. Cu vocea gata să spulbere în cioburi paharele cu vin mieriu, păstorul Putnei cântă despre "ţara" lui înzăpezită de ierni lungi:

— Despre Ştefan cel Mare, cel Sfânt, cel Bun şi cel Drept nu trebuie să vorbim cu lacrima în ochi, dragii mei. Nu se cade să-l plângem. El e pururi biruitor...

Dar domnii studenţi, în faţa cărora stareţul vrea să pară şi ceea ce este în adevăr, un bătrân înţelept, nu doar o gazdă minunată, înţeleg prea bine că spusa preafericitului nu trebuie lăudată decât... în tăcere. Limbile se dezleagă anevoie când cătanele împărăteşti îşi fac simţită prezenţa în toate cotloanele mânăstirii şi studenţii nu vor să compromită, prin efuziuni nesăbuite, ideea care i-a adunat în uriaşa ogradă a Putnei. Idee pe care cancelariile vieneze au bănuit-o din prima clipă, dar pe care, simţindu-se în stare s-o "combată" cu străşnicie, n-au avut ambiţia de a pune prea multe oprelişti în calea pregătirii serbării. Viena nu-şi făcea iluzii privind patriotismul românilor, probat în prea dese rânduri, pentru a nu fi înţeles. În arhive cu savantă pedanterie fiinţând, existau mii de scrisori ale domnilor români ori ale capilor de răscoală transilvăneni — şi peste toate, apostila crăiască zugrăvea vulturi de ceară sângerie. Ambiţii, speranţe adesea naive, păstrate în biete terfeloage purtate la piept, ferite de ploaie ori zăpadă, zăceau încopertate în marile arhive, şi studenţii care ajunseseră să le cunoască le memorau cu mâhnire, pentru ca ajunşi acasă să le rostească celor dragi cu voce îngroşată de fioruri patetice.

Pentru Mihai, deosebit de importante nu sunt atât festivităţile cu fastul lor romantic, cât convorbirile proiectatului congres — până la care a mai rămas numai o zi — în stare să cristalizeze şi să impună "o singură direcţie a spiritului românesc".

Rostul urnei votive de argint — ideea fusese a lui — era să colecteze pământ din toate colţurile ţării. Pământul depus pe pieptul bătrânului voievod se cuvenea să semnifice icoana unirii definitive a românilor între hotarele închipuite după stingerea lui Ştefan de către Mihai Viteazul, domn al valahilor şi, pentru o clipă, al ardelenilor şi moldovenilor...

Dimineaţa sărbătorii.

Dimineaţa, gândită cu adâncă emoţie de către Mihai, poposeşte peste pădurile Putnei cu diafane ţesături de aur cu alesături de argint... (Aseară, tras de mână de Ciupercovici, i-a fost dat să vadă cu ochii lui o minune născută din evlavii şi din iubire: broderia-epitaf, plăsmuită parcă din fire de aer, de către frumoasa Maria din Mangop, iubitoarea doamnă a lui Io Ştefan Voievod...)

Slavici, trezit mai devreme, e în măsură să-i relateze fratelui Mihai ultimele noutăţi, în vreme ce-i toarnă, dintr-o donicioară, apă ca gheaţa, de spălat.

— Sunt mii şi mii! Mii de ţărani din Moldova şi Bucovina, arudenţi de la Blaj, venerabile doamne din Bucureşti, adevărat exod.

— Lasă-le, doamnele române, spune-mi dacă a venit Alecsandri?

Ieni tace, încurcat. Posibila prezenţă a poetului naţional la Putna a fost unul dintre argumentele "forte" ale lui Mihai în "bătăliile" anticipând congresul...

— Deci n-a venit?

— Nu. O fi bolnav.

— Se poate. A trimis vreo depeşă de explicare?

— Nu, ne-a trimis un fel de imn...

— Despre?

— Despre Ştefan.

— Bun şi-acela. Dă-mi ştergarul, Ieni. Mă, dar acuma văd

cum te-ai înţolit!

Mihai, după ce îşi inspectează propriile veşminte, e sincer cucerit de alura aristocratică a prietenului său, muiat în negru ca un greier, cu cămaşă înzăpezită şi cravată cu ac de diamant.

— Pe cine-ai dezbrăcat?

Ieni e încurcat.

— Le-am împrumutat, pentru zece fiorini...

Mihai îşi trece degetele prin păr şi socoteşte că timpul consacrat aranjării ţinutei a fost cheltuit cu exces:

— La lucru, frate Ieni! Mă duc să împrăştii foile volante. Una, cu o poemă straşnică, a doua cu o gravură a lui Epaminonda. Ai văzut-o?

— Numai în aramă, la Epaminonda la atelier. Ia s-o văd!

— Iat-o!

— Dar e minunată. Şi e şi colorată...

— De asta-mi pare rău. Epaminonda a vopsit-o ca pe-o păpuşă de turtă dulce... Dar altfel — argumentul e al lui — nu-l putea înfăţişa pe Ştefan cu plete blonde şi cu ochi albaştri... Cel puţin, mantia de brocart e un adevărat curcubeu. Dar ia te uită, Ieni, ce de popor!

— Parcă-s la o procesiune de ploaie...

— Şi nu se cuvine? Poate că va ploua şi pentru săraca noastră grădină.

Se apropie un călugăr.

— Domnilor studenţi, sunteţi aşteptaţi la stăreţie, că a venit domnul Mihalache Kogălniceanu.

— Adevărat? S-ar zice, Ieni, că absenţa lui Alecsandri e astfel fericit compensată.

— Aşa-i. Dar pe bătrân îl ştiam suferind, cum şi-o fi hurducat el picioarele betege în butcă şi, mai ales, cum a îndurat arşiţa vreme de cinci ceasuri, nu înţeleg.

— Să mergem!

În puţine clipe vâltoarea îi soarbe. Avea dreptate Slavici:

parcă uriaşe procesiuni de implorare a ploii şi-au ales drept capăt de drum alba cetăţuie a Putnei, curtea împrejmuită cu zid gros de cetate, deprins cu săgeata ori buzduganul năvălitorului. Zeci de covoare cu câmpuri înflorate au fost aşternute să podească drumul spre intrarea în biserică. Steaguri de catifea, cu inscripţii din fir aurit, fâlfâie pe turnuri, prapuri de borangicuri şi brocart îmbracă reci coloane de piatră, arcuri de triumf tăiate din lemn de mesteacăn tânăr îi aşteaptă pe călătorii de departe. Preoţii au ieşit în faţa bisericii celei mari cu somptuoase odăjdii de Bizanţ, ţinând în mâini cărţi cu ferecături de argint şi aramă, minuscule chivote, crucifixuri, tiare arhiereşti.

Mihai îşi face loc cu coatele.

Se aud clopotele.

Un bătrân îl ţine de mână şi-l îmbie să asculte împreună gravele dangăte.

— Le ştii, clopotele?

— Nu.

— Eu le ştiu. Acum bate Blagovistnicul, auzi? Şi acum mai subţire, Uşerul! Auzi? Acum trebuie să înceapă să bată Siluanul. Ultimul care intră e Buga. Ultimul, altfel le-ar acoperi pe celelalte. Buga, care vorbeşte.

— Vorbeşte?

— N-auzi? Bate-n dungă: Şte-fan! Şte-fan! E Buga, clopot sfânt. Când ţara e la greu, Buga bate singur. Bate de sine.

Suflet al pregătirii serbării, Mihai se vede lipsit de un “tacâm” de gală. Prietenii “vienezi” văd, ca şi el, cu stupoare, cum feţe nezărite până acum se îndeasă aflându-şi loc lângă patrafirele episcopilor ori lângă domnii în straie negre, sosiţi de la Bucureşti şi Iaşi. Între ei, asudând din greu şi tamponându-şi fruntea cu o uriaşă batistă roşie, conu Mihalache Kogălniceanu, sincer interesat de serbare, dar tot atât de sincer împiedicat să-i guste momentele de farmec. E omul de care se leagă episoadele luptelor unioniste, este arhitectul mişcărilor reformatoare din vremea lui Cuza — domnul căruia

el, Kogălniceanu, îi ceruse jurământ de credinţă pentru ţară, la investitura pe tronurile lui Ştefan şi Mihai Viteazul — Cuza, pe care studenţii vienezi îl vizitaseră în silita-i sihăstrie de la Ober-Dцbling...

Dar aşa, Eminescu nu se mai vede silit să rostească vorbe de prisos, şi din gazdă devine oaspe. Străbate poienile în care e larmă de stup, se înstăpâneşte şi-i lasă lui Ieni Slavici prerogativele "oficiale" ale praznicului aniversar... Şi Ieni se descurcă nesperat de bine...

— Mohorât, Eminescule?

— De ce, frate Ştefanelli?

— Crezi că mai putem ţine congresul?

— De ce nu!

— Totul are un aer de petrecere voioasă, care mă face să cred că vom pleca de-aici sătui, cu setea stâmpărată dar... tot neuniţi.

— Răbdare, Ştefanelli! Diseară, în trapeza mânăstirii, se decide cauza noastră. Sper să nu-ţi toceşti până atunci elocvenţa!

— Noi n-am venit aici să facem arcuri de triumf, sorcove şi capre ca Epaminonda!

— Într-un fel, facem şi asta...

— Să nu te-audă Bumbac, că se face foc.

— Aşa îl voi: incandescent...

Şi se aude dintr-o dată Buga, clopotul sfânt, clopotul haiduc, vibrându-şi arama scrisă cu cirilică veche în aerul văratic.

— E Buga...

— Le ştii pe nume?

— Să mergem, Ştefanelli! Le iese în întâmpinare Chibici, îmbrăcat şi el în negru şi purtând pe pântec o uriaşă cocardă tricoloră:

— Trăiască naţia!

— Sus cu ea!

— Te caut de-un ceas, Mihai: numai tu poţi fi Virgiliul

meu prin paradisul Putnei. Precum ştii, nu istoria e lectura mea de căpetenie, aşa că...

— Bine, Chibici, suflet turcit, dar prin Letopiseţi nu ţi-ai plimbat mustăţile?

— Ba da, Mihai, dar ştii, domnii se schimbau prea repede, şi memoria mea nu i-a păstrat pe toţi câţi au fost...

— Dar e vorba de Ştefan, păgânule şi tătarule!

— ...Care Ştefan a avut doamnă tătarcă, Maria din Mangop...

— Vezi, nu eşti de tot sălbatic, Chibici, ai norocul că la Putna se mai poate vedea un epitaf brodat de mâinile doamnei Maria — brocart, aur, argint şi lacrimi de perle...

Cu turle ascuţite împungând aerul translucid, cu brâie de chilii, acoperite cu şindrilă nouă, vatra Putnei învăpăiază cu zugrăveli şi mărunte lanuri de lumânări aprinse verdele brazilor din juru-i. Mâini pioase au spălat cu petică de catifea pisania afumată de timp, înceţoşată de colb şi de veghe, şi literele râcâite cândva de meşterii pietrari le vorbesc pelerinilor din Augustul hramului putnean despre ctitoria viteazului şi “*binecinstitorului domn a toată ţara Moldovei Io Ştefan Voievod, fiul lui Bogdan Voievod...*”

Gropniţa voievodului e simplă: doi stâlpi subţiri susţin o arcadă “scrisă“ cu flori, privegheată de lumina puţină a unei ferestre înguste, despicate în zid. În cuprinsul tainiţei poate fi văzut sarcofagul de marmură de Carara pe care dalta a conturat cu conture fluide frunze de acant. O candelă arde peste lespedea “roasă“ de priviri, atinsă cu înfiorare şi adoraţie, şi un sâmbure de lumină purpurie cheltuie untdelemnul bine mirositor, cu pâlpâire de ornic, egală...

Ţăranii veniţi la sărbătorire cunosc până în cele mai mici detalii drumul pe care cortegiul mortuar, cu Ştefan în sicriu din lemn sculptat, l-a urmat, la trei zile după stingerea voievodului, între Suceava şi Putna. Părinţii şi bunii, şi bunii bunilor lor au memorat pentru ei fiecare dumbravă de popas,

fiecare potecă şerpuită. Iată de ce, dând un oarecare ocol, sucevenii au sosit la Putna pe drumul de taină. În fruntea lor e bătrânul preot din Stupca, Iraclie Porumbescu, urmat — ca de o aburoasă umbră — de către fiul lui, Ciprian, şi de taraful lăutarilor din Suceava al lui Grigore Vindireu.

În biserică, momentul de cea mai înaltă tensiune îl constituie depunerea de către un maior, Boteanu, a sabiei şi centironului de aur pe mormântul voievodului. Combatant pe frontul franco-german, maiorul omagiază astfel cu un gest simbolic — dar probabil puţin gustat de către Eminescu — pe marele oştean.

Mihai citeşte pe chipul lui Chibici dorinţa secretă de a se isprăvi cât mai repede şirul lung al cuvântărilor şi de a se purcede la partea cea mai consistentă care e, totuşi, praznicul. Spre deplina lui împăcare, Eminescu şi Slavici, profitând de privilegiul îngăduit gazdelor, acela de a controla bunul mers al lucrurilor, ies din aerul îmbibat cu smirnă şi aloe şi sunt martori ai pregătirii ospăţului. Mai bine-zis, ospeţelor, fiindcă cele 1600 de tacâmuri ale mesei se dovedesc a fi cu totul puţine faţă de mulţimea de norod venită să îngenunche la tinda spoită cu evlavii a Putnei. După ce trimişii comitetului au bătut zeci de hanuri, cu scopul nobil de a închiria vesela trebuitoare, după ce s-a apelat şi la odoarele-relicve ale arhimandridului stareţ, a devenit limpede că oaspeţii trebuie să mănânce cu rândul, ca în ospătăriile studenţilor. Fantezia lui Ciupercovici, bine slujită de călugării cuhniei monahiceşti moţăind printre polonice, stârneşte lauda mesenilor, şi bătrânul e mişcat de cuvintele pe care îi e dat să le audă. Kogălniceanu conchide că omagiul e cât se poate de potrivit:

— Să nu uităm că l-am invocat azi pe un mare viteaz, dar şi pe un mare iubitor de veselii şi ospeţe... Să bem întru nemurirea fericitului războinic, dar şi întru lauda băutorului!

Se ciocneşte cu entuziasm. A fost, se pare, al o sutălea

toast, şi nu se bănuie că numărul n-ar putea fi sporit. S-a băut pentru sfetnicii şi dregătorii lui Ştefan, pentru doamnele sale şi chiar pentru ibovnice, spre mucalitul protest al lui Ciupercovici.

Petrecerea ţăranilor e lipsită de argintul tacâmurilor, lipsită de tipsii şi pocale domneşti, dar şi de toasturi. Aşternute pe iarbă, petic lângă petic, ştergar de in ori marame muiereşti, de borangic, sunt împodobite cu ulcioare şi căni de lut, şi din desagii coborâţi de pe caii iuţi apar bunătăţi fără număr... Brânza e aşezată ceremonios pe frunze de brustur, în străchini apar hartanele de pui ori pastrama de vânat şi, ca pietre netede pe prund de gârlă, ouăle se rostogolesc printre peştii fripţi ori ulcelele cu smântână. Pâini uriaşe, cu obraz ca de măr, aurii, colaci împletiţi, lipii şi covrigi, prescuri şi plăcinte de tot felul sunt rostogolite din coşuri de nuiele şi, mai departe, sub zidurile de piatră se înalţă pirostrii. Rachiul e zvântat din stacane de lemn ciobit, vinul arde în căni, şi lăutarii, desculţi, suflă în cimpoaie, în ţevi de fluier, ori mângâie viorile vişinii cu arcuşul. Vindireu cântă ca la vechile nunţi, aplecat peste gâtul fragil al viorii, cu un fel de vicleană supuşenie, dând porunci nerostite tarafului, prin ridicări rapide de sprâncene, cântă cu un soi de frumoasă absenţă, pentru auzuri îndepărtate. Un tânăr subţire, înalt, aducând la chip cu Mihai, se repede spre bătrânul staroste şi-i smulge, fără protest, vioara din mâini... Apoi cântă, înflăcărat, trece prin hore repede încropite, îi cheamă pe oameni să-i ţie "hangul", şi ei bat iarba cu sălbatică destoinicie. Mihai îl priveşte cu ochi miraţi: cine l-ar fi crezut în stare pe domnişorul îmbrăcat nemţeşte, cu lungă chică romantică şi ghete cu gumilastic, de o atât de fierbinte patimă?

— Cine-i junele? vrea să ştie Chibici...

— Fiul popii Porumbescu de la Suceava, pare-se.

— Îi zice al dracului de bine din vioară...

Ciprian Porumbescu e lac de sudoare. Popa îi şterge frun-

tea cu poala anteriului şi îl îndeamnă să se mai domolească.
— Tată, îi spune tânărul, îmbrăţişându-l, am cântat Daciei întregi!

*

E noapte.

Întâlnirea din trapeză a îndreptăţit scepticismul lui Chibici: delegaţii asociaţiilor studenţeşti n-au găsit acelaşi grai în a-şi mărturisi dorurile şi credinţele. Vorbe, multe vorbe... Cel puţin Bumbac, aflat după mulţi ani în faţa unui auditoriu care, neştiindu-l, nu-l întrerupe, a invocat întreaga istorie a "Râmului", întru împlinirea unor "idealuri" bombastice. Temeiul a fost însă pus. Mihai a vorbit calm, măsurat şi, stupoare, nu l-a ridiculizat pe Bumbac. (La Viena, Eminescu îşi trântise căciula pe pupitrul eternului orator Bumbac, invitându-l să-i mai vorbească şi ei, căciulii, el declarându-se sătul de vorbe goale...)

Chiliile fiind neîncăpătoare pentru odihna oaspeţilor de frunte, Eminescu e nevoit a-şi căuta somnul într-altundeva. Spre bucuria lui, fiindcă somnul sub stele îi e din cale-afară de drag. După sumare investigaţii, el îşi alege podul porţii de intrare, bine podit cu fân, drept "iatac".

— Şi ai să dormi aici, Mihai? Aici stau bufniţele înţelepte!

— E minunat. Fânul e cosit de curând, încă plin de mireasmă, aerul e curat... Liebchen was willst Du noch mehr?

Repede dibuit şi de alţii, podul devine neîncăpător. Se văd, prin bolţi leneş arcate, stelele lui august, şi Mihai le priveşte, cu mâinile sub creştet, gândindu-le enigmele eterne. Îi e, pentru o clipă, dor de lada cu manuscripte, abandonată paingilor şi şoarecilor, în odaia de la mansarda vieneză, dor de filele înnegrite, împodobite cu semne nervoase, la început caligrafiate pedant (apoi, prin intervenţii succesive, meşte-şugul de copist medieval e abandonat transcripţiei gâfâite, cu "econ-

omie” de litere...)

Sunt acolo, poleite cu cerneală, icoane pe care văzduhul de deasupra turlelor-săgeată ale Putnei le năluceşte în fantaste scrieri cu litere-stele pe un “pergament” albastru, înnobilat, în dreapta, de pecetea Luceafărului.

“Schema cursului naturii este un cerc de forme prin care materia trece ca prin puncte de tranziţie. Astfel, fiinţele privite în sine sunt asemenea unui râu curgător pe suprafaţa căruia sunt suspendate umbre. Aceste umbre stau pe loc ca o urzeală, ca ideea unei fiinţe sub care undele râului etern formează o bătătură, singură, ce dă consistenţă acestor umbre şi totuşi ea însăşi într-o eternă tranziţie, într-un pelerinaj din fiinţă în fiinţă, un Ahasver a formelor lumii. Acuma căutând la organele acestei fiinţe, găsim asemenea că ele sunt ca părţi constitutive ale întregului, forme mari şi mici de tranziţie — prin urmare esenţa fiinţelor este forma, esenţa vieţii trecerea, mişcarea materiei prin ele.”

“Spăimântătoarea necesitate cu care urmează procesele ei, numărul mic al legilor fundamentale, combinaţiunile acestora care oricât de multe ar fi, totuşi se pot calcula cu certitudine, deşi poate pentru facerea unui asemenea calcul n-ar ajunge mai multe vieţi de oameni consecutive, puţinătatea relativă a spaţiilor, sunt îndestule dovezi ale unei mărginiri în producerea formelor. Frunzele de stejar dintr-un an sunt copii fidele a celor din mii de ani trecuţi, şi chiar dacă fiecare frunză individuală ar prezenta o diferenţă oarecare nu trebuie să se uite că legile şi elementele în joc sunt determinate, se pot număra şi cum toate combinările lor posibile se pot asemenea determina după o inducţie minuţioasă, deşi poate ar fi o muncă netrebuitoare. Afară de aceasta să nu uităm cum că în faza ce ne cuprinde temporală şi trecătoare a pământului, formele se moştenesc şi se perfecţionează pe când o reproducere analoagă în tot şi în parte am putea-o pretinde cu drept cuvânt numai atunci când...”

— Mihai!

“...fără aceasta s-ar fi sfârşit şi s-ar fi reînnoit cu totul din nou, după ce ar fi parcurs toate procesele de formaţiune care ne preced pe noi. Din certitudinea cum că atât puterile şi elementele cât şi modurile lor de combinaţie se pot calcula apriori şi rezuma într-un număr rezultă renumitul postulat că tot ce este posibil va fi. Concentrând aşadar viaţa pământului nostru ca individ planetar în icoana naşterii, traiului şi risipei sale, vom avea în mare ceea ce este viaţa omului, în mic — un trai individual de-o durată în raport tot atât de scurtă ca şi-a fiecăruia dintre noi. Văzând însă de pe formaţiunea sistemelor dintr-o negură indiferenţiată o icoană a formării pământului nostru şi din risipa vreunei planete aceea a pieirii lui suntem siguri că o nouă formaţiune aceeaşi în formă şi compoziţie a avut, are şi va avea loc întotdeauna. Pe acest nou pământ s-ar repeta aceleaşi procese ale vieţii care s-au urmat pe al nostru, încât n-am avea nici un drept de-a-i disputa întâietatea, afară doar dacă n-am voi să susţinem identitatea masei de materie. Însă această masă de materie nu decide asupra identităţii, nici unui individ cosmic. Noi însă suntem numai formele unei eterne treceri ale materiei primordiale şi precum după Heraklit, noi nu ne putem coborî de două ori în unul şi acelaşi râu...”

— Mihai!

“tot nu mai suntem material vorbind nici într-un moment unul, acelaşi om. Cu un cuvânt o formă care reapare este asemenea unui cuvânt sau a unei cugetări reproducere una şi aceeaşi, abstracţiune făcând de la identitatea materiei în care se prezintă. Dacă numărul elementelor şi a puterilor este cert, atunci modurile lor de combinare este determinabil aprioriu şi asupra mărginirii în producerea de forme nu mai poate fi îndoială, atunci formele ar fi nemărginit de multe, când elementele şi puterile din natură ar fi fără număr. Dar contrariul fiind, aceste forme cu-o inducţiune sigură apriori determin-

abile, prin urmare numărul formelor în natură este mărginit. Am fost întotdeauna şi vom fi întotdeauna individual determinaţi aşa cum suntem şi cum moartea este numai un vis al imaginaţiunii noastre. De aceea a nu fi fost niciodată este singura formă a neexistenţei. Cine există, există şi va exista întotdeauna. O perspectivă nemărginită mi se deschide înaintea ochilor...”

— Mihai!

— Inoportun ca de obicei, iubite Chibici!...

— Iartă-mă, Mihai, ţi-am tulburat cumva idialiceşti reflexii!

— Nu mai are omul drept la o picătură de odihnă?

— Ba da, dar era musai să te caut. Şi să te găsesc. Scoală-te şi urmează-mă!

— Încotro?

— N-am voie să-ţi spun. Şi vină să te scutur, că eşti plin de paie...

Merg printre focurile veghetoare, aprinse de către oaspeţii hramului... Oamenii dorm lipiţi de ierbi înalte, vegheaţi de tăciunii focurilor gata să scadă, dorm ca într-un rit înzăpezit, ascultând galopul unor călăreţi de departe. Poate călăreţii bătăliilor lui Ştefan...

— N-ai suflet, Chibici! De ce dracu' nu m-ai lăsat să zac în cuibarul meu?

— Poate ai să mă ierţi... Vrea cineva să-ţi vorbească, Mihai...

— Dar şi mâine e zi!

— E, dar acel cineva pleacă în zori...

— Şi mai mergem mult?

— În cerdacul arhondăriei sunt trei uşi. Eşti aşteptat să baţi în cea din mijloc. Eu te las.

— Cum poţi să fii atât de enigmatic, Chibici — gură spatră ce-mi eşti?!

— Greu, foarte greu, Mihai...

— Am înţeles, e vorba de o cucoană.

— Tu ai spus-o!

— O cucoană care îmi cere să-i scriu o odă pentru vreo societate de binefacere.

— Mihai, mâine ai să mi-o zugrăveşti cu mătase mai fină ca în alesătura Mariei din Mangop.

— O obsesie, Chibici, această Maria din Mangop…

— Aproape…

Chibici, umbră credincioasă, se şterge în întunericul blând argintat de lună.

O fereastră, o uşă. A doua fereastră…

— Tu?

— Mihai!

— Tu aici?

Veronica Micle îşi ridică ochii din cartea deschisă înainte-i şi îi face semn, cu un gest de imperceptibilă fineţe, să se apropie.

E Veronica din Prater? Cu ochii mari, umbriţi de gene lungi, cu degete lungi pe care "ning" dantele? Cu buze chemând şi în acelaşi timp refuzându-se sărutului? Veronica — Vreona cu păr de miere arsă şi dinţi albi pe care, când cade aurul lămpii, în odaie se face ger şi se aude o muzică veche? Veronica — Vanovea la Putna? Se întreba, la Viena, dacă frumuseţea ei i se va releva tot astfel, strălucitoare, în ţara cu tei de ceară, a Moldovei, şi în nopţi de înfrigurată speranţă se vedea mergând, mână în mână, cu mica doamnă Micle pe aleile umbroase ale Copoului.

Veronica… Mihai n-are cum să ştie că, încă înainte de-a-l cunoaşte, Veronica, zărindu-i chipul într-o fotografie, a compus pentru imaginea necunoscutului poet versuri sortite să rămână tainice:

"Privindu-ţi faţa de farmec plină,
Luci o rază în al meu sân;
Crudă fu însă a ei lumină,

Din pieptu-mi scoasă un lung suspin!

Dar suspinul ca nălucire
Zbură cu vântul ce-au adiat;
N-a zburat însă şi-acea simţire
Ce-adânc în suflet l-a deşteptat.

Şi-acum mă-ntreb eu: simţirea adâncă
Cum de se naşte pentr-un portret?
Căci nu văzusem ochii tăi încă,
Ştiam atâta că eşti poet!"

— Eşti tu?

Întrebarea Veronicăi e gata să-i aducă pe buze cel mai absurd dintre răspunsuri:

"— Sunt eu, Uxe Nime!"

Uxe Nime? Nume straniu, de rege barbar, domnind peste pierite seminţii? Nu, ci doar numele — răsturnat — al poetului care, anagramând numele obsedant al Veronicăi, s-a pomenit scriindu-şi numele după tipicul scribilor de la Ninive şi Eufrat, de la dreapta spre stânga...

Conversaţia lor nu e cu mult sustrasă regulilor de "cabalistică": vorbe neînsemnate sunt memorate cu credinţa că întrînsele e conţinută o încărcătură secretă, cuvinte care nu vor să fie decât, cu stricteţe, doar ceea ce exprimă în clipa în care sunt rostite, devin date simbolice, tăinuind sensuri cu anevoinţă descifrate... Astfel, ei îşi vorbesc puţin şi, pe cât posibil, înşiruie fraze pe care, auzindu-le de la alţii, le-ar aşeza în rândul celor mai crunte banalităţi. Dar ceea ce, de la începutul întâlnirii lor, a devenit un limbaj magic, nu se cere recompus, reimaginat, denunţat...

Deprins a gândi în abstracţiuni, poetul se pomeneşte relatându-i Veronicăi cele mai neînsemnate evenimente petrecute în viaţa lui, ostentativ ceremonios şi-apoi brusc, cu o

adolescentină camaraderie, pierdut în descripţii inutile, iar ea, Veronica, se străduie să topească în cele ce spune frânturi de vers, nepotrivit desprinse de la locul lor, şi ceea ce "salvează" aerul încurcat al întâlnirii lor e tăcerea. Mihai tace cu ştiinţa fostului sufler care, chiar depăşit de o frază rostită, poate reface "firul" pierdut. Veronica tace interogativ, ochii ei te silesc să i te povesteşti, glasul ei neasemuit de dulce forţează confesia.

Veronica n-a izbutit să-i povestească stratagemele încercate pentru ca Ştefan Micle s-o i-a cu el în căruţa de poştă, într-altfel botezată "haraba cu jamantan," pe drumul Putnei. Şi nu i-a spus cu câtă tulburare a gândit reîntâlnirea cu poetul cu chip de înger palid.

Iar el, spunându-i numai în gând "Veronicuţă," se mulţumeşte să-i privească mâinile (mânuşiţele) şi să le întrebe — tot în gând — ce-au făcut, departe de el, luni şi săptămâni.

Acum trebuie să se despartă.

Îi vine iar în minte hilarul Uxe Nime. Oare toată viaţa îşi vor vorbi în anagrame? Va rămâne, asemeni numelui lui de-o clipă, ivit din jocurile peniţei, veşnic "întors", veşnic de nedesluşit fără oglindă?

— Poate ne vom vedea la Iaşi... Am cele mai frumoase amintiri despre Viena noastră...

— Viena noastră? Da...

— La toamnă?

— La toamnă poate-am să trec pe la Iaşi, pe la "Convorbiri"...

— ...Şi pe la Veronica.

— Vom veni...

— Acum trebuie să pleci. La revedere...

Atât, promisiunea, doar, a revederii.

Trece pe lângă zidurile bisericii. Acolo, sub lespezi sub care dorm bărbaţi cu gâtul retezat de hangere, ori de buzdugane ghintuite, acolo visează raiuri vlădici blajini ca mălaiul, acolo dorm voievozi şi pui de voievozi, ucişi sub bolţi sângerate,

şi pentru toţi, pentru toate oasele albite sub talpa mânăstirii, Veronici cu părul blond şi degete subţiri şi reci au ţesut aere, stihare, au brodat safire pe veşmintele icoanelor nemurind aici, în sălbătăciile lui Miazănoapte, în singurătăţi ciobite de Buga, o dragoste cheltuindu-se, netulburată ca iarba câmpului. Ca zăpada şi apa...

14

CUGETĂRILE SĂRMANULUI DIONIS

Ah! garafa pântecoasă doar de sfeşnic mai e bună!
Şi mucoasa lumânare sfârâind săul şi-l arde
Şi-n această sărăcie, te inspiră, cântă barde —
Bani n-am mai văzut de-un secol, vin n-am mai băut de-o lună,

Un regat pentr-o ţigară, s-împlu norii de zăpadă
Cu himere!... Dar de unde? Scârţâie de vânt fereastra,
În pod miaună motanii — la curcani vânătă-i creasta
Şi cu pasuri melancolici meditând umblă-n ogradă.

. . . .

Şi motanul toarce-n sobă — de blazat ce-i. — Mă motane,
Vino-ncoa să stăm de vorbă, unice amic şi ornic.
De-ar fi-n lume-un stat de mâţe, zău! că-n el te-aş pune vor-nic,
Ca să ştii şi tu odată, boieria ce-i, sărmane!

Oare ce gândeşte hâtrul de stă ghem şi toarce-ntruna?
Ce idei se-nşiră dulce în mâţeasca-i fantezie?
Vreo cucoană cu-albă blană cu amoru-i îl îmbie,
Rendez-vous i-a dat în şură, ori în pod, în văgăună?

De-ar fi-n lume numai mâţe — tot poet aş fi? Totuna: Mieunând
în ode nalte, tragic miorlăind — un Garrick,
Ziua tologit în soare, pândind cozile de şoaric,
Noaptea-n pod, cerdac şi streşini heinizând duios la lună.

Filosof de-aş fi — simţirea-mi ar fi vecinic la aman!
În prelegeri populare idealele le apăr
Şi junimei generoase, domnişoarelor ce scapăr,
Le arăt că lumea vis e — un vis sarbăd — de motan.

Sau ca popă colo-n templu, închinat fiinţei, care
După chip ş-asemănare a creat mâţescul neam,
Aş striga: o, motănime! motănime! Vai... Haram
De-al tău suflet, motănime, nepostind postul cel mare.

Ah! Sunt printre voi de-aceia, care nu cred tabla legii.
Firea mai presus de fire, mintea mai presus de minte,
Ce destinul motănimei îl desfăşură nainte!
Ah! atei, nu tem ei iadul ş-a lui Duhuri — liliecii?

Anathema sit! — Să-l scuipe oricare motan de treabă,
Nu vedeţi ce-nţelepciune e-n făptura voastră chiară?
O, motani fără de suflet! — La zgâriet el v-a dat gheară
Şi la tors v-a dat musteţe — vreţi să-l pipăiţi cu laba?

Ii! că în clondir se stinge căpeţelul de lumină!
Moşule, mergi de te culcă, nu vezi că s-a-ntunecat?
Să visăm favori şi aur, tu-n cotlon şi eu în pat.
De-aş putea să dorm încalea. — Somn, a gândului odină.

O, acopere fiinţa-mi cu-a ta mută armonie,
Vino somn — ori vino moarte. Pentru mine e totuna:
De-oi petrece-ncă cu mâţe şi cu pureci şi cu luna,
Or de nu — cui ce-i aduce? — Poezie — sărăcie!

15

— Povesteşte, povesteşte, domnule Slavici!

— Bucuros, domnule Maiorescu. Să vă vorbesc despre Eminescu...

— Şi despre dumneata!

— Am copilărit, aş zice, fericit. Eram, alături cu o soră mai mare, singurul băiat la părinţi, oameni cu stare, bine ştiuţi în lumea lor şi legaţi prin rudenie sau prietenie cu şapte sate din jur. Acasă, ochii tuturora erau îndreptaţi asupra bunicului — cărbunar rămas din timpul lui Bonaparte, om trecut de şaptezeci de ani, care păstra cu sfinţenie portul din tinereţile sale, păr lung împletit în coadă şi prins în pieptén de baga, pălărie cam înaltă şi cu boruri late, gherve de postav măsliniu cu pulpanele până la genunchi, băţ lung cu mâner de argint, pantofi cu cataramă mare. Când am ajuns la Viena, primul meu gând a fost că oraşul îmi e cunoscut din istoriile bunicului, "tata bătrân". Care, însă, nu văzuse Viena. Şi Viena mi-a adus numai bucurie. Mă socotesc o natură fericită. Dealtfel, Albanezul nu-mi spunea la începutul cunoştinţei noastre decât "pasăre voioasă".

— Albanezul?

— Adică Eminescu...

Domnul Maiorescu e tot nedumerit.

— La cursul lui Lorenz Stein — economie naţională — mă întâlneam regulat cu un tânăr oacheş, cu faţa curată şi rasă peste tot, cu un lung "clabăţ" bănăţenesc peste pletele negre, cu ochii mari, visători şi având, totdeauna, un zâmbet oarecum ironic pe buze. Îl credeam albanez, sau chiar persian! Mare mi-a fost uimirea văzându-l pe Albanez numai în compania studenţilor români. L-am abordat — am luat masa împreună — şi Albanezul mi s-a recomandat Mihai Eminescu.

L-am îmbrăţişat de bucurie aflând că nu-i nici albanez şi nici prinţ persienesc. Curând după aceasta, eram aproape nedespărţiţi.

— Ce fel de om e... Albanezul dumitale?

— Pare neguros, dar e om de o veselie copilărească, râde, când râde, din toată inima, încât ochii tuturora se îndreaptă asupra lui. Duşman al vorbăriei goale, el îşi ceartă amicii când conversează steril, cu un răstit "Taci, nu mai scârţâi!" Ceea ce numim sentimentalitate, pentru dânsul nu există. El n-are "slăbiciuni" pentru nimic. Toate pornesc la dânsul din convingere, şi tot ceea ce noi ceilalţi facem din iubire, el face din hotărâre nestrămutată. Niciodată nu l-am văzut plângând şi nu-l cred în stare să plângă, iar cu înduioşare numai despre muma lui l-am auzit vorbind. Cel mai hotărât gând al lui e că omul e din fire bun, că — odată — toţi oamenii au fost buni şi că idealul social e că iar să se facă buni cum au fost. După el, tot răul poate fi corectat...

— Şi-n viaţa de toate zilele?

— Eminescu e om cu trebuinţe puţine, dar cu apucături boiereşti.

— Boiereşti?

— Da — "boieria"-i sufletească îl face să ştie să sufere şi să rabde fără a se plânge, şi respinge cu un fel de oroare tot ceea ce i se pare vulgar. Pornirile lui sunt însă atât de vii, încât îi covârşesc puterea stăpânirii de sine. Citeşte cu o uimitoare repeziciune, nu vorbă cu vorbă, ci cuprinzând cu privirea fraze întregi. Şi ţine să citească în tihnă, la masă, sub lampa aprinsă, ori tolănit pe sofa, în vreme ce odaia e înmiresmată de cafeaua pe care singur şi-o pregăteşte cu mult dichis. Pentru el nu cred să existe deosebirea pe care o facem noi ceilalţi între noapte şi zi, ba, una din slăbiciunile lui e să

profite de liniştea nopţilor, şi sunt foarte multe nopţile pe care eu, om altfel prozaic, le-am petrecut cu dânsul fie plimbându-ne pe străzile liniştite, fie stând la masa de brad, la un lung taifas de “filosoficale”. E lipsit cu desăvârşire de ceea ce în viaţa de toate zilele se numeşte egoism, nu trăieşte pentru sine şi prin sine, ci prin lumea în care-şi petrece viaţa şi pentru ea. Trebuinţele, suferinţele şi durerile, întocmai ca şi mulţumirile lui individuale sunt pentru dânsul de neluat în seamă. Ceea ce îl atinge pe el sunt trebuinţele, durerile şi totdeauna rarele bucurii ale altora. “Multe dureri — puţine plăceri” e o vorbă a lui.

— Nu doar a lui...

— Nimic pentru el, ci pentru lumea oglindită în sufletul lui. El niciodată nu s-a plâns — şi nu se plânge — de neajunsurile propriei sale vieţi (şi, slavă Domnului, nu e scutit de griji!), tot cum niciodată nu dă pe faţă bucuria izvorâtă din propriile-i mulţumiri. “Nenorocirea cea mare a vieţii e — zice el — să fii mărginit, să nu vezi cu ochii tăi, să ştii puţine, să înţelegi rău, să judeci strâmb, să umbli orbecăind prin o lume, pentru tine pustie, şi să fii nevoit a căuta în afară de tine compensaţii pentru truda vieţuirii.”

16

MIRADONIZ

Miradoniz avea palat de stânci.
Drept streşină era un codru vechi
Şi colonadele erau de munţi în şir,
Ce negri de bazalt se înşirau,
Pe când deasupra, streşina antică,
Codrul cel vechi fremea umflat de vânt
O vale-adâncă ce-ngropa în codri,

Vechi ca pământul, jumetб din munte,
Mâncând cu trunchii rupţi scările negre
De stânci, care duceau sus în palat —
O vale-adâncă şi întinsă, lungă,
Tăiată de un fluviu adânc, bătrân,
Ce pe-a lui spate văluroase pare
A duce insulele ce le are-n el —
O vale cât o ţară e grădina
Castelului Miradoniz.
Iar în castel de treci prin colonade
Dai de înalte hale cu plafondul
Lor negru strălucit şi cu păduri
De flori. Păduri cărora florile
Ca arborii-s de mari. Roze ca sorii,
Şi crini, ca urnele antice de argint,
Se leagănă pe lugerii cei nalţi,
Iar aerul văratic, dulce, moale.
Ca stelele sunt musculiţele prin frunze
Şi umplu aerul cel cald cu o lumină
Verzuie, clară, aromată. Fluturi —
Cu părul de-aur şi cu aripioare
De curcubău — în haine de argint
Din floare-n floare fâlfâiesc şi-şi moaie
Guriţele-umede şi roşii în potirul
Mirositor şi plin de miere-al florilor.
Tufe de roze sunt dumbrăvi umbroase
Şi verzi-întunecoase, presărate
Cu sori dulci înfoiaţi, mirositori —
E-o florărie de giganţi. Într-un loc
Crăpată-i bolta de granit, de cauţi
Prin streşina de codru până sus,
Unde în ceruri lin pluteşte luna.
Ea-i o regină tânără şi blondă

În mantia-i albastră constelată,
Cu mâinile unite pe-al ei piept
De neauă... Trece luminând cu ochii
Albaştri, mari, prin straturi înflorite
De nori, ce înfoiate îi oferă
Roze de purpur, crinii de argint:
Din când în când cu mâna-i argintoasă,
Ea rupe câte-o floare şi-o aruncă
Jos pe pământ ca pe-o gândire de-aur;
Colo un nor se nalţă sfânt şi sur.
Se-ncheagă, se formează — 'ncremeneşte,
Devine-un templu grec şi plin de umbra
Columnelor ce-l înconjor — şi prin columne
Trece-argintoasă câte-o rază-a lunei.
Ea drumul ia spre-acel castel. Diàdema-i
De diamante-n stele contopite
Brilează-n noapte — tăriile negre
A domei se-nsenină — şi ea intră
În el. — Columnele-ard sub clara ei lumină
Şi aruncă umbra una-ntr-alta.
Ea intră-n domă... stelele-o urmează.
Şi noaptea sântă plină-i de-ntuneric
Pe râul sânt ce curge-n valea mare
Care-i grădina cea din codri vechi
A lui Miradoniz. — Insule sfinte
Se nalţă-n el ca scorburi de tămâie.
Copile sunt cu ochi rotunzi şi negri,
Cu flori de aur, de smarald — cu stânce
De smirnă risipită şi sfărmată
În bulgări mari. Pe mândrele cărări,
Ce trec prin verzile şi mândre plaiuri,
E pulbere de-argint. Pe drumuri
Cireşi în floare scutură zăpada

Trandafirie a-nfloririi lor,
Vântul le mână văluros, le nalţă,
De flori troiene în loc de omăt
Şi sălcii sfinte mişcă a lor frunză
De-argint deasupra apei şi se oglindează
În fundul ei — astfel încât se pare
Că din aceeaşi rădăcină creşte
O insulă în sus şi una-n jos.
Şi nu-i nimica în aceste ramuri:
Dintr-un copac într-altul numai ţes
Painjini de smarald painjinişul
Cel rar de diamant — şi greieri cântă,
Ca orologii aruncate-n iarbă.
Şi peste râul mare, de pe-un vârf
De arbore antic ţesut-au ei
Un pod din pânza lor diamantoasă,
Legându-l dincolo de alţi copaci.
Prin podul străveziu şi clar străbate
A lunei rază şi-nverzeşte râul
Cu miile lui unde, ca-ntr-o mândră
Nemaivăzută feerie. — Iară peste pod
Trece albă, dulce, mlădioasă, jună,
Albă, ca neaua noaptea, păru-i de aur
Lin împletind în crinii mânilor,
Ivind prin haina albă membri-angelici,
Abia călcând podul cel lung cu-a ei
Picioare de omăt, zâna Miradoniz.
Ea-ajunge în grădina ei de codri
Şi rătăceşte, — o umbră argintie
Şi luminoasă-n umbra lor cea neagră;
Ici se pleacă spre a culege o floare,
Spre-a arunca în fluviul bătrân,
Colo aleargă dup-un flutur,
Îl prinde — îi sărută ochii şi-i dă drumul;

Apoi ea prinde-o pasăre măiastră
De aur, se aşază-ntr-a ei aripi
Şi zboară-n noapte printre stele de-aur.

— Cine e Miradoniz, Mihai?

— Miradoniz e forma pământească de care se înamorează Dumnezeu-Lucifer, Dumnezeu-Luceafărul. Duh al lumii, al lumilor. Luceafărul e legat prin dragoste de o mască sorocită a fi pieritoare, de o fiinţă în care materia s-a ambiţionat a zidi Frumosul, făgăduiala unei iubiri titanice. Abstrasă la început iubirii dumnezeieşti, "forma" se năruie atunci când trebuie să aleagă între recea, cosmica iubire petrecută în spaţii nebântuite de moarte şi dorul după ritualul terestru imaginat de primitivul Eros. Tăvălirii în ierburi, răsturnării sub stele, Miradoniz nu-i preferă palatele stelelor, cu duhurile zăpezii şi cu matca ploilor. Şi opţiunea ei nu e din cale-afară necugetată, geniul fiind un Eros lipsit de farmec, tern, retoric. Copleşit de dimensiile propriului gust, coborârea printre muritori, el sfârşeşte prin a dărui un sunet etern clipelor pe care le umple cu argint sterp şi nefericire. Geniul nu cunoaşte nici moarte şi nici uitare, nefericind el nu-şi află pentru sine fericirea. N-are moarte şi n-are noroc. E o idee ce mă urmăreşte, aş zice, demult. Ceea ce ţi-am citit, Ieni, nu-s decât simple ciorne. Până se vor cristaliza, ideile — nu versurile — vor fi cheltuite topuri întregi de hârtie, lumea acestei poeme se va compune, sparge şi recompune de zeci şi sute de ori până va "împietri" cu un chip în stare să mă mulţumească o clipă, pentru ca în clipa următoare să-mi hrănească furia de a "topi" imaginile închegate într-o nouă pastă fluidă.

— Spuneai că te străduieşti să dai mereu alte întruchipări ideilor ce te neliniştesc, dar versurile? Şlefuirea lor nu te pune la cazne?

— Nu, Ieni, nu.

— Cum aşa? Am tras cu coada ochiului prin manuscriptele

tale: Babilon! Mii de semne încurcate, cârcălite, şterse cu patimă, rescrise în infinite variante, versuri dintr-o poemă "curgând" fără scrupul într-alta, liste de rime, scrise pe margini de file — toate astea nu trădează mâna şlefuitorului?

— Nu, fiindcă — în înţelesul care se dă — eu nu fac versuri, Ieni!

— Absurd, imaginile tale...

— Da, eu nu fac imagini, Ieni! Şi — vreai să ştii ceva? — nici nu mă socotesc poet...

— Modestie luciferică!

— Deloc, am o foarte bună părere despre mine, nu am modestia, reală ce-i drept, a meşterului nepriceput, şi nici nu sunt într-atât de îngrijorat de scrisul meu, încât să încep să mă laud! Nu versul mă nevoiesc a-l şlefui — e jalnică această cizmărie pe care mi-o propui! — nu caut metafore, ci îmi scriu, transcriu până când intru cu capu-n lumânare, de-mi sfârâie "negrele plete" ideia care mă stăpâneşte. Că, la a nu ştiu câta prefacere, versul trage după sine din ape necunoscute, vreo rimă exotică, asta nu mă priveşte decât într-o mai mică măsură. Ai să observi că, atunci când mă decid s-o iau de la capăt, părăsesc pe "drum" expresii fericite şi îmi adaug versurilor nuanţe incerte, necoapte, dar fără ele n-am cum merge mai departe, prin ele mă înnoiesc, cugetul se primeneşte lepădându-se de lestul, adesea, al imaginilor "frumoase". Ceea ce tu numeşti caznă nu e decât un şir de întâmplări prin care-mi trec versurile. Eu nu le cerşesc în genunchi, nu le caut cu pana muiată-n călimara plânsului, cum crede teluricul Bumbac, pesimist, deci elegiac, schopenhauerian, deci "lăcrimos" şi, mai ales, nu le cert. Ele mă slujesc ori se răzvrătesc împotriva mea, — cui ce-i pasă? — ceea ce povestesc nu "intră" niciodată într-o singură poezie... Trebuie să ajungi să scrii fără a avea conştiinţa profesiei de scriitor, să scrii cum cântă pasărea, cum cade frunza... Crezi că Solomon-rege îşi numerota psalmii, cum facem noi azi, de la 1

la 150…

— …Plus al 151-lea, necanoic…

— …Crezi că Homer îşi numerota cânturile…

— …cu cifre romane…

— Ai umor azi, Ieni, ce-i cu tine? Aşadar, mă iartă dacă adesea te-am făcut să crezi că mi-aş dori să fiu scriitor, bard naţional. Ştii, mă amuză straşnic ţăranii care plescăie din limbă admirativ când aud că boierul cutare e un "brad" cum zic ei… Eu vreau atâta doar, Ieni: să nu las necheltuită fărâma de şansă universală cu care m-au investit ursitoarele. În fiecare om se încearcă spiritul Universului, opintit, iar şi iarăşi, născând o nouă rază din aceeaşi apă. Oamenii sunt întrebări pe care şi le pune spiritul Universului, prin tot ce fac, ce trăiesc, ei încearcă să facă mai puţine marile taine…

— Dar Miradoniz?

Mihai îşi încheie brusc confesiunea, şi Slavici înţelege că nu se mai cade să stăruie cu alte întrebări. Mâine, Eminescu părăseşte Viena — pentru totdeauna poate — şi încă înainte de aprinsul lămpilor cei doi prieteni sunt aşteptaţi, la o întâlnire finală, de oraşul legendelor. Se vor sui poate în birja cu care călătorea cândva Schubert, vor cina la hanul cu mese de lemn (pe care zgâria portative Beethoven), vor privi vitraliile catedralelor care aruncau cândva raze de aur şi albastru peste clapele de clavecin la care cânta micul Mozart.

Miradoniz?

Ea nu e cuprinsă încă în "calculele combinative" ale lui Mihai, deprins de la o vreme să aşeze totul în ecuaţie. (De pildă, relaţia între "cifrele" convenţional definite a, b, c:

a	b	c
b	a	c
c	b	a
b	c	a
c	a	b
a	c	b

Dar anagrama numelui Veronicăi n-a fost realizată şi ea potrivit acestei ecuaţii?

17

Viena...

Rămasă undeva, departe, ca o adevărată mireasă de titani, alba, în iarnă, Vienă-Miradoniz...

Berlin...

Ani noi de studii, în care Eminescu n-a mai legat prietenii ca în Viena-Miradoniz. Ani în care tot mai des a simţit nevoia să-şi încuie terfeloagele în lada de lemn şi să ia drumul casei.

A regăsit Iaşul "Convorbirilor", al "Junimii", şi al Veronicăi-Miradoniz.

(Veronica, Vreona, Vanover.)

A regăsit teii de ceară ai parcurilor vechi.

(Voerna, Vnoera, Vanoer...)

Albastrul întunecat al cerului, toamna. Gardurile albite de neaua iernii. Cerdace "suse" cu stâlpi crestaţi şi ferestre scrise cu ger.

(Irena, Anorev, Anoniqua...)

Iaşii domnului Maiorescu.

Ieşii domnului Creangă. Răspopitul dăruit cu geniul poveştilor, dulce amic în taifasuri lungi, udate cu Uricani "dă-l roşu" şi cu Pâhneşti — sânge de iepure. Creangă cel băgat la "răcori" de insistenţele lui Mihai:

(— "Scrie, Creangă, scrie aşa cum îmi povesteşti mie, fără un cuvânt schimbat..."

"— Dar scrisul e dichis boieresc, bădie Mihai!"

"— Şi tu eşti un fel de boier!"

"— Cum aşa?"

"— Un boier al mitologiilor populare..."

"— Ba, eu cred că fac ca bietul şoarece: nu încape în bortă şi-şi mai leagă şi-o tivdă de coadă. După ce n-am învăţat carte, ca oamenii, o şcoală întreagă, ca să ajung să mai pricep şi eu ceva de pe lumea asta mare şi încurcată, după ce nu ştiu şi eu vreo limbă străină ca să-mi deschidă capul, să m-apuc acuma la bătrâneţe, cal bătrân, să învăţ a merge în buestru.")

De nedespărţit. Nu se poate altfel — spune răutăciosul Panu — Eminescu fără Creangă sau Creangă fără Eminescu. Creangă, urs spăşit, zdrahon cu inimă blândă, viclenit numai la vorbe, îndrăgostit de fantasmele degajate ca un gaz aromitor din istorisirile lui Mihai, dar şi de sfintele bucate pregătite de Tinca, pe o vatră asediată de mâţe (Tiţa, Siţa, Florica, Frusica, Tâca, Suru, Ghiţă, Todirică, Tărcata, Frăsina). Creangă, flămânzilă "întremându-se", după o uşoară bolire, cu o oală de găluşte făcute cu păsat de mei şi cu bucăţi de slănină, o găină friptă pe ţiglă de lemn şi "undită" cu mujdei de usturoi, şi-o strachină cu plăcinte "poale-n brâu" pe deasupra...

Se întâlneau adesea — atunci când la "Bolta rece" armeanul Amiras devenea "nesuferit" pentru stăruinţa cu care-şi pisa clienţii datornici — la o cârciumioară mică-mică, din Sărărie, nu mai mare ca o "foaie de brustur", după încredinţarea lui Creangă.

*

Ajun de crăciun. Prin viforniţă se aud clinchete de sănii, harapnicele şi buhaiele colindătorilor şi glasurile vizitiilor întârziaţi.

În faţa crâşmei din Sărărie, felinarul pare că stă să cadă ca un arbore fulgerat. O sanie se apropie prin fumul ninsorii

mărunte. Hangiul care i-a pândit, de dincolo de uşa cu clopoţel, le iese în întâmpinare neaşteptaţilor muşterii.

Din sanie coboară mai întâi Eminescu, cu capul descoperit, îmbrăcat în haine de şiac negru. Viforul îi răvăşeşte părul, dar el surâde — dinţii albi sclipesc în ninsoarea întunecând văzduhul — şi-şi întinde mâinile spre leagănul saniei. Ridică de subsuori o făptură ciudată, încotoşmănată într-o uriaşă blană de vulpi. E Veronica. Mihai o înalţă în aer, într-o clipă leneşă, şi o aşază, parcă ezitând, pe treptele roase.

— Bucuros de oaspeţi, Cazimire?

Cling! Cling! răspunde, înaintea gazdei, clopoţelul legat cu lanţug de aramă.

— Bucuros, domnule poet. Ca totdeauna...

— E pustie dugheana ta...

— Pustie. Acum, oamenii se strâng pe la casele lor, scot vinul, dreg bucatele, păzesc gura cuptorului.

Crâşma mai are o încăpere rezervată vizitatorilor mai de soi: paracliserul de la biserica de tablă, un grefier de tribunal şi, bineînţeles, domnii poeţi. Veronica se aşază în faţa sobei cu plane lungi, văruite. Lumina flăcărilor îi aureşte obrazul, părul lung, aducător de somn, buzele umede, întredeschise.

— Poruncă!

— Mai întâi nişte butuci. Să fie cald, Cazimire, şi ia cu tine lampa asta afurisită. Adă-ne sfeşnice de lut, cu lumânări...

Cazimir a dispărut ca o nălucă.

În odaie nu mai luminează decât focul, gata să moară, şi gâtul alb, veşnic "înzăpezit" în dantele, al Veronicăi. Dau o lumină muzicală şi degetele lungi, pe care poetul şi le "zideşte" de pleoape:

— La lumina unghiilor tale aş scrie o poemă fără capăt, Veronică... Ai să mă ierţi că te-am purtat prin ger?

— Nu, nu te iert, fiindcă sunt cea mai friguroasă dintre friguroase...

— Ce cauţi tu aici, la miazănoapte, unde îngheaţă vinul

până să-l duci la buze şi părul ţi se umple de mărgele în viscol, iar lupii atacă harabalele poştei?

— Iertaţi!...

Cazimir vine cu butucii.

— Dacă se stinge focul are să-nvie Gavrilă Buzatul şi are să te scurteze de cap, la Cetăţuie!

— Vai de mine, cucoane! se “sperie” burduhănosul hangiu, fac foc haiducesc...

— Cazimire, ai vin?

Hangiul e acum sincer speriat de întrebare:

— Da' cum altfel, domnule poet?! S-a pomenit crâşmă fără vin?

— Eu sunt cel ce întreabă. Şi... ai vin bun?

— Straşnic, nu bun! Vinul de-l bea Domnu' Creangă, roşu.

— Roşu, dar alb n-ai?

— Se poate? Am butoaie la care n-am umblat. Vin de nădejde.

— Cu miros de tămâie şi măr copt?

Cazimir e cu totul încurcat. Holbează ochii, cu o nedumerire spăimoasă şi — concesiv — se preface a gusta “metafora”.

— Străveziu, Cazimire, ca petala florii de cireş?

Cazimir se dumireşte brusc. Pesemne că boierul şi duduca au mai “bătut” şi la alte crâşme... Poate mai de soi...

— Întocmai!

— Da, şi-l poţi fierbe?

— Râdeţi de mine, cucoane! Îl fierb...

— Aşa cu... mirodenii?

— Cu scorţişoară...

— Şi?

— Şi piper.

— Enibahar?

— Sigur. Şi nucşoară.

— Şi ceva cuişoare?

— Câteva. Să aduc o cană.

— Nu, Cazimire, nu te grăbi. Adă-ne vreo... zece!

— Zece oca?

— Întocmai...

E limpede ca lumina, îşi spune Cazimir. Înainte de a-i suna clopoţelul, tinerii se vor fi distrat la “Cafй de Paris”, pe Strada Mare, sau la “Cafй Restaurant de Lafitte” de pe Lăpuşneanu, crâşme pe care el, Cazimir, le dispreţuieşte pentru că miros a “spiţerie, şi “nu a rachiu şi alivenci”. În loc de butoaie pântecoase şi putini cu murături, în “cafe”-urile acelea se pot vedea doar catifele şi oglinzi... Sau vin de la balta aceea îngheţată, unde se joacă, pe patine, junii franţuziţi?

— Nu-i mult vinul, cucoane, zece oca?

— Nu.

E rândul Veronicăi să-şi arate uimirea:

— Pentru noi, toate zece?

— Da. Pe mine mă iartă că te las o clipă singură, dar mai am de dat unele dispoziţii.

Se zugrăvesc umbre lungi pe pereţii odăiţei. Lumânările ning ceară albă peste lutul sfeşnicelor, ori “plâng” intermitent, şi Veronica le cercetează cu un aer nespus de grav.

— M-am întors. Am lipsit mult?

— Mult... O săptămână...

— Ceea ce nu e mult pentru noi, care nu ne vedem cu anii...

Veronica îi mângâie fruntea, părul. El încearcă s-o sărute, dar ea îl alungă cu un gest abia desluşit.

— Iertare...

Cazimir a venit cu un vas de porţelan zugrăvit, larg încăpător, şi-l depune greoi la picioarele jeţului pe care stă Veronica...

— Gata vinul, cucoane...

Pe neaşteptate, Mihai îşi suflecă mânecile, îngenunche şi-i spune Veronicii, aproape imperativ:

— Ai să mă ierţi, dar trebuie să te descalţ!

Într-o clipă, femeia blondă e captiva tânărului poet care se comportă cu firescul părintelui ce-şi spală copiii ştrengari, înăbuşe protestele — ce-i drept, uşoare — numai prin rapide ridicări de sprâncene şi, cu un gest în care se amestecă adorare şi supunere, graţie şi forţă, iubire şi pornire ostilă, îşi toarnă vin în palmă şi spală picioarele luminate de flăcări licăritoare şi luminând. Veronica încearcă să-şi tragă picioarele din vasul de porţelan, dar Mihai o împiedică...

(E un moment gândit în cetatea — Miradoniz, în vremea lecturilor din literaturi orientale. Aşa îşi primesc oaspeţii oamenii neamurilor primordiale, şi gestul a încălzit inima poetului. Mutat, din tomurile sumbrilor profesori vienezi, în crâşma din Sărăria Iaşilor, acest gest capătă pentru el însemn magic, încărcătură inefabilă de puritate şi patimă curată...)

O încalţă la loc şi nu îndrăzneşte să-i vorbească. Porunceşte: vinul cel alb, fiert cu mirodenii, poate fi luat.

— Adă-ne acum, Cazimir, vinul cel roşu al domnului Creangă!

— Eşti un om ciudat, Mihai...

— Sunt doar un om care te iubeşte.

— Nu semeni cu nimeni.

— Cu tine.

— Nu mă-ntrerupe şi, mai ales, nu minţi. Nici nu ştiu cum să-ţi vorbesc: uneori îţi spun dumneata, alteori tu...

— Dar mie, cât de mult mi-a trebuit până să-ţi spun pe nume, Veronică... Aş fi vrut să-ţi spun, aş vrea să-ţi spun cât de mult te-am iubit, cât de mult te iubesc. Nu-mi doresc fericirea măsurată, nu bucuria laşă. Am înţeles, iubindu-te, că un om poate avea totul, neavând nimic, şi nimic având totul. Nu ştiu dacă ai putea să-mi dai cândva din fiinţa ta mai mult decât, fără s-o ştii, mi-am luat singur...

— Te rog să taci...

— Dacă-mi îngădui să vorbesc despre mine, de acea dure-

roasă dar adâncă fericire pe care atingerea în treacăt a mâinii tale, zâmbetul tău, privirea ta, au răsfrânt-o asupra unei vieţi trudite şi lipsite de bucurii, precum e a mea, nu voi uita că fericirea asta, ce mi-a fost dată, e visul meu de aur. Rămâi visul meu de aur...

— Visul, Mihai. Calendarul nu are file pentru noi doi. Noi doi, ca în seara asta de ajun, în care ai fost gazda mea dintr-un deşert cu zăpezi... Trebuie să plec...

— Trebuie?

— Te iubesc, Mihai...

Se apropie de el şi îl sărută, iar el rămâne copilul nedumerit de frumuseţea unui neaşteptat dar...

— Iertare...

— Spune, Cazimire!

— Au venit nişte copii, colindători cu buhaiul şi talange, ştiţi dumneavoastră. Îi ascultaţi?

— Bucuroşi!

— Veniţi, măi, dar să nu spargeţi urechile boierilor!

Copiii intră, aducând cu ei mireasma îngheţată de brad, zăpada le-a albit căciulile şi le-a udat ciubotele, dar căldura odăii îi face să uite viforniţa, şi, după ce s-au înclinat cu solemnitate, îşi încep urarea cu glasuri atât de voinice, încât lumânările-n sfeşnice îşi clătină floarea, a spaimă, iar paharele subţiri — pereche — se ating cu sunet subţire.

Sună talanga — clopot de mânăstire...

Buhaiul geme ca o blajină jivină burduhănoasă a iernii, iar biciul ceartă podeaua...

În urmă cu aproape douăzeci de ani, în Ipoteştii Botoşanilor copiii lui Gheorghieş căminarul n-aveau, în nopţi luminate, o altă îndeletnicire. Şi ei băteau în geamuri îngheţate ori în porţi de lemn, legate cu drugi de fier. Stârneau şi ei norodul de câini, aveau şi ei cojoacele împodobite cu spic de fier. Şi aşteptau ca în căciulile repede scoase şi întinse milei gazdelor să cadă, şuruind ca banii în sipete, nucile poleite şi colacii rotunzi.

Veronica îl mângâie pe cel mai mic dintre colindători.

— Cum te cheamă?

Şi el, speriat peste măsură, împietreşte cu fruntea acoperită de mâna cu dantele, pare gata să plângă, dar îndrăzneşte, în cele din urmă, să rostească abia auzit:

— Mihai...

Valea cu peşti, februar 1970

REFERINŢE CRITICE

În configuraţia generaţiei tinere (din deceniile cinci-şaşe — *n. red.*), poetul Gheorghe Tomozei ocupă un loc aparte. Extrem de laborios, nedând însă niciodată această senzaţie, autor a zece cărţi de poezie, iată-l acum însumându-şi selectiv activitatea tipărită pe întinsul a mai bine de un deceniu de susţinută şi inefabilă poezie. [...] Parcurg "Altaïr" şi am impresia că aici opţiunea nu este pentru limbaj şi pentru încercarea de a-i depăşi media curentă, statistic constituită, ci mai degrabă ponderea înclină către avatariile sentimentului şi lumii lui, nealienate de ins.

Spuneam că Gheorghe Tomozei ocupă un loc aparte în generaţia sa. Într-adevăr, cred că nimeni ca el nu poate crea atmosferă, cu o economie de mijloace mai mare; şi nu e vorba de un sprijin în efectul lingvistic (în cazul acestei poezii, strict uzual), ci de unul în ordonarea obiectelor, prin evocare, învestite cu sentiment. [...]

Materia propriu-zisă a cărţii, însă, îşi propune cu totul altceva, să alcătuiască o monografie a atmosferelor de dragoste, în dimensiunile curente ale realului, refuzându-şi divagaţia fantezistă (care de fapt şi suprimă atmosfera) şi infiltraţia tezelor, sau a oricărei forme de dogmatism ori de idei preconcepute. Singura receptivitate faţă de tonul unui manierism, dar nu faţă de tonul unui manierism în genere, ci faţă de câteva din ipostazele manierismului folosite ca obiect în parte cu funcţia de declanşator de cutare sau cutare tip de atmosferă evocată. Nu este vorba şi nici nu poate să fie vorba de mulare, Gheorghe Tomozei este un poet profund original, versurile lui putând fi recunoscute imediat de către cititorul pe poezie, în orice context; e vorba de un mod special de a recepta culoarea locală a unei atmosfere, nu prin lexicul static, ci prin grupuri de lexic static, folosite în parte ca unitate lingvistică. Astfel într-o "Villonescă" (poem de dată recentă) poetul receptează un întreg ton villonesc, pentru a-l folosi ca pe o unitate dintr-o frază al cărui înţeles este raportul dintre eu şi atmosfera obiectivă dată, iar nu atmosfera în sine. La fel şi tonul dintr-un poem scris în adolescenţă "Crama mânăstirească", unde raportul dintre el şi atmosferă are aceleaşi

coordonate, eul rămânând invariabil, atmosfera însă fiind schimbată, ca dealtfel în aproape toate poemele antologate în carte. Iată spre edificare o strofă din primul poem citat: “Culori borţoase, deşucheate —/ (din frunză cursă şi rachiu) —/ alb îl purta în trup pe verde,/ roşu mişca-n portocaliu” şi o strofă din a doua poezie citată: “Părinte, vinu-i beat de mirodenii,/ dar cum n-alungi cu braţul ori cu plânsul/ şi cu monarhiceştile smerenii,/ atâţi diavoli câţi se zbat într-însul?”./ Deşi sunt zece ani între datele la care au fost scrise cele două poeme, deşi sensurile lor sunt diferite, surprinde strania lor unitate inefabilă, care le face imediat recognoscibile ca fiind ale lui Tomozei.

Un alt procedeu estetic original şi pregnant în lirica lui Tomozei mi se pare a fi cel al falsei descripţii, sau mai bine zis al descrierii indirecte, notificând o atmosferă mirifică, descinzând nu din divagaţie ci din real.

Este evident că percepţia vegetalului, intimizarea lui prin încadrarea în domestic, nu vizează aici vegetalul şi nici domesticul; că descripţia urmăreşte un alt sens, prin compensaţie, — anatomia unei atmosfere de singurătate realizată aluziv prin luxuriant şi mirific. Acestea sunt însă procedeele (şi eu am numit numai două dintre ele).

“Altaïr” aşa cum ne-o înfăţişează Gheorghe Tomozei este o stea interioară iluminând puternic şi tandru un cer interior, a cărui atmosferă persistă îndelung în memorie, după ce ochiul a isprăvit de citit scrisul elegant şi cavaleresc al poetului. [...]

Din cele “Patruzeci şi şase de poezii de dragoste” ale lui Gheorghe Tomozei, de fapt patruzeci şi şase de ipostaze ale timpului liric, ipostaza matrice mi se pare a fi în poemul “Cădere de la trapez”. Acest poem, mutând continuu în viteză ameţitoare un simbol (al purităţii şi visului liric neîmplinit) pe verticala unui timp încrustat cu cele patru mari vârste, ca o coloană care-şi începe copilăria aerian şi sfârşeşte bătrâneţea în impactul dur, cu pământul, lasă valenţe perpetuu deschise fanteziei, creează un câmp magnetic în care orice obiect poetic este atras şi fixat pe o orbită nevăzută dar prestabilită. [...] "Patruzeci şi şase poezii de dragoste” sunt de fapt un singur poem despre creşterea şi descreşterea timpului liric, un frumos vas de porţelan de Sèvre, conţinând o băutură alchimică fierbinte şi aromată.[...]

“La lumina zăpezii” e cartea împlinirii unui poet, dar nu numai a

lui, ci şi a poeziei noastre de azi. Har decantat ca boaba de strugure în vin, viţa de om îşi semnifică esenţa, omenia. Omenia, iată mesajul sublim şi nuanţat, emoţia spaţiului poetic naţional cu care Gheorghe Tomozei se contopeşte într-o afluenţă şi plină de suflet unicitate. Scriind despre un poet adevărat şi drag, simt cum mi se transformă-n cuvinte cerneala, şi vâna în vers.

Poezia lui Gheorghe Tomozei are, în sinea ei inefabilă, farmecul aparte al sensibilităţii româneşti. Tradiţional până la mit şi în acelaşi timp modern până la ultima inflexiune subtilă a limbii, versul tomozeian topeşte într-o fiertură vrăjitorească spiritualitatea bizantină şi cea a vechilor balade păstoreşti, carpatine. Talentul nativ al poetului, cu o antenă de marţian, înregistrează pulsul atât de concret şi de nepipăit totuşi al sentimentelor fundamentale. Lumea lui este lumea schimbării de voce a copilului devenind adolescent. Frumuseţea este a sosirii iar nu a plecării. Culoarea e aceea a “no man’ s land”-ului dintre verdele şi violetul curcubeului irizat de după ploaie. De aici şi mirajul de “conte de fйe” al viziunilor şi castelele de cleştar ale melancoliei din interiorul cuvintelor murmurate.

Creator de paradisuri visătoare, Gheorghe Tomozei revigorează transparenţa verbului, a acelui fulger iscat din sintagma naturală a insului poetic.

Şi totuşi e ceva care scapă descrierii oricât de atentă şi adecvată ar fi aceasta, şi mă refer în primul rând la fenomenul concret de natură metalingvistică, la cele mai bune poeme ale lui Tomozei, de acel timbru de neconfundat al lor, de neconfundat dar şi cu neputinţă de reprodus altfel decât în reproducerea lui genetică.

Acest mare poet, uneori, recunoscut ca atare, alteori contestat de critica literară abundentă, care s-a ocupat de opera lui în preajma vârstei de 40 de ani, se află după opinia noastră într-o culminaţie creatoare, într-o majoră aşezare a stilului său atât de personal şi de impersonal totodată.

Din aceste câteva poeme traduse în placheta de faţă cititorul îşi poate face o idee de universul inedit al unei poezii despre care am convingerea că se va vorbi din ce în ce mai mult timp.

Nichita STĂNESCU

Fără a fi act de mimetism sau pastişă, poezia sa din primele volume îşi găseşte originalitatea în multiple asimilări care convin unei structuri individuale, dar care constituie şi atmosfera poetică generală a unei epoci [...]. *Altanr* (1968) este deja un volum retrospectiv: poetul apare drept un fantezist moderat, impresionist şi fără aplicaţie pentru explorarea profunzimilor, dar destul de dotat muzical pentru a ilustra excelent modul romanţios de existenţă a sentimentelor, îndeosebi erotice. Autobiografia îşi găseşte locul cuvenit, ca şi părerile versificate asupra unor probleme generale, sau ocaziile lirice curente. Idilizarea feerică a realităţii se face cu aceleaşi procedee cu care-şi execută visurile planetare stilizate. Sunt cultivate cu mici licenţe sau revolte metrice specii clasice: oda, imnul, madrigalul, poemul într-un vers ş. a. Ingeniul şi agilitatea profesională, nonşalanţa ironică şi bunătatea sufletească se perpetuează în volumele următoare: *Suav anapoda* (1969), *Poezii de dragoste* (1970), *Misterul clepsidrei* (1971), *Atlantis* (1971), *Tanit* (1972), *La lumina zăpezii* (1974), *Gloria ierbii* (1975) şi în selecţia *Maşinării romantice* (1973). O noutate este *Negru Vodă* (1974) unde anecdotica istorică — legendă şi document — e pretextul unei ilustrări a balcanismului ca pitoresc, arhaic, uşor umoristic în seriozitatea lui negurosnaivă. În acelaşi sens, *Cronica lui Stavrinos* (1975) e o adaptare în versuri a cunoscutului text despre Mihai Viteazul.

Marian POPA

Prin rafinament, seninătate şi echilibru interior poezia lui Gheorghe Tomozei continuă solida tradiţie a liricii arcadice, ale cărei începuturi sunt fixate memorabil încă de Văcăreşti şi Costache Conachi. Nici viziunile tenebroase şi nici acelea extatice nu intră în perimetrul percepţiei sale, decât, cel mult, ca elemente de stil. Orgoliul vocaţiei artistice, conştiinţa unui privilegiu al frumosului tradusă în virtuozitate artizanală, năzuinţa “aristocratică“ sunt pretutindeni evidente, deşi fără ardoarea de tip macedonskian; flacăra sublimă ia forma caracteristică a luminozităţii, avântul este convertit în măsură, în subtilitate, în migăloasa artă de bijutier cu care sunt lucrate cuvintele, în visătoria calculată, când melancolică şi când cenzurată cu discretă ironie. Uşurinţa

de a versifica merge până la improvizaţie şi este înnobilată de dobândirea unui stil; materialul lexical este triat cu grijă de colecţionar şi trecut apoi, cu voluptate, prin savante probe; asemenea poeţi întreţin îndeobşte un cult statornic al Poeziei, lirismul lor fiind o formă de integrare într-un ritual. Debutând foarte tânăr, Gheorghe Tomozei are încă de la începuturi conştiinţa ceremonialului poetic şi trăsătura cea mai profundă a personalităţii sale literare este dată de o "estetizare" spontană a senzaţiilor, a sentimentelor, a viziunii. Totul este privit ca fapt de artă, existenţa însăşi este o experienţă estetică şi se desfăşoară într-un stil precizat. Nedesăvârşitul, haoticul, inexpresivitatea sunt nu respinse, ci necunoscute: poetul trăieşte în armonioasa lume a artei. Fără a fi un inovator, fără a şoca prin elemente de ordin exterior sau prin bruscheţe acrobatică în evoluţia sa literară, foarte unitară şi echilibrată dealtfel, Gheorghe Tomozei a "asimilat" diverse influenţe, mai vechi sau contemporane, exprimându-se de fiecare dată pe sine. El şi-a făcut din poezie o stare de sensibilitate şi un climat spiritual. Delicat, graţios şi elegiac, el este prin natura ceremonialului desfăşurat în jurul unui obiect ce rămâne indiferent în fond [...]. Toată emoţia vine din plăcerea de a construi poetic şi în volumul său de debut Gheorghe Tomozei îşi publicase câteva preţioase "poeme într-un vers"[...]. Caracteristică pentru poet este această voluptate a compunerii, capabilă, ea, să producă anume dispoziţii sufleteşti; luarea în posesiune a unor teme, simboluri, motive, chiar a elementelor de limbaj şi a tehnicilor din opera altora reprezintă nu o imitaţie ci un act de preluctare prin care împrumuturile îşi pierd semnificaţia originară, căpătând un sens nou. Nu "arghezianism" tebuie văzut, de exemplu, într-un poem de început, ci folosirea conştientă a unui stil [...]. Este vorba de folosirea unor maniere, cu premeditare; poezia lui Gheorghe Tomozei este de inspiraţie cultă şi porneşte întotdeauna de la un "model", mai îndepărtat sau mai apropiat, uşor recognoscibil, dar numai literal. Fiindcă spiritul e altul, unitar în ciuda tuturor diferenţelor de stil: un joc al intelectului şi al imaginaţiei, o contemplaţie sensibilizată a formelor întrebuinţate, privite ca abstracţiuni ce sunt însufleţite prin preluare. Iar aceasta întotdeauna e artistă; chiar şi în jurnalistică Gheorghe Tomozei este un autor de "filigrane", cele mai diverse "fapte diverse" fiind prinse în montura fină a

unei construcţii poetice. În poeziile de dragoste nu e cântată iubirea, ci se desfăşoară un protocol al eroticii, insistându-se asupra momentelor iniţiale şi finale [...]; interesează convenţia, spectacolul, ceremonia. Gestul, atitudinea, nuanţa sunt precumpănitoare; sentimentele sunt declanşate, nu declanşează. Masa poetului devine, firesc, “bucătăria templului”, este tot un prilej de oficiere [...]. Gheorghe Tomozei a dat, în acest stil curtean şi ceremonios, poeme de o mare frumuseţe, cărturăreşti, rafinate, de o ironie tandră şi melancolică, închinate fie unui “Bizanţ helenizat”, fie evocării bogat ornamentate a unor figuri şi momente istorice. Pretutindeni originalitatea provine din preţuirea mai mult a imaginii decât a aceea ce ea reprezintă, din tăierea senzuală într-o închipuire populară de artificialităţi, din lipsa de constrângere, tipică visătoarei moliciuni, cu care sunt aduse ideile poetice în spaţiul emoţiei [...]. Nu lipseşte plăcerea combinaţiilor onomastice [...]. Poezia mai recentă a lui Gheorghe Tomozei compune imaginea unui Levant livresc, amestec de culori, de nume, de referinţe, de sonorităţi, miraculos ieşite din “maşinăriile romantice” mânuite de poet, mare maestru al combinaţiilor strălucitoare de cuvinte [...].

Mircea IORGULESCU

A tipărit până acum peste 30 de volume fără să-şi schimbe prea mult stilul poetic. Sentimental şi patetic la început, stilul devine mai târziu ironic şi livresc, fără a pierde substratul de sentimentalitate şi reverie. Este un caligraf fin, cum au observat toţi comentatorii lui, preţuitor de forme vechi, un liric de tip alexandrin, şi este de mirare că n-a compus până acum un palindrom. A încercat, în schimb, celelalte forme poetice de performanţă, de la romanţă la sonet, de la haiku şi poemul într-un vers la poemul epic şi tratatul în stil (fals) didactic cu subiecte care, iarăşi, variază de la Istorie şi Divinitate la fluturi.

Evoluţia lui Gh. Tomozei în cadrul generaţiei sale este asemănătoare, până la un punct, cu aceea a lui Florin Mugur. Scutieri ai lui Labiş şi formaţi într-o anumită mentalitate literară (aceea care cultivă poezia evenimentului şi respinge programatic modernitatea), ei au prins cu greu cadenţa impusă de noul eşalon al generaţiei, afirmat după 1960. Alt timp, alte modele lirice, alt stil de a gândi şi de a face poezie. Florin

Mugur şi alţii au părăsit vechea formulă şi au inventat alta mai apropiată de natura lor lirică şi de spiritul generaţiei (în noua ei configurare), Gh. Tomozei s-a adaptat cu dificultate şi a rămas, în esenţă, un singuratic. Prietenia de mai târziu cu Nichita Stănescu nu i-a modificat prea mult stilul poetic, deşi unele schimbări (îndeosebi în *Ierbar de nervi*, 1978, cartea lui cea mai bună) se văd: o intimizare, în primul rând, a subiectului liric, o eliminare a epicului şi o reducere a elementului demonstrativ.

Poetul [...] are şi o rodnică activitate publicistică. A redactat, la început, revista "Argeş" şi a iniţiat mai multe scrieri cu caracter memorialistic, între ele una despre Labiş şi alta, colectivă, dedicată amintirii lui Nichita Stănescu.[...] Tradiţionalismul se vede de la început, mitul apare mai greu şi rămâne de regulă în stadiul de referinţă poetică, iar modernitatea este o chestiune ce trebuie dovedită. Un semn al ei ar putea fi preocuparea pentru expresie (jocuri verbale, muzicalitate, corespondenţe subtile, limbaj încărcat de vocabular vechi, pe scurt; un estetism al caligrafiei, caracteristică, adevărat, pentru o parte a poeziei moderne româneşti (Adrian Maniu este un exemplu).

În afară de discuţie este priceperea tehnică a lui Gheorghe Tomozei. Primele poeme (*Pasărea albastră*, 1957) sunt în stilul Labiş: tumultul atins al copilăriei, mătasea ierbii, nopţile de taină şi ivirea cerbilor sub ploi de stele, poezie anecdotică [...], evocări sentimentale şi pastorale în stil Bolintineanu [...], în fine, meditaţii mai ingenioase în tradiţia preromantică a poeziei ruinelor [...].

Nota epică este dominantă, puţine versuri evadează într-o expresie mai concentrată şi mai detaşată de eveniment [...]. Gheorghe Tomozei evită confesiunea directă şi, când introduce un element biografic în poem, e vorba întotdeauna de o biografie a generaţiei sau de biografia universală a poetului. Abia mai târziu (În *Ierbar de nervi* şi *Amintiri despre mine*) renunţă la acest "lirism în travesti", cum îl numeşte N. Manolescu, şi introduce în poem biografia vieţii interioare. O face, totuşi, cu discreţie şi, când trece criza existenţială, poetul revine la himerele lui. În primele cărţi (*Steaua polară*, 1960; *Vârsta sărutului*, 1963; *Noapte de echinox*, 1964 etc.) el poetizează universul din afară şi se ascunde după marile simboluri lirice luate din cărţi. Tot ce i se întâmplă e de

natură poetică şi antrenează o stare poetică a eului: “dimineaţa şi-a prăbuşit în mine cupolele”, “rădvanul toamnei se zărea departe, /după himera clăilor de fân”, “grădini aeriene se dărâmă“, “în miezul fructelor se face seară“ etc. Unele notaţii amintesc de parnasienii noştri corupţi de corespondenţele simboliste.[...] Descoperim în versurile acestea fluente, nostalgice, desenate cu grijă, ecouri din modernul Arghezi. “Ora năruită-n văzduhuri” trimite la psalmii din *Cuvinte potrivite*, dar imaginaţia lui Gheorghe Tomozei, interesată de spectacolul liric al cosmosului, continuă să urmeze modelele romantice cunoscute. Ora năruită în ceruri participă la un mare festival al prăbuşirii şi ascensiunii stelelor.[...]

Poemele următoare merg în aceeaşi direcţie. Gheorghe Tomozei îşi construieşte o mică mitologie lirică pe care o amplifică de la volum la volum ca bulgărele de zăpadă care se rostogoleşte: el are o iubită numită Septembrie, e “înhăitat cu fluturi”, versul lui e “abator de miresme”, timpul curge din cochilii sparte, lumina e o “ţiitoare divină“, melancolia pătrunde în spirit şi poetul are atunci sentimentul că a sosit prea târziu în lume (ecou din Musset?) şi “toate versurile care se vor mai scrie pe lume /s-au scris/ scriem numai versurile altora”. Gh. Tomozei continuă acum să scrie şi, jumătate prefăcut, jumătate galant şi sentimental, dăruieşte iubitei prima lună a toamnei. Însă stilul curtenitor s-a modificat într-o oarecare măsură. Romanţa caută împerecheri noi de cuvinte şi metafore suav anapoda, ca să-l parafrazez pe poet [...]. Modificările limbajului trebuie puse în relaţie cu noul curs pe care îl luase poezia românească după 1960 prin efortul, îndeosebi, al generaţiei lui Gh. Tomozei.[...] Tomozei, cum am precizat deja, continua linia neoromantică, dar sunt câteva accente noi în versurile de după 1964 [...]. Când vorbeşte, de pildă, de un “irod al cuvintelor”, de o fată “tăvălită-n sudori de înger” sau de un “os de genunchi, al luminii”, “os de miresme”, fantezia lui lirică este mai aproape de imagismul lui Nichita Stănescu decât de acela al lui Labis. În fapt, versurile lui Gh. Tomozei se deschid după 1965 (când îi apare un volum de *Poezii*, urmat în 1967 de *Patruzeci şi şase poezii de dragoste*, în 1969 de *Suav anapoda* şi, după alte culegeri, de *Gloria ierbii*, 1975) spre o poezie de tip ludic, în care intră şi o culoare istorică (evocarea Bucureştiului din timpul beizadelelor). [...]

Este greu a cuprinde şi a ordona critic toate temele acestui “trezorier al toamnei” şi neobosit “atlet al crinilor”. Galant şi ironic, el trece uşor de la una la alta şi multe poeme, lucrate cu pricepere, vorbesc de naturile cunoscute (Manole), de domnişori şi cărturari din trecut sau despre destinul poemului în lume (un subiect ce-i stă la suflet lui Gh. Tomozei). Nota acestor versuri este de regulă tragi-humorescă. În *Ierbar de nervi* (1978), *Amintiri despre mine* (1980) şi poemele din ultima vreme, ludicul, stampa de epocă, micul poem sentimental sunt concurate de o poezie provocată, într-un chip mai direct, de “fermenţii melancoliei”. Un fapt existenţial tragic se interpune, ca un geam, între obiectul poeziei şi subiectul care-l gândeşte şi-l trece pe hârtie.[...] O altă mitologie e pe cale să se instaureze în poemele, în continuare, bine desenate: aceea a neliniştii. [...] Gheorghe Tomozei rămâne, de bună seamă, ceea ce era şi până acum (caligraful nebun de forme, condotierul vocabulelor, “bătrânul agricultor de himere”, “hoţul de ninsori”, “un bulgăr de tină alexandrină“), dar poezia lui începe să dea târcoale şi altor semne, mai neliniştitoare.[...] Caligraful bizantin îşi continuă călătoria desenând ninsorile şi melancoliile, himerele. Multe se impun prin fineţea liniilor şi încăpăţânata, inepuizabila credinţă în puterea poeziei de a sublima totul şi de a dăinui. Căci Tomozei continuă să scrie cu fervoare deşi a făcut “bătături pe nervi” de atâtea sonete. [...]

Miniaturistul Gheorghe Tomozei continuă, în generaţia lui, prestigiul poetului tradiţional specialist în inefabile.

Eugen SIMION

Titlul acesta fericit: *Suav anapoda*, ne conduce în poezia lui Tomozei [...] cu şiretenie, prevenitor, cu jumătate gest poetic, spre un însolit *făcut* niţel, cu graţie, cu puţină şovăială, fără îndrăzneala definitivă şi riscată, ades fără acoperire, găsită la alţii, unde enormul sună a gol, precum cazanele Infernului. Câtă vreme acest bacovian timid stă în banca lui, pompând din interiorul său delicat melancolii pustiitoare, cu decenţă, versul păstrează o nobleţe fără cusur [...]. Versul e nobil, echilibrat, are conţinut, dacă vrem ca poezia să fie şi a stărilor nu numai a cuvintelor.[...] Într-o poezie (*Măr dulce*) efectele cele mai frumoase sunt scoase prin mijloace simple, fără eforturi moderniste ca în alte locuri

[...].

E un mic colind realizat cu o gingăşie care atinge zonele cele mai fertile ale poeziei. Dealtfel Tomozei ştie să folosească stările limită şi legendele atroce pentru a realiza, ca în *Dintr-un război*, tablouri halucinante [...]. Altădată, schiţa poemului are un tuş chinezesc, sfumatura inegalabilă a hârtiei de mătase pe care sunt incrustate peisaje cu o peniţă din mustăţi de peşte [...]. E o disperare decentă în toate aceste versuri cărora li s-a pus căluş, pereţii asudă de disperare, dar nimeni nu strigă, se suferă tacit în acest halou de tăcere care e universul poetic al lui Tomozei. *Hanul copiilor* pare răspunsul în vers la acele admirabile miniaturi muzicale cunoscute sub numele de *Colţul copiilor* [...].

Nu e acelaşi sunet delicat debussyan din *Jimbo's Lullaby* sau din SЙrЙnade a la poupИe? Arhitectura sonoră a versului mă farmecă şi l-aş sfătui pe Tomozei să întârzie în acest teritoriu familiar în care generozitatea lui trădată de cele ce scrie ar face minuni. Finalul poemului mă îndreptăţeşte la aceasta: Şi ninge /din cer cu puii paserei flaminge,/ ninge cu icusari şi cu carboave. //Hanul se trage-n lut, fereşti se sting/ şi-oglinzile lui/ Niciodată ning.../ Ecoul bacovian, bine filtrat, răzbate şi în splendidul poem *Dintr-un septemvre* [...].

[...] Dar impresia generală lăsată de volumul *Suav anapoda* e bună. Iată ceva din *Vin diligenţe,* unde spiritul şoltic al poetului găseşte frumoase rezonanţe [...]. Frumos este şi poemul care dă titlul volumului, unde aiureala aparentă a versului, lejeritatea lui nu mai supără [...] dar pe Tomozei îl prefer în poemele în care *sângele* său dă *pe dinafară moartea*, unde tristeţea sa funciară ştie să scoată accente sublime...

*

Există la Tomozei, încă de la debut, o acurateţe care totdeauna mi-a plăcut, o sinceritate încântată în faţa vieţii şi a actelor sale fundamentale, cuceritoare. Cochetând cu *nichitismele* din când în când, furat de tentaţiile modernismului de ultimă oră, poetul rezistă totuşi şi rămâne într-un univers al său, pur şi strigând de limpezime. Ici, colo ecouri din Sorescu (*O viaţă* sau Ion Gheorghe (*La feminin*) şi chiar Emil Botta (*Teatru*), bine ingurgitaţi. Liniile directoare în lirica lui Tomozei ar fi ale unei infantilităţi extraordinare ca expresie, capabile de mari efecte, ca în *Cina cea de taină a copiilor* [...]. Aici parabola infantilă

spune mai multe decât ar vrea unii să se înţeleagă şi cea de-a doua direcţie, aceea a unui balcanism târziu, mimând un grai vetust, dar, vai, atât de frumos [...]. Paleta extraordinară a poetului, lăsând la o parte caracterul omagial al poemului, poate să strălucească în versuri deosebite. Lucrul e evident şi în alte locuri, cum ar fi în *Frica* [...]. O undă argheziană face ligamentele spre *Pajerele* marelui Mateiu (vezi Boierul, căruia Arghezi îi este tributar, sau *Trântorul*, sau *Anonimus* [...].

Această literatură de incertitudine geografică şi spirituală, de caleidoscop, de magie a cuvântului în sine (în care excelează oarecum Dimov) este ilustrată la Tomozei şi de faimosul poem *Coloniale* [...].

Frumoase sunt şi poemele *Halucinare* şi *Maşinării romantice* sau *Postumul*. Iată un catren excepţional din *Sfârşit de roman*: Se frânge pâinea cinei. O frică /geruie podelele peste care treci /şi geamul portretelor se despică/ sub amintiri fluide şi reci. Sau această terţină din *Întoarcere într-un vers întrerupt*: În călimara mea /greierii/ îşi fac cimitir elefanţesc. Sau finalul altui poem: Ca lacrima târând în ea datina / ce naşte plânsul/ ca faraon întrînsul...

În totalitate, volumul *Misterul clepsidrei* al lui Tomozei promite foarte mult. Poetul se apropie vizibil de marile nume ale liricii noastre actuale, în care nu bătrânii fac cele mai strălucite exemple, cât cei mai tineri...

Dacă printr-o mişcare îndrăzneaţă l-am încorpora pe Arghezi cu unele poezii şi, mai ales, cu poezia sa scurtă în capitolul *Balcanici*, Tomozei, care descinde şi el pe acest tărâm pestriţ şi încântător, şi-ar găsi aici locul foarte bine. Dovezi suplimentare? Iată două poeme, dacă nu trei, în care cel mai actual balcanic, Ion Gheorghe, poate fi recunoscut cu uşurinţă [...] sau un fragment din *Aventura* [...] sau *Apocalipticul iarmaroc* [...].

Tot ce era numai gracil în Gheorghe Tomozei, tot ceea ce cânta pe o subţire coardă de mătase capătă în volumul *La lumina zăpezii* rezonanţe grave. Gavota graţioasă devine somptuoasă melodie, încărcată de esenţe, de un regret mov. Cuvintele s-au căptuşit cu metale, sunetele nu mai sunt numai turburătoare, ele dor, ceva ameţitor a devenit ceva primejdios. Melancolia pe care mi-o imaginez ca pe o tânără Doamnă trecând cu o trenă de frunze brumate de lacrimi dinspre Nicăieri spre Niciunde,

cu o faţă palidă şi fără contur, numai un surâs în care compasiunea se luptă cu veselia tristă, domneşte peste poezia acestui prerafaelit poet. [...] *Bătrânii* mi se pare un poem remarcabil, vădind un meşteşug poetic de prima mână [...]. În *Întoarcerea lui Constantin Vodă* recunoaştem accente barbiene [...]. E la Tomozei un rabelaisianism celest, o foame cenzurată, în transcendent, ca în acest vers: *şi intrăm în hanul podit cu vin, cu burţile pline de flori,* ceea ce-i sublim. Pe genul scurt poetul excelează, ca un geniu al sinteticului: Trec cu buzele /peste numele tău, ca pe şira spinării/ a unei frunze (*Gest*) care mi se pare o transcriere în vers a lui Chopin. Iată pe aceeaşi linie şi *Datina*: Cuvintele mor /cu litere deschise/. Le zidesc într-o criptă /şi le aşez la creştet/ irişii frunzelor/ pe care sunt zgârâiate /nervurile roşii/ ale insomniei. Adun, de ici şi de colo, briliantele risipite prin poeme: Undeva zice: *cine se cheltuie în frig*, care-mi aminteşte de Rilke, dar e frumos. În alt loc există un *fraged metal* şi o *lacrimă frânge fierăriile delicare ale ninsorii*. Mai încolo: *seara se bea o ceaşcă cu zăpadă* ceea ce este o sublimă subtilizare a unui ceai incolor până la nefiinţa lui. *Ianuar* este un cântec matein [...]. În *Oda închiderii* întâlnim aceeaşi poezie de crepuscul în care poetul va face mare carieră [...]

Eugen BARBU

Cea mai spirituală şi cea mai înşelătoare dintre artele poetice scrise de Gheorghe Tomozei o găsim în *Gloria ierbii* şi se intitulează *În faţa cuvintelor* [...].

Se remarcă îndată atitudinea anticalofilă: descoperirea cuvântului umil şi democratizarea vocabularului poetic. Pâlnia nu poate fi fără legătură cu Urmuz şi cu ideea hazardului calculat. Dacă programul acesta nu este pe de-a-ntregul respectat în *Gloria ierbii*, este, în orice caz, mai mult decât în oricare altă carte a poetului, aşa cum voi arăta mai departe, cea dintâi (şi în ordine cronologică) însuşire a poeziei lui Gheorghe Tomozei fiind calofilia. Versurile lui au avut de la început (şi încă într-o epocă în care nu se punea nici un preţ pe aşa ceva) o expresie îngrijită, cu o mică notă de pedantism chiar. Poetului i-a plăcut să le "lucreze", cum se spune, căutând cuvântul rar (vechi, exotic, cărturăresc) sau întorsătura frumoasă de frază, pipăind încheietura delicată a câte unuia, scobind rit-

murile cu dalta, ciocănind rimele sau trecând sunetele (cling-cling!) prin mai multe site, ca un ales în această privinţă, Arghezi, de la care a învăţat să strângă fierul cald al vorbelor în cleşte. Calofilia a făcut totdeauna casă bună la el cu virtuozitatea artizanului.

În *Pasărea albastră* atmosfera este sentimentală, "poetică", încă plină de toposurile unei anumite lirici tradiţionale, de la un eminescianism difuz [...] la pillatismul majorităţii pastelurilor. De altfel, pe lângă alte reminiscenţe, acelea din Ion Pillat mi se par mai relevante, dată fiind structura evocatoare şi nostalgică a poeziei lui Gheorghe Tomozei.[...] Arghezi şi Pillat vor continua să fie patronii spirituali ai liricii lui Gheorghe Tomozei şi în culegerile următoare. Precocitatea poetului — , care la 20 de ani scrie bine, "curat", în deosebire de majoritatea confraţilor de la mijlocul deceniului 6, putând fi bănuit, dacă ne luăm după standardele vremii, de intimism şi de alte asemenea păcate capitale —, ne înfăţişează şi un anumit paradox: o evoluţie lentă, ca o amânare a fixării personalităţii adevărate. Cam tot ce a publicat Gheorghe Tomozei în primul său deceniu de activitate (*Steaua polară, Lacul codrilor, albastru, Vârsta sărutului, Fântâna culorilor, Nopţi de echinox* şi *Cântece de toamnă*) bate pasul pe loc, în jurul aceloraşi teme şi expresii. Atrage atenţia, înainte de orice, suavitatea materiilor. Poeziile sunt pline de zăpezi, stele, luceferi, de lumină, flăcări şi flori. E şi o evaziune necesară, în această predilecţie, din locurile comune ale poeziei epocii, dar, fireşte, şi un dat sufletesc. Imaginaţia delicată a poetului este (şi va rămâne) foarte disponibilă pentru subiectele cele mai variate). Există în Gheorghe Tomozei şi un poet al ocaziilor lirice, reporter sentimental şi călător care îşi trece cu acurateţe impresiile pe carnet. Natura e stilizată, fără senzualitate, zugrăvită în tonuri stinse şi în culori palide. Ca şi Labiş, el evocă pe Sadoveanu şi în general nu pierde nici un prilej de a-şi transforma în versuri întâmplările cotidiene. "Evazionismul" e, prin urmare, relativ, palpabil mai puţin în tematică decât într-o anumită expresivitate curăţată de impurităţi, de zgura imediatului. Dar tot acum, în câte un ciclu, începe să se vadă meşteşugarul. *Sonetul-psalm* din *Poeziile* din 1965 [...] este în această privinţă opera unui bijutier.[...] Multe fineţuri lingvistice sunt în *Logodnă* [...]. În aceeaşi ordine de lucruri, *Iarna Bucureştilor* reprezintă începutul unei

linii de inspiraţie pe care o vom reîntâlni în culegerile maruritătţii: virtuozitatea constă aici în prelucrarea unui material istoric, în pitorescul stampei de epocă, în arhaizarea intenţionată a limbii. [...] De la Eminescu (*Cugetările sărmanului Dionis*) la Leonid Dimov, trecând prin D. Teodor şi Mateiu Caragiale, linia aceasta străbate multe provincii ale poeziei noastre.

Cu *Patruzeci şi şase poezii de dragoste* din 1967 încep cărţile maturităţii poetului, dintre care cele mai bune vor fi *Suav anapoda, Misterul clepsidrei, Gloria ierbii, Ierbar de nervi* şi *Amintiri despre mine*. Personalitatea poetului apare acum deplin constituită şi dacă mai simţim nevoia să pomenim, lângă acela al lui Gheorghe Tomozei, nume ale altor poeţi, aceasta nu are a face cu influenţa, ci cu afinitatea sau, câteodată, cu pastişa conştientă, căci poetul nu se dă în lături nici de la jocul literar [...]. Un sector important al universului său liric este de pildă domesticitatea, atmosfera familială şi gospodărească. El iese la iveală în numeroase poezii din culegerile menţionate. Este aici o întreagă tradiţie a poeziei noastre şi anume aceea a evocării, cu senzualitate ori cu duioşie, a unei domesticităţi transfigurate, de la poezia legumelor lui Pillat şi Voronca la aceea plină de subtilităţi gastronomice a lui Emil Brumaru (pe care Tomozei îl prevesteşte), fără a ocoli farmecul lucrurilor desuete, muzeistice, pe care le-au reînviat atâţia, de la I. M. Raşcu la Petre Stoica.[...] Sentimentalistul este, din ce în ce mai des, ironic. Observăm uşor cum poetul se detaşează de propriile emoţii, intrând în nişte roluri, speculând un mod de a vedea lucrurile. El descrie spaţiul casnic, dar ca pe unul exotic, iar meşteşugarul îşi îngăduie să viseze cu ochii deschişi; caligraful e nu o dată abundent prolix. Artificialitatea evidentă a unor metafore e mereu înfrăgezită, după o reţetă personală [...]. Ironia colorează sentimentul securităţii casnice [...] sau îl converteşte erotic [...].

Virtuozităţi muzicale şi plastice, vignete lirice, răsucirea delicată a gâtului frazei [...], căutarea cuvântului sau a expresiei rare, acestea şi altele compun ceea ce am socotit din capul locului a fi însuşirea principală a lui Gheorghe Tomozei şi anume calofilia. Ea este de obicei invers proporţională cu spontaneitatea emoţională: nu numai o formă de discreţie, dar şi una de cultură. Autorul *Ierbarului de nervi* intră în categoria poeţilor care se dedau jocurilor şi ceremoniilor, înşelăciunii

inocente şi curtenitoare, complicităţii cu cititorul, numai şi numai spre a nu fi siliţi să se dezvăluie cu adevărat. Biografică, în fond, ca orice poezie, aceea a lui Gheorghe Tomozei nu pune eul în centru şi nu stăruie pe confesiune. E un lirism în traveşti, rod al unei mistificări ce pare naturală, deşi a fost studiată dinainte în culise. Poetul însuşi se recomandă drept un arhivar de fluturi; el se înhamă la atelajele zăpezii; este un rege care, la masă, şterge de pe lista de bucate numele poeţilor; a inventat maşina de furat cai. Astfel de transformări nu sunt gratuite, ci menite a întreţine acelaşi regim de disimulaţie, de teatru cu un singur personaj. Himerismul acesta graţios ţine de esenţa poeziei lui Gheorghe Tomozei, ca şi meşteşugul versurilor la care m-am mai referit, dar care, în volumele din urmă, a devenit un rafinament material şi formal, după care îl recunoaştem imediat pe poet. Mi-l reprezint pe Gheorghe Tomozei ca pe un smălţuitor de oale, într-un atelier modern care însă reconstituie piesă cu piesă unul străvechi. Instrumentele lui de lucru sunt noi şi eficiente, dar imită la perfecţie forma unor arhaice scule ieşite din uz. Fiecare poet are un asemenea loc privilegiat, care poate fi un laborator de alchimist, plin de cuptoare sau de flacoane fumegânde, o bucătărie cu crătiţi şi mirodenii, o tribună sau o chilie de mănăstire mirosind a ceară. Gheorghe Tomozei este un artist de atelier, înconjurat de casete ordonate de litere preţioase, ca un zeţar al fanteziei, de dulăpioare de lemn, cu minuscule uşi incrustate, de policioare, de roţi dinţate (cu mai multe feluri de dinţi), de vârtelinţe, de farfurii şi de vase înflorate — totul miniatural şi fascinant, însă nu neapărat misterios. În atelierul lui nu fumegă esenţe vrăjitoreşti şi medievalitatea e trucată. Meşterul nu inventează, ci face. Poezia lui e operă de mână, de abilitate; de ingenuu, nu de magie neagră. Arta poetului, în care la început se vedeau reminiscenţele, a atins acuma nivelul pastişei moderne şi conştiente. În minunate piese de virtuozitate, poetul pare să copieze tablouri celebre. Doar meşterii iubiţi au rămas, aceiaşi: Pillat [...] şi Arghezi [...].

La rafinamentul de azi, poetul a ajuns după o evoluţie relativ lentă. Germenii artei lui din *Ierbar de nervi* sau din *Amintiri despre mine* se găseau în primele versuri. Semnificativ e chiar faptul de a vorbi despre o evoluţie. Împreună cu Florin Mugur, Gheorghe Tomozei este printre puţinii

poeţi ai generaţiei lui care a avut o evoluţie. De obicei se întâmplă ca prima carte să dea măsura poeţilor noştri, următoarele coborând valoric. În câteva cazuri, cum este al lui Gheorghe Tomozei, lucrurile se petrec pe dos. Ceea ce a câştigat poetul este de ordinul preciziei şi acurateţii. Verbozitatea a dispărut. Poemele într-un vers — încercate în *Pasărea albastră* — arată cel mai bine evoluţia. Ele sunt acum un fel de inscripţii lapidare, poeme-definiţie, ca nişte lespezi imponderabile. Catrenul, şi el exersat cu virtuozitate, seamănă cu o epură a lirismului. Unele dintre aceste compoziţii sunt splendide [...]. Dar arta lui Gheorghe Tomozei nu este expresivă doar pe spaţii mici. În *Foc* ea exploatează ingenios simetria [...]. O fabulă lirică, foarte fin desenată, este *Desen attic*.[...] Poetul şi-a constituit o subtilă artă persană, care ne trimite foarte departe, într-o tradiţie de miracole tehnice şi de magii literare, din care nu lipseşte mireasma străvechiului Orient. [...] De altfel, catrenele lui Gheorghe Tomozei au învăţat pe de rost lecţia aceloraşi roba'i persane, ale unor Rudaki sau Marvazi. Dar poetul caligrafiază nu numai elogiul (adresat frumuseţii feminine), ci şi blestemul, nu numai cântecul de dragoste, ci şi batjocura.[...] *Tratatul despre fluturi* (din culegerea *Amintiri despre mine*) are aceeaşi graţie persană. [...]

Gheorghe Tomozei este, mai ales, acest extraordinar poet de miniaturi lirice, profunde şi graţioase în fineţea liniilor lor, ca nişte ceşti de porţelan, pline de o orientală fantezie şi în care irizează albastre, friabile, delicate nervщri.

Nicolae MANOLESCU